

164 OLDALON, ELŐFIZETŐKNEK AJÁNDÉK DVD-VEL, VÁLTOZATLAN ÁRON

GRAMOFON
GRAMOFON

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz
2007. TAVASZ

HIVATALOS
ZSÚRITAG

2007. TAVASZ

NIGEL KENNEDY

JAZZKVINTETT ÉLÉN JÖN BUDAPESTRE
A HEGEDŰ FENEGYEREKE

STEVE REICH

Utálja ön Brahmsot?

EGRI MONIKA, PERTIS ATTILA

Duó a zenében, duó az életben

ROY HARGROVE

Semmi komoly, csak jazz

A FADO ÚJ VIRÁGKORA

A portugál lélek zenéje

A 2006. ÉVI
KONCERT-
KRITIKÁK
OFFLINE
KIADÁSA

KALEIDOSZKÓP

BUDAPESTI
TAVASZI
FESZTIVÁL
2007

PROGRAMOK, ESEMÉNYEK, SZTÁROK

XII. ÉVFOLYAM I. SZÁM

ISSN 1416-1109

9 771416 110003 07001

Ára:
Ft 750
€ 3,-

GRAMOFON • 2007. TAVASZ

BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL 2007

Március 19., Magyar Állami Operaház
A BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG ZENEKARA

LUKÁCS GEORGINA (ének)

Vezényel: ELIAHU INBAL

Március 22., Művészetek Palotája

WALTRAUD MEIER és a Concerto Köln

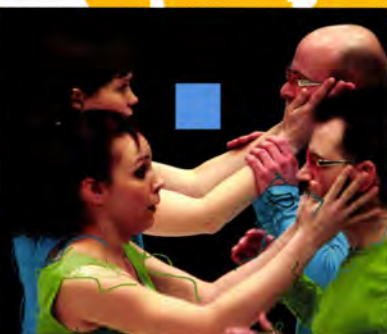
Myslivecek, Kraus, Beethoven, Haydn, Mozart művei

Április 1., Művészetek Palotája
Kodály: HÁRY JÁNOS

Vezényel: FISCHER ÁDÁM

Magyar Rádió Szimfonikus
Zenekara és Énekkara

Március 28., Millenáris
MOZART-MARATHON

Mozart: Figaro házassága

Mozart: Così fan tutte

Mozart: Don Giovanni

Rendező: KOVALIK BALÁZS

Április 1., Művészetek Palotája
KERTESI INGRID (ének)

BOLDOCZKI GÁBOR (trombita) estje

Händel és Bach művei

Közreműködik: Budapesti Vonósok

Letöltés vagy hanglemezzel?

Egy évtized sem telt el azóta, hogy Shawn Fanning massachusettsi diák egy kollégiumi szobában kifejlesztette az első világméretű zenei fájlcsere-lőt, a Napstert. A P2P (Peer to Peer) hálózatnak nevezett, a szerzői és előadói jogokat kezdetben súlyosan megsértő rendszer villámgyorsan terjedt, és több millió zenerajongóhoz jutott el, hiába indítottak ellene büntetőpereket a multinacionális hanglemezzelkiadók. A Napstert és az ezredforduló táján piacra lépő, hasonló elven működő társait a méregdrágán fogadott ügyvédeknek nem sikerült bezáratni, így idővel a multik inkább felvásárolták a fájlcsere-lőket, s ezáltal jelentős részben legálissá tették az internetes zeneletöltést. Miközben a hanglemezipart

hosszú ideje recesszió sújtja, ez a szegmens mostanában is látványosan, évente 80-100 százalékkal növekszik.

2002 januárjában az a megtiszteltetés érte a Gramofont, hogy a kelet-közép-európai régióból egyedüliként bekapcsolódhatott a Midem Classical Awards (MCA) nemzetközi zsűrijének munkájába. A testületben helyet foglaló brit, francia, olasz, spanyol, belga és luxemburgi főszerkesztő kollégáimnak ez idő tájt még az volt a meggyőződésük, hogy az internetes letöltés a klasszikus zenében és a jazzben aligha nyerhet polgárjogot, mert az értéktérítő zenei műfajok közönsége ragaszkodni fog a kézbe vehető hanghordozóhoz, az igényes kísérőfüzethez és ahhoz a kiváló hangfelvételi minőséghez, amit a számítógép nem tud produkálni. Négy-öt évvel ezelőtt Cannes-ban, a Midem szekciójánál még arról vitatkoztunk, hogy a DVD Audio vagy inkább a „szuper audio” minőségű kompaktlemez, az SACD lesz-e alkalmas arra, hogy felváltsa a hagyományos CD-korongot. Mostanra a helyzet gyökeresen megváltozott: a letöltés – a hangminőség tekintetében is versenyképes technológiának és a hatékony internetes marketingnek köszönhetően – minden várakozást felülmúló sebességgel és mértékben tört be a klasszikus zene és a jazz területére is. A zsűriben ezt elsőként a piacvezető brit-amerikai The Gramophone főszerkesztője és stratégiai igazgatója, James Jolly ismerte fel, aki önálló cikksorozatban magyarázta el a patinás lap több százezres, kissé konzervatív olvasótáborának, hogy a legális letöltés ma már a komolyzenében is reális opció, amivel érdemes élni – persze csak akkor, ha megbízható és kellően széles repertoárt kínáló szolgáltatót választunk.

A 2007-es MIDEM-en már az volt a fő kérdés, hogy hosszú távon fennmaradnak-e a egyáltalán a hagyományos hanglemezzelkiadók. Erről Andy Grove-nak, az Intel informatikai óriáscég magyar születésű elnökének ars poeticája jut eszembe: Only the Paranoid Survive – Csak a paranoiás éli túl. A hanglemezipar talán nem változik olyan gyorsan, mint az informatika, s ezért a kiadóknak sem kell üldözési mániában szenvedni, de az biztos, hogy eddigi kényelmes működésüket fel kell adni. Csak a kis létszámú, rugalmas, a download-szolgáltatókat nem ellenségeknek, hanem szakmai partnernek tekintő lemezcégek maradhatnak a pályán. Ha a klasszikus zenében és a jazzben is lesznek ilyenek, akkor joggal feltételezhetjük, hogy a rohamosan terjedő letöltés ellenére a hagyományos hanghordozók (CD, DVD) sem tűnnek el teljesen. Legfeljebb ugyanolyan múzeumi tárggyá válnak, mint egy régi bakelitlemezzel.

Midem Classical Awards –
jövőre már download-díjakat
is osztanak?

Retkes Attila
főszerkesztő

DOSSZIÉ

Bartók és Kodály neve erős hívószó

Körkép a külföldi magyar kulturális intézetek zenei kínálatáról

CÍMLAPON

Nigel Kennedy

Az extravagáns hegedűművész, aki a legnagyobb példányszámban eladott klasszikus zenei lemezt készítette, most jazzkvintettel látogat Budapestre

KALEIDOSZKÓP

Budapesti Tavasz Fesztivál 2007

A nemzetközi helyzet fokozódik

Szimfonikus, kamara- és zongorakoncertek

Riccardo Muti

Kompromisszumok nélkül

Régizene, daljáték, jazz, világzene

KLASSZIKUS

MIDEM Klasszikus Díjak 2007

A New York-i Filharmonikusok újra Budapesten

STEVE REICH 70

Születésnap beszélgetés

A tehetség kötelez

Banda Ádám és Várdai István bemutatkozása

Zenekari körkép

Schiff András a karmesteri munkáról

EGRI MONIKA és PERTIS ATTILA

Beszélgetés a duplazonzora művészeivel

Mértékadó zeneműkiadók – 1. rész

Universal Edition Wien

A zene független képviselői – 2. rész

KRITIKA

ZENÉS SZÍNHÁZ

Özvegy Karnyóné

Vajda János operája Csokonai vígjátéka alapján

Opera a szomszédban

Szlovák Nemzeti Színház

Bartók+Párizs 2007

Pelléas és Mélisande Miskolcon

125 éve született Kálmán Imre

KRITIKA

JAZZ

ROY HARGROVE

Beszélgetés a kétszeres Grammy-díjas trombitással

6

Monk és Coltrane

A hiányzó láncszem egy washingtoni jazzkutatótól

88

In memoriam

Alice Coltrane és Michael Brecker

89

Tavaszi jazzprogramok

90

12

Ifjú tehetség

Horváth Pluto József

92

KRITIKA

93

VILÁGZENE

16

A LISSZABONI LÉLEK MUZSIKÁJA

Új virágkorát éli a fado

104

18

KRITIKA

108

20

GRAMOFON-HANG

22

A térhatású technika – 3. rész

Ujházy László tanulmánya

114

23

Interjú Horváth István hangmérnökkel

120

24

MELLÉKLET

28

A Gramofon Zenekritikai Műhely 2006-os írásai

30

42

46

50

54

58

72

74

76

77

78

NIGEL KENNEDY

A jazzhegedű kísértésében (12. oldal)

1996-ban alapította:

Iványi Margó, **Bősze Ádám**,
Retkes Attila és **Zipernovszky Kornél**

Főszerkesztő: **Retkes Attila**

Főszerkesztő-helyettes: **Albert Mária**

Művészeti tanácsadó/tipográfiai terv:

Práczy István

A szerkesztőség tagjai:

Albert Mária (zenés színház)

Bércesi Barbara (jazz, világzene)

Ujházy László (Gramofon-Hang)

Várkonyi Tamás (klasszikus)

E számunk szerzői:

Aradi Péter, **Albert Mária**,

Bércesi Barbara, **Bori Viktor**,

Deseő Csaba, **Fazekas Gergely**,

Fittler Katalin, **Friedrich Károly**,

Gilányi Gabriella, **H. Magyar Kornél**,

Katona Márta, **Laczkó Krisztián**,

Lindner András, **Lőrincz Judit**,

Márton Attila, **Máté J. György**,

Molnár Szabolcs, **Pál Eszter**,

Pallai Péter, **Párniczky András**,

Pödör Bálint, **Réfi Zsuzsanna**,

Retkes Attila, **Szigeti Péter**,

Turi Gábor, **Ujházy László**,

Várkonyi Tamás, **Vörös Eszter**,

Zay Balázs, **Zipernovszky Kornél**

Címlapfotó: **EMI Classics**

A szerkesztőség címe:

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Telefon: (06-1) 430-2870

Fax: (06-1) 436-0101

E-mail: info@gramofon.hu

Honlap: www.gramofon.hu

Kiadja a **Klasszikus és Jazz Lap**,

Könyv- és Hanglemezkiadó Kft.

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Ügyvezető igazgató: **Retkes Attila**

Operatív igazgató: **H. Magyar Kornél**

Nyomdai kivitelezés:

Publicitas Art-Media Kft.

H-1021 Budapest, Tároगतó út 26.

Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.

Előfizethető a kiadó címén, telefonon,

faxon, e-mailben.

Az éves előfizetés ára: 3000 forint

A Gramofon megjelenését támogatja:

nka
Nemzeti Kulturális Alap

STEVE REICH

*A romantika és
napjaink ellentéteiről*
(24. oldal)

EGRI & PERTIS DUO

A Double Grand Piano művészei (46. oldal)

ROY HARGROVE

Semmi komoly, csak jazz
(84. oldal)

FADO

*A portugál zene
reneszánsza* (104. oldal)

Bartók és Kodály neve erős hívószó

A zene a kulturális diplomácia eszköze

Kiemelkedően sikeres esztendő volt 2006 a kulturális diplomáciában. Igaz, két jeles évforduló: 1956 és Bartók Béla születésnapja miatt került előtérbe az ország és kultúrája. New Yorktól Sepsiszentgyörgyön át Delhiig számos esemény zajlott, amelyek jelentős része azért kapott rendkívül jó visszhangot, mert valamilyen kapcsolatban állt a magyar zene múltjával, jelenével és közeljövőjével.

•♦ Albert Mária

Az új, közös Oktatási és Kulturális Minisztérium fölállásakor külön szakállamtitkárságot hoztak létre a nemzetközi ügyek kezelésére. Élére Bogyay Katalin személyében olyasvalaki került, aki az utóbbi évtizedben széleskörű gyakorlati tapasztalatokat szerzett a kulturális diplomácia területén.

Gramofon: *Miért tartja fontosnak, hogy munkájában a zenét használja olyan nyelvenek, amit feltételezése szerint mindenki és minden kontinensen jól ért?*

Bogyay Katalin: Időben egy kicsit messzebből indulok, azért is, mert 1997-ből közös véleményeink vannak. Akkor szerveztem meg – még független televíziós újságíróként – az első „párbeszéd-koncertet”. Nem kevés nehézséggel kezdődött a munka, az elegáns Café Royalban tartandó novemberi est fővédnökéül Solti Györgyöt szemeltem ki. Tulajdonképpen meg is állapodtunk, csakhogy a mester nyár elején – éppen tíz éve – meghalt. Nem

tehettem mást, fölkerestem az özvegyét, aki hallatán annak az elképzelésnek, hogy Solti személyét, életét és munkásságát a magyar és a világ kultúrája között hídként szeretném megjeleníteni, azonnal mellém állt. Azóta sokat dolgoztunk együtt, nagyon boldog vagyok, hogy az elsők között kapta meg a magyar kultúra nagykövete címet például Fischer Iván, Kocsis Zoltán és Sebestyén Márta társaságában. Ez valamelyes viszonzás mindazért, amit tett, és ígérete szerint tenni fog.

G.: *Milyen sajátosságot fedezett fel ő, vagy bárki más, aki érdeklődik a magyar kultúra, a magyar zene iránt?*

B. K.: Ha bármelyik művészeti ágat megvizsgálom, azt érzékelem, hogy a magyar kultúra őrzi a tradíciót, és képviseli a modernitást. Ez a kettősség látványosan megmutatkozik például Bartók munkásságában: amit a tiszta forrásból merített, azt a legkorszerűbb zenei nyelven adta vissza. A magyar kulturális

Fotó: Paraszkay György

diplomáciában két igen erős hívószó van, amelyre bárhol azonnal reagálnak, ez Bartók és Kodály neve. Kodály zenepedagógiai módszere nagyszerűen bevált a nagyvilágban, pompásan működik Kínában, Japánban, Nagy-Britanniában. És nemcsak azért, mert fölismerték a hatékonyságát, hanem azért is, mert belátták, a kodályi zenei neveléssel jobb teljesítőképességűvé, egészségesebbé formálható a fiatal nemzedék, hiszen aki például énekel, jobban lélegzik, a szervezet több oxigénhez jut és így tovább.

G.: *A kortárs magyar zene következő generációi iránt is élénk a figyelem. Ligeti–Kurtág–Eötvös hármasa ma már a huszadik századi klasszikusok közé sorolható.*

B.K.: A kortárs zene kifejezési formáinak tárháza igen gazdag. Londonban azt tapasztaltam, hogy a jazz és a világzene, a népzene egyaránt érdekes lehet. De nem önmagában, hanem csak akkor, ha a párbeszédre alapozva próbálunk figyelmet kelteni. A jazzben például akkor lehetett igazi áttörést elérni, amikor megismerték Dresch Mihály különös hangzású, népzenei ihletettséggű jazzmuzikáját. Egy-egy kis befogadóképességű jazzklubból ezután tudtunk kilépni, és integrálni az

ajánlatainkat a London Jazz Festival programjába. Azt is érzékeltük, hogy a népzenei műsoraink kíváncsiságot keltenek az ország iránt; a hallgató fantáziájában megjelenik egy kép, vajon milyen lehet az a táj, ahonnan ez a muzsika származik. Sebestyén Márta sikere nyilván azért oly nagy, mert az interpretációiból elemi erővel sugárzik a hitelesség, hiszen ő nemcsak éneklő, gyűjti is azokat a dalokat, amelyeket előad. A migrá-

Borbély Mihály fellépése a London Jazz Festivalon. A magyar zene bekerült a brit főváros vérkeringésébe

BERLIN

Bartók születésének 125. évfordulója alkalmából 2006 márciusában Bartók műveiből állítottak össze „születésnapit” előadást, amelyet azután áprilisban egy nagy sikerű Bartók-Kurtág koncert követett. A középpontban Bartók Béla harmadik zongoraversenyével. A következő berlini Bartók-koncertre pedig májusban került sor. Ekkor Berlinben tanító magyar zongoratanárok – Gonda Gabriella és Irányi Gabriella – hat és tizenhat év közötti növendékei léptek fel. A sorozat zárásaképp Vikárius László zenetörténész, a Bartók Archivum vezetője tartott előadást a magyar zeneszerző zongoradarabjairól, majd két Fischer Annie-ösztöndíjas, Farkas Gábor és Hlavacek Tihámér zongorajátéka után Ránki Dezső és Klukon Edit adott elő rendkívül nagy sikerrel Bartók-zongoraműveket.

A berlini Konzerthaus Beethoven termében Bartók Béláról szóló dokumentációs kiállítás volt látható. A berlini Bartók-maratonnal a németországi magyar kulturális évad, az Ungarische Akzent zenei rendezvényei egyáltalán nem értek véget: Bartók Béla idén Kodály Zoltánnak „adja át helyét” a berlini koncertteremben.

ció, az újkori népvándorlás miatt a népzene, vagy az, amit ma világzenének neveznek, beépült a befogadó országok hétköznapi kultúrájába. A zene révén az emberek megértőbbek, elfogadóbbak lehetnek. Az Unescónál Magyarország nevében kezdeményeztem, hogy induljon kutatás, amely a zene és a migráció kapcsolatát tárja föl.

G.: *A párbeszéd folytatódott miután 1999-ben, most már kinevezett vezetőként a Maiden Lanen megtalálta a Magyar Kulturális Központ (HCC) helyét, ezt a kicsi, de hangulatos bérleményt. Londoni modell – így nevezik ma már azt a szisztémát, amely követendő példává vált a többi külföldön dolgozó magyar intézet számára.*

B. K.: Nem volt lehetőségünk rá, hogy nagyobb házat szerezzünk, de nem is akartunk drága objektumot. Fontosabb volt, hogy a Covent Garden negyed a világ kulturális életének egyik központja, tehát itt megjelenni önmagában presztízs értékű. A HCC-ben több síkon folyt a munka. Az első szint a központ volt, amely szalonszerűen, találkozóhelyként működött, és remélem, az utódom vezetése alatt is így fog dolgozni. Különböző kultúrák, és azok megszemélyesítői találkozhattak, egymástól egészen eltérő eszmerendszerű emberek kerülhettek kapcsolatba, alkothattak kapcsolati hálózatot. Hamar népszerűek lettek a ház állandó sorozatai: a hétfő esti muzsika, a péntek esti jazz, a csütörtöki filmklub, valamint a könyvbemutatók, a felolvasások és egyéb, a magyar kultúrából ízelítőt adó események. Ha ezen a szűrőn átment egy program, akkor kezdtünk el azon gondolkodni, hogyan visszük ki a házból – ez volt a munka második síkja. Hét év alatt elértük, hogy ma a leg-rangosabb londoni intézményrendszert vehetjük igénybe, természetesen kizárólag együttműködési formában. Így a Wigmore Halltól a South Bankig, a Christie's től a Sommerset House-ig, a Royal Academytól a British Museumig bármely nevezetes külső helyszínen megjelenhet a magyar kultúra. Nagy-Britanniában jelentős koncerthelyszínek akarják a programjukba fogadni az általunk ajánlott magyar produkciókat. Ehhez persze jól kellett tudni, hogy mi vagy ki illik a terveikbe. Csak magas színvonalú produkcióval állhattunk elő, felkészült és az ügy iránt alázatos művészekkel. A gyorsaság, pontosság, megbízhatóság alapfeltétel volt, hiszen Nagy-Britanniában az adott szó ér annyit, mint az frott szerződés.

Sebestyén Márta és a neves jazz-zongorista, Julian Joseph

G.: *Bekapcsolódtak brit művészeti fesztiválokba, hagyomány például, hogy megrendezik a zsidó kulturális napokat, vagy: ebben az etnikai kultúrákban páratlanul gazdag városban a magyar roma folklórnak meghatározó szerepet szereztek. Kialakult az úgynevezett trade mark: a Hungary in Focus, amely a Magyar Magicben teljesedett ki.*

B. K.: Az egy évnyi programból, amely nem szorítkozott a brit fővárosra, és amely több új londoni helyszínt is bekapcsolt az évadba, nehéz bármit is kiemelni. A Wallace Collection például a magyar zene Kocsis Zoltán utáni nemzedékének adott teret, Kelemen Barnabásnak, Csalog Gábornak, a Trio Lignumnak, az Ewald Rézfúvós Kvintettnek. Dresch a Magic sorozatában már a híres Queen Elisabeth Hallban lépett föl. Bebizonyosodott, hogy a huszáros roham hatástalan, lépésről-lépésre, tervszerűen

TALLIN

Óriási siker volt ősszel Bartók operája, *A kékszakállú herceg vára*. A Pärnu Városi Zenekarral és a Pärnui Koncertirodával közösen szervezett magyar és észt közös produkciót Selmecki György alkalmazta színpadra, és vezényelte két estén. Észtországban ezt a darabot korábban még soha nem játszották. A Pärnui Színházban és a tallinni Estonia Nemzeti Operaházban Meláth Andrea és Kovács István énekelt. A közreműködők sikerére jellemző, hogy Selmecki György felkérést kapott egy észt kórustól egy kórusmű megírására. Az észt zenekart pedig magyarországi vendégjátékra hívták meg.

BÉCS

Zipernovszky Kornél, igazgatóhelyettes: A Collegium Hungaricum különleges helyzetben van a külföldi magyar kulturális intézetek között, mert a magyar-osztrák kapcsolatok a klasszikus zenében átfogóak, sokoldalúak és intenzívek. A Gramofon olvasóinak feltehetően nem sok újat mondok, ha előre bocsátom, hogy a kulturális élet társadalmi megbecsültsége, anyagi és szellemi presztízse, szerepe a közvélemény és az ízlés formálásában Ausztriában jóval magasabb, mint Magyarországon. Ha megnézzük a több hetes Wien Modern című pazar kortárs bécsi zenei fesztivál műsorát, nem csak a Kurtágnek szentelt tekintélyes programsúlypont tűnik fel rögtön, hanem az is, hogy Ligeti és Eötvös is – természetesen – bőven szerepel a fesztiválon műveivel. Ligeti egyik műve egyébként a Collegium Hungaricum szervezésében tavaly március elején a Musikverein Üvegtermében is felcsendült, ugyanis a finn és az észt követséggel együtt Finnugor kulturális napokat rendeztünk. Mély gyökereket eresztett a magyar zenei jelenlét a szeptemberben tartott schwatzi (Tiro) kortárs zenei fesztiváltól kezdve – ahol két éve rendeztek magyar „súlypontot” magyar művekből a Kurtág házaspár és Eötvös Péter közreműködésével – a Stájer öszön át sok kisebb eseményig. A magyar intézet klasszikus zenei tevékenysége a rendszeres saját koncerteken, így például a Bartók-év vagy más alkalmak megünneplésén túl elsősorban a fiatal előadók felléptetésére koncentrál. December 14-én például Kolcsár Pétert ültettük a Bösendorferhez: ez a koncert a bukaresti Magyar Kulturális Intézettel közös jutalmunk az idei romániai tehetségkutató verseny magyar nemzetiségű helyezettjének. Fischer Annie-öszöndíjasokra építettük a Zene hosszú éjszakáján rendezett zsáner-koncertünket: a Magyar lélek című 19. századi grafikai kiállítás zenei illusztrációit adták elő nagy sikerrel.

Más a helyzet a jazzben: a magyar jazz Európában jegyzett előadói alig ismertek Ausztriában: egy-két nevet a szakemberek már hallottak, a jazzpiacon magyarnak lenni itt nem előny. Pedig nem csak a klasszikus szakokon vannak az akadémián magyarok, néhány fiatal már megvetette a lábát „sideman”-ként, de ritka alkalom akár egy néhány állomásos turné egy magyar zenekarnak. Ezért is nagy öröm, hogy a Dresch Quartet a bécsi Joe Zawinul's Birdlandet, a legjobb grazi jazzklubot és további három kisváros klubját járhatta végig októberben, az itteni Jeunesse központi irodájának szervezésében, komoly sikerrel. Dresch lassan évente felléphet Ausztriában, ehhez a magyar intézet is hozzájárult a maga szerény eszközeivel. A legjobb bécsi jazzklub, a Porgy and Bess tavaly szeptemberben tematikus hetet rendezett, ugyancsak az intézet közreműködésével a magyar jazz jobb megismertetésére. A Collegium Hungaricumban rendezett jazzkoncertek rendszeresen szerepeltek az ORF közszolgálati adó On Stage című műsorában: a jazz-szerkesztőség rögzítette a koncerteket, és így már hat magyar jazzegyüttes esti főműsoridőben volt hallható.

BRÜSSZEL

az EU-ban betöltött szerepe miatt különösen fontos hely – ezt nem szükséges magyarázni. Ennek megfelelően szerkesztik a különféle programokat, amelyekben Reményi Krisztina művészeti igazgató jelentős funkciót szánt/szán a zenének. Decemberben Fekete Gyula Te Deum 1956 című művének ősbemutatójával és Mozart Requiemjével zárultak az 1956 tiszteletére szervezett belgiumi események a St. Michel és a St. Gúdüle katedrálisban. 2007 januárjában a magyar kultúra napjának ünneplésére hívtak vendégeket az intézetbe. A Rode Pompe Contemporary Music Ensemble

Bogányi Gergely a külföldi magyar intézetek gyakori vendége

Balassa Sándor, Király László, Gyulai Gaál János, Olsvay Endre, Orbán György és Fekete Gyula alkotásait szólaltatta meg. Hubay Jenő évekig folytatott pedagógiai munkát Brüsszelben. A 70 éve elhunyt muzsikusra emlékeztek február elején Ábrahám Bence hegedűs és Honda Tomoko zongorista koncertjével. A hó végén a város legnagyobb kulturális intézményében, a Palais des Beaux Arts-ban, a vasárnap délelőtti sorozatban Bogányi Gergely adott szólóhangversenyt Bartók, Mozart és Liszt alkotásából. Március 13-ára meghívták Hauser Adrienne-t, aki Liszt, Bartók, Schubert és Chopin kamaradarabokat játszik. A hónap végén az Accord Vonósnégyes, áprilisban Krausz Adrienne lép föl a brüsszeli intézetben. Májusban egy lengyel zongorista, Jakub Tchorzewski (Várjon Dénes növendéke) Veress-kompozíciókat mutat be. A jubileumi Kodály-évre több tervet dédelget Reményi Krisztina. Biztos, hogy az antwerpeni De Singel koncertközpontban szeptember 21-én Perényi Miklós és Várjon Dénes Kodály-műveket játszik, koncertjükön Bartók-darab és a másik évfordulás szerző, a száz éve született Veress Sándor műve is megszólal. A Waterloo-i Musica Mundi Fesztiválon a kiváló Kodály Vonósnégyes lép föl, valamint a kvartett mesterkurzusát is megrendezik. A brüsszeli magyar intézet részt vett egy nagyszabású Bartók–Enescu–Kodály projekt kidolgozásában. A Cantata Profana sorozat európai összefogással valósulhatna meg ősszel négy helyszínen: Bukarestben, Brüsszelben, Párizsban és Budapesten. Mivel a saját erő nincs meg a pályázáshoz, a tervet valószínűleg el kell vetni.

Bogyay Katalin (középen) Mádl Ferenc, Mádl Dalma és Lady Valerie Solti társaságában, a Magyar Magic nyitóestjén

lehet bevezetni valakit. Meláth Andreát is először egy szűkebb körnek mutattuk be a HCC-ben, azután házon kívül, a nem túl nagy Leighton House-ban szerveztünk számára estet. A Magicen már a BBC Skót Szimfonikusaival Glasgow-ban A kékszakállú herceg vára Juditját énekelte, a herceg Fried Péter volt. A BBC rögzítette és közvetítette az előadást, így milliók ismerhették meg a két magyar énekest. Később a Sadler's Wells színházban is ők szólaltatták meg Bartók operáját. Tevékenységünk harmadik síkja tehát, amikor mint egy impresszárió „eladjuk” a magyar művészeket. Ma már nem nekünk kerül pénzbe valamilyen fesztiválon felléptetni egy szólistát, vagy együtttest – olyan híres fesztiválok, mint például az edinburghi, a HCC szakmai ajánlására hívnak meg magyar közreműködőket. Egyik szint sincs a másik nélkül.

SANGHAI

A Zeneművészeti Konzervatórium és a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem között diák- és tanárcsere jön létre. Yang Licsing rektor szerint szerint a kínai zenei képzés sokat köszönhet a Kodály-módszer bevezetésének. A sanghaji konzervatórium idén ünnepli fennállásának 90. évfordulóját, ezért ősszel, a Kínában rendezendő magyar kulturális eseménysorozat keretében magyar hetet tartanak az intézményben.

Sanghaj multikulturális város: jövőre Magyarország lehet a díszvendége a Nemzetközi Művészeti Fesztiválnak, amelynek szakmai rangja évről évre növekszik.

Másfajta felfedezésekhez is hozzájárultunk: a kanadai Angela Hewitt, aki a Liverpooli Királyi Filharmonikusokkal adott Liszt-művekből koncertet, ma a Gramophone című brit szaklap címlapján szerepel mint az új zongorista generáció egyik meghatározó személyisége. London olyan város, ahonnan divatok indulnak el. Számomra az volt a kérdés, hogyan lehet itt a magyar kultúrát divatosá tenni. A hét év – és a megelőző fél évtizedes kapcsolatépítés – eredménye, hogy sikk lett a magyar kultúrát ismerni. Átmentünk az érdektelenség falán, úrrá lettünk az előítéleteken, felhívtuk magunkra a figyelmet. Ahogy egy brit külügyi tisztviselő fogalmazott: sikerült ellopunk a rivaldafényt. Korábban én kopogtattam minden ajtón. Ma szinte nincs olyan nap, hogy ne nyitnának be szakmai tanácsért a HCC-be. Nemrég a Királyi Operaház kérte a központot, legyen együttműködő partnere egy készülő estnél. Az újonnan alakuló londoni kulturális intézetek is élnek a tapasztalatainkkal.

G.: Így, nagyobb távlatban is úgy látja, hogy a háromsíkú munka mindenütt beválílik?

B. K.: Európában sok ország elfogadta a kulturális sokszínűségről szóló egyezményt. Az intézetek/központok vezetőinek olyan munkatársakat kell választaniuk, akik ezt a sokszínűséget értik és képviselik. ■

Magyar kulturális intézetek a világban:

www.magyarintezet.hu

A BMC Records J A Z Z Ú J D O N S Á G A I

BMC CD 131

Dresch Quartet

Árgélus

BMC CD 132

Tóth Viktor

Hamid Drake / Szandai Mátyás / Kovács Ferenc

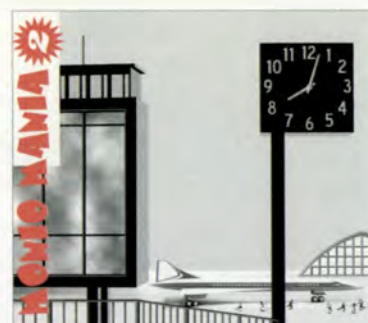
Climbing with mountains

BMC CD 133

Grupa Palotai

Singapore

A BMC-lemezek forgalmazóinak aktuális listája megtalálható a www.bmcrecords.hu honlapon, illetve telefonos felvilágosítás kérhető a (1) 455 8070-es számon. Kiadványaink online is megvásárolhatóak a kiadó, illetve a Fókusz könyvruház honlapjain: www.fo.hu/bmc, www.bmcrecords.hu

Fotók: EMI - Jimmy Katz

Milliók hegedűse

Nigel Kennedy beszélget a hangszerével

Különleges egyéniség extravagáns öltözködéssel, punkos hajviselettel, rendhagyó zenei repertoárral. Nigel Kennedyt, aki a legnagyobb példányszámban eladott klasszikus zenei lemezt készítette, s aki a legrangosabb koncertpódiumok, fesztiválok állandó vendége, a hegedűvirtuózok fenegyerekének tartják. Produkeciói között akad, amely megosztja a zenekritikusokat, és személyiségét éppúgy bírálják, mint játékát. Mégis a világ legismertebb hegedűművésze. Rajongótábora hatalmas, népszerűsége a popsztárokéval vetekszik. Néhány esztendővel ezelőtt klasszikus koncerten tapsolhatott neki a budapesti közönség, most, a Budapesti Tavaszi Fesztiválon pedig jazzmuzsikusként ismerheti meg a hazai publikum.

➤ Réfi Zsuzsanna

„Mondhatják, hogy komolyzenét játszó hegedűs vagyok, de én olyan muzsikusként látom magam, aki a zenének nemcsak egy részét interpretálja” – definiálja önmagát, és úgy vélekedik: „Bármivé válhatsz. Minden azon múlik, hogy mennyire vagy elszánt.”

Bár tavaly töltötte be ötvenedik életévét, nem látszik rajta az idő múlása. Most is szenvedélyes és szókimondó, ritkán borotválkozik, csaknem harminc esztendő elteltével is ragaszkodik extravagáns frizurájához, akárcsak rendhagyó repertoárjához. Nigel Kennedy kivételes pályafutása remekül példázza, hogy valaki a klasszikus műfaj mellett a jazz- és a rockzenében is maradandót alkothat. A hegedűvirtuózzal korán kide-

rült, hogy nemcsak a komolyzene érdeklí. Gyerekkorára emlékezve elmeséli, hogy már a Menuhin Zeneiskola kollegiumában jazzt hallgatott esténként a paplan alatt. A Juilliard School növendékeként is gyakran zenélt Harlem jazzklubjaiban, a közönség azonban időnként jót mulatott rajta: „Nevetségesnek tartottak, pedig csak egy fehér brit tinédzser voltam, aki ráadásul hegedült” – idézi vissza ezeket az időket. Tizenhat évesen jazz-zenei keresztapjának tekintett Stéphane Grappellvel muzsikált együtt egy jazzkoncerten a Carnegie Hallban. Mint mondta, a Grappelli játékából áradó életöröm mellett azonban stílusát leginkább Jean-Luc Ponty befolyásolta.

Nigel Kennedy 1956. december 28-án, Brightonban született, ausztrál származású édesapja csellista, édesanyja pedig zongoratanárnő volt. Hat esztendősen kezdett hegedülni, egy évvel később már Yehudi Menuhin támogatását élvezte, aki világhírű iskolájában ingyen biztosított neki helyet. Nigel Kennedy tizenhat évesen lett a rangos New York-i Juilliard School növendéke, ahol az a Dorothy DeLay foglalkozott vele, aki világhírűvé vált hegedűsök sorát nevelte föl Itzhak Perlmantól Shlomo Mintzen és Midorin keresztül Sarah Chang-ig. A fiatal hegedűművész 1977-ben, a londoni Royal Festival Hall-ban debütált, Mendelssohn Hegedűversenyét játszotta a Londoni Filharmonikusok kíséretével, Riccardo Muti vezényletével. Három esztendővel később a Berlini Filharmonikus Zenekarral mutatkozhatott be, 1987-ben pedig már a New York-i Filharmonikusokkal muzsikált. Első lemezfelvétele 1984-ben készült, a kiadvány 30 ezer eladott példányával arany-

KLASSZIKUS, JAZZ, ROCK

lemez lett, s elnyerte Az év felvétele és A legjobb klasszikus album címet is. Meglepő módon azonban ezt egy jazzlemez követte, és Nigel Kennedy ettől kezdve megosztotta figyelmét a klasszikus és a jazz zene között. A Guinness Rekordok Könyvébe 1989-ben megjelent, Négy évszak-felvételeivel került be, ebből a lemezéből ugyanis több mint kétfélmilliót vásároltak meg, így ez lett minden idők (eddig) legnagyobb példányszámban eladott klasszikus zenei albuma. Egy súlyos, nyakszirti sebészeti beavatkozást követően azonban Kennedy 1992-ben időlegesen búcsút

mondott a koncertezésnek. A szünet öt esztendőn keresztül tartott, mely idő alatt a hegedűművésznek számos önálló, a kelta népzene, a rock és a jazz elemeit ötvöző szerzeménye született. Visszatérése a hangversenypódiumra 1997-ben hatalmas siker volt, akárcsak az egy esztendővel későbbi észak-amerikai turné. Ezt követően több komolyzenei felvétele is készült, majd 1999-ben megjelent a Kennedy Experience című lemez, amely a hegedűművész Jimi Hendrix emlékére komponált darabjait tartalmazta. Szintén különleges koncertjei közé tartozott az a 2000-ben adott est, amelyen a Doors együttes számaiból játszott. Nigel Kennedyt 2001-ben az év művésznének választották Nagy-Britanniában, 2002 óta a Lengyel Kamarazenekar művészeti vezetője, az utóbbi években pedig már nemcsak hegedűművészként, hanem dirigensként is gyakran pódiumra lép. (Kennedy legújabb felvételeiről lapunk 64. és 98. oldalán olvashatnak kritikát.)

A brit hegedűművészre jellemző az is, hogy a könnyedséget, a könnyű műfajt igen komolyan veszi, ahogy önmagát is. Jól példázza ezt a tavaly született, Blue Note Sessions című album elkészítése: a lemezfelvétel előtt egy hétig próbáltak a manhattani Avator Stúdióban, de Kennedy minden reggel futott, tornázott a Central Parkban, nem ivott alkoholt és nem dohányzott, hogy a legjobb formáját hozhassa. Nem véletlen, hogy egyre inkább vonzza a jazz, hiszen a komolyzenei együttesekkel korábban már akadtak nézeteltérései a hosszadalmas próbák miatt. „Számomra nagyon nehéz volt a próbákon és a koncerteken mindig ugyanazokkal az emberekkel játszani” – meséli, az általa alapított lengyel együttesel, a Nigel Kennedy Quintettel azonban nincsenek ilyen problémák. „Egyre jobb a kapcsolatom ezzel a formációval. Nem esünk kétségbe, ha nem tudunk két napon át próbálni az aktuális fellépés előtt. Ők nem olyanok, mint a rendkívül drága London zenekarainak muzsikusai, akik még a Jézus Krisztus szupersztár előadásaiába is elmennek hagnizni, hogy törleszteni tudják a hiteleiket.”

Jazzalbumai és jazzkoncertjei rendkívül népszerűek, akár csak komolyzenei produkciói. (Mivel felesége, Agnieszka lengyel, Kennedyt gyakran lehet hallani Krakkó jazzklubjaiban is.) Akadnak persze olyanok is, akik szerint Nigel Kennedy áruvá teszi a komolyzenét, sportot űz abból, hogy a hajviselete minél punkosabb legyen, a szavait pedig nem mindig válogatja meg. Az őt bíráló kritikák között olvashatunk arról is, hogy barokk diszkózeneként tálalja Vivaldit. Ennek ellenére ő a világ legismertebb hegedűse, ami talán annak is köszönhető, hogy Nigel Kennedy hivatásának érzi a komolyzene népszerűsítését, különösen a fiatalok körében. Az eladott példányok

VILÁGSIKER KÉZTÖRÉS UTÁN

A Blue Note Sessions című lemez elkészítésére Nigel Kennedy a legnevesebb jazzmuzsikusokat kérte fel: a felvételek New Yorkban készültek. Miles Davis, Bill Evans és Herbie Hancock után Kennedy is elmondhatja, hogy játszott vele Ron Carter bőgőn és Jack DeJohnette dobban. A művészek között van még Joe Lovano szaxofonos, Kenny Werner zongorista és Lucky Peterson orgonista, de az albumon a fiatalabb generáció olyan kiemelkedő előadóit is hallhatjuk, mint Raul Midón énekes-gitáros vagy JD Allen szaxofonos.

Nem indult könnyen a lemezbemutató világturnéja, mert nem sokkal az első fellépés előtt Nigel Kennedy egy bicikli-balesetben eltörte a kezét, így hetekkel el kellett halasztani az indulást. Aztán a hegedűművész saját formációjával, a Lengyelországban alapított Nigel Kennedy Quintettel mindenütt nagy tetszést aratott. A Budapesti Tavasz Fesztivál programsorozatában szereplő hangversenyük is a Blue Note Sessions című albumhoz kapcsolódik. Az esten a brit hegedűvirtuóz mellett Adam Kowalewski nagybőgőzik, Tomasz Grzegorski tenorszaxofonozik, Pawel Dobrowolski dobol és Piotr Wylezol zongorázik. A jazzműsort a magyar főváros után április 4-én Párizsban is bemutatják.

ÍZELÍTŐ KENNEDY DISZKOGRÁFIÁJÁBÓL:

- 1984 – **Nigel Kennedy Plays Jazz** (km.: Peter Pettinger – zongora)
- 1986 – **Csajkovszkij: Hegedűverseny** (Londoni Filharmonikus Zenekar, vezényel: Okko Kamu)
- 1986 – **Bartók: Szólószonáta; Duke Ellington: Mainly Black**
- 1987 – **Let Loose** (Nick Robbins/Dave Heath/Dominic Miller)
- 1991 – **Brahms: Hegedűverseny** (Londoni Filharmonikus Zenekar, vezényel: Klaus Tennstedt)
- 1996 – **Kafka**
- 1997 – **Elgar és Ralph Vaughan Williams művei** (Birminghami Szimfonikus Zenekar, vezényel: Simon Rattle)
- 2000 – **Hegedű-cselló-duók** (km.: Lynn Harrell)
- 2003 – **East Meets East** (km.: Kroke Band)
- 2003 – **Vivaldi** (Berlini Filharmonikus Zenekar)
- 2004 – **Vivaldi II** (Berlini Filharmonikus Zenekar)
- 2005 – **Legend: Beethoven & Bruch**
- 2006 – **Live at La Citadelle** (Lengyel Kamarazenekar)
- 2006 – **Nigel Kennedy Plays Bach** (Ír Kamarazenekar)
- 2006 – **Blue Note Sessions**

MANNHEIMTŐL PÁRIZSIG

Nigel Kennedynak felkérésekkel teli a naptára, s a tavaszi hónapokra is jut bőven a koncertekből. A klasszikus zenei és a jazzhangversenyek egymást váltogatják.

A Lengyel Kamarazenekarral Mozart és Beethoven műveket játszik 2007. március 6-án Mannheimben, majd 7-én Berlinben. Két nappal később az esseni Filharmónia ad helyet koncertjüknek, majd 11-én ismét a német fővárosban lépnek pódiumra. Ezután Varsó következik, ahol Kennedy nemcsak hegedül, hanem dirigensként is pódiumra lép. A hónap végén, március 31-én pedig Budapesten, a Művészetek Palotájában szerepel a Nigel Kennedy Quintettel.

alapján a Guinness Rekordok könyvébe bekerült Négy évszak-felvétellel is az volt a célja, hogy tömegek hallgassák. Ezért a megszokott négy helyett tizenkét részre

osztotta Vivaldi-kompozícióját, így ezeket a tételeket a DJ-k könnyűszerrel beszűrhatták a heavy metal- és a rap-számok közé. Kennedyre egyébként jellemző az is, hogy sokszor készít élő felvételeket azért, hogy megőrizze a hangversenyek közvetlen légkörét. „Hihetetlenül élvezem a jazz közönségteremtő erejét, amelynek köszönhetően szinte eltűnik a hallgatóság és az előadók közötti távolság, ráadásul mi muzikusok is rendkívül közel kerülünk egymáshoz.”

Amikor öt éves hallgatás után visszatért a pódiumra, hiába zajlottak éppen a brit választások, Kennedyyel voltak tele a címlapok. A Daily Telegraph egyszerűen annyit írt róla: „Milliók hegedűse”, a Times kritikusa pedig ekképp lelkesedett: „Egyetlen brit hegedűstől sem hallottam ilyen merész és mámorító előadást! A világ egyetlen hegedűművésze sem lenne képes ilyen gördülékeny átmenetre a különböző stílusok között.” Azoknak a fiatal muzikusoknak pedig, akik az ő példáját szeretnék követni, a világhírű hegedűs a következőket tanácsolja: „Élvezd a zenét! Valósíts meg néhány dolgot azokból, amit a tanárod mond, de mindvégig keresd a saját utadat! Időnként muzikálj együtt néhány jó barátal, mert ez segít abban, hogy eggyé válj a zenével! Ha a hangszered beszélni kezd hozzád, az azt jelenti, hogy helyes ösvényen jársz.”

HEGEDŰ MINT JAZZ-HANGSZER?

A hegedűt olyan kiválóságok honosították meg a jazzben, mint Joe Venuti, a tréfamester, aki Paul Whiteman zenekarában élte virágkorát, Stuff Smith, az 52. utca ünnepezt swingstárja, és Stéphane Grappelli, aki gyermekkorában Debussy és Ravel zenéjéért rajongott, s olyan hírességekkel lépett fel, mint Oscar Peterson és Yehudi Menuhin. Eddie South, a New Orleans-i jazz kiváló hegedűse 1925-ben hosszabb ideig a pesti New York Bárban muzikált, így nem véletlen, hogy Hubay néhány csárdásfeldolgozását élete végéig műsorán tartotta. A legnagyobb kortárs jazzhegedűsök között említhetjük Jean-Luc Pontyt, aki a patinás Lamoureux zenekarból vette az irányt Miles Davis és John Coltrane felé, s úgy frazeál hangszerén, mintha tenorszaxofonon játszana. Az avantgárd jazzben Michael White, Leroy Jenkins vagy Billy Bang a hegedű kimagasló megszólaltatói. Regina Carter a fiatalabb generációból szintén sokat tett azért, hogy a klasszikus hangszerből vérbeli jazz-instrumentum is váljon. Lakshminarayana Shankar a world fusion irányzatban alkot évtizedek óta kiemelkedőt. Magyarországon többek között Deseő Csaba járult hozzá a hegedű mint jazzhangszer elterjedéséhez, így a Magyar Rádió által rendezett Radics Gábor Jazzhegedű Tehetségkutató Verseny tavaly már óriási érdeklődésre tartott számot a közönség és az ifjú magyar muzikusok körében.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

március 31. 19.30

A nemzetközi helyzet fokozódik

Budapest koncertélete hihetetlenül gazdaggá vált az utóbbi években, részben a Művészetek Palotája, részben a koncertügynökségek kreativitása és az igencsak megélnékült verseny miatt. Ebben az új, de feltétlenül üdvözlendő helyzetben (ami ugye fokozódik...) nem könnyű a Budapesti Tavasz Fesztivál szokásos kínálatát elővarázsolni, de úgy tűnik, hogy idén is sikerülni fog.

◆ Molnár Szabolcs

A külföldi nagyzenekarok koncertjeinek sorát a liszaboni Gulbenkian Zenekar nyitja. A Portugáliában végleges otthonot találó örmény milliomos, Calouste Gulbenkian által létrehozott alapítvány 1962-ben határozta el, hogy tevékenységi körébe (műgyűjtés, oktatás, tudománytámogatás) a zene mecenatúráját is bevonja. Az 1960-as, 1970-es évek portugáliai viszonyai között ezt a meglehetősen kockázatos vállalkozást végül siker koronázta, az együttes nemcsak hazájában vált a zenei élet meghatározó műhelyévé, világszerte jegyzett zenekarrá fejlődött. Budapesti műsoruk kevés borongást, annál több felszabadult melódiát ígér, kicsit persze sajnáljuk, hogy amerikai zeneigazgatójuk, Lawrence Foster nem csempészett a programba 20. századi portugál zenét. Nem így a portugál „nagy-

testvért” képviselő brazil együttes, a Sao Paulói Szimfonikusok, ők Guarnieri és az argentin Ginastera egy-egy művével ízelítőt adnak a 20. századi dél-amerikai zenéből. A koncert (március 25.) után az est egyik nagy kérdését is meg tudjuk majd válaszolni: hogyan muzsikált együtt Ránki Dezső és a zenekar karmestere, John Neschling Bartók II. zongoraversenyében.

A magyar művészetet és a nagyvilágban tevékenykedő magyar művészeket középpontba állító fesztiválon a rendezvénysorozat szelleméhez illeszkedő produkcióval érkezik Budapestre a német top-zenekar, a hamburgi székhelyű Észak-Német Rádió Zenekara (március 20.). Magyar származású karmester (Christoph von Dohnányi), magyar szerző (Ligeti György) művét vezényli. Az est zárószáma Mahler „budapesti” szimfóniája, a Titán; az egyik legnépszerűbb hegedűverseny (Mendelssohn) szólista-sztárja pedig Vagyim Repin lesz. Yehudi Menuhin korunk „legjobb, legtökéletesebb hegedűsének” nevezte Repint. Aki vitatkozni szeretne Menuhinnal, annak a koncerten a helye.

Legnagyobbbrészt magyar programot játszik az **Orosz Nemzeti Zenekar**. Mihail Pletnyev vezényletével, Gyenyisz Macujev közreműködésével nagyszabású Liszt-hangversenyt hallhatunk, s a kihívásokat szerető ifjú zongorista ezúttal sem adja alább két zongoraversenynél, az A-dúr koncert mellett eljátssza a Haláltáncot is. A Csajkovszkij-szimfónia „csak ráadás” lesz. Az Orosz Nemzeti Zenekar nem tartozik a régi együttesek közé, nemzetközi reputációja azonban messze túlszárnyalja a legtöbb orosz együttes hírét. 1990-es alapításánál már ott bábáskodott Mihail Pletnyev, a zenekar 1991-es Csajkovszkij-felvételét a hűvös angol kritika az egekbe emelte. Az egyedi szerkezeti struktúrában (karmesterek kollégiuma) irányított zenekar 2004-ben Grammy Díjat kapott; orosz zenekar korábban soha nem nyerte el ezt a rangos elismerést.

John Adams, Magyarországon még nem játszott Liszt-átírata mellett a Kodály-évfordulóra való tekintettel tűzte műsorára Trevor Pinnock Kodály népszerű darabját, a Galántai táncokat (március 27.). Brémából érkező zenekara (**Deutsche Kammerphilharmonie**) élén klasszikusokat, Haydnt és Mozartot is vezényel, és bizonyára sokán várják Maria João Pires zongoraművész nő fellépését is. A régizene-specialista Pinnock tehát néhány kompozíció erejéig nem a tőle megszokott repertoárt vezényli majd, Eliahu Inbal viszont – miként néhány éve – most is a hozzá legközelebb álló zeneszerzőktől, Wagnertől és Brucknertől játszik. Koncertjén (március 19.) a **Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarát** vezényli, Wagner Wesendonck-dalainak szólistája Lukács Gyöngyi lesz.

Forrás: Budapesti Fesztivalközpont. Kft.
Az Orosz Nemzeti Zenekar Csajkovszkij-felvételét a hűvös angol kritika az egekbe emelte

Kamarázzunk!

A kamarazene – sajnos fogyatkozó – rajongótábora minden napra talál magának hallgatnivalót. Személyes kedvencem a Kanadából érkező **St. Lawrence Vonósnégyes** (március 17.). Két lemezük került eddig a kezembe, egy Schumann- és egy friss Sosztakovics-album, mindkettő csodálatos, velős felvétel, magabiztosan a darabok középebe talál. Sosztakovics-lemezüket ráadásul közönség előtt rögzítették, így biztosak lehetünk abban, hogy erenyeiket koncertkörülmények között is meg tudják majd csillogtatni.

Maradva a vonósnégyeseknél mindenképpen az ajánlottak között kell említeni a **Danel Vonósnégyes** (március 25.) koncertjét, melyen a kiváló Metz István (cselló) is fellép. A brüsszeli kvartett szívesen játszik kortárs zenét, Budapesten azonban tradicionális, de egy kvartettre mégsem igazán jellemző programot adnak elő. Műsoruk sajátosságai, hogy a szólócselló-daraboktól (Kurtág műveiből Metz István ad válogatást), a vonóstrión át a vonósnégyesig és tovább, a vonósötösökig (Schubert) jutnak el.

Ne várjuk ilyesfajta dinamikát **Maxim Vengerov** koncertjétől! Ő egyetlen hegedű hangjával készül betölteni a Bartók Béla nemzeti Hangversenytermet (az előzetes hírek szerint a nézőteret már sikerült...).

Zongorázzunk!

A már korábban említett zongoracsillagok mellett két abszolút tekintély is Budapestre érkezik: **Dmitrij Baskirov** és **Stephen Kovacevich**. Baskirov szólóestet ad (március 26.), Stephen Kovacevich a Budapesti Fesztiválzenekar szólistája lesz (Beethoven: Esz-dúr zongoraverseny, március 30.). Baskirov, a legendás professor stílusosan az MTA Roosevelt téri Dísztermében „ad leckét”, a 76 éves művész több mint fél évszázada koncertezik, pesti „akadémiájára” a Madridi Királyi Zeneakadémiáról jön. A nemzetközi kritika korunk egyik legjelentősebb Beethoven-interpretátorának tartja Stephen Kovacevichet.

Stephen Kovacevich, a jelentős Beethoven-előadó is Budapestre érkezik

A kaliforniai születésű, de már 18 éves kora óta Európában élő zongoraművész programját ennek fényében csak dicsérni tudjuk. Dicséret illeti karmesterpartnerét, Hans Grafot is. Az osztrák karmester, akit munkája a legutóbbi években gyakran szolgált az Egyesült Államokba, egy idehaza ismeretlennek számító fiatalkori Zemlinsky-darab betanítására vállalkozott. A kis habléány című zenekari fantázia a századforduló világába röpti hallgatóját.

Fentebb hivatkoztunk Menuhinra, a hegedűsre. Menuhin, a zongorista valószínű, hogy kevésbé ismert idehaza. **Jeremy Menuhin** bő húsz éve koncertező zongoraművész, a **Kodály Vonósnégyes** partnere lesz (március 28., Brahms: f-moll zongoraötös). Gazdag pálya áll már mögötte, a legnagyobbak oldalán lépett fel, híres zenekarok hívták szólistának, tucatnyi lemezfelvételt készített. A fesztivál koncepciójához igazodva azonban mi most mégis csak két mozzanatot emelünk ki vele kapcsolatban: Jeremy Menuhin turnézott a Philharmonia Hungaricával, édesapjával készített Bartók-lemezét pedig a Grand Prix du Disque címmel honorálták.

A Danel Vonósnégyes

Forrás: Budapesti Fesztiválközpont Kht.

Gulbenkian Zenekar: március 17., Zeneakadémia

Sao Paulói Szimfonikus Zenekar:

március 25., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Észak-Német Rádió Zenekara és Vadim Repin:

március 20., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Orosz Nemzeti Zenekar:

március 29., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Deutsche Kammerphilharmonie Bremen:

március 27., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Eliahu Inbal a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának élén: március 19., Magyar Állami Operaház

St. Lawrence Vonósnégyes:

március 17., MTA Roosevelt téri Díszterem

Danel Vonósnégyes és Metz István:

március 25., Festetics Palota Tükörterme

Maxim Vengerov:

március 30., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Dmitrij Baskirov: március 26., MTA Roosevelt téri Díszterem

Stephen Kovacevich (a Budapesti Fesztiválzenekarral):

március 30., 31., Zeneakadémia

Jeremy Menuhin és a Kodály Vonósnégyes:

március 28., Olasz Kultúrintézet

Kompromisszumok nélkül:

Muti az 1967-es milánói Guido Cantelli Karmesterverseny megnyerésével hívja fel magára a kritikusok és a közönség figyelmét, s pályája attól kezdve egyenesen ível fölfelé. Már a következő évben kinevezik a Firenzei Maggio Musicale vezető karmesterének – ezt a posztot egészen 1980-ig tölti be. Közben persze újabb felkéréseket is kap. 1971-ben Karajan meghívja a Salzburgi Ünnepi Játékokra – ezzel egy hosszú és gyümölcsöző, ám konfliktusoktól és időleges szakításoktól sem mentes kapcsolat veszi kezdetét Muti és a fesztivál között. Művészi kérdésekben hajthatatlan, elképzeléseiből nem hajlandó engedni. 1992-ben például otthagya Mozart Titus kegyelme című operájának produkcióját, mert nem ért egyet a rendező koncepciójával. „Mozart soha nem fogadná el ezt. Ellenzem az olyan előadásokat, amelyek megölik a zenét. Ez nem modernség vagy maradiság kérdése: egyszerűen ostobaság” – nyilatkozta leplezetlen felháborodottsággal. Az affér után hosszú évekig nem lép fel Salzburgban, nem is hívják, ám 2001-ben mégis közösen ünneplik együttműködésük kezdetének harminc éves évfordulóját, 2006 augusztusában pedig Muti vezényli ott a jubileumi Mozart-év egyik ünnepi hangversenyét. 2007-től három évre elvállalta a Salzburgi Pünkösdi Ünnepi Játékok zeneigazgatói tisztét: a 2004-ben általa alapított Luigi Cherubini Ifjúsági Zenekarral és fiatal énekesekkel az ún. Nápolyi Iskola elfeledett szerzőit, vagy ismert szerzőinek feledésbe merült műveit mutatja be. Idén augusztusban a Bécsi Filharmonikusokkal tér vissza Salzburgba, akiket 1971-ben ott vezényelt először, s akikkel azóta is szoros és harmonikus kapcsolatot ápol. A bécsiek Muti iránti tiszteletét mutatja, hogy 1992-ben őt hívták meg a zenekar alapításának 150. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi hangver-

Riccardo Muti

Pályája – némi leegyszerűsítéssel – akár ünnepi és jubileumi koncertek sorozatával is leírható: Bécs, Salzburg, London, Milánó, Velence... – mindenhol őt akarják.

A nápolyi születésű, 66 éves maestro, akit sokan korunk egyik legjelentősebb dirigensének tartanak, a Budapesti Tavaszi Fesztivál meghívására március 21-én egykori együttese, a nála alig valamivel fiatalabb, 62 éve alapított londoni Philharmonia Zenekar élén lép fel a Művészetek Palotájában.

◆ Aradi Péter

forrás: Gramofon-archív

seny dirigensének, s megbecsülésük jeleként átadták neki azt az aranygyűrűt, amellyel csak nagyon kevés karmestert tüntetnek ki. Híres újévi koncertjeiken már négy alkalommal vezényelte őket Muti: 1993-ban, 1997-ben, 2000-ben és 2004-ben.

1972-től, Otto Klemperer utódjaként Muti a londoni Philharmonia Zenekar vezető karmestere, majd 1979-től

1982-ig zeneigazgatója. Vendégdirigensként azóta is gyakran fellép velük. 2005 januárjában ő vezényelte az együttes alapításának 60. évfordulója alkalmából rendezett gálakoncertet, amelyről a brit sajtó egyöntetű elragadtatással számolt be. Napra pontosan 35 évvel első közös koncertjük után, 2007. december 2-án, a Royal Festival Hallban tartandó jubileumi esten ünneplik majd meg három és fél évtizedes közös munkájukat. A koncerten eljuttassák Muszorgszkij–Ravel Egy kiállítás képei című művét is, amely az első hangverseny műsorán is szerepelt.

Muti még a Philharmonia Zenekar vezetője volt, amikor 1980-ban kinevezték az Ormándy Jenő által világhíressé tett Philadelphia Zenekar zeneigazgatójának, ahol 1992-ig maradt ebben a pozícióban. Amikor meglátta, hogy koncertjeiket a városi lapban a szórakozás rovat programajánlói közé szerkesztik, magából kikelve tiltakozott: „Kikérem magamnak, hogy a szórakoztatóipar részének tekintsenek! Semmi kifogásom azok ellen, akik ebben a szektorban dolgoznak, de a Zene, az más. Ezért nem kedvelem a Három tenor- vagy Négy szoprán-féle zenés esteket. Ne mondja nekem senki, hogy az is kultúra.” Ugyancsak Philadelphióban egyszer azért került összetűzésbe a zenekar menedzsmentjével, mert nem lelkesedtek azért az elképzeléséért, hogy Bach h-moll miséjét szünet nélkül játssza. Természetesen keresztültvit-

te az akarát (mint mondta: „A pap sem szakítja meg a misét, hogy igyon közben egy kávét”), ám a koncert végére a székek kétharmada kiürült: a közönség nagyobb része „megszökött”.

1986 fontos év Muti pályáján: ekkor lesz a Milánói Scala zeneigazgatója (a következő évben pedig a Scala Filharmonikus Zenekarának vezető karmestere), s ezzel egy csaknem két évtizedes történet indul el. Nagy projektek (pl. a Mozart–da Ponte trilógia vagy a Ring) mellett számos ritkábban játszott darabot is műsorra tűz (pl. Gluck, Cherubini, Spontini, Poulenc műveit), elsőrangú énekesekkel és rendezőkkel. Közben 2000-ben felkínálják neki a New York-i Filharmonikusok zeneigazgatói állását, ő azonban nemet mond. „Nem szeretnék állandóan repkedő karmester lenni – indokolja döntését –, ma London, holnap Pittsburgh, harmadnap Tokió. Ha az ember komolyan veszi, egy pozíció több mint elég. Nem akarom meghódítani New Yorkot, ez a készlet már elmúlt.”

„Nem szeretnék állandóan repkedő karmester lenni”

2002-ben a Scala épületében nagyszabású rekonstrukciós és modernizációs munkálatok kezdődnek. 2003 decemberében Muti dirigálja a tűzvész után újjáépített velencei La Fenice Színház nyitó előadását. Egy évvel később, 2004. december 7-én, egy Salieri-operával a Scala is újra megnyílik – természetesen Muti vezényel. Ekkor már jó ideje feszült a viszonya az intézmény intendánsával, akit végül elküldenek, de a zenekar és a színpadi munkások sztrájkba lépnek, Muti lemondását követelik, aki – bár a közönség mellette áll – 2005 tavaszán, tizenkilenc év után távozik posztjáról.

2004 őszén Londonban, a Covent Gardenben is kemény csatát vívott a Királyi Operaház vezetőivel, akik Verdi A végzet hatalma című operáját október közepén a Scala díszleteivel és Muti vezényletével kívánták bemutatni. Húsz éve győzködtek Mutit, hogy dirigáljon náluk egy operát, s vágyuk már csaknem valóra vált, ám módosítani akartak valamit a díszleten, amit az olasz díszlettervező elfogadhatatlannak tartott, ezért levette a nevét a színlapról, a Scala úgyszintén kivonult a produkcióból. Ezek után Muti sem tehetett mást, mint hogy – három héttel a bemutató előtt – visszalépett. A színház vezetősége és a londoni lapok vezető kritikusai ezt igen rossz néven vették tőle, de Muti azt mondta, nem dönthetett másképp. Budapesti hangversenyét a Philharmonia Zenekarral remélhetőleg nem fenyegeti ilyen veszély. Muti harmadszor látogat el hozzánk: először még fiatalon, 30 évesen jött el, és az ÁHZ-val adott három koncertet, másodszor 2001 októberében, a Scala Filharmonikus Zenekarával járt nálunk, most pedig egykori londoni zenekarával népszerű, Mozart-Liszt-Csajkovszkij műsort hoz, amellyel Budapest után öt spanyol városban is fellép. ■

A PHILHARMONIA ZENEKAR

London egyik legjelentősebb szimfonikus együttese. 1945-ben alakult, s két évvel később már Richard Strauss is vezényelte. 1950-ben, a komponista halála utáni esztendőben ők mutatták be Négy utolsó ének című művét. 1951-ben, a Royal Festival Hall megnyitásának évében pedig ők készítették ott Stravinsky Sacre du printemps-jának legelső felvételét. Toscaninótól Karajánig legendás karmesterek egész sora dirigálta az együttest, az alapító, Walter Legge mégis fel akarta oszlatni, ám Klemperer támogatásával sikerült együtt maradniuk, és 1964-től Új Philharmonia Zenekar néven működtek tovább. Klemperer 1972-ben vonult vissza, ekkor vette át a vezetést Riccardo Muti, aki tíz évig állt az együttes élén. 1976-tól ismét eredeti nevükön, Philharmonia Zenekarként folytatták munkájukat. 1979-ben a walesi herceg lett a zenekar védnöke, amely Károly és Diana 1981-ben tartott esküvőjén is muzsikált. A nyolcvanas évek végén, a CD-k elterjedésének idején újra fölvettek a standard repertoárt – ez rengeteg elfoglaltságot jelentett számukra. 1997-től vezető karmesterek Christoph von Dohnányi, első vendégkarmesterük pedig 2002 óta Sir Charles Mackerras. 2006 óta minden koncertjükön ké- és hangfelvételt készítenek, amelyeket interneten is letölthetővé tesznek. Az utóbbi években háromszor léptek fel Magyarországon: 2000-ben Lorin Maazel, 2004-ben Christoph von Dohnányi, 2005-ben Esa-Pekka Salonen vezényelte az együttest Budapesten.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

március 21.

Mysliveček, Rebel, Kraus

A régizenére, s azon belül is a 17-18. század zenéjére szakosodott együttesek is tudatában vannak, hogy a korhű csodahangszerek hangja ma már kevésbé kelt csodálatot a közönség körében, mint harminc-negyven éve. A bélhúrok, bőrdobok, rózsafabőgők és juhar-fagottok, sőt még az előadó sztárok mellett is kell egy szó, egy név, egy műsor, amire a közönség egy emberként kapja föl a fejét. Így

tesz a Budapesti Tavasz Fesztiválra látogató két német régizenei együttes, a nyolcvanas években az egykori NSZK-ban, illetve Kelet-Berlinben alakult Concerto Köln és az Akademie für Alte Musik. Mysliveček, Rebel, Kraus – zeneszerzők, akikről eddig nem hallottunk, de nyugodt szívvel rábízhatsz magunkat a két világklasszis együttesre, hiszen bizonyára jó okuk volt arra, hogy műsorra tűzzék műveiket. A cseh Haydn-kortárs, Mysliveček izgalmas műveiből lemezt is készített a Concerto Köln (recenzióknak a 62. oldalon olvasható), de budapesti koncertjükön a klasszika más mestereitől is játszanak majd. Az Akademie műsora más szempontból izgalmas: egy sláger, Vivaldi Négy évszak ciklusához a vörös pap francia kortársa, a saját korában szintén nagy tiszteletnek örvendett Jean-Féry Rebel Az elemek című szvitjét társították.

Ott pedig, ahol egy viszonylag ismert nevet, egy Máté-passiót látunk a műsorfüzetben, a Magyarországon ismeretlen előadógárda, s az azt vezető világhírű régizenesz neve lehet a mézesmadzag. Az orgonistaként befutott, de ma már karmesterként is aktív Martin Haselböck vezényli ugyanis Bach halhatatlan remekét, a két, általa alapított együttesrel. A Musica Angelica Baroque Orchestra 1993-as megalakítása óta Los Angeles, sőt, az Egyesült Államok első számú régizene-együttesévé vált. A Máté-passióban az evangélista szólamát az az Andreas Karasiak szólaltatja meg, aki a Salzburgi Fesztiválon tavaly debütált a Thomas Hengelbrock-féle Mozart-operában, A pásztorkirályban.

VT

Concerto Köln

március 22., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Akademie für Alte Musik

március 24., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Musica Angelica Baroque Orchestra

vezényel: Martin Haselböck

március 26., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Akademie für Alte Musik

Vitéz Hány János új élete

A Kodály-émlékév számtalan eseménye között kitüntetett helyet foglal el a zeneszerző daljátékának, a Hány Jánosnak koncertszerű előadása. Fischer Ádám vezényletével szólaltatja meg a darabot a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara, Énekkara és Gyermekkórusa.

Hány: „ő maga az életre kelt meseteremtő fantázia. Nem

hazudik: mesét teremt; költő. Amit elmond, sohasem történt meg, de ő átélte, tehát igazabb a valóságnál” – nyilatkozta az 1926-os ősbemutató alkalmával Kodály Zoltán. A Magyar Királyi Operaházban először szólaltak meg a néphagyományból táp-

A fiatal Kodály Zoltán

lálkozó dallamok. A Hány poézisét a zeneszerző halála utáni előadásokon, tehát az utóbbi negyven évben, gyakran értették félre, egyfajta „magyarosch” revüt faragtak belőle. Pedig a Hány, ha dramaturgiáját tekintve nem is par excellence zenedráma, igen tiszta szerkezetű, jól fölépíthető mű, amelyben a lírai vonulat éppoly erős,

mint az ironia.

A szvit-változat népszerűsége talán azért nagyobb, mint a színpadi verzióé, mert a karmesterek, zenekarok számára a virtuozitást, a ritmus és a hangok változatosságát kitűnően bemutató szimfonikus mű. A Montpellier-i

Opera kísérte meg a „kalocsai mázat” lehántani a darabról, és szimbolikus voltát, költőiségét hangsúlyozni. Igaz, ez a változat nem mindenkinek tetszett. Mint ahogy a kecskeméti Katona József Színház igen átgondolt, de puritán változata sem aratott osztatlan sikert. Pedig a Hány ízig-vérig huszadik századi alkotás – ez a valódi kihívás Fischer Ádám számára is, aki – ha nem is összkidás – de egy gazdag Kodály-sorozat felvételét tervezi a rádiós zenei együttesekkel, ennek egyik momentumuma a fesztivál előadás. A címszerepre Perencz Bélát kérték föl, Örsze Németh Judit lesz.

Fischer Ádám egy olyan számozott zongorakivonatot tanulmányozhat az előadásra készülve, amely az Universalnál jelent meg, és amelyet Kodály Fischer Ádámnak és Ivánnak dedikált, a szorgalmas kottatanulásra buzdítva a gyerekeket... AM

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

április 1.

„Marsalisváros” Budapesten vendégszerepel

A 2005 októberében klasszikus zenei koncertet adó Branford Marsalis a Ravel-, Debussy- és Mahler-rajongóknak is bevésődött az emlékezetébe mint a szaxofont erőteljes, mégis bársnyos hangon megszólaltató, virtuóz, öntudatos s egyben alázatos előadó-művész. A jazzkedvelők népes gárdája mellett bizonyára közülük is többen ott lesznek majd a Budapesti Tavasz Fesztivál nyitó napján. Ez alkalommal „Marsalisváros” legfrissebb eseményeiről kapunk hírt, méghozzá első kézből, annak díszpolgáraitól, a „polgármester” mellett Joey Calderazzo billentyűstől, Eric Revis bőgőstől és Jeff “Tain” Watts dobostól.

A Braggtown című, 2006-ban megjelent lemezt bemutató koncertturné budapesti állomásán mi is megérezhetjük e négytagú közösség kohézióját, amely a 2000-ben napvilágot látott Contemporary Jazz című Marsalis-album óta egyre szilárdul. Calderazzo

– aki maga is jeles zenekarvezető, sőt tavaly decemberben a Transform Quintet meghívásának eleget téve szupergruppá emelte a fiatal magyar csapatot – a tragikusan fiatalon elhunyt Kenny Kirkland helyét vette át a kvartettben. Revis 1997-ben a Buckshot LeFonque zenekarban kezdett Marsalis mellett pengetni, Watts pedig már a kölyökképű Branford 1983-as, Scenes in the City című lemezének is alappillére volt. A 46 éves, Grammy-díjas szoprán- és tenorszaxofonos sokak fejében úgy él, mint a jazzhagyományok őrzője – Footsteps of our Fathers című albumán többek közt Sonny Rollins és John Coltrane előtt tiszteleg. A Braggtownon mégis arra tesz kísérletet, hogy a szinte etalonnak tartott coltrane-i hangzástól egy lépéssel előbbre jusson, s közelebb önmagához: így született meg az albumkezdő szám, a Jack Baker. Ezen kívül hallhatunk 1960-as évekbeli

Branford Marsalis

japán horrorfilmhez írt kísérőzene által ihletett kompozíciót, egy őslakos indiánnak emléket állító darabot, de Marsalis azt is bizonyítja, hogy a klasszikus zenébe tett kirándulásai sem kampányszerű kitérők voltak: Purcell és Wagner muzsikáját is úgy építi szerzeményeibe, hogy azok a mély megértésről árulkodnak. BB

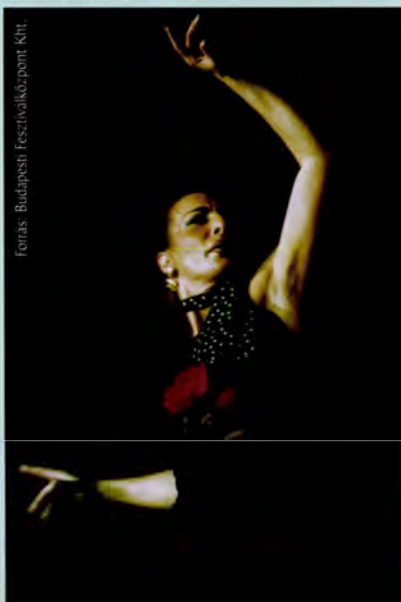
Budapest Kongresszusi Központ
március 16.

Mágika Flamenco

Aki már járt Balogh Kálmán egyik kiemelt zenekarának, a Gipsy Cimbalom Bandnek koncertjén, jól tudja, hogy az elismert cimbalmóművész, a magyar zenei élet egyik állócsillaga a kárpát-medencei és a balkáni dialektusokat éppúgy sziporkázó erővel tolmácsolja, ahogy keresi a lehetőségeket, amelyek révén saját stílusát beágyazhatja a jazz és a szélesebb értelemben vett világzene kontextusába. Emlékezetes David Murray szaxofonossal közös koncertjük és lemezfelvételük, amelyben a rögtönzés avantgárd lendületével sikeresen hozták közelebb egymáshoz a swing, a bop és a közép-keleti-európai zene ritmus- és dallamvilágát. A Maria Serranóval közös produkció megintcsak valami hasonlóra vállalkozik, ezúttal a cigány zenei gyökerű zene és tánc ihletéséből kiindulva. A világhírű flamenco-táncosnő saját honlapján is büszkén emlegeti, hogy 2004-ben a

Budapesti Tavasz Fesztivál keretében tartotta akkori produkciójának világpremierjét (FlamenTango), amelyben arra vállalkozott, hogy az andalúziai és az argentin táncok közös ösvényén haladva készítsen sajátosan egyedi koreográfiát. Nincs ez

Maria Serrano

Fotós: Budapesti Fesztivalközpont Kft.

másként mostani fellépésével kapcsolatosan sem: „A Flamenco és a cigányzene találkozására” munkacíműt viselő produkció ősbemutatóján vehet részt, aki ellátogat március közepén a Millenáris Teátrumba. A műsor kitűnő spanyol és magyar zenészek és táncosok közös munkájából születik – magyar oldalon Balogh Kálmánon kívül olyan kimagasló művészekkel, mint Borbély Mihály (szaxofon) vagy Lantos Zoltán (hegedű), akik a világzenei motívumokból építkező, kortárs rögtönzött zene előadásában váltak kimagasló művészekké. HMK

Millenáris Teátrum
március 16., 17., 18.

A Budapesti Tavasz Fesztivál programja és jegyinformatió: www.btf.hu

A Gramofon BTF mellékletét szerkesztette: Albert Mária, Várkonyi Tamás.
Köszönjük Zimányi Zsófia, Koch Andrea és munkatársaik segítségét.

MIDEM Klasszikus Díjak 2007

A franciaországi Cannes-ban január 24-én összesen tizenöt kategóriában ítélte oda a Midem Klasszikus Díjat (Midem Classical Award) a nemzetközi zsűri. A világ egyik legnagyobb zenei találkozóján 2006-ban tizenhárom nemzetközi kiadónál megjelent tizenkét CD és három DVD nyerte el a rangos elismerést.

Magyar vonatkozása is van az idei Midem-díjkiosztónak, ugyanis Kurtág György Kafka-törédek című kompozíciója Keller András (hegedű) és Juliane Banse (ének) előadásában, az ECM Records kiadásában a **Kortárs zenei felvételek kategóriájában lett díjazott.**

A nemzetközi zsűri, amelynek tagja a Gramofon főszerkesztője, Retkes Attila is, a díjkiosztón három egyéb kategóriában is odaítélte díjakat. A francia zeneszerző, **Henri Dutilleux Életmű-díjat kapott**, a Manfred Eicher által alapított és vezetett **ECM Records** kiadó lett az **Év kiadója**, míg **Christian Zacharias** német zongoraművész és karmester lett **Az év művésze.**

A NYERTES FELVÉTELEK:

Régizene

- Caccini: Áriák és madrigálok – Accademia Strumentale Italiana (DivoX)

Barokk

- Vivaldi: In Furore (áriák) – Sandrine Piau (naïve)

Énekes szülő

- Sibelius: Zenekar-kíséretes dalok – Soile Isokoski, Helsinki Filharmonikus Zenekar, Leif Segerstam (Ondine)

Körösművek

- Mozart: c-moll mise – Dessay, Gens, Lehtipuu, Pisaroni, Le Concert D'Astrée, Louis Langrée (Virgin Classics)

Hangszeres szülő

- Brahms: Zongoraművek opp. 116–119 – Elisabeth Leonskaja (MDG)

Kamarazene

- Brahms összes zongoratriója – Trio Wanderer (harmonia mundi)

Opera

- Vivaldi: Griselda – Ensemble Matheus, Jean-Christophe Spinosi (naïve)

Kortárs zene

- Kurtág: Kafka-törédek – Juliane Banse, Keller András (ECM)

Újrakiadás, archiv felvétel

- Chopin, Liszt, Schumann stb. művei – Emil Gilels (Brilliant Classics)

Versenyművek

- Beethoven: Hegedűverseny – ChristianTetzlaff, Tonhalle Orchestra Zürich, David Zinman (Arte Nova)

Szimfonikus zene

- Sostakovics összes szimfóniája – több zenekar, Mariss Jansons (EMI Classics)

Első felvétel (First Recording)

- J. M. Haydn: Requiem – Teuscher, Kusano, J. Prégardien, Hamann, Saarbrückeni

Keller András és Pilz János duózott a gálaesten

Kamarakórus, Mannheimi Kamarafilharmonikusok, Georg Grün (Carus Verlag)

DVD opera és balett

- Britten: Szentivánéji álom – Daniels, Sala, Gietz, Gran Teatre del Liceu Zenekara, Escolania de Montserrat, Harry Bicket (Virgin Classics)

DVD koncertfelvételek

- Beethoven, Bruckner művei – Alfred Brendel, Luzerni Fesztivál Zenekara, Claudio Abbado (Euro Arts)

DVD zenés dokumentumfilm

- Elhagyva az otthonot – a 20. század szimfonikus zenéje – Birminghami Szimfonikus Zenekar, Sir Simon Rattle (Arthaus Musik)

GRAMOFON-KRITIKA

a díjnyertes Kurtág-mű, a Kafka-törédek felvételéről:

„Az ECM új kiadványa alapján világos, hogy Juliane Bansénak köszönhetően a korábbiaktól alapjaiban eltérő előadás született.

(...) A felvétel igazolja, maximálisan demonstrálja a kompozíció formai zsenialitását. Elsőre feltűnik Juliane Banse hangjának puhasága, lágyasága, mozgékony, barokkos hajlékonyságú énekének finom stilizáltsága. (...) Keller hegedűjátéka is ehhez igazodik. Kevesebb a meggyötört hang, az éles akcentus, a hűrszaggató önkínzás. Hangszíne inkább hozzásimul Banse énekéhez, s nem ellenpontoszza azt.”

(Molnár Szabolcs – Gramofon, 2006. tavasz, 54. oldal)

Az idén 91 éves Henri Dutilleux a zsűri különdíját elnyert Klenke Vonósnyégyes hölgykoszorújában

New York, New York...

A világszínpad zenekara, a legtöbbet utazó szimfonikus együttes a zenekari krónikák szerint háromszor járt már Budapesten: 1930-ban Toscaninivel, 1985-ben Zubin Mehtával, 1993-ban Kurt Masurral. A New York-i Filharmonikusok negyedik magyarországi vendégjátékukra idén májusban érkeznek Budapestre. Lorin Maazel két hangversenyt – és két különböző műsort! – vezényel május 4-én és 5-én a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben.

➡ Molnár Szabolcs

A filharmonikus társaság 1842-ben az Apollo Roomsban adta első hangversenyét. Az épületről készült korabeli rajzokon egy szolid, kétemeletes házat látunk, a szorosan mellé épített lakóház magasan fölé tornyosul. Ureli Corelli Hill, az együttes első „zeneigazgatója” itt vezényelte el Beethoven 5. szimfóniáját, nagyjából 600 főnyi közönség előtt. Egy réges-régi fotón a jellegzetes körszakállat viselő, bajusztalan, kopaszodó férfiú, kezében hegedűvel, szorosra kötött sállal néz szembe a kamerával, egy vadnyugati filmben éppúgy megállná a helyét, mint itt, egy amerikai sikertörténet kezdetén. A sajátos nyitókonzerten pálcát ragadott még egy német muzsik (Henry Christian Timm) és egy francia is (Denis Etienne), több mint három órán keresztül zenéltek, operáriáktól a kamarazeneig. Inkább kétségesnek, mint biztatónak tűnt ez a nyitány, a kételkedőket azonban a négy évvel későbbi amerikai premier, Beethoven 9. szimfóniája meg kellett hogy győzze. Ekkor 400 zenész és énekes működött közre az egyesület új helyszínén (Castle Garden) rendezett koncertjén.

A század utolsó évtizedeiben az együttes már nemcsak az amerikai zenei életben foglalta el az első helyet, hanem a

világban is komoly tekintélyt vívott ki magának. 1866-ban Berlioz-művet (Fantasztikus szimfónia), 1876-ban A walkür első felvonását, 1886-ban Brahms 4. szimfóniáját elsőként játszotta a zenekar az amerikai kontinensen. A 19. századi bemutatókból természetesen a világpremierekre büszke az együttes igazán, Dvořák 9. szimfóniájának ősbemutatója és a hozzá kapcsolódó „cseh kapcsolat” ma már a zenetörténet része. Amikor Gustav Mahler igazgatta a zenekart (1909 és 1911 között), már egy minden tekintetben professzionális, Mahler maximalizmusát elfogadni képes zenekar működött a Carnegie Hallban. Érdemes megemlíteni, mert rendkívül beszédes, hogy 1937-ben, a bázei premier évében, az együttes már műsorára tűzte Bartók Béla Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című kompozícióját.

A mintaszerű közönségkapcsolatot ápoló zenekar ma is a legmodernebb eszközöket (multimédia, internet) használja, s manapság éppoly innovatív ezen a téren, mint amilyen Leonard Bernstein volt az 1950-es évek televíziós produkcióival. A jelenlegi zeneigazgató, Lorin Maazel 2002 szeptemberében vette át Kurt Masur karmesteri pálcáját. Nem ismeretlen előtte a zenekar, vendég-dirigensként több mint 100 alkalommal állt az együttes élén. 1942-ben, 12 évesen találkozott először a zenekarral – akkor Toscanini egyengette az ifjú tehetség útját.

Zeneigazgatói működésének első négy évében négy premiért vezényelt, köztük azt a Pulitzer- és Grammy-díjas John Adams-darabot (Transmigration of Souls), amely a szeptember 11-i eseményeknek állít emléket. (A lemezről annak idején a Gramofon is közölt recenziót.)

Az utazások száma sem csökkent a Maazel-érában: 2006-ban nagy olasz turnéja az együttes, a mostani, tizen-négy koncertből álló európai körút pedig nyolc várost érint. Lehet, hogy a New York-i Filharmonikusok következő európai turnéján nem Bécsben lesz három koncert, hanem nálunk? ■

A New York-i Filharmonikus Zenekar hivatalos honlapja:

www.newyorkphilharmonic.org

„Ki nem állhatom Brahms zenéjét!”

Budapesten járt Steve Reich

Korunk egyik legjelentősebb zeneszerzője, Steve Reich 2006 októberében ünnepelte 70. születésnapját, s a kerek évfordulón a muzsikuszilárd földközi turnéra hívta a jeles komponistát. Reich hosszú utazása egy budapesti koncerttel zárult a Művészetek Palotájában, 2006. december 6-án. Ekkor szakított időt arra, hogy a Gramofonnak nyilatkozzon.

➔ Várkonyi Tamás

Gramofon: Milyen zenét írt, mielőtt rátalált az apró motívumok ismétlésén alapuló, úgynevezett minimalista technikára?

Steve Reich: 1975 előtt olyan zenét írtam, ami hangvételében leginkább talán Bartók harmadik vonósnégyeséhez, vagy Anton Webern korai, op. 5 jelzésű, Öt tétel vonósnégyesre című alkotásához állt közel. Egyfajta szabad atonalitásnak nevezhetnénk, de nem volt sem szabad, sem atonális... Bartók negyedik vonósnégyesének utolsó tétele különösen nagy hatással volt rám. Soha nem hallgatók Schönberget, Webernt vagy Berget, de Bartókhoz néha-néha visszatérek. Lényegesnek tartom megjegyezni, hogy nemcsak egyes klasszikus és kortárs zeneszerzők érintettek meg; John Coltrane, a nyugat-afrikai zene, a ghánai törzsi zenék, a balinéz gamelán vagy a héber kantillációk mind fontosak számomra.

G.: Korai műveinek egy-egy stílusjegyét megtartotta későbbi, minimalista stílusában is?

S. R.: Nagyon kérem, ne használja a „minimalista” szót! Nem szerencsés kifejezés, és csupán egy műcsoportra, a Piano Phase, a

Violin Phase és talán a Drumming című művekre alkalmazható. Nem vagyok híve a címkézésnek, mert csak az újságíróknak és a zenetudósoknak jó arra, hogy leegyszerűsítve lássanak-láttassanak bizonyos folyamatokat. Úgy gondolom, ha visszamennénk az időben, és megkérdeznénk például Degas-t: „Ne haragudjon, uram, ön impresszionista?”, valószínűleg viszszaküldene minket a jelenbe. Ahogyan Ravel és a vele egy időben élt Satie sem ugyanolyan zenét írt, Philip Glass, John Adams és én sem ugyanazt a zenét írjuk. Amikor 1968-ban Michael Nyman – aki akkor zenekritikusként működött – Cornelius Cardew The Great Digest című műve kapcsán először alkalmazta a „minimalista” kifejezést zenére, arra a hasonlóságra utalt, amit ez a fajta zene és a hasonló elven alapuló képzőművészeti alkotások – például Frank Stella festményei, vagy a motívumok repetitív technikáján alapuló geometrikus alakzatok – között látott. Az ilyen elnevezéseknek hagyománya van: az impresszionizmus, az expresszionizmus vagy a barokk esetében is a képzőművészetből vettek át fogalmakat, hogy azokat a zenei stílusokra alkalmazzák.

De – és ez nagyon fontos: – az én esetemben csupán az 1965-től 1971-ig terjedő korszakomra illik a minimalista megjelölés!

G.: *Régóta érdekel, hogy mit gondol például Brahmsról?*

S. R.: Ki nem állhatom Brahms zenéjét! Brahms zseni volt, egy zeneszerző-óriás, de nem akarok egyetlen egy hangot sem hallani tőle! Ugyanezt mondhatom el Mendelssohn-ról, Mahlerről, Schumannról, Schubetről, Dvořákról! Ki nem állhatom a Beethoven utáni évtizedek zenéjét! Hangsúlyozom, hogy ezek a zeneszerzők zsenik voltak, de az élet túl rövid. Bachot, Bartókot, Stravinskyt akarok hallgatni! Az 1750 előtti és a Debussy utáni zene érdekel – ami a kettő között van, arra nincs szükségem. Unalmassá vált a Haydntól Wagnerig terjedő kor muzsikája. Úgy érzem, az embereknek kis szünetre lenne szüksége ahhoz, hogy egy Beethoven Ötödik szimfóniára megint rácsodálkozzanak.

G.: *Miért ódzkodik a 19. század zenéjétől?*

S. R.: Mert számomra két összetevő nem hiányozhat a zenéből: a szabályos lüktetés és a világos harmóniai szerkezet. A Beethoven utáni zenében pedig két dolog történt: a művek lüktetése lazábbá, egyre megfoghatatlannabbá kezdett válni, a ritmika pedig gesztusokká alakult. Miért? Mert a harmóniai világ is egyre kromatikusabbá, egyre elmosódottabbá vált. Engem ez a puhány szentimentalizmus idegessé tesz. Stravinsky érzelemmentességét kedvelem, amiben a zenei folyamat a motívumok szoros kapcsolódása által jön létre. Bámulatos, hogy ennek a lassan és visszafogottan fejlődő zenének micsoda feszültsége van. Ha a zeneszerző túlhangsúlyozza az érzelmeket, a zenemű elveszíti a hatását. Nem érdekelnek tehát a romantikus művek, noha nagy zeneszerzők, zsenik írták azokat.

G.: *Ön szerint mikor jó egy Steve Reich-kompozíció előadása?*

S. R.: Az Amadinda Ütőegyüttesnek és az UMZE kamaraegyüttesnek szerencsére nem kellett ezt elmagyaráznom, mert ők nagyon jól értik ezt a zenét. És számomra jó hír, hogy a világon egyre több előadó látszik megérteni a zenémet. Ha szabad ezt mondanom, ez természetes. Képzelve csak el, hogy 1930 körül hány vonósnegyes formáció tudta előadni Bartók negyedik kvartettjét? Talán ha kettő-három. A többiek talán azt mondták: „Mr. Bartók, de hiszen ezt a zenét lehetetlen

Foto: Pólya Zoltán / Művészetek Palotája

Koncentráció és siker: Steve Reich a budapesti próba közben

lejátszani!” – mert a kor muzsikusai technikailag nem álltak olyan szinten. De az idő halad, és annak a két-három vonósnégyesnek a tagjai továbbadták a tudást növendékeiknek, azok pedig az ő növendékeiknek és így tovább, és ma már ott tartunk, hogy nem nevezheti magát vonósnégyesnek az a társaság, amelyik nem játssza Bartók kvartettjeit. Ugyanez a helyzet az én zenémmel is: a hetvenes évek elején a torontói Nexus Ütőegyüttes az én közreműködésemmel adta elő és vette lemezre néhány fázis-eltolásos darabomat, viszont olyan zenészek keze alatt, akik nem dolgoztak velem, masszává váltak a kompozícióim, így joggal mondhatták: „Steve Reich zenéje borzasztó!” De mi történt? Bob Becker, a Nexus egyik tagja, a hágai konzervatórium professzora lett, és sokan mentek hozzá tanulni. Ezek a tanítványok pedig mindazt, amit ott hallottak, továbbadták az ő tanítványaiknak.

G.: Mégis, milyen instrukciókat adna egy együttesnek? Mi a legfontosabb követelmény az ön műveinek az előadásakor? A pontosság?

S. R.: Természetes, hogy pontos ritmussal kell előadni a műveimet, a leglényegesebb mégis az, hogy az előadó megtalálja a megfelelő érzetet. Ezt az érzetet talán befolyásolja a jazz, az Európán kívüli zene, a populáris zene. Semmiképpen nem lehet a ritmus merev és gépies, a hangok pedig nem lehetnek túl rövidek. Él ugyanis egy tévhit, miszerint az én műveim ritmikusak, tehát staccato,

Schneider Márta szakállamtitkár adta át a zenészerzőnek a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjét

STEVE REICH – PÁLYAKÉP

Stephen Michael Reich 1936-ban született New York-ban, szülei válása után azonban a keleti és a nyugati part között „ingázott”. (Ebből az élményből is táplálkozik *Different Trains – Különböző vonatok* – című kompozíciója). Nem annyira a zongorórák, mint a tizennygy évesen elkezdett dobtanulmányok szerették meg vele a zenét. Több neves amerikai intézményben (Cornell, Juilliard) tanult (nem csak zenét, hanem filozófiát is), majd 1970-ben öt hetet töltött Ghanában, ahol a nyugat-afrikai ütőhangszeres kultúrát tanulmányozta, majd hazatérve megírta emblemikus jelentőségű művét, a *Drumming* című ciklust. Azóta a stílusa többször is változott; az utóbbi években több operát is komponált, amelyeket feleségével, Beryl Korot videóművésszel együttműködésben állítottak színpadra.

rövid, szaggatott hangokkal kell játszani azokat. Az igaz, hogy a zeném ritmikus, de tenuto, hosszan artikulált hangokkal játszandó laza és nem feszült lelkiállapotban, különben a mű lelkevész el. Ha meghalok, egy kifejezést szeretnék a sírkövemre íratni: „Tenuto sempre”, azaz „Mindig hosszan”.

G.: 2009-re az *Amadinda* Ütőegyüttes új művet rendelt öntől fennállásának huszonötödik évfordulójára. Tud már valamit arról, milyen lesz ez a darab?

S. R.: Annyi biztos, hogy két vibrafonra írom majd, a Mallet Quartet (Ütőkvartett) címet fogja viselni, körülbelül negyedórás lesz, és talán szólista is elő tudja majd adni hangszalaggal.

G.: Milyen műveken dolgozik mostanában?

S. R.: 2006 áprilisa és 2007. január között nem írtam egyetlen hangot sem, mert New Yorkból kiköltöztünk a nyolcvan kilométerre északra fekvő Pound Ridge öreg fái közé. Nagyon csendes hely, erre van most szükségem. Januárban végre újra munkához tudtam látni, mert nagyon érdekes és izgalmas felkérés érkezett a londoni Synergy Vocals énekegyüttestől. Ebben a várhatóan 2010-re elkészülő műben a vonósnégyes (ez itt a Kronos Quartetet jelenti) egy-egy tagja mellé egy énekes szólista fog ülni. ■

Steve Reich hivatalos honlapja:

www.stevereich.com

budapesti fesztiválzenekar

A BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR

TAVASZI HANGVERSENYEIBŐL

Március 17. szombat

19.45

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Március 18., 20., vasárnap, kedd

19.45

Zeneakadémia

(Március 17-én és 18-án a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Richard Strauss: Till Eulenspiegel vidám csínyjei – szimfonikus költemény, op.28

2. (Esz-dúr) kürtverseny

Salome – hétfátyoltánc, Op.54

„Es gibt ein Reich...” – Ariadné áriája az Ariadné Naxosban című operából

Ariadné Naxosban – az opera zárójelenete

Közreműködik: Jane Eaglen (szoprán), Robert Dean-Smith (tenor)

Virginie Pochon (szoprán), Valeria Condoluci (szoprán)

Zempléni Szabolcs (kürt)

Vezényel: Fischer Iván

Április 27., 28. péntek, szombat

19.45

Zeneakadémia

Március 30., 31. és április 1.,

péntek, szombat, vasárnap

30-án és 31-én 19.45,

1-én, 15.30

Zeneakadémia

(Március 30-án és 31-én a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Rossini: A sevillai borbély – nyitány

Mozart: Esz-dúr kürtverseny K. 495

Rossini: C-dúr szonáta vonósokra no.3.

Mozart: C-dúr szimfónia, K. 200

Közreműködik: Szabó András (kürt)

Vezényel: Gerard Korsten

Zemlinsky: A kis habléány – fantázia zenekarra

Beethoven: 5. (Esz-dúr, „L' Empereur”)

zongoraverseny, op.73

Közreműködik: Stephen Kovacevich (zongora)

Vezényel: Hans Graf

Május 27. vasárnap

15.30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Richard Strauss: A rózsalovag – első keringősorozat

Liszt: 2. (A-dúr) zongoraverseny

Stravinsky: Tavasz áldozat

Közreműködik: Dimitris Sgouros (zongora)

Vezényel: Fischer Iván

„Unicum-koncert” a Zwack Unicum Nyrt. támogatásával

Több mint ígéretes pályakezdők

„Megrendülök a tehetséges emberektől” – mondta egy interjúban néhány éve Batta András, a Zeneakadémia rektora, s bár abban a beszélgetésben Richard Straussra utalt, talán az általa vezetett intézmény iránti vonzalmáról is elárul valamit ez a mondat. Mert az ország felsőoktatási intézményei között kevés olyat találunk, ahol ennyire meghatározó lenne, hogy a jelentkező mennyire tehetséges. A Zeneakadémiának szentelt sorozatunkban ezúttal két kivételesen tehetséges növendéket, a hegedűs Banda Ádámot és a csellista Várdai Istvánt mutatjuk be.

➔ Fazekas Gergely

Népszerű téma genetikusok körében, hogy miként ragadható meg a tehetség mibenléte, s hogy létezik-e valamilyen genetikai-biológiai meghatározottság, amellyel a tehetség magyarázható. Az alább következő két rövid portré erre a kérdésre ugyan nem ad választ, de sok mindenről árulkodik. Árulkodik arról, hogy az eltérő családi háttér ellenére lehetnek azonosságok két fiatal életpályáján, árulkodik arról, hogy miként indulhat el manapság egy különleges tehetségű muzikus karrierje, és természetesen árulkodik arról, hogy az anyaintézmény milyen szellemiséggel indítja útjára a legértékesebb növendékeit.

Várdai István (1985) jelenleg a Zeneakadémia negyedéves csellista-növendéke Mező László osztályában, Banda Ádám (1987) – aki csupán névrokona a legendás Banda Edének – pedig másodéves hallgató Perényi Eszternél. Mindketten korán, tinédzserkoruk elején kerültek az intézményhez, mégpedig a különleges tehetségek osztályába, s mindketten vidékről érkeztek, Várdai Pécsről, Banda Balassagyarmatról. A zenével való találkozásuk s zenei tehetségük gyökerei azonban eltérőek: Várdai István nyolcévesen ismerkedett meg a hangszerével, zenész

családba született, édesapja karnagy, édesanyja zongoratanár; Banda Ádám viszont egyedüli zenész a családjában: zenei érzékét hét éves korában fedezte fel a helyi zeneiskola egyik tanára.

Fiatal koruk ellenére mindketten számos versenygyőzelemmel büszkélkedhetnek, s egyikük sem halogatta túl sokáig a zenei versenyek világával való megismerkedést. Várdai István tizenegy éves korában szerezte meg első jelentős díját: 1996-ban megnyerte az országos Friss Antal Gordonkaversenyt, Banda Ádám pedig tizenkét éves volt, amikor egyetlen évben, 1998-ban elnyerte két országos hegedűverseny fődíját is. A zenész pálya sikeres indításához manapság elengedhetetlen versenydíj-halmozást azóta sem hagyták abba, tavaly mindketten komoly nemzetközi sikert értek el: Várdai megnyerte az Ausztriában évente megrendezett nemzetközi Brahms-verseny első díját cselló-kategóriában, Banda pedig második helyet ért el a rangos moszkvai Jampolszkij Hegedűversenyen.

Persze egyikük számára sem a versenyek világa a meghatározó. Várdai István számos mesterkurzuson vett részt,

többek között Natalia Gutmannnál, Frans Helmerssonnál és Starker Jánosnál, ahol számára nem elsősorban a technikai trükkök eltanulása volt a legfontosabb, hanem – mint mondja – „az atmoszféra, ami ezeket az embereket körülveszi. Hogy képesek átsegíteni a növendéket bizonyos korlátokon, megmutatják, miként oldható meg a médium-szerepben rejlő feladat, a zeneszerző és a közönség közötti közvetítés. Persze kérdezni is tudni kell tőlük, kicsit olyan ez, mint a pszichoanalízis. Ott is csak az együttműködés igazán hatékony.” Napjaink mesterei mellett persze Várdai István is rengeteget tanul a 20. század legnagyobbjaitól – ha csak felvételen keresztül

Jól sáfárkodni a tehetséggel – Banda Ádám és Várdai István egy közös próba szünetében

is. A kérdésre, hogy ki a legfontosabb előadója a múlt századnak, egyértelmű a válasz: „emberileg és zeneileg is Pablo Casals”.

Banda Ádám se gondolkozik sokat, amikor hegedűművész-ideálokra terelődik a szó: az ő számára egyértelműen Yehudi Menuhin és David Ojsztrah a két legnagyobb – és Menuhin felvételeivel, különösen a fiatalkoriakkal, gyűjtőként is foglalkozik. „Nehéz szavakba önteni, hogy miért éppen ők – mondja –, talán, mert csak a zene érdekli őket; mert nem pózolnak a színpadon, minden pillanatban teljes személyiségükkel ott vannak a zene mögött, és minden pillanatban képesek adni a hallgatónak. Sok zongoristát is hallgatok – teszi hozzá –, közülük Szvjatoszlav Richter a kedvencem.”

Az előadói iskolákról szólva Várdai István úgy fogalmaz: „a legfontosabb az, hogy amit játszom, az szerintem legyen autentikus.” Vagyis nem a történeti, hanem az emberi hitelesség a meghatározó. Banda Ádám számára pedig egyszerűen „természetellenesnek hat a historikus játékmód”. Az ő hozzáállását ráadásul erősen meghatározza a Zeneakadémián élő hagyomány: büszkén jelenti ki, hogy „én a Hubay-iskola növendéke vagyok”, vagyis a zenetörténeti jelentőségű Hubay Jenő–Zathureczky Ede–Kovács Dénes vonal folytatója.

Várdai István egyébként nemcsak a Zeneakadémián tanul: 2005-ben felvették a Bécsi Zeneakadémiára is, ahol Reinhard Latzko – Heinrich Schiff utódja – növendéke. A provokatív kérdésre, hogy mennyiben különbözik a császárváros zenei oktatása a mi Zeneakadémiánkétól, diplomatikus és őszinte választ ad: „Ezen a szinten már nem az a kérdés, hogy milyen ujjrenddel és milyen vonó-

TÍZÉVES A ZENEAKADÉMIA BARÁTI KÖRE

Különös módon (vagy éppen törvénytörően?) egy Budapesten dolgozó diplomata felesége vette észre, hogy a Zeneakadémia és növendékei méltók a civil szféra támogatására. Tíz évvel ezelőtt a svéd nagykövet hitvese, Birte Blomstedt kezdeményezésére jött létre a budapesti Zeneakadémia Baráti Köre, amely 2007. március 31-én tartja éves közgyűlését. Célja, hogy megújítsa működését, és tovább erősítse kapcsolatát az intézménnyel.

A baráti kör tevékenységének egyik fő eleme a diákok ösztöndíj-szerű támogatása. 2006-ban 122 zeneakadémiai hallgató részesült támogatásokban, 6 millió 680 ezer Ft értékben. Belföldi zenei eseményeken, külföldi zenei versenyeken és mesterkurzusokon vehettek részt a növendékek – köztük például Banda Ádám – a baráti kör hozzájárulásával. Hárman kaptak útiköltség támogatást az Erasmus ösztöndíjak mellé. *AM*

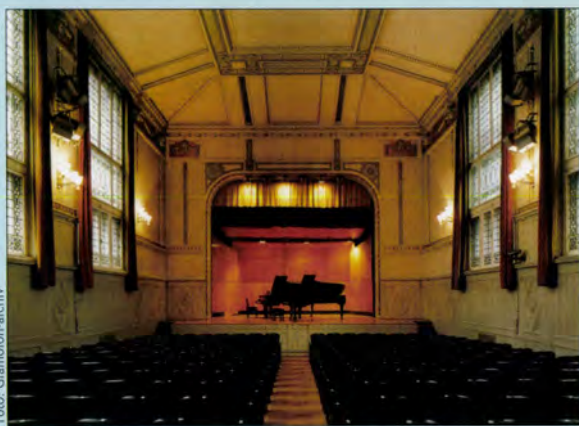
technikával játszom. Itt már az emberi vonatkozás a legfontosabb; hogy más embereken keresztül más megközelítésekkel találkozhatom.”

Banda számára is az emberi oldal volt a meghatározó akkor, amikor decemberben Schiff Andrásal dolgozott együtt: lenyűgözte, hogy Schiff miként képes egyszerűen fogalmazva a lényegről beszélni, s hogy mennyire közvetlenül viszonyult a növendékekhez. Miként arról a Gramofon olvasói is értesülhettek, decemberben a Zeneakadémia zenekarának tartott egyhetes mesterkurzust Schiff András, hogy aztán koncert keretében mutassák be a közös munka gyümölcsét, többek között a Banda Ádám szólójával betanult Mendelssohn-hegedűversenyt. A koncertről a Bartók Rádió kritikai magazinja, az Új Zenei Újság is beszámolt, Banda Ádámot illetően az alábbi szavakkal: „Vitathatatlan, hogy Banda Ádám nagy tudású, virtuóz hangszerjátékos és magabiztos pódiumszemélyiség, akitől a jövőben még sok szépet fogunk hallani.”

És az is biztos, hogy a jövőben sok szépet fogunk hallani Várdai Istvántól is, sőt akár a kettejüktől együtt, hiszen rendszeresen játszanak kamarazenét kisebb-nagyobb formációkban. És bár a kettejükkel való beszélgetés során nem került elő a kérdés: vajon a Zeneakadémia alapítványának nevet adó Liszt Ferenc-i életmottó – „Génie oblige!” (A tehetség kötelez) – mire is kötelezi őket, a tehetségeseket; legtermészetesebb kötelességüknek érzik mindketten: zenét adni az embereknek, s jól sáfárkodni azzal, amit a természettől kaptak. A liszti felszólítás talán inkább ránk, a többiekre vonatkozik: a közönségre, a Zeneakadémiára, az állami intézményekre. A tehetségük nem csupán őket, hanem minket is kötelez. Hogy vigyázzunk és odafigyeljünk rájuk, támogassuk őket, mert keveseknek adatik meg az, ami nekik megadatott. S keveseknek adatik meg az is, ami nekünk: hogy egy nyelvet beszélünk velük, és bármikor meghallgathatjuk őket. ■

A ZENEAKADÉMIA TITKAI 3.

A látogatók számára ma már talán nem egyértelmű, hogy kezdetben a Zeneakadémia 400 fő befogadására alkalmas kistermét az operatanszak számára tervezték. Az 1907-es átadás idején valódi – ha nem is nagy – operaszínpaddal rendelkezett a terem: vasfüggönnyel, süllyesztőkkel, zenekari árokkal, zsinórpaddal. Jelenleg mindezek hiányoznak belőle, többnyire kamaraesteket és növendék-hangversenyeket tartanak itt, de az épület felújítási terveiben az eredeti viszonyok helyreállítása szerepel.

Fotó: Gramofonarchív

A Zeneakadémia hivatalos honlapja:

www.lfze.hu

Karmesteri pálcával (és kakaó-koncertekkel) a Föld körül

Miután a Budapesti Fesztiválzenekar hazatért franciaországi turnéjáról, Fischer Iván – többek közt Kertész Imre és Kocsis Zoltán mellett – a Magyar kultúra nagykövete címet vehette át Hiller Istvántól.

◆ Albert Mária

A Budapesti Fesztiválzenekar a nyolcvanas évek végén a Magyar Turizmus Rt. és a kulturális tárca felhatalmazásával már viselte egy ideig az Utazó nagykövet címet. A mostani, személyre szóló cím, inkább annak elismerése, amit eddig tett valaki, és amit várnak tőle a jövőben is, ha a magyar kultúra ügyéről van szó külföldön. A cím átvétele kapcsán Fischer Iván elmondta: „Lehet nosztalgizálni arról, milyen óriási volt egykor a magyar futball, a magyar zene viszont régen és ma is rendkívüli színvonalat képvisel, akár alkotókról, akár előadókról van szó.” A zeneigazgató örömmel újságolta, hogy – mivel a lemeztársaságok a jogdíjakat regisztrálják – nemrég kapott egy kimutatást, amelyből kitűnik: nem múlik el nap, hogy valamelyik amerikai rádióadó ne játszaná a BFZ valamelyik felvételét. „Mi ez, ha nem a magyar kultúra szolgálata?” – kérdezte.

A nagyszerű budapesti titok-koncertek után Fischer Iván az Egyesült Államokba utazott, ahol február elején négy hangversenyen vezényelte a világhírű Clevelandi Zenekart; a koncertek műsorában Dohnányi Szimfonikus percek című darabja képviselte a magyar színt. Elhangzott Antonín Dvořák 8. szimfóniája és a-moll hegedűversenye, Hilary Hahn szólójával. Clevelandból Washingtonba utazott a karmester, ahol három koncertet adott az amerikai Nemzeti Szimfonikus Zenekar (NSO) élén, amelynek 2007-től első vendégkarmestere.

A Gramofon már hírt adott arról, hogy Bécsben is nagy sikerrel tartottak a BFZ muzsikusi és zeneigazgatójuk kakaó-koncerteket. Most Fischer Iván jóformán „one man show”-ként az Egyesült Államok fővárosában is elkezdte meghonosítani ezt műfajt, amelynek célja bevezetni az 5–12 év közötti gyerekeket a klasszikus zene világába. A kísérlet sikeres volt, hiszen a The Washington Post című napilap méltatása szerint a Kennedy Centerben tartott koncerten kiderült, hogy a Budapesti Fesztiválzenekar zeneigazgatója „nemcsak érzékeny és kreatív muzsikos, hanem nagy mulattató is.” (A The Washington Post szellőztette meg azt az értesülést is, miszerint Fischert hamarosan kinevezik az NSO zeneigazgatójának.) Budapesten sokan várták a hírt, vajon a jelölés után a Grammy-díjat

Fischer Iván Kossuth Lajos clevelandi szobránál

Foto: Budapesti Fesztiválzenekar

is megkapja-e Fischer Iván és a BFZ a Channel Classics kiadónál megjelent Mahler 6. szimfónia-felvételükért? Azonban sem ő, sem a másik magyar jelölt, Schiff András nem nyerte el a díjat, ami – látva a külsőséges popparádét – nem feltétlenül jelent csalódást...

Amerikától csak Amsterdamig repült a zeneigazgató, mert február végén ismét a világhírű Concertgebouw-ban lépett föl a BFZ. Az esti zenekari koncert előtt, délután Fischer Iván és a zenekar művészei gyerekkoncertet is adtak a Concertgebouw kistermében. Innen Olaszországba utaztak, ahol három este a római Santa Cecilia Akadémián játszott a zenekar.

A tavasz is mozgalmas lesz a BFZ számára. Átszelik az óceánt, és Dél-Amerika két nagyvárosában, Sao Paolóban és Buenos Airesben szólaltatják meg Mozart, Beethoven, Schumann, Bruckner, Bartók és Weiner műveit. Szintén a tavaszi program része egy kirándulás a mediterráneumba: Olaszországban és Spanyolországban vendégszerepelnek, többek között az új építészeti csodában, a Palau de la Música Valenciában, ahol Lorin Maazel a zeneigazgató. Schiff András februárban vezényelte volna a BFZ-t, sajnos azonban betegsége miatt koncertjei akkor elmaradtak. A hangversenyeket új időpontokban, 2007. július 9-én, 10-én és 11-én tartják meg változatlan műsorral. A február 16-i bérletek és jegyek július 9-ére, a február 17-i bérletek és jegyek július 10-ére, a február 18-i bérletek és jegyek pedig július 11-ére érvényesek. A február 16-i egyforintos koncert új időpontja július 9., déli 12 óra.

A Budapesti Fesztiválzenekar hivatalos honlapja:
www.bfz.hu

Művészetek
Palotája
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

JazzTavasZ2007

Bartók Béla
Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2007. április 30.

Roy Hargrove Quintet (USA)

Roy Hargrove – trombita, szárnykürt, Justin Robinson – altszaxofon, fuvola,
Ronnie Matthews – zongora, Dwayne Burno – bőgő, Willie Jones III – dob

Fesztivál Színház
19.30

2007. május 1.

„Francia kapcsolat”

Gadó Gábor Quartet (Magyarország-Franciaország)

Gadó Gábor – gitár, Matthieu Donarier – szaxofon,
Sébastien Boisseau – nagybőgő, Joe Quitzke – dob

Fesztivál Színház
19.30

2007. május 2.

„Brit kapcsolat”

Tisza Bea és zenekara (Magyarország-Nagy-Britannia)

Tisza Bea – ének, Csepregi Gyula – szaxofon, Nagy János – zongora,
Lukács Péter – gitár, Arnie Somogyi – nagybőgő, Winston Clifford – dob

Bartók Béla
Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2007. május 3.

Randy Brecker - Bill Evans Souljop Band featuring Hiram Bullock (USA)

Randy Brecker – trombita, Bill Evans – szoprán- és tenorszaxofon,
Hiram Bullock – gitár, Dave Kikoski – billentyűs hangszerek,
Victor Bailey – basszusgitár, Rodney Holmes – dob

Jegyek kaphatók a Műpa jegypénztárában (tel.: 555-3300), a Concert & Media jegyirodáiban
(tel.: 455-9000), a Libri könyvesboltjaiban, valamint az ismert jegypénztárakban.

A Műpa szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.

ISO 9001:2000

Zenekari összjáték Európa szívében

Nemzetközi csereprogram résztvevői a Nemzeti Filharmonikusok

Furcsán hangozhat, hogy májusban a Nemzeti Filharmonikus Zenekar (NFZ) bérletében lép fel a Szlovák Filharmonikus Zenekar. Azonban ez a koncert is része annak az öt szezonon átívelő, egyedülálló csereprogramnak, amelyben öt közép-európai ország, Ausztria, Szlovénia, Csehország, Szlovákia és Magyarország egy-egy vezető szimfonikus zenekara vesz részt.

➔ Várkonyi Tamás

A sora az NFZ nyitja márciusban, amikor a Cseh Filharmonikusok vendégeként Prágába utazik, majd áprilisban Pozsonyban lép fel. A Szlovák Filharmonikus Zenekart pedig május 23-án és 24-én ők fogadják a Művészetek Palotájában. Európában ez a fajta együttműködés öt szomszédállam zenekari között példa nélküli, de a részt vevő együttesek számára a csereprogram lehetőséget nyújt arra, hogy megismerjék, és a közönségnek is bemutassák a közép-európai zenei örökséget, valamint egymás zenei múltját, előadóművészi hagyományait.

A program egyik ötletgazdája, Kovács Géza, az NFZ főigazgatója szerint ezek az országok jó viszonyban élnek egymás mellett, ez viszont eddig alig tükröződött zenei életükön. „Így, amikor három évvel ezelőtt Pozsonyban találkoztam a Cseh és a Szlovák Filharmonikusok vezetőivel, Václav Riedlbauch-hal, illetve Marian Lapšansky-val, szinte egyszerre javasoltuk, hogy látogassák meg egymást zenekaraink. S mivel a két másik ország vezető együtteseit – a nagy múltú Tonkünstler Zenekart, valamint a Szlovén Filharmonikusokat – is meghívtuk ebbe a programba, kialakultak ennek a zenei K und K-nak a keretei” – meséli Kovács Géza. „Biztos vagyok benne,

Próba a párizsi Salle Pleyelben, ahol az NFZ turné keretében lépett fel januárban

GERGIEV FELFEDEZETTJE AZ NFZ ÉLÉN

Május 10-i koncertjén az NFZ különleges műsort szólaltat meg a Művészetek Palotájában. Stravinsky, John Adams és Prokofjev műveit az a Mihail Agrest vezényli, aki Valery Gergiev felfedezettjeként éppen e zeneszerzők alkotásai révén lett világszerte ismert. A Leníngrádban született Agrest hegedűsként kezdte zenei tanulmányait, amelyeket 1989-től az Indiana Universityn tökéletesített. Miután több karmesterversenyen diadalmaskodott, 2001-ben a Szentpétervári Mariinszkij Színházhoz szerződött, amelynek zenekarával bejárta a világot. A Metropolitan Operában is az ő élükön debütált 2003-ban, a Covent Gardenben Stravinsky-művekkel mutatkoztak be.

Fotó: Gramofon-archív

hogy a vendégjátékok által mindegyikünk gazdagodik.” A Cseh Filharmonikusok igazgatója pedig így fogalmazott: „Politikai téren Európa éppen azon dolgozik, amit mi zenei szempontból megvalósítunk.”

A közelmúlt fontos eseménye a Nemzeti Filharmonikus Zenekar – és a magyar zenekultúra – életében, hogy megjelent a Bartók Új Sorozat első lemeze, amelyen a Kosuth-szimfóniai költemény és A fából faragott királyfi hallható a Kocsis Zoltán vezényelte NFZ előadásában. (Recenziókat az 59. oldalon olvashatják.) A Bartók Új Sorozat „nulladik” darabjának tekinthető, 2004-ben megjelent, világsikert aratott SACD elérte az aranylemezhez szükséges eladott példányszámot, sőt nemsokára platinalemez is lehet.

További jó hír, és a zenekar, valamint a magyar zene hírnevét öregbítő fejlemény, hogy az UNICEF jószolgálati nagykövetté nevezte ki a Nemzeti Filharmonikusokat. A kinevezés előzményeként az együttes vállalta, hogy minden évben egy jótékonysági koncertet rendez, amelynek teljes bevételét az UNICEF Magyar Bizottságának utalja át. A főzeneigazgatót, Kocsis Zoltánt pedig a kulturális tárca vezetője 2007 januárjában kinevezte a magyar kultúra követévé.

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.filharmonikusok.hu

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar tavaszi koncertjei:
március 6. (Szombathely), 7. (Nyíregyháza), 8. (Budapest)
március 16. (a Budapesti Tavaszi Fesztivál nyitóhangversenye),
17. (Kecskemét), április 6. (Budapest), április 19. (Budapest),
május 10. (Budapest)

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

Frankofón Fesztivál

Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem
19.30

2007. május 17.
Maurice El Médioni
(Franciaország)
Les Hurlements D'Léo
(Franciaország)

Fesztivál Színház
19.30

2007. május 25.
Ba Cissoko
(Guinea)

Fesztivál Színház
19.30

2007. május 26.
Lo'Jo
(Franciaország)

Fesztivál Színház
19.30

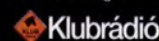
2007. június 2.
Erik Marchand Quartet
(Franciaország, Szerbia, Románia)

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztárában (tel.: 555-3300),
a Concert & Media jegyirodáiban (tel.: 455-9000), a Libri könyvesboltjaiban,
valamint az ismert jegypénztárakban.
A Múpa szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.
ISO 9001:2000

Médiatámogató:

A muzsika utazó nagykövetei

A Pannon Filharmonikusok – Pécs az Európa Kulturális Fővárosa (EKF) program keretében utazó nagykövetként lép fel számos helyszínen. Ez azonban csak az egyik mozzanata annak az eseménysorozatnak, amely a Pannon Filharmonikusokhoz és Hamar Zsolthoz kötődik. A részletekről ezúttal az EKF projekten dolgozó legilletékesebb szakembereket kérdeztük meg.

⇒ Várkonyi Tamás

„Pécs a Pannon Filharmonikusokat mindig is az Európa Kulturális Fővárosa 2010 program zászlóshajójának tekintette” – jelentette ki Pécs megyei jogú város polgármestere, Tasnádi Péter. „A város vezetése most arra adott megbízást, hogy Pécs határain túl – itthon és külföldön egyaránt – az együttes utazó nagykövetként népszerűsítse az EKF programot, valamint a felkészítő évek mozzanatait. E szerint a város és a zenekar tervei között szerepel,

KÖNYVEK A TANULÁS SZOLGÁLATÁBAN

Hamar Zsolt zeneigazgató elmondta, hogy – a Pécs 2010-es évet felvezetendő – a Pannon Filharmonikusok koncertévadjai is nevet kaptak, így 2006 a Kulturális örökségé volt. 2007 pedig a Tanulás, tanítás esztendeje. Ehhez, valamint a Kodály-évhez kapcsolódik a zenekar Segítség! Komolyzene! című új, fiataloknak szóló pécsi sorozatával. Ennek keretében olyan helyszínen rendeznek koncerteket (Pécs Kertvárosában), ahol a város lakosságának 30-40 százaléka él – a városrész nevével ellentétben – panelházakban, s ahol komolyzene eddig csak alkalmanként szólalt meg. „A fiataloknak szóló koncerteken egy-egy művet játszunk el – folytatja a zeneigazgató –, amely közben magyarázatokkal, a mű egyes részleteinek a kiemelésével is megpróbálom majd felhívni a fiatalok figyelmét a mű szépségeire. A sorozatot oktatási segédanyaggá szeretnénk fejleszteni, és az sem kizárt, hogy a későbbiekben DVD-n is megjelentetjük.”

hogy 2007 augusztusában a Németországi Kulturális Évadban, az Ungarischer Akzent eseményein öt német tartományban mutatkozzanak be a Pannon Filharmonikusok.” A Pécs 2010 program művészeti igazgatója, Méhes Márton szerint ma Magyarországon a Pannon Filharmonikusoké a legizgalmasabb kulturális pozíció, hiszen óriási kihívást jelent, hogy – talán először a magyar kulturális életben – vidéki város hozhat létre kulturális stratégiát,

és ezt egy szimfonikus zenekarra alapozhatja. Ezt a kijelentést erősítette meg Tasnádi Péter is, aki szerint ilyen léptékű kulturális beruházás-sorozat a fővároson kívül eddig nem valósult meg.

„Fontos, hogy az előkészítő évek alatt ne lőjük el az összes puskaporunkat” – fogalmazott Méhes Márton. „2010-re kell a csúcsra érni, de addig komoly feladatokat kell folyamatosan teljesíteni: február 28-ig kellett elkészítenünk és a kulturális tárcához benyújtatunk a 2007-es program anyagait; ebben már szerepel a finanszírozási struktúra, valamint az öt pilléren (kulturális beruházáson) nyugvó program” – tájékoztatott Méhes, aki arra is felhívta a figyelmet, hogy Európa Kulturális Faluja 2007-ben a dél-baranyai Palkonya.

A 2007-es programtervek elkészülése, valamint a finanszírozási források megnyílása után rögtön megkezdik a 2010-re hívandó vendégművészek fölkérését, és az előszerződés megkötését. Mint azt Horváth Zsolt, a Pannon Filharmonikusok igazgatója elmondta, a „Pécs – Határtalan város” elnevezésű pályázat szellemében nyitni kívánnak a Balkán felé, és múltjukban, város-szerkezetükben Pécshez hasonló városokon keresztül, azokkal karöltve egyfajta kulturális csatornát szeretnének megnyitni.

Freivogel Gábor, a program építészeti igazgatója szerint az új hangversenyterem és konferenciaközpont építésére kiírt tervpályázat (a központ létesítésének becsült költsége 7,9 milliárd forint) tavasszal a nyertes pályamű megjelölésével lezárul. A győztes építéssel a város szerződést köt a kiviteli tervek elkészítésére, amelyek alapján 2008 tavaszán megkezdődik az építkezés.

A 2007-es előkészítő évhez kapcsolódva a zenekar tavasszal négy hangversenyen lép fel Könyvek elnevezésű budapesti bérletében a Művészetek Palotájában. Április 14-én Haydn A teremtés című oratóriumát adják elő neves hazai szólisták, valamint a Nemzeti Énekkar közreműködésével, március 9-én pedig Ravel és Schumann egy-egy szimfonikus alkotása mellett egy különösen nehéz előadói feladatot is magukra vállalnak Hamar Zsolt vezetésével: A költő szerelme címet viselő hangversenyen Várad Marianna énekművész közreműködésével Kurtág György rendkívül nehéz és összetett A megboldogult R. V. Truszova üzenetei című dalciklusát adják elő.

A pécsi zenekar legújabb lemeze annál a hollandiai székhelyű Phaedra nevű kiadónál jelent meg nemrég, amely a flamand és a vallon zeneszerzők műveinek szenteli tevékenységét. A Pannon Filharmonikusok Jef Van Hoof szimfonikus műveit és zenekar-kíséretes dalait játssza Hamar Zsolt vezényletével, a kiadó flamand zeneszerzők művészetét bemutató sorozatának ötvenegyedik (!) albumán. (Ez a zenekarnak már a második CD-je, amelyen a Bartók-kortárs zeneszerző művei hallhatók.) ■

A Pannon Filharmonikusok – Pécs hivatalos honlapja:
www.pfz.hu

Az Európa Kulturális Fővárosa (EKF) program hivatalos honlapja:
www.pecs2010.hu

Borbarátok 7x7
49 birtokleírás

Borbarátok
7x7
49 birtokleírás

Borbarát

**Rendelje meg kedvezménnyel,
2900 Ft helyett 1900 Ft-ért**
a www.borbarat.com oldalon
vagy a 30/370 8689-es telefonszámon!

100 éves a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

Éppen 100 éve írta alá Kossuth Ferenc, akkori közlekedésügyi és postaügyi miniszter a Postás Zenekar megalakulására vonatkozó kérvényt. A katonazenekarokhoz hasonló együttesből hamarosan kiváló szimfonikus zenekar lett, amelynek fejlődése egészen máig, a Ligeti András nevével fémjelzett korszakig követhető.

◆ Várkonyi Tamás

„Az együttes megalakulásakor a királyi posta altisztjei és más munkatársai még mellékállásban zenéltek, és attól függően játszottak fúvós-, illetve vonós hangszereken, hogy milyen típusú fellépésről volt szó” – meséli Bolvári-Takács Gábor, a zenekar ügyvezető igazgatója. „Kezdetben csak protokolláris alkalmakon, zászlószenteléseken, temetéseken működött közre a zenekar – sokszor a posta énekkarának, a Honfi dalkörnek a közreműködésével –, a nagy tiszteletben álló Kraul Antal vezényletével, de az 1908-ban megrendezett első nyilvános hangverseny után egyre többször lépett fel a társulat népszerű szimfonikus műsorral. Ebben az időben az egész

hogy »reméljük, zenekarunk csakhamar komoly tényezőjévé válik a nemes zene cultiválásának.«”

Bolvári-Takács Gábor elmondta, azt is, hogy a mindenkori gazdasági helyzet kezdettől fogva hatott a zenekar működésére, és a történelmi viharok sem kímélték: többször kellett újjászervezni, előlről kezdeni a munkát. Az 1948-as újrakezdés előtt az együttes minden bizonnyal akkor ért népszerűségének csúcsára, amikor 1940-ben a Magyar Rádió által hirdetett versenyen különböző zenekarok és más együttesek negyvenhat hangversenyének közvetítése alapján százezernél több szavazattal nyerte meg a fődíjat, az Ezüst hegedűt.

„Az 1956-os forradalmat követő konszolidációnak köszönhetően komoly fordulatot hozott az 1958-as év, amikor az Operaház fiatal karmestere, Vasady Balogh Lajos vette át a Postás Szimfonikus Zenekar irányítását” – folytatja az ügyvezető igazgató. „Az ő működése a következő évtizedek során meghatározó volt, hiszen huszonöt évig állt az együttes élén. A belföldi szereplések száma jelentős mértékben megnőtt, kialakult a törzsközönség. Az Országos Filharmónia közreműködésével minden évben külföldi hangverseny-körúton is részt vehetett a zenekar. Vasady Balogh nyugalomba vonulása után Lukács Ervin, néhány évvel később pedig Medveczky Ádám vette át a zeneigazgatói posztot. Ezekben az években a Magyar Posta Szimfonikus Zenekara néven működő együttes létszáma stabilizálódott, repertoárja bővült, koncertjeinek száma évi száz fölé emelkedett, s egyre több neves szólista és vendégkarmester vállalt fellépést az együttesrel. 1990-ben a Magyar Posta három különálló vállalatra bomlott, s ezek közül – a hazai kultúrafinanszírozás szempontjából példaértékű döntéssel – a Matáv egymaga vállalta tovább a zenekar támogatását. A cég – a zenekar életét döntően befolyásoló lépésként – felépítette a Matáv Zeneházat, amely jelenleg Telekom Zeneház néven ad otthont az együttesnek.”

Tíz évvel ezelőtt Ligeti András lett a zeneigazgató, aki új művészi koncepciójának megfelelően tehetséges fiatal muzikusokkal töltötte fel a zenekart, és a változatos repertoárt korábban soha nem játszott művekkel, elsősorban a 20. századi zeneirodalom klasszikussá vált, nagy apparátust igénylő darabjaival gazdagította. Az elmúlt tíz év azonban a nemzetközi kapcsolatok terén is változásokat hozott az együttes életében, hiszen a ma Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar néven működő együttes több európai turné után háromhetes Egyesült Államok-beli fellépéssorozatra utazott 2007 januárjában. Mint Bolvári-Takács Gábor elmondta: „Mindezeket figyelembe véve szerénytelenség nélkül állíthatjuk, hogy mára beteljesült a cikkíró száz évvel ezelőtti reménye, s a zenekar ma a nemes zene művelésének komoly tényezője Magyarországon.”

A Magyar Telekom Zenekar hivatalos honlapja:
www.telekomzenekar.hu

6 POSTAKÜRT 1938 január 20

Meghívó!

A Magyar Kir. Postaaltisztek Országos Egyesülete
1938. évi február hó 5-én, szombaton este 9 órai kezdettel
az Egyesület székházának összes termeiben (Szt. Domonkos-u. 13.)
SZIGORUAN ZÁRTKÖRŰ

Táncmulatságot

rendez, tagjai és azok családtagjai részére, melyre a t. Tagtársakat
és családtagjait tisztelettel meghívja
Beléptidő személyenként 1.— P.
AZ ELNÖKSÉG.

Zenét a Postás Zenekar szolgáltatja. — Tánc reggel 5 óráig!

Kitűnő ételekről és italokról gondoskodva van.
Felülvezetéseket köszönettel fogadunk és szaklapunkban nyugtázzunk.
A bevétel tiszta jövedelme özvegyeink és árvaik segélyezésére fordítatik.

postás társadalom – s más szemszögből – a már működő zenekarok nagy izgalommal figyelték, miként válik valódi zenekarrá az együttes, és teszi meg az első lépéseket. A magas szakmai színvonal iránti vágy elég korán megnyilvánult, hiszen egy cikkíró már 1907-ben úgy fogalmazott a Postakürt című folyóiratban,

Magyar Telekom
zenei estek

A Zongora 2007/2008

Zeneakadémia Nagyterem

2007

szeptember 19. **Murray Perahia**

december 21. **Piotr Anderszewski**

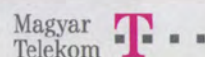
2008

február 29. **Kirill Gerstein**

április 17. **Ránki Dezső**

április 28. **Grigory Sokolov**

A bérletek megvásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában: Budapest VI. Liszt Ferenc tér 8. Tel: 342 0179

Fehérje és szénhidrát

A Budafoki Dohnányi Zenekar a kortárs zene szolgálatában

Az elkövetkezendő időben több kortárs művet szólaltat meg a Budafoki Dohnányi Zenekar (BDZ), sőt májusban ősbemutatóval lép a közönség elé: az izraeli Aharon Harlap nekik dedikált Brácsaversenyét mutatják be Rivka Golanival, Hollerung Gábor vezényletével.

A zenekar nagy energiát fordít arra, hogy évről évre bemutasson kortárs műveket. Ebben az évben különösen nagy a „forgalom”: ősszel Gyöngyösi Levente 1956 emlékére komponált Istenkép című oratóriumát mutatta be az együttes, tavasszal pedig több ma élő zeneszerző alkotásait tűzik műsorukra. „Nem lehetünk meg kortárs zene nélkül” – véli Hollerung Gábor. „Életveszélybe sodorhatja a magyar zenei életet, ha a közönség igényeire hivatkozva nem játszunk időről időre mai műveket; ráadásul képtelenség úgy tájékozódni a világban, ha nem játszunk kortárs zenét. Az érem másik oldala: nem bármilyen zenét tűzők műsorra, hanem csak olyat, amiben hiszek, és ami hozzám közel áll – ugyanakkor műsoraink nem értékítéletek jegyében születnek, csupán a mi véleményünket tükrözik” – mondja a zeneigazgató. Úgy látja, hogy a kísérletező, avantgárd kortárs zene iránt csak egy szűk szakmai kör érdeklődik, s ezek a kompozíciók távol kerültek a közönségtől. Olyannyira, hogy már-már gyanús, ha egy kortárs kompozíció tetszik a közönségnek. „Megkettőződött a kortárs zene: az elvontabb stílus mellett van egy olyan fajtája is, amelyik utat talál a rendszeres koncertlátogatóhoz – a Dohnányi Zenekar ez utóbbi művelését tartja feladatának. Mindemellett, nekünk, muzikusoknak is nagy szükségünk van a mai zenére – mondja Hollerung Gábor. – Ha nem játszanánk, az olyan volna, mintha megvonnánk szervezetünktől a fehérjét vagy a szénhidrátot. Márpedig ahogyan nem lehet egyoldalúan táplálkozni, nem lehet egyoldalúan zenélni sem.”

Aharon Harlap és Hollerung Gábor

➤ Várkonyi Tamás

Vajda János: hírét vitték művészetének

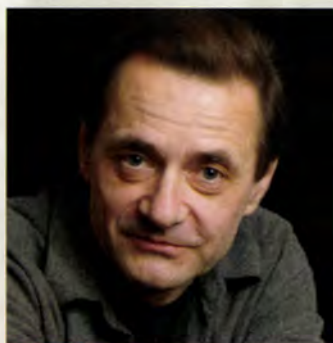
Az ősbemutató kapcsán Hollerung Gábor elmondja, hogy Aharon Harlap zeneszerzővel még 1980-as évek végén, kóruskamagyokként ismerkedtek meg, a zeneszerző klarinétversenye, valamint két zenekari dalciklusának budapesti bemutatása után kereste meg, nem lenne-e kedve egy új művet bemutatni Rivka Golanival? (A brácsaművésznőt családi szálak kötik a magyar zenéhez, tagja a londoni székhelyű Nemzetközi Budapest Klubnak, és tisztelője, partnere volt Solti Györgynek.) Hollerung Gábor örömmel fogadta el az ajánlatot, s a mű ősbemutatóját májusban vezényli Golan közreműködésével a Zeneakadémián. Harlap és a kanadai születésű Alexander Brott mellett tavasszal Yoav Talmi kompozícióját is megszólaltatja a zenekar, a zeneszerző vezényletével. A The Double Marriage of Figaro (Figaro kettős házassága) kimondottan zenekari parádédarab, tele zenei csintalansággal: Mozart motívumai, gesztusai, dallamai köszönnek vissza benne. Mint a zeneigazgató elmondta, örömmel vállalták az előadását, mert ez a mű magas hangszertechnikai követelményeivel a muzikusok számára kihívás, pedig a közönségnek igazi felüdülés. Vajda Jánoshoz szintén szoros szálakkal kötődik az együttes. „Az Akadémiai Kórustársasággal már sok darabját énekeltük, olyanokat is – például a Kolindát –, amelyek nem tartoznak a könnyűek közé. Még arra a korszakra datálódik a Vajda János iránti rajongásom, és azóta minden alkalmat megragadtam, hogy műsorra tűzzük a kiváló magyar zeneszerző műveit. A Soltársórének kifejezetten a mi számunkra komponálta, míg a Szent Péter meg a zsoldosok című oratorikus scherzót én rendeltem tőle a Honvéd Férfikar és a Dohnányi Zenekar számára. Itthon és külföldön egyaránt hírét vittük Vajda művészetének – így született az elhatározás, hogy idén a Hungarotónál lemezzre vegyük három alkotását: a Magnificatót, a Változatokat és a Szent Péter meg a zsoldosokat” – meséli a zeneigazgató, akitől azt is megtudjuk, hogy az együttes augusztusban ismét fontos szerepet játszik a Zempléni Fesztiválon. Azt követően egy rangos svájci fesztiválon lépnek fel Shlomo Mintz meghívására, a jövő évad bérletprogramját pedig a Gramofon megjelenésekor hirdetik meg.

A Budafoki Dohnányi Zenekar hivatalos honlapja:

www.bdz.hu

100 éves a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

Ligeti András
zeneigazgató

Kobayashi Ken-Ichiro
állandó vendégkarmester

Christian Lindberg

Dmitry Sitkovetsky

Jelen vagyunk.

„Rendezni sorainkat”

Megújul a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

Zenekari Körkép rovatunk újabb taggal bővül: a Szombathelyi Szimfonikus Zenekarral, amelynek 2006. október 1-jén munkába állt új vezetője – Alpaslan Ertüngeralp művészeti vezető és Bonecz Ervin igazgató – nem rejti véka alá, hogy szétzilált együttest vett át.

✦ Várkonyi Tamás

Bonecz Ervin, a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar újonnan megválasztott igazgatója a British Council művészeti osztályán dolgozott a kulturális és művészeti projektek vezetőjeként. Öt év után ült át a zenekar igazgatói székébe, amire egyrészt a komoly kihívást jelentő szakmai feladatok csábították, másrészt időszerű is volt a váltás, hiszen korábbi munkahelyén az elmúlt öt év alatt majdnem mindent elért, amit egykor megálmodott.

Mint fogalmazott, legfontosabb feladatának azt tekinti, hogy a szétziláltságot, ami a menedzsmentben és a zenekar napi munkáján egyaránt érezhető volt, a lehető legrövidebb időn belül felszámolja. „A szervezetlenség »munkahelyi iskolájával« lehetett találkozni – mondta –, nem voltak a szabályok egyértelműen meghatározva. A szervezetlenség alapját a zenekar elavult működési szabályzata jelentette, amelyet az elmúlt években többször módosítottak, azonban zeneigazgató úrral meg kellett állapítanunk, hogy ez a működési szabályzat senkinek sem szolgálta az érdekét. Február elején mutattuk be az új működési szabályzatot, amely reményeink szerint megalapozza az eredményes munkát” – tájékoztat az igazgató.

A zenekar minden szempontból megújul, arculatváltáson megy keresztül. A szintén október 1-jével kinevezett művészeti vezető, a több évtizede Magyarországon élő, diplomáját is itt szerzett török–görög karmester, Alpaslan Ertüngeralp új művészi koncepcióval kezdte meg működését. Az eddigi műsorszerkezet jól bevált részeit megtartják, de a műsorpolitikában is szeretnének úgy megújulni, hogy még több fiatal tudjanak megnyerni a zene ügyének, növelni a közönség számát, ami néhány éve súlyos problémát jelentett Szombathelyen.

„Továbbra is a szimfonikus koncertekre koncentrálunk – folytatja Bonecz Ervin –, csak a műsorok összeállításában és a koncertek marketingjében próbálunk olyan eszközöket bevetni, amivel a fiatal közönséget be tudjuk csalogatni a koncertterembe. Persze nem feledkezünk meg a fiatal korosztályoknak szóló koncertekről sem, hiszen ennek a műfajnak az életben tartása fontos missziót jelent. Azonban ezen a téren is szeretnénk véghez vinni struktúra-, illetve repertoárváltást, és sokkal vonzóbbá tenni az ifjúsági koncerteket. Joggal mondhatjuk, hogy a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar az ország egyik legjobb szimfonikus zenekara volt az elmúlt években, sajnos azonban a vezetőváltásokat szakmailag megsínylette az együttes. Úgy vélem, a Művészetek Palotájában január 6-án adott nagyszerű koncert is jelezte, hogy komoly és következetes szakmai munka indult meg Alpaslan Ertüngeralp vezetésével. A szombathelyi zenekarnak lesz majd olyan jellegzetessége, amiről az embereknek rögtön ez az együttes jut majd az eszébe, de csak májusban rukkolunk elő az új bérletes konstrukcióval.”

A Szombathelyi Szimfonikus Zenekar köztudottan a kortárs zene jelentős előadója Magyarországon, hiszen a Bartók Fesztivál keretében évtizedek óta rendezett koncertekre szép számmal látogattak el a zenerajongók az ország minden tájáról. „Sőt, túlzás nélkül állíthatom, hogy a mi zenekarunk fellépései jelentették a Bartók Fesztivál és Szeminárium programjának a gerincét, ezért a jövőben is kívánunk erre a rendezvényre építeni” – teszi hozzá Bonecz Ervin. A zenekar vezetésének komoly szándéka, hogy növelje az együttes budapesti fellépéseinek a számát. „Ebben a pillanatban a művészeti vezető és én is várakozó állásponton vagyunk” – mondja az igazgató. „Szeretnénk tisztán látni, mire vagyunk képesek szakmailag és szervezésileg. Ha sikerült rendezni a sorainkat, mindenféleképpen megragadunk minden alkalmat, hogy a zenekart a megyében, Budapesten és országosan is gyakrabban hallhassa a közönség.”

Bonecz Ervin és Alpaslan Ertüngeralp a januári, budapesti koncert szünetében

A Szombathelyi Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.savaria-symphony.hu

Tavaszi zsongás a miskolciaknál

Eseményekben gazdag tavaszi hónapok elé néz a Miskolci Szimfonikus Zenekar. Aschaffenburg, Kassa és Szófia koncerttermei várnak rájuk, több nemzetközi hírű vendégművésszel lépnek fel, s olyan nagyszabású műveket is megszólaltatnak ebben az időszakban, mint Verdi Requiemje vagy Bach Máté-passiója.

⇒ VT

Bach monumentális remekét kétszer is előadják: március 24-én Budapesten, a Ferenciek terén álló Pesti Ferences Templomban, valamint március 26-án Miskolcon, a 2006 őszén megnyílt Művészetek Házában. A komoly vállalkozást egy holland kórossal és holland szólisták részvételével valósítják meg, miközben Cserekyei Andrea, Schöck Atala, Timothy Bentch és Hámosi Szabolcs nevét is a közreműködők között találjuk. Ez a holland kórus a Haags Toonkunstkoor, amely Európa egyik legrégebbi kórusainak egyike: 2004-ben ünnepelte fennállásának 175. évfordulóját. Az együttes Amszterdam, Rotterdam, Utrecht és más városok „hangművész-kórusaiból” álló országos kórusegyesület tagjaként 1829-ben, az alapító okirat szerint I. Vilmos király „helyeslő pillantásától” kísérve alakult meg. A Máté-passiót a ma száz tagot számláló

Újévkor operettet, májusban szimfonikus jazzt játszik a zenekar

kórus vezető karnagya, Oane Wierdsma vezényli, aki elismert karvezető hazájában, s számos neves fesztiválon megfordult Tanglewoodtól, Manchesteren és Sienán keresztül Salzburgig. Szoros szálak fűzik az egyik legjobb holland vokális együtteshez, az egykor Tonu Kaljuste által is vezetett Holland Kamarakórushoz, s már huszonöt éve áll a Haags Toonkunstkoor élén.

Nemcsak a Miskolci Szimfonikus Zenekar, hanem a város életében is fontos esemény, hogy Kovács László együttese Miskolc egyik testvérvárosa, Aschaffenburg oratóriumkórusával adja elő Verdi Requiemjét május végén. A két város állandó művészeti kapcsolatban áll egymással, együtteseik két évente meglátogatják egymást; a miskolciak legutóbb 2006 novemberében jártak a festői bajor városban. A gyászmise mellett Verdi A Trubadúr című operáját május elején szólaltatják meg koncertszerű előadás keretében, a Magyar Állami Operaház magánénekesinek a közreműködésével, Kesselyák Gergely vezényletével.

Kassán, Miskolc másik testvérvárosában is fellép a szimfonikus jazzben és a könnyebb műfajokban egyaránt ott-honosan mozgó zenekar: május 24-én Gershwin-műsort adnak elő Kovács László vezényletével. Magyarország talán legsokoldalúbb zenekara április 20-án a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben Vukán Györggyel és Szakcsi Lakatos Bélával ad közös koncertet. Júniusban pedig Szófiában, az Európai Zenekarok Fesztiválján lép fel. ■

JAPÁN MARIMBAMŰVÉSZ A ZENEKARNÁL

Tavasszal több neves vendégművész is közreműködik a Miskolci Szimfonikus Zenekar koncertjein. Egyikük Abe Keiko japán zeneszerző és marimba-művész, akit a hangszer egyik legjelentősebb virtuozaként tartanak számon a világon. (Ő az első hölgy, akit az Ütőhangszeres Művészek Társasága beválasztott a Hírességek Csarnoka elnevezésű körébe.) A kritikák kiemelik, hogy Abe Keiko olyan eredeti és kifejező erejű műveket ír, amelyekben nemcsak tökéletesen ki tudja bontakoztatni virtuozitását, hanem amelyekben a közönség tanúja lehet annak, miként lesz a marimbából – a zenekar ütőhangszeres részlegének egyik tagjából – lenyűgöző dallamvilágot teremtő szólóhangszer. Abe Keiko a zenekar március 16-i estjén lép fel, amelyen két marimbára és zenekarra írott, Prism rhapsody című művét adja elő Nagy „Zorba” Gergely közreműködésével.

Fotók: Miskolci Szimfonikus Zenekar

A Miskolci Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.mso.hu

„A zenét nem szabad ütni”

Schiff András a karmesteri munkáról

Mióta 1999-ben muzsikus barátaiból megalakította saját zenekarát, a Cappella Andrea Barcát, Schiff Andrást karmesterként is egyre több helyre hívják. Magyarországon többször vezényelt már – legutóbb januárban –, de több szempontból is különlegesnek ígérkezik áprilisi koncertje, amelyen Bach Máté-passióját dirigálja majd a Nemzeti Filharmonikus Zenekar élén a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. A vezénylésről, zenekari tapasztalatairól beszélgettünk vele, és megállapíthattuk, hogy mint aktív hangszeres és maximalista művész, sok mindent másképp lát, mint a „főállású” dirigensek.

➔ Várkonyi Tamás

Bár nem ismerjük a jövőt, talán mégis azt mondhatjuk, hogy Schiff András rendkívül sikeres zongorista-pályafutása csúcspontján kezdett vezényelni. Többször hangsúlyozta: azért érezte ennek szükségét, mert úgy vélte, hogy hiába zongorázza el a számára legkedvesebb zenekari műveket partitúrából vagy zongorakivonatból, egészen más érzés, ha azokat vezényelheti is. Arról nem szólva, hogy egy h-moll mise vagy egy Máté-passió eldirigálása után egészen másképp játssza például a Goldberg-variációkat vagy a Wohltemperiertes Klaviert. Bár nem tanult

dirigálni, sosem érezte, hogy veszélyes területre tévedt volna. „Soha nem képzeltem be magamnak, hogy karmester vagyok, mert nem lehetek az” – fogalmazott. „Az ad nekem erőt és hitet, hogy mindazok a dirigensek, akiket tisztetek és csodálok – ilyen például Klemperer, Bruno Walter vagy Furtwängler –, sosem tanultak vezényelni. Nem is tehették, hiszen az ő idejükben még nem léteztek karmesterképző tanszakok. Látom azt is, hogy, a karmesterképzők ugyan elterjedtek a huszadik század második felében, de ez nem feltétlenül eredményezte a

Fotók: Pólya Zoltán / Művészetek Palotája

karmesterek magasabb színvonalú zenei képzettségét. Tisztességgel megtanulják a szakmát – hogyan kell a pálcával bánni, miként kell a kezeket függetleníteni egymástól – de az a tapasztalatom, hogy ezek az emberek egy ütéstechnikailag egyszerűbb feladatot jelentő Mozart- vagy Haydn-szimfóniát sokszor kevésbé muzikálisan adnak elő. A zene nem az ütéstechnikáról szól. Már maga az ütés is a boxolást juttatja az ember eszébe. Pedig a zenét nem szabad ütni!”

Schiff András ugyanakkor tudja, hogy a nagy apparátus és a bonyolult partitúra miatt egy Mahler-szimfónia vagy egy Stravinsky-balet előadása a magas színvonalú ütéstechnika elsajátítása nélkül megoldhatatlan. Mint mondja, a Máté-passiónak is megvan az a nehézsége, hogy két zenekart és két kórust kell összefogni. A legnagyobb problémát azonban a tételek összekapcsolása jelenti. Az elemek egymásutánjából kell ugyanis kirajzolódnia a nagyszabású kompozíció ívének. Schiff András bizonyos tekintetben előnyt élvez más karmesterekkel szemben, mert sokat dolgozott énekesekkel, többek közt kedves barátjával, Peter Schreierrel, akire nemcsak mint napjaink

egyik legnagyobb énekesére, hanem mint egyik legavatottabb Bach-előadójára is tekint. „Amikor ő vezényelte a Máté-passiót, és énekelt hozzá az evangélista szólamát, úgy alakította a tételek végét, hogy azok már szinte átmenetet képeztek a következő tételhez” – meséli Schiff. „A zenei és technikai akadályok leküzdése mellett azonban talán még fontosabb, hogy egy Bach-műnek a szellemi világát is meg kell ragadni. Azt hinnenk, hogy ezt a gondolati háttérrel mindenki ismeri, de sokszor csak olyan átéléssel adják elő a művet, mintha fogat mosnának! Mindennap órákat töltök azzal, hogy Bachot játszom, így máshonnan közelíték Bach zenekari műveihez, mint például egy hivatásos dirigens.”

Mint említette, Schiff András nem járt karmesterképzőbe – ám a legnagyobb muzikusokkal és karmesterekkel együttműködve, testközelből figyelve leshette el a vezénylés titkait. „Láttam, hogy például Végh Sándor – aki pályámon és zenei fejlődésemben rendkívül fontos szerepet töltött be – hogyan dolgozott zenekarral. Senki nem állíthatta, hogy ő a szó klasszikus értelmében véve vezényelt volna, az ő interpretációi számomra

„Végh Sándor mondta:
A dirigálás nem taktizálás,
hanem magas rendű
szellemi kisugárzás.”

mégis sokkal többet mondanak, mint számos sztárkarmesteréi. Ő mondta: a dirigálás nem taktírozás, hanem magas rendű szellemi kisugárzás.”

Schiff András kiváltságosnak érzi magát amiatt, hogy felesége, Yuuko Shiokawa révén az 1996-ban elhunyt Rafael Kubelikkal is szoros kapcsolatba kerülhetett. „Yuuko 16 éves korától az összes nagy hegedűversenyt eljátszotta a cseh dirigenssel, akit melegszívű embernek és nagy karmester-egyéniességnek ismertem meg; az esküvőnkön ő volt az egyik tanú. New Yorkban vele debütáltam mint zongorista, s ő bátorított karmesteri ambícióim kibontakoztatására. Hasznos szakmai tanácsokkal látott el; tőle tudom például, hogy ideális, ha a karmester mozgólatai behelyezhetőek egy háromszögbe vagy egy négyszögbe, amiből nem szabad kilépnie, különben gesztusa elveszti a feszültségét. Az ugrabugráló karmester mindig gyanús (az egyetlen kivétel a zseniális Leonard Bernstein). A dirigens bánjon takarékosan a mozgólataival, és a testének legyen centruma – a két lába –, ahol a súlya összpontosul! (Érdekes, hogy a zongorázásnál is a láb jelenti számomra a súlypontot.)”

Kollegiális viszony

Schiff András úgy véli, hogy míg a zongorázást lehet hosszú évtizedekig a négy fal között gyakorolni, a karmesteri munka nem végezhető otthon, tükör előtt. Persze a partitúrákat lehet magányosan tanulni, de a karmester a zenekari művészekkel való bánásmódot csak a gyakorlatban sajátíthatja el. „A Cappella Andrea Barca muzikusai olyanok nekem, mintha a gyermekeim lennének; mindenkivel a legjobb baráti viszonyban vagyok, ráadásul mind nagyszerű zenészek is. Egy koncertre készülve az első próbát az összeszokottság olyan szintjén tudom elkezdeni, amelyen másikkal együttessel talán be sem fejezem. Ha az ember vendégdirigens, nehezebb a helyzete, hiszen el kell magát fogadtatnia azzal az együttessel, amelynek az élén éppen akkor áll. A karmester és a zenekar jó esetben megfelelő vegyületet alkot, sokszor azonban úgy viselkedik, mint víz az olajjal. Sok zenekart vezényeltem vendégként, de ez a vegyület nálam sem működött minden esetben olyan jól. A Zürichi Tonhalle Zenekar például kiváló együttes (márciusban zongoristaként lépek fel velük), de amikor vezényeltem őket, furcsa ellenállást éreztem. Nekem nagyon fontos, hogy a magam által előkészített szöveggel érkezem az első próbára (a Máté-passió kottaanyagát is már télen odaadtam a Nemzeti Filharmonikus Zenekarnak), és a muzikusok abból játszanak, mert rengeteg munkát lehet így megspórolni. Még egy hangot sem játszottunk a próbán, látom, hogy a Zürichi Tonhalle Zenekarának első

A KARMESTER SCHIFF ANDRÁS VÁGYAI

„Nagyon sok mindent szeretnék még elvezényelni, például több Mozart-operát. (Eddig csak a Cosi fan tuttét dirigáltam.) Haydn operáit szintén szívesen tűzném műsorra, mert csodálatosak és alig ismertek. Sok oratorikus művet is szeretnék előadni, amire szerencsére eddig bőven nyílt alkalmam: többször vezényeltem a Máté-passiót, a h-moll misét. Haydn Teremtését is előadtuk már, és két év múlva Brahms Német requiemjét dirigálhatom majd. Ha pedig egy kicsit többet tudok már a vezénylésről, mindenképpen szeretném Beethoven Missa solemnisét is előadni.”

brácsása radírozza a kottát. Amikor megkérdeztem, mit csinál, azt válaszolta, hogy teljesen rosszak a vonások. Utaltam arra, hogy több kiváló zenekar eljátszotta már a művet ebből a kottából, legalább próbálja meg! (Egy Máté-passió-féle mű szólamanyagának az előkészítése több hónapi munkát, gondolkodást, körmölést jelent.) Ekkor megfagyott a levegő, s a zenekar többi tagja érezhetően szolidaritást vállalt ezzel a muzikussal, de a próba szünetében egyenként jöttek oda hozzám mondván, ne vegyem ezt olyan komolyan! Egyszóval nem könnyű feladat, mégis vonz ennek a munkának a varázsa, a lélektani kapcsolat zenekar és dirigens között. Úgy gondolom, hogy egy karmesternek bizonyos tekintéllyel kell vezetnie a rá bízott együttest, de nem agresszívan, nem korbáccsal, és

nem szabad, hogy a zenész az állását féltse akkor, ha véletlenül egy rossz hangot játszott. Toscanini a pálcátörése révén ért el fantasztikus minőséget, Bruno Walter pedig a mosolyával. Nekem utóbbi a szimpatikusabb” – mondja Schiff András. Köztudott, hogy Kocsis Zoltán és közte nem alakult ki olyan viszony, mint például Kocsis Zoltán és Ránki Dezső között, és abban, hogy 1979-ben elhagyta Magyarországot, sokan közvetve Kocsist hibáztatják. Április 6-án azonban a Nemzeti Filharmonikus

„Szeretném, ha összefognánk, és közösen dolgoznánk az egyre magasabb színvonalú magyar zenei élet megteremtésén”

Zenekar élén vezényli a Máté-passiót. „Nagyon szép gesztusnak tartom, hogy Kocsis Zoltán felkért erre a koncertre” – mondja Schiff András. „Együtt tanultunk a Zeneakadémián, és a legjobb barátságban voltunk. Aztán az élet kicsit mást hozott. A világon mindenütt ritka a művészek közötti szoros baráti kapcsolat, de egészséges kollegiális viszonyra, kölcsönös tiszteletre nagy szükség van. Én ma is csak a legnagyobb elismeréssel tudok beszélni Kocsis Zoltán kivételes képességeiről; ritkán születik ilyen nagyságrendű művész. De általában véve is szeretném, ha nem lennének ellentétek, hanem összefognánk, és közösen dolgoznánk az egyre magasabb színvonalú magyar zenei élet megteremtésén. Nagyon károsnak tartom, ha kiváló zenészeknek arra megy el rengeteg energiájuk, hogy egymással viaskodjanak.”

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

BÉRLETEK 2007-08

UNIVERSITAS
BUDAFOKI HANGVERSENYESTÉK
A MEGÉRTHETŐ ZENE
A ZENE TITKAI

Bérletfoglalás:
az idei évadban bérlettel rendelkezők számára
2007. április 2-11-ig.

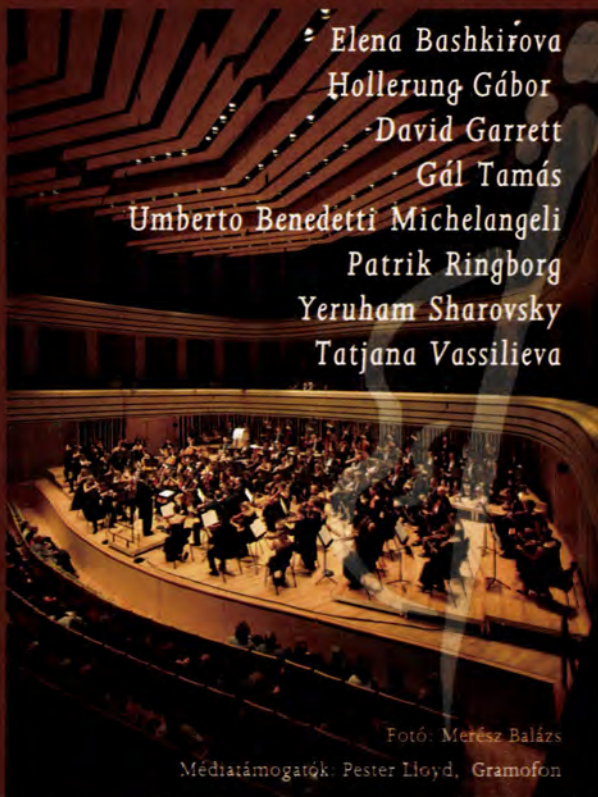
a fennmaradó helyekre
2007. április 12-18-ig.

(Tel: 06-1/322-1488, 09:30-12 óráig,
interneten: www.bdz.hu 0-24 óráig)

Bérletvásárlás: 2007. április 23-28.
További információ, részletes bérletprogram:

www.bdz.hu

A hangversenyeket és a zenekar tevékenységét támogatják:
Budafok-Tétény Budapest XXII. kerület Önkormányzata
Oktatási és Kulturális Minisztérium, Nemzeti Kulturális Alapprogram
Fővárosi Önkormányzat Zenei Alapja

Fotó: Merész Balázs

Médiatámogatók: Pester Lloyd, Gramofon

RG-3 Digitális Zongora

A stílusos RG-3 mini koncertzongorát a Roland legjobb sztereó zongora hangszínei és az autentikus progresszív kalapácsmechanika billentyűzet jellemzi (a Roland PHA II „Ivory Feel” kiváló-pontos mechanika hűen visszaadja az akusztikus zongorák fehér billentyűinek elefántcsont, valamint a fekete billentyűk ébenfa érzetét). A hangszer tökéletesen illeszkedik minden olyan környezetbe, ahol számít a szép megjelenés és a kiváló hangzás.

Roland

Képviselet: **Roland** East Europe Kft. 2046 Törökbálint, DEPO Pf. 83.
Tel.: 06 (23) 338-041 | info@rolandee.hu | www.rolandee.hu
Márkából: **Roland** ZeneGALÉRIA 1137 Budapest, Radnóti u. 9.
Tel.: 06 (1) 239-9756 | zenegaleria@rolandee.hu | www.zenegaleria.hu

Kiemelt bemutatókészlet és szakértői tanácsok:
CORDIAL 3200 Gyöngyös, Kossuth u. 26. 06 37 300-700
CSERMÁK Hangszer 6720 Szeged, Jókai u. 4. 06 62 420-792
MUSIC EXPRESS 2400 Dunaujváros, Semmelweis u. 1. 06 25 409-146
POLIP Music 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 9. 06 42 400-145
SZENT ANNA Hangszer 4024 Debrecen, Szent Anna u. 39-41. 06 52 537-140
TAJTI-Music 7831 Péterd, Vasút u. 8/1. 06 72 587-020
ZENEBUTIK 9021 Győr, Király u. 4. 06 96 314-097

Duó a zenében, duó az életben

**Beszélgetés
Egri Monikával
és Pertis Attilával**

Fotó: Hedi Biedl

A közönség egy része talán nem is tudja a keresztnevüket, hiszen duójukat csak kettejük vezetéknevén emlegetik, mint egykor bizonyos szótárszerzőkét. Szinte a nap 24 órájában együtt vannak. Külföldön élnek, de itthon is rendszeresen fellépnek. Könyvtárakban búvárkodnak, hogy kutatásaik eredményét koncerteken mutathassák be az ismeretlenre is nyitott zenekedvelőknek. Birtokukban van egy hangszerritkaság, egy Pleyel duplazongora, amelynek megszólaltatásával időről időre megörvendeztetik a hangversenylátogatókat. A közelmúltban megjelent DVD-jükön az is megcsodálhatja ezt a különleges hangszert, aki élőben még nem látta-hallotta.

➤ Aradi Péter

Gramofon: *Miért Bécsben élnek?*

Pertis Attila: Részben gyakorlati okokból: Mónit a szóló-zongora mellett annak idején nagyon érdekelte a dalkíséret is, s abban az időben, amikor mi főiskolások voltunk, még csak a bécsi zeneakadémián létezett ilyen szak, így párhuzamosan végezte el ott mindkettőt. Akkor mi már összetartoztunk, úgyhogy rendszeresen beszámolt nekem ottani tanulmányairól, élményeiről, mesélt nagyszerű tanáráról – így, miután Budapesten lediplomáztam, 1989-ben én is kimentem, és az ő tanáránál, poszt-

graduálisan tanultam tovább. 1994-ben szereztem meg ott a másoddiplomámat, Móni pedig 1995-ban diplomázott.

Egri Monika: Fontos volt számunkra, hogy éveig közösen tanulhattunk, ugyanannál a tanárnál. Ez idő alatt kialakultak ott szakmai kapcsolataink, barátokra, ismerősökre tettünk szert, s úgy éreztük, fiatal, pályakezdő duóként a bécsi zenei élet és környezet elő fogja segíteni indulásunkat. Ugyanakkor családjunk összes tagja Magyarországon él, ezáltal természetesen soha nem szakadtunk el az országtól, hiszen Bécsből két és fél óra alatt

Pestre lehet érni. Sajátos helyzetünkől adódóan mi mindig azt mondjuk, hogy haza megyünk – akár Bécsből Budapestre, akár innen Bécsbe indulunk.

G.: *Úgy vélték tehát, hogy onnan könnyebben el tudnak indulni a pályán, mint itthonról?*

P. A.: Igen, hiszen ne felejtjük el, hogy a kilencvenes évek közepén Magyarországon még éppen csak elindult az a folyamat – egyre több koncert- és menedzseriroda létrejöttével, a kultúra szponzorálásának kialakulásával –, amely Ausztriában már több évtizedes múltra tekinthetett vissza. Mivel ez a pálya amúgy sem könnyű, úgy gondoltuk, legalább próbáljunk élni az ott adódó lehetőségekkel.

G.: *Akkor már egyértelműen közös pályában és fellépésekben gondolkodtak? Mert kezdetben még szóló felkéréseknek is eleget tettek.*

P. A.: Mivel kétfogorás szak vagy diploma nem létezik, természetes volt, hogy mindketten szólószongora szakon végezzünk, de szerencsére közös tanárunknál – aki fiatal korában maga is aktívan kétfogorázott – már nagyon sok kétfogorás darabot is játszhattunk. Ő egyébként évtizedek óta a nagyszerű bécsi Haydn Trió zongoristája, ennél fogva a kétfogorás műveket is kamarazenési megközelítéssel és tapasztalattal tanította nekünk. Amikor 1995-ban Móni is lediplomázott, elhatároztuk, hogy „ráállunk” a kétfogorázásra, így attól kezdve – már csak a felkészülés, a próbák intenzívebbé tétele és a repertoár bővítése érdekében is – nem vállaltunk szóló koncertet.

G.: *Gondolom, az a szempont is közrejátszott a döntésükben, hogy a világban sokkal kevesebb zongorakettős működik, mint szólista, ily módon a potenciális konkurensok köre is jelentősen szűkült.*

P. A.: Nem mérlegeltünk mi akkor ilyen „piaci” szempontokat, nem a csekélyebb konkurencia miatt döntöttünk így, hanem egyrészt azért, mert nagyon izgatott minket a lehetőség, hogy állandó tevékenységünkkel válhat az együttműködés, másrészt elég korán felismertük, milyen hallatlanul gazdag a kétfogorás repertoár, amelynek

nagy részét azonban alig játsszák. Később aztán tényleg konstatáltuk, hogy nem vagyunk sokan ezen a pályán.

E. M.: Valóban nagyon kevés profi duó működik – tapasztalatom szerint országoként legfeljebb kettő-három –, hiszen ez rendkívül intenzív együttműködést és tökéletes lelki harmóniát igényel, ezért nem sokan választják ezt az utat. Talán még fokozottabb összmunkát kíván, mint bármely más felállású kamaraegyüttes.

G.: *Valószínűleg ezzel magyarázható, hogy a működő zongoraduók többségének tagjai házaspárok, vagy esetleg testvérek.*

E. M.: Igen, biztosan, hiszen elengedhetetlen a lelki összhang; hogy a másiknak minden rezdülését ismerjük, és képesek legyünk gyorsan és megfelelően reagálni rá.

G.: *Tulajdonképpen éjjel-nappal együtt vannak, hiszen a munkájuk is közös. Ez soha nem jelent problémát?*

P. A.: Sokan döbbenetben kérdezik tőlünk, hogy bírjuk? Erre mindig csak azt tudjuk válaszolni, hogy nálunk ez pont fordítva működik: ha valamelyikünknek külön élményei vagy útjai vannak, alig várjuk, hogy megosszuk egymással, akár már fél napi távollét után is. Számunkra az a természetes, hogy együtt vagyunk.

E. M.: Anyósomék mindig elképednek, ha mondjuk Attila hazajön két napra, de már első este egy órát beszélünk telefonon, olyan sok fontos elmesélőnivalónk van. Annyira összeszoktunk, hogy nekünk az a furcsa, ha külön vagyunk. Ugyanakkor néhány dolgot meg kellett tanulnunk, ki kellett alakítanunk a közös koncertezéssel járó „házi szabályokat”: milyen közösen felkészülni egy koncertre, együtt utazni, hogyan kell kezelni a koncert előtti percek stresszhelyzetét, amikor mindketten kicsit másképp viselkedünk, felajzottabbak vagyunk.

G.: *Melyek a legfontosabb „házi szabályok”, amelyeket be kell tartaniuk?*

E. M.: Például a másakra való odafigyelés a koncertek előtti időszakban, amikor az ember el van foglalva önmagával, esetleg izgatottabb. Meg kellett tanulnunk, hogy a másik érdekében se húzzuk föl magunkat, ha koncert előtt váratlan, idegesítő körülmények közé kerülünk: mondjuk nincs zongoraszék, vagy az egyik zongorán elromlik valami, és nincs ott a hangoló – ilyen helyzetek mindig adódhatnak, de vigyáznunk kell arra, hogy megőrizzük a nyugalunkat, mert az idegességünk a másakra is átragadhat, és annak a produkció látja kárát.

P. A.: Nevezhetjük egyfajta véd- és dacsövetségnek is: a koncert előtt mindenki beadja a maximumot, a magunk szólamából a lehető legnagyobb igényességgel készülünk fel, utána együtt próbálunk; a színpadon is

A legendás hangszerritkaság, a Pleyel duplazongora

igyekszünk a legtöbbet kihozni magunkból, ám emberek vagyunk, lehet valamelyikünknek rossz napja, előfordulhatnak hibák, de ezt nem vetjük egymás szemére, nem állítunk olyan követelményeket, elvárásokat a másik elé, hogy emberfeletti nyújtson a színpadon, mert ez csak nyomasztóan hatna, és fölösleges terhet, felelősséget rakna rá, enélkül viszont akár szárnyakat is kaphat.

E. M.: Hasonló szabályok szükségesek egy harmonikus partnerkapcsolathoz is – a kettő nem választható el egymástól.

G.: *Teljesen egyenrangú a kapcsolatuk? Egyikük sem dominál művészi kérdésekben, vagy akár a menedzselés terén?*

P. A.: Mi kezdettől fogva olyan modellt szeretnénk megvalósítani – szakmai és magánéletünkben egyaránt –, amely az egyenrangúságon alapul. Ennek vannak a közönség számára is látható formái, például, hogy a szólamokat is változtatva osztjuk el egymás közt: négykezesnél is hol egyikünk, hol másikunk játssza a felső, primo szólamot, kézzongorás daraboknál pedig az első zongorát. Ily módon nem alakultak ki az évek során olyan attitűdök, hogy egyikünk vezető szerepet játszana, a másik meg inkább alkalmazkodó, kísérő szerepet venne föl, bár ilyen duók is léteznek, és azok is nagyon jól tudnak működni. Számunkra azonban nem ez a járható út. Egy darab előadására készülve, a közös próbaidőszak kezdetén, amikor már túl vagyunk az egyéni megtanuláson, az interpretáció kialakításába mindketten beleadjuk a magunk ötleteit, elképzeléseit, véleményét és – mivel sajátos helyzetünk-ből adódóan annyit próbálhatunk, amennyit a darab igényel – van időnk, hogy összecsiszoljuk az esetleg eltérő koncepciókat.

E. M.: Ez természetesen nem azt jelenti, hogy soha nem vitatkozunk, hiszen akár alapvető dolgokban – karakterben, tempóban, frazeálásban – is eltérhet az adott darabbal kapcsolatos felfogásunk. Arra nagyon figyelünk, hogy soha ne bántsuk meg egymást, és hogy komolyan vegyük a másik elképzelését. Általában kipróbáljuk mindkét változatot, és vagy rájövünk, hogy a másiknak van igaza, vagy megtaláljuk a közös megoldást, de végső esetben nagy segítséget jelent a magnó: ha mindketten ragaszkodunk a szubjektív érzéseinkhez, ez az objektív eszköz többnyire eldönti a vitát, mert visszahallgatva az esetek túlnyomó részében kiderül, melyikünknek volt igaza.

G.: *Attila azt mondta, hogy mindig annyit próbálhatnak, amennyit az adott darab igényel. A lehetőségeket némileg talán mégis behatárolja a koncertek száma és sűrűsége. Meghúznak valamilyen határt, hogy évente legfeljebb hány koncertet vállalnak?*

P. A.: A fellépések számát az aktuális projektek függvényében határozzuk meg. Egy olyan, számunkra rendkívül fontos projektsorozat, mint amilyen a tavalyi volt, akkora megterhelést jelentett, hogy előtte másfél-két hónapig semmit nem vállaltunk el, mert minden energiánkat erre kellett összpontosítanunk. Ekkor felléptünk a Budapesti Tavasz

Fesztiválon, aztán a Pleyel duplazongoránkkal a Gödöllői Királyi Kastélyban adtunk koncertet – ebből az OTP Bank támogatásának köszönhetően az idei MIDEM-re elkészült egy DVD (*recenziókat a 63. oldalon olvashatják – a szerk.*) –, majd a Hungaroton stúdiójában felvettünk további két CD-t, szintén a duplazongorával, teljesen más műsorral.

E. M.: Pályánk kezdetén rengeteg különféle műsort játszottunk egy szezonban, az utóbbi időben viszont inkább kevesebb műsort játszunk, de azt több helyen.

P. A.: Valóban, a diplománk megszerzése után naiv lelkesedéssel úgy vetettük bele magunkat a koncertéletbe, hogy igyekeztünk mindenkinek megfelelni: előfordult, hogy Hamburgban kértek tőlünk egy Bartók–Liszt műsort, rá három hétre mondjuk volt valahol egy Schubert Fesztivál, arra összeállítottunk egy teljes Schubert négykezes programot, öt nappal később megint máshol, más műsorral léptünk fel – ezzel borzasztó nyomás alá helyeztük magunkat. Ma már ügyelünk arra, hogy lehetőleg ne kelljen minden két hétben mást játszsanunk.

G.: *A duplazongorával unikumnak számítanak a világban? Ilyen nincs több?*

P. A.: Gyakorlatilag nincs. A sors ajándékának tekintjük, hogy egy ilyen hangszer pont hozzánk került – 1996-ban, a diplománk után egy évvel! Előző évben egy írországi fesztiválon láttunk először ilyen hangszerrel, és rögtön beleszerettünk. Ott azt mondták nekünk, hogy az eredeti ötvenből a világháborúk után csak tíz darab maradt, s ezek is regisztrálva vannak, nagyrészt múzeumokban, úgyhogy nincs rá esélyünk, hogy találjunk ilyeneket. Ennek ellenére elkezdtünk keresni, és teljesen véletlenül, egy osztálytársunktól kapott információ alapján megtudtuk, hogy egy svájci kisvárosban, Winterthurban mégis létezik egy példány, amelyet még nem adtak el. Az, hogy ez hozzánk, egy zongoraduóhoz kerülhetett, és ha ritkán is, de néha megmutathatjuk a közönségnek, és számos lemezfelvételt is készítettünk vele, tényleg unikumnak számít a világban.

G.: *Akkor erre nyilván mindenhol vevők a koncertrendezők.*

P. A.: Igen, bár a szállítás nehézségei miatt inkább csak Európán belül. Végül is itt egy 600 kilós, speciális alakú hangszerrel van szó, amelyet egy Pianoplan nevű különleges, gumihernyótalpas, lépcsőn járó, hidraulikus szerkezettel szállítanak.

G.: *Másképp kell rajta játszani, mint egy szólózongorán?*

E. M.: Igen. Mivel egy közös testben szól a hang, és a két húrrendszer könnyen összezúg, nagyon fontos a plasztikus játékmód, a szólamok erőteljesebb dinamikai szétválasztása: ha például dallam és kíséret szól, a dallamot jobban ki kell emelni, a kíséretet pedig sokkal finomabban kell játszani, mint két normál zongorán, és a pedált is óvatosabban kell kezelni. Nagyon jó iskola lenne minden duó számára, mert mindazt, amit a kézzongorás játéknál, de főleg a négykezesnél figyelembe kell venni, azt ezen a zongorán még fokozottabban kell megvalósítani.

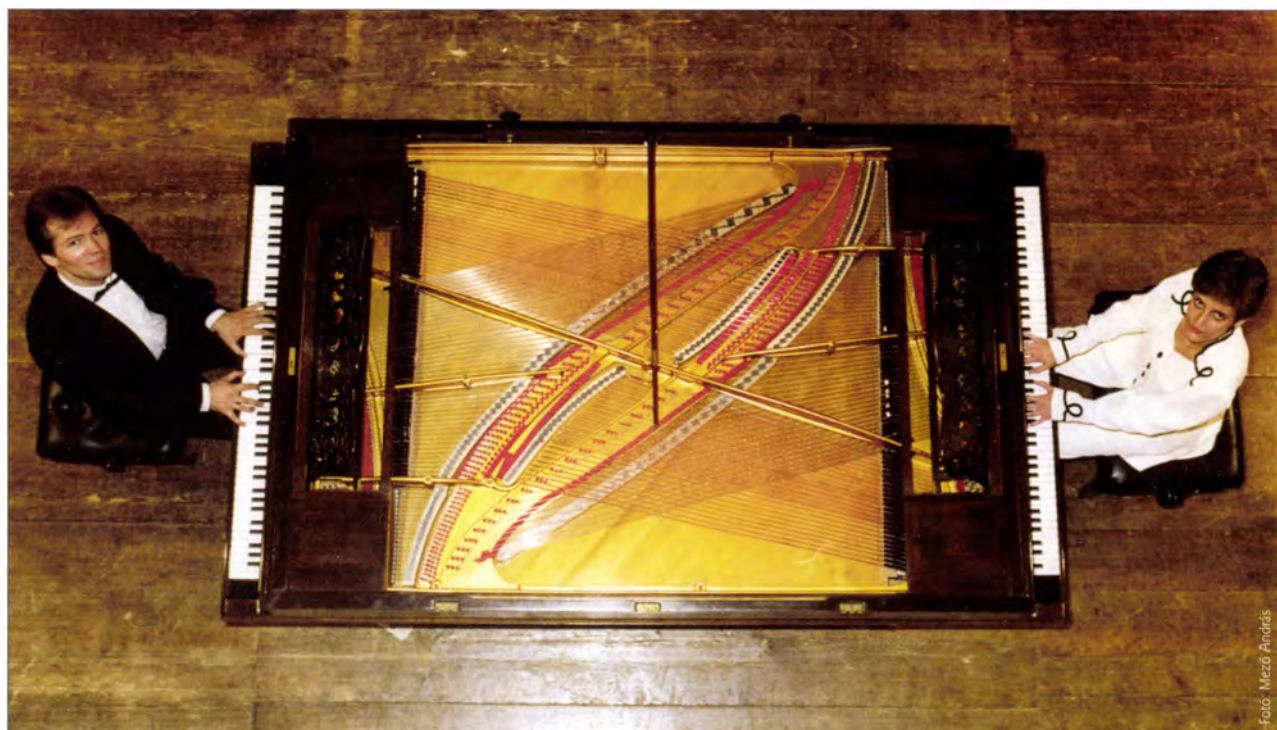

Foto: Mező András

P. A.: Bármilyen furcsán hangzik, ezáltal valóban kicsit mesterünké is vált ez a zongora, mert rengeteg olyan dologra hívta fel a figyelmünket, ami nagyon fontos a duózásnál. Mindent magunknak kellett kikísérleteznünk, mert nincs ezzel kapcsolatos szakirodalom, ami előadási tanácsokkal szolgálna, és tudtommal előttünk soha nem készült felvétel duplazonzorával, úgyhogy a mieink mint First Recording jelennek meg.

G.: Léteznek kimondottan duplazonzorára írott művek?

E. M.: Nem tudunk ilyenekről. A romantika korában sok kézzongorás mű született, de olyat nem ismerünk, amely kifejezetten ilyen hangszere íródott volna. Nem találtunk adatot arról, hogy Liszt vagy Chopin ismerte-e a Pleyel duplazonzorát, állt-e ilyen a párizsi szalonok valamelyikében, rendeztek-e vele valaha nyilvános hangversenyt. Ez a hangszertörténet egyik fehér foltja.

G.: Hogyan döntik el, mi az, amit ezen a hangszeren játszanak?

E. M.: Egészen finom, puha, meleg hangzása van, ez szerintünk alkalmassá teszi a klasszikus és a romantikus irodalom nagy részének eljátszására. Nagyjából az impresszionistáknál húzzuk meg a határt, Bartókot vagy Rahmanyinovot már nem játszunk rajta, de egy-egy Gershwin-darabot még igen.

P. A.: Olvasmányainkból tudtuk, hogy Chopin nagyon szerette a Pleyel hangszereket, de akkor értettük meg igazán, miért, amikor eljátszottuk a műveit a duplazonzorán: valami hihetetlen találkozás tanúi lettünk, a Chopin-darabok megtalálták ideális közegüket. Bizonyos – líraibb hangvételű – Liszt-művek is nagyon passzolnak a hangszerhez, de például egy Norma-parafrázist nem szívesen

játszanánk rajta, mert úgy éreznénk, túl van erőltetve a hangszer; mintha kiabálnia kellene.

G.: Beszélgetésünk elején említették, hogy korán felismerték, milyen gazdag a kézzongorás repertoár. A közvélekedés szerint viszont inkább szűkös, ám önök egyre-másra húznak elő a tarsolyukból ismeretlen, elfeledett műveket.

P. A.: Igyekszünk cáfolni azt a tévhitet, hogy kicsi lenne az irodalma – csak nincs benne a köztudatban. Évek óta járunk könyvtárakba, hogy újabb és újabb feledésbe merült műveket találjunk. Egy hónapig kutattunk Amerikában is, ahonnan negyvenkilónyi kottát hoztunk haza. Ha csak ezeket játszánánk, az is kitartana nyugdíjas korunkig.

E. M.: Mindenesetre komoly missziós munkának számít, hogy megpróbálunk kevésbé ismert műveket is bemutatni, mert ma a koncertszervezők szeretnek biztosra menni.

G.: Januári koncertjükön a Művészetek Palotája Fesztivál Színházában Hollós Máté *Doppiano* című darabját is eljátszották, amelyet a szerző önöknek írt. Más szerzők is dedikáltak önöknek műveket?

P. A.: Igen, például Szőnyi Erzsébet nekünk írta a Jeruzsálemi képeslapokat, amit nagyon szeretünk, és édesapám, Pertis Jenő több kézzongorás és négykezes darabot is nekünk ajánlott. Mindazonáltal mi nem számítunk kortárs zenei specialistáknak, noha igyekszünk időről időre ilyen darabokat is műsorra tűzni. Fontos, hogy ne csak a múlttal, hanem a jelennel is foglalkozunk. ■

Az Egri & Pertis Duo hivatalos honlapja:

www.egri-pertis.com

Universal Edition Wien

Új sorozatunk a világ legfontosabb zeneműkiadóit mutatja be. A hetvenfős stábbal dolgozó bécsi Universal Edition (UE) ugyan nem tartozik a nagy kiadók közé, a magyar származású Emil Hertzkanak (lásd keretes írásunkat) köszönhetően azonban már a kezdetekben olyan zeneszerző-óriások képviselőjére vállalkozott, mint Mahler, Schönberg, Janáček, Bartók, Kodály vagy Szymanowski.

→ Lindner András / Bécs

Napjainkban pedig – akár a jó szülő – az UE gondozza a német Wolfgang Rihm és az észt származású Arvo Pärt folyamatosan bővülő életművét, de Pierre Boulez, Luciano Berio, valamint Morton Feldman ouvre-je is leginkább hozzá kötődik. Kurtág György műveinek kiadására jó ideig ugyancsak a bécsieknek voltak a jogok a nyugati országokra érvényesen, de 1989 után megállapodás született az Editio Musica Budapest és az UE között arról, hogy mely kompozíció világjoga melyikükhöz kerül. Közben egyre több fiatal zeneszerző is felbukkant katalógusukban, így az osztrákok közül az 53 esztendőes Georg Friedrich Haas, vagy az alig 33 éves Johannes Maria Staud, illetve a 34 esztendőes litván Vykontas Baltakas. „Évente negyven-ötven ősbemutatónk van – informálja a Gramofont a kiadó bécsi központjában Astrid Koblanck igazgató –, köztük mintegy tizenöt nagyzenekari kompozíció, a többi kamaramű, kórusdarab, vagy opera.”

A kiadóvállalat promóciós menedzserei járják a világot, koncerteket hallgatnak, kapcsolatokat ápolnak a zeneszerzőkön kívül koncertszervezőkkel, hangversenytermek vezetőivel, fesztiválok igazgatóival, operaházak intendánsaival. „Az ő feladatuk – magyarázza az igazgató –, hogy a folyamatosan születő zeneművek színes kavalkádjából kiszűrjék a várhatóan hosszú távon is fennmaradót, vagyis hogy ráérezzenek, mely komponisták, és milyen stílusirányzatok iránt marad fenn az érdeklődés évtizedek, vagy akár évszázadok múl-

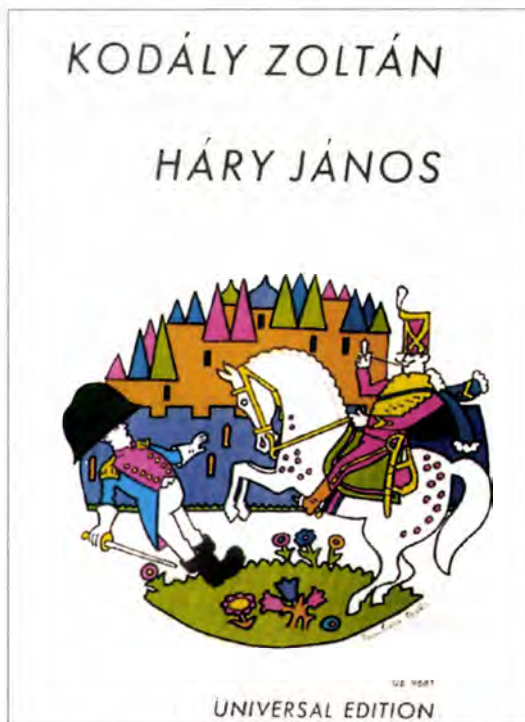
tán is.” Az avantgárd kísérletezések közepette ebben azonban manapság nehezebb eligazodni, mint a múltban, amikor úgynevezett „iskolák” voltak uralkodók a zenében. „Ma a pluralitás uralkodik” – mondja Eric Marinitsch, az UE promóciós főnöke. „Megváltozott az egyes művek kiadásának és népszerűsítésének módusa is. Amíg korábban egy személynek a szava is elegendő volt annak eldöntésére, hogy kit érdemes a kiadóhoz láncolni, ma erről a promóciós menedzserek gondosan előkészített javaslatait figyelembe véve hat-hét fős művészeti bizottság határoz, vagyis a fontos döntések szélesebb körben születnek. A bécsiek a komponistákért folyó versengésben mindenekelőtt Rihmre és Pärtre teszik a tétet – szeretnék elérni, hogy a neves koncerttermek, illetve operai műhelyek nagyobb számban tűzzenek műsorukra tőlük darabokat. Folyik a harc, bár a piac „fel van osztva”, mert más zeneműkiadók más kortárs szerzők zenéjét találják attraktívnak, és őket preferálják. A verseny inkább a koncertszervezőkért, operaházakért megy, miután minden kiadó a maga pártfogoltját szeretné népszerűsíteni, saját komponistáját igyekszik helyzetbe hozni. Győzködni kell a zenekarokat, szólistákat is, mert a Schott, a Boosey and Hawkes és a többi kiadó is meg-

próbálja megnyerni a legrangosabb előadóművészeket.

Az UE utazó ügynökként dolgozó PR menedzserei – a bécsi központ mellett a londoni és a New York-i irodának is vannak e célra emberei – igyekeznek a zeneszerzőket új darabok megírására ösztökélni. „Ezzel párhuzamosan beszélünk például a New York-i Carnegie Hall vezetőivel, vagy mondjuk a New York-i Filharmonikusokkal, és megtudakoljuk, nem óhajtanak-e egy művet rendelni, mondjuk Rihmtől. És a dolog működik, mert ez a zenekar, élén Lorin Maazellel, kért új kompozíciót a német zeneszerzőtől: a Two Other Movements ősbemutatóját 2005-ben meg is tartották az Avery Fisher Hallban. Létrejön tehát a megállapodás szerző és előadó között a

honoráriumról és egyéb feltételekről, majd előteremtjük az ősbemutatóhoz szükséges kottaanyagot, és nagyobb hírvérést csinálunk az eseménynek” – avat be a kiadói know-how-ba az Universal Edition PR főnöke.

Más esetben a kiadó emberei felkeresik a koncertrendező döntéshozókat, és megkezdődik köztük a diskurzus, amikor is a szervezők elmondják, milyen műsorokat terveznek, és milyen típusú zenét kívánnak előadni. Az UE szakembere pedig, akinek naprakészen kell ismernie a

cég teljes, 32 ezer művet tartalmazó katalógusát, ehhez passzítható javaslatokat tesz. Ha sikerül a koncertszervezők figyelmét ráirányítani némely Universal-darabra, utána a bécsi központból irányítva már csak a konkrét koncert, vagy operaelőadás realizálása van soron. A kiadó, amely rendelkezik a partitúrák, zenekari kották, zongorakivonatok jogaival, a szükséges anyagot kottatárainak egyikéből kikölcsönzi az előadóknak, és persze törekszik arra is, hogy az adott művet ne csak egyszer és egy helyen adják elő, hanem szülessen premier-sorozat, például „ausztriai bemutató”, „németországi bemutató” is.

Eközben a kiadó szerzői és licenzjogi csoportja az egyes országok szerzői jogvédő hivatalaival együttműködve a „házi komponisták” életművéhez kapcsolódó jogokat érvényesíti. Ha valaki például egy UE zeneművet egy játékfilmben, vagy egy tévéreklámban kíván felhasználni, ezt jeleznie kell, és az UE-től – ami adott esetben a zeneszerzővel történő egyeztetést is jelent – kell ehhez megkapnia az engedélyt. A legtöbb komponista pozitívan viszonyul az efféle kérésekhez, de van, aki ab ovo megtilt minden ilyesmit. Megtörtént, hogy egy angol filmben az atomenergia népszerűsítésére kívántak felhasználni egy

KI VOLT HERTZKA?

Az 1869-ben Pesten született Emil Hertzka vegyész pályára készült, de azután a bécsi egyetemen zenei tanulmányokat folytatott, és a kezdetektől ott volt az 1901-ben Bécsben alapított Universal Edition zeneműkiadó kötelékében. A vállalkozás több mint 1400 művet tartalmazó katalógusával már komoly tekintélyt vívott ki magának, az igazi fellendülés az ő nevéhez fűződik. 1907-ben kinevezték a kiadóállalat igazgatójának. Hertzka igyekezett minden jelentősebb bécsi koncerten jelen lenni. A művészi nagyságra zseniális érzéssel rátapintó Hertzka tehát az új zenét állította a kiadó üzletpolitikájának centrumába. 1908-ban írta alá Mahler és Hertzka az első nagyobb szabású kiadói szerződést, az „Ezrek szimfóniájáról”, amit a Dal a Földről, és a Kilencedik szimfónia kiadása, és képvisellete követett. De idővel szinte minden számottevő komponista bekerült a cég katalógusába, akik nevet. és rangot vívtak ki maguknak a zenében: Mahler után Schönberg, Schreker, Berg, Webern, Bartók és mások, így például a Hertzkával 1921 óta kapcsolatban álló Kodály Zoltán. Már ekkor világossá vált, hogy az Universal Edition „fő komponistáinak” Mahlert, az 1917-ben csatlakozó Janáčeket, a bécsi iskola szerzőit, illetve Bartókot, Franz Schreker, Karol Szymanowskit és Alexander von Zemlinskyt kell tekinteni.

Hertzka 1932-ben Bécsben bekövetkezett haláláig állt az Universal Edition élén. Paul Stefan író akkor így emlékezett rá: „Ha majd megírják korunk zenéjének a történetét, Hertzkanak mint a nagy kezdeményezőnek kell szerepelnie benne.”

ŐSBEMUTATÓ-MUSTRA

- Mahler: Dal a Földről – 1911. november 20. München, karmester: Bruno Walter
- Schönberg: Gurrelieder – 1913. február 23. Bécs, Franz Schreker
- Bartók: A kékszakállú herceg vára – 1918. május 24. Budapest, Egisto Tango
- Janáček: Katja Kabanova – 1921. november 23. Brünn, Frantisek Neumann
- Kodály: Psalmus Hungaricus – 1923. november 19. Budapest Dohnányi Ernő
- Schönberg: Erwartung – 1924. június 6. Prága, Alexander Zemlinsky
- Berg: Wozzeck – 1925. december 4. Berlin, Erich Kleiber
- Weill: Die Dreigroschenoper – 1928. augusztus 31. Berlin.
- Theo Mackeben von Einem: Danton halála – 1947. augusztus 6. Salzburg, Fricsay Ferenc
- Stockhausen: Gruppen – 1958. március 24. Köln, Karlheinz Stockhausen
- Kurtág: Bornemisza Péter mondásai – 1968. szeptember 5. Darmstadt, szólisták: Sziklay Erika, Szűcs Lóránt
- Berio: Sinfonia – 1968. október 10. New York, Luciano Berio
- Feldman: Voice and Instruments 2 – 1975. február 27. London, Pierre Boulez
- Cerha: Baal – 1981. augusztus 7. Salzburg, Christoph von Dohnányi
- Pärt: Te Deum – 1985. január 19. Köln, Denis Russell-Davies
- Liebermann: Der Wald – 1987. április 8. Genf, Jeffrey Tate
- Boulez: sur Incises – 1998. augusztus 30. Edinburgh, David Robertson
- Halffter: Don Quijote – 2000. február 23. Madrid, Pedro Halffter-Caro
- Baltakas: Poussla – 2002. szeptember 13. Köln, Sylvain Cambreling
- Staud: Polygon – 2002. október 11. Bécs, Bertrand de Billy
- Haas: Die schöne Wunde – 2003. augusztus 14. Bregenz, Sylvain Cambreling
- Staud: Berenice – 2004. május 12. München, Stefan Asbury
- Rihm: Das Gehege – 2006. október 27. München, Kent Nagano

UE kompozíciót – meséli Eric Marinitsch, de ezt a kiadó emberei azonnal problematikusnak találták, és végül a zeneszerző nem is adta a beleegyezését. Gondot jelenthet továbbá, ha egy darabot át akarnak dolgozni, vagy akár csak néhány ütemmel, de meg akarnak rövidíteni. Ilyenkor a kiadó közvetítőként igyekszik egyezséget teremteni előadók és szerző között.

A büdzsé tetemes részét fordítják ugyanakkor régi művek újabb kiadásaira, így például az UE-hez tartozó Janáček operák már megszépültek, és megjelent Bartók A csodálatos mandarinjának új kiadása is. Bár tudományos okokból lelassult, nem akadt el véglegesen az Alban Berg összkiadás sem. Astrid Koblanck hozzátesszi: „Historikus zenét is kiadunk, az első Monteverdi összkiadás is részben a mi nevünkhöz kapcsolható, hiszen a mainzi Schott-tal közösen adtuk ki, de az 1972-ben velük együtt alapított Wiener Urtext Edition keretében is megjelentetünk például barokk műveket.”

GRAMOFON

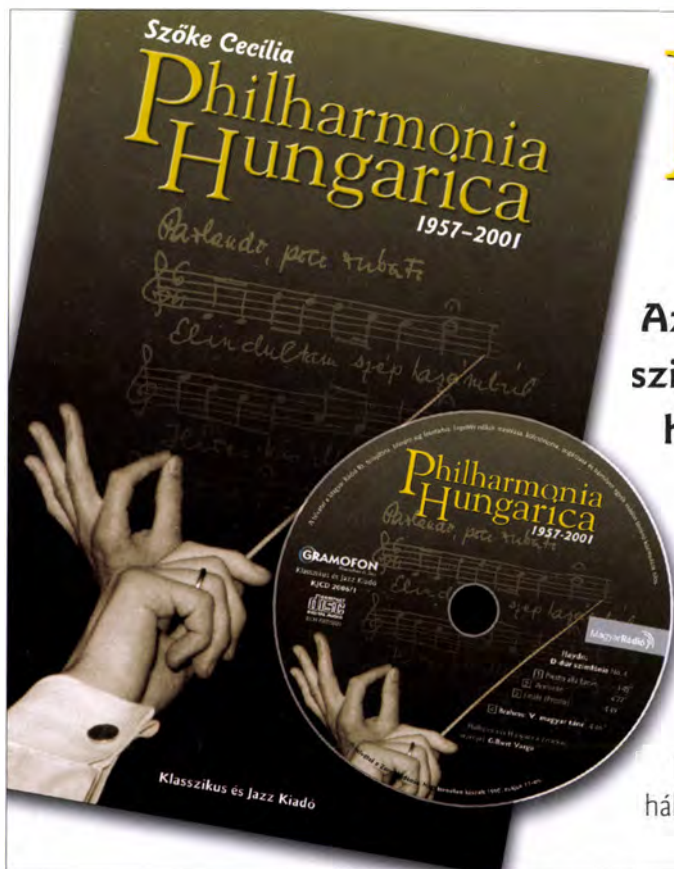
ZENEKRITIKAI MŰHELY

hvg.hu

- mértékadó
- megbízható
- objektív
- klasszikus, jazz és világzene

Olvassa a 2006. évi koncertkritikák gyűjteményes kiadását lapunk mellékletében.

Philharmonia Hungarica

Az 1956-os emigráns magyar szimfonikus zenekar története hiteles dokumentumokkal.

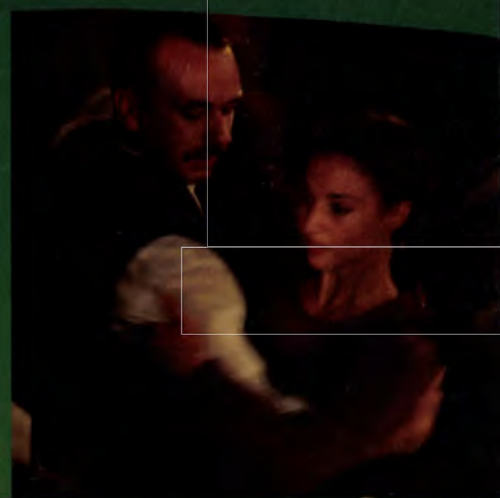
Exkluzív CD-melléklettel a zenekar első magyarországi koncertjéről!

Keresse a Libri, az Alexandra és a Líra és Lant hálózatok boltjaiban.

Interkultur Hungaria Kht.
Iroda: 1087 Budapest,
Kerepesi út 29/b.
Tel.: 462-0330
Fax: 342-9362
www.zemplenfestival.hu

2007
AUGUSZTUS 10-19.

ZEMPLÉNI
festivál

antenna © hungária

A zene független képviselői – 2. rész

A független kiadóknak szentelt háromrészes sorozatunk második fejezetében hat lemezcég profilját vázoljuk fel. A legtöbb bemutatottakhoz hasonlóan ezek szintén sokat tesznek azért, hogy a hanglemez-vásárlók minden rétegét kielégítsék széles kínálatukkal.

➔ Várkonyi Tamás

Mostani számunkban hat olyan kiadó kerül terítékre, amelyeknek repertoárja oly módon egészíti ki egymást, hogyha azokat egymás mellé helyezzük, ezer év zenetörténete rajzolódik ki. Ha időrendi sorrendben haladunk – ami az átfedések miatt természetesen nem tökéletesen tartható – akkor a Jordi Savall és felesége, Montserrat Figueras énekesnő által alapított

Alia Vox

kiadót mindenképpen megilleti az elsőbbség, hiszen művészi koncepciójának értelmében célja az Ibériai-félsziget különlegesen gazdag és sokszínű zenei kultúrájának, múltjának a feltárása a középkortól napjaink zenéjéig. A katalán viola da gamba-művész a hatvanas évektől három évtizedig készített lemezeket más lemezkiadó színeiben, azonban – mint a legtöbb művész – ő maga szeretné volna meghatározni, mit játszik, mit vesz lemeze, és mit nem. Mint azt a Gramofonnak nemrég nyilatkozta, 1998-ra érett meg benne az elhatározás arra, hogy a maga lábán is megálljon, noha tudta, ez nem lesz könnyű. „Miért ne rendelkezhetne a muzikus az előadóművészi folyamat minden állomása felett az elmélyült kutatómunkától, a kéziratok megtalálásától, azok értelmezésén, betanulásán keresztül a koncertig és a lemezfelvételig?” – fogalmazta meg credóját Savall, aki ezzel természetesen nem kis művészi felelősséget és elvégzendő feladatot is magára vállalt. Hiszen a középkori zenék esetében sokszor csak vázlatosan lejegyzett kottával találja magát szemben az előadóművész, s neki kell összeillesztenie a szöveget a dallammal, meghangszerelnie a darabot, megtalálni a mű helyes tempóját, sőt, az ütőhangszeres szólamok esetében improvizálnia is kell. Savall azonban

egy kortárs zeneszerző leleményességével alkotja újra a több száz éves muzsikákat, ehhez pedig olyan kiváló zenészeket sikerült maga mellé megnyernie Hespèrion XXI nevű kamaraegyüttesébe, akiknek számíthat a korstílust tisztelő kreativitására. Ez a tökéletes szakmai együttműködés mindig garancia az izgalmas előadásra. Savall két másik együttest, a La Capella Reial de Catalunya és a Le Concert des Nations nevéket is vezeti attól függően, mely kor műveit kívánja éppen megszólaltatni. Az Alia Vox katalógusában ma már mintegy félszáz cím szerepel (többet Grammy-díjra is jelöltek), eladott lemezeinek példányszáma pedig a világ negyvenöt országában összesen meghaladta az egymilliót. Ma már

Az ibériai zene Kolumbusza. Jordi Savall

legendás felvételnak számít a Minden reggel című film zenéjéből készült lemez, amelynek folytatásaként Marin Marais valamennyi gambaművét is feljátszotta Savall. Korábbi nagy vállalkozásaként Bach testamentuma címmel vette fel a Hespèrion XXI együttesel Johann Sebastian Bach két nagy opusát, a Musikalisches Opfer és a Fuga művészetét. A kiadó egyik ismertetőjegye, hogy lemezeivel egy-egy rendkívül izgalmas zenei, már-már kultúrtörténeti témát jár körül. Ilyen érdekesség az I. Izabella királynő udvarából származó zene felfedezése, XIV. Lajos és V. Károly zenekarainak az „újraélesztése”, a spanyol és a Dél-Amerikából származó barokk táncok egymás mellé helyezése, az arab és az ibériai középkori zenék gyűjteménye vagy a szefárd zenét bemutató lemez. Különlegesen nagyszabású kiadványa

a 2005-ben, a Don Quijote születésének négyszázadik évfordulójára megjelent könyvméretű, -jellegű album, valamint 2006-ban a Kolumbusz korát és személyét középpontba állító CD.

A barokk korra, azon belül is Johann Sebastian Bach kantátaíra helyezi a hangsúlyt a Monteverdi Productions kebelében működő

Soli Deo Gloria

kiadó, noha egyik legújabb lemezével éppen az Ibériai-félszigetre kirándult. (Szó szerint, ugyanis Pilgrimage to Santiago – Santiagói zarándoklat – című albumon a 12. századi Codex Calixtinus

legszebb tételeit vegyítik reneszánsz szerzők műveivel.) A Soli Deo Gloria (SDG) azonban olyannyira Bach kantátaíra koncentrál, hogy éppen azért jött létre, hogy ezeket a műveket lemezre vegye. A történet az 1990-es évek végén kezdődött, amikor John Eliot Gardiner és barokk együttese (a Monteverdi Kórus, valamint az English Baroque Soloists) kimagasló szólisták közreműködésével arra vállalkoztak, hogy Bach halálának 250. évfordulója tiszteletére 1999 karácsonyától egy éven keresztül előadják Bach mind a 198 fennmaradt egyházi kantátáját, mégpedig azon a liturgikus ünnepen, amelyre azok íródtak. Mivel a legtöbb zenebarát minden bizonnyal nem követhette a Károly wales-i herceg által is patronált útjukat Európa templomaiba, majd New Yorkba, ahol a zárókoncertet adták, az SDG sorra jelenteti meg ezeknek a felvételeit. (Az első albumot az Év lemezévé választotta a Gramophone brit szaklap.) Minden egyes kiadvány már külsőjével is megragadja az embert, a borítókon ugyanis Steve McCurry, a National Geographic neves fotósának távoli tájakon készített portréi – a tavaly karácsonyra megjelent lemezen például egy tibeti pásztorcsalád csecsemője – láthatók. A sorozat eddig megjelent lemezeinek kísérőfüzetei is a legmagasabb technikai és esztétikai igényeket tükrözik: nem csak a művekről olvashatunk, hanem

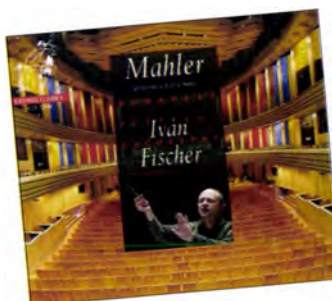
Forrás: Monteverdi Productions

John Eliot Gardiner – Egyedül Baché a dicsőség

Gardiner naplójából is, amelyet a Bach Kantáta Zarándoklaton vezetett. Így nem csak a zenén, hanem egy nagy előadó érdekes gondolatain, zenei megfigyelésein és személyes megjegyzésein keresztül is bepillantást nyerhetünk minden idők egyik legnagyobb zenei projektjébe. A magyar zenebarátok körében bizonyára nem ismeretlen a

Channel Classics

neve, hiszen a Budapesti Fesztiválzenekar ennél a holland kiadónál készítette felvételeit az utóbbi években Rahmanyinov, Csajkovszkij és Mahler műveiből (Mahler 6. szimfóniájából készített felvételeket Grammy-díjra jelölték).

A Fischer Iván vezette együttes egyik megjelenés előtt albumát tavaly decemberben nyilvános hangversenyen rögzítette a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben, szintén a kiadó kötelékébe tartozó Pieter Wispelwey gordonkaművész közreműködésével. Az utóbbi években azonban a Channel Classics más kiváló művészeit is hallhatta a magyar közönség: a Florilegium 2005-ben, az Amsterdam Loeki Stardust Quartet pedig tavaly nyáron járt Magyarországon. A Florilegium névéhez fűződik a bolíviai missziókban, szinte a dzsungel közepén talált barokk művek felfedezése, amely projektnek már a második lemeze készült el helyi énekesek közreműködésével. (A kvintett tagja a magyar származású Kati Debretzeni, aki a Gardiner-vezette The English Baroque Soloists koncertmestere is.) A kiadó szoros kapcsolatban áll a Netherlands Bach Society-vel, amelynek felvételein – például Bach húsvétra megjelenő h-moll miséjében is – a szólókat kórustagok éneklék magánénekesek helyett. Szintén a Channel Classics sorait erősíti például a világhírű kontratenor, Derek Lee Ragin és Rachel Podger hegedűművész, aki Gary Cooper fortepianistával karöltve veszi fel Mozart összes hegedű-zongoraszonátáját SACD lemezeken. Érdekeség, hogy a brit hegedűművésznő eddig barokk művek felvételeivel bizonyított: Bach szólóhegedűre írt művei mellett felvette a billentyűs hangszerrel kísért szonátákat, Telemann fantáziáit, készített lemezt Rameau műveiből Trevor Pinnock közreműködésével, valamint felvette Vivaldi izgalmas, La

Stravaganza című sorozatát, amelyet 2003-ban a Gramophone az év legjobb barokk hangszeres felvételével választott. Rachel Podger mellett a holland kiadó szólította az a Paolo Giacometti is, aki Sebők Györgyöt nevezi egyik legfontosabb tanárának.

A Channel Classics nemrég indította új sorozatát Channel of China névvel, amelyben Kína 5000 éves zenetörténetének legszebb és legérdekesebb pillanatait tárja a nagyközönség elé a legjobb kínai és európai hangszeresekkel a furulya szólótól a nagyzenekari művekig.

A legjelentősebb svéd független kiadó, az 1973-ban alapított

BIS

katalógusát ma már mintegy ezerháromszáz cím gazdagítja – a legújabb felvételek már SACD formátumban jelennek meg –, amely szám minden évben körülbelül hatvanal növekszik. A nemzetközi híró előadóművészeket foglalkoztató kiadó céljai között szerepel, új vagy méltatlanul mellőzött művek közkinccsé tétele, és – mint par excellence skandináviai kiadó – az északi zeneszerzők művészetének teljes körű bemutatása. 2007-ben díszdobozokban, műritkaságokkal kiegészítve jelentetik meg újra a körülbelül hetvenlemez Sibelius-összkiadást, a finn zeneszerző halálának 50. évfordulója tiszteletére. Szintén úttörő jelentőségű vállalkozás az 1998-ban elhunyt szovjet-orosz zeneszerző, Alfred Schnittke életművének a kiadása. Nagyszabású sorozat Bach összes kantatájának a lemezfelvétele a Masaaki Suzuki vezette Bach Collegium Japan előadásában, és jelentős reneszánsz-felvételeket is találunk a kiadó katalógusában világhíró előadóművészekkel.

Más szempontból különleges a Philipp Emanuel Bach szóló billentyűs műveit és koncertóit tartalmazó, tizenöt kötetes sorozat, amelyet az 1990 óta Finnországban élő Spányi Miklós jegyez. A BIS egyik első számú művésze Sharon Bezaly fuvolaművész, akit Európa szinte valamennyi zenei szaklapja lelkes kritikákkal illet, legújabb

lemezén Ibért fuvolaversenyét is megszólaltatja. Az izraeli születésű, de több éve Svédországban élő Bezaly 14 évesen lépett fel a Zubin Mehta vezette Izraeli Filharmonikusokkal, s befutott művészként számos művet rendelt, illetve játszott lemezre a világon elsőként; ilyen többek között Doráti Antal Night Music című darabja, vagy Nino Rota, Toru Takemitsu egy-egy szerzeménye. És ha Skandinávia, akkor természetesen nem hagyható ki a svédek egyik leghíresebb művésze, Christian Lindberg harsonavirtuóz és zeneszerző, aki szintén több lemezt készített a BIS számára. (Őt áprilisban látja vendégül a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar.) A kiadó egyik vezető karmestere Neeme Järvi, akinek a nevéhez többek közt Sibelius összes szimfonikus művének a bejátszása fűződik, ugyanis a BIS kínálja a leggazdagabb választékot az északi zeneszerzők művei közül. Neeme Järvi korábban az 1979-ben alapított brit

Chandos

számára készített lemezeket, amely kiadó előadói bázisát brit művészek

CHANDOS

és -együttesek alkotják. Nagy-Britannia előkelő zenekarai közül megtalálhatjuk itt a Philharmonia Zenekart, a BBC zenekarát, a Londoni Filharmonikusokat, a Skót Királyi Zenekart, a Skót Nemzeti Zenekart és az Academy of Saint Martin in the Fields Kamarazenekart. Kamaragyüttesek közül kiemelkedik a Purcell Quartet, amely gyönyörű felvételeket készített Arcangelo Corelli triószonátáiból, s olyan rangos művészek közreműködésével rögzíti Buxtehude összes egyházi kantatáját, mint Emma Kirkby vagy Michael Chance. Szintén a nagy hagyományokkal rendelkező brit régizenei mozgalomból indult a Collegium Musicum 90, amelyet a Magyarországon is jól ismert hegedűművész, Simon Standage vezet. Nekik köszönhetjük Bach és Jean-Marie Leclair hegedűversenyeinek bejátszásait, illetve Telemann, Vivaldi és Marcello műveinek ízléses felvételeit. A Chandos,

A BIS egyik első számú művésze, Sharon Bezaly

amelynek régizenei felvételeket kínáló sorozata a Chaconne nevű label, és amelynek katalógusában jelentős részt foglalnak el a szovjet–oros zeneszerzők (Sosztakovics, Prokofjev), valamint Nagy-Britannia kortárs zenéje, rendre szép sikereket ér el: 2001-ben az év lemezkiadásának választotta a brit Gramophone, 2007-ben pedig öt kiadványát jelölték Grammy-díjra. Közöttük van Smetana Az eladott menyasszony című operájának Charles Mackerras által vezényelt felvétele is, amely a Peter Moores Alapítvány által támogatott Opera in English sorozatban jelent meg eddig mintegy félszáz opera mellett. (A Kékszakállú herceg vára John Tomlinson és Sally Burgess-féle előadásáról előző számunkban olvashattak kritikát.)

Az itt bemutatott kiadók közül a

PentaTone Classics

a legfiatalabb. A kiadót 2001-ben alapította az egykori Philips Classics három korábbi vezető munkatársa, mégpedig azzal a meggyőződéssel, hogy mivel az

ötcsatornás surround hangzás fokozatosan átveszi a sztereó szerepét, kizárólag SACD technológiával készített lemezeket adnak ki. Terveik szerint néhány éven belül olyan klasszikus zenei katalógust építenek fel, amely a legmagasabb technikai követelményeknek is megfelel. A repertoár már most is a legnépszerűbb művekből áll, s olyan előadókat tudhatnak magukénak, mint Kent Nagano, Neville Marriner, Jakov Kreizberg, Mihail Pletnyov, Paavo Järvi, a Concertgebouw Kamarazenekara, a Hol-

Julia Fischer, a PentaTone Classics 23 éves világsztárja

KIS VADEMECUM A CIKKBEN ELŐFORDULÓ NEVEKHEZ

Hespèrion XXI: Az ókori görögök Hesperianak nevezték a tőlük nyugatra fekvő két nagy félszigetet, az ibériait és az appenninét. A római szám a 21. századot jelzi utalva az úgynevezett régizene kortárszenei mivoltára.

Soli Deo Gloria: „Egyedül Istené a dicsőség” – ezt a mondatot írta Bach (de többek között Joseph Haydn is) egy frissen elkészült mű végére, miután meghúzta a kettősvonalat.

Channel Classics: Az angol „csatorna” szó egyaránt jelenti a hangcsatornát és a lemez mint médium zeneközvetítő szerepét.

BIS: angolul ismétlést jelent, franciául pedig a ráadás elnevezése.

Chandos: Chandos hercege a brit uralkodóház egyik legbőkezűbb mecénása volt, aki Händeltől is rendelt művet. Neve azonban nem csak a Chandos-Anthemek, hanem a legismertebb Shakespeare-ábrázolás, az úgynevezett Chandos-portré révén is fennmaradt: ez a kép egykor James Brydges, Chandos 1. hercegének a tulajdonát képezte.

Pentatone: az ötcsatornás felvételi technika mellett a magyar népzeneből is jól ismert ötfokúságra utal.

land Kamarazenekar vagy az Orosz Nemzeti Zenekar. Első számú szólistájuk a mindössze huszonhárom éves, de már fényes pályát befutott Julia Fischer, akit azután szerződtetett a kiadó, hogy óriási sikerrel debütált a Lorin Maazel vezette New York-i Filharmonikusokkal a Lincoln Centerben, Han-Na Chang partnereként a Carnegie Hallban, s vezető zenekarokkal turnézott szerte a világon. Az 1750-ben épített Guadagnini-hangszereken játszó német hegedűművész nő idén májusban jön koncertezni a New York-i Filharmonikusok szólistájaként a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterembe, de tavaly ősszel is hallhattuk, s éppen azzal a dirigenssel, akivel sorra készíti lemezeit a PentaTone Classics műhelyében: a Leningrádban született, de már harminc éve az Egyesült Államokban élő Jakov Kreizberggel. Miután felvette Bach szólóhegedűre írt partitáit és szonátáit, Julia Fischer vele rögzítette Csajkovszkij, Mozart, Glazunov, Prokofjev hegedűversenyait, s tavasszal jelenik meg az az album, amelyen Brahms D-dúr hegedűversenyét, valamint a-moll kettősversenyét játssza az ifjú sztár Jakov Kreizberg vezényletével.

A PentaTone Classics katalógusának tekintélyes részét képezi az RQR (Remastered Quadro Recording) sorozat, amelyeknek CD-i az 1970-es években a Philipsnél kifejlesztett kvadrafon hangzás „átmentései” digitális hordozóra. Ebben a szériában olyan felvételeket találunk, mint Beethoven összes szimfóniája Kurt Masur vezényletével, a Lipcsei Gewandhaus zenekarával, Brahms kamaraművei Arthur Grumiaux-val és Sebők Györggyel, Mozart-szimfóniái a legendás Josef Krips vezényletével, s más népszerű művek olyan dirigensekkel, mint Edo de Waart, Neville Marriner, Eliahu Inbal, Seiji Ozawa.

(Speciális hirdetési összeállítás)

PETROVICS EMIL: ÖNARCKÉP ÁLARC NÉLKÜL
I. KÖTET: 1930–1966

Elektra Kiadóház, 2006., 518 oldal

A találó cím zenei utalást (is) rejt: Petrovics Emil csembalóra komponált Négyszögletű álarcban című darabjára rimel. Ott a számára meghatározó jelentőségű komponisták (stilisztikus) álarc mögé rejtőzött, majd hangzó önarcképet vázolt fel – itt pedig kíméletlen (néha már-már leleplező) őszinteséggel vállalja az egyes szám első személyt.

Akinek megadatott, hogy Sorsa legyen, másképp látja a világot. A világot, amelyen (tehetsége kamatoztatásával) rajta hagyja kézjegyet. Azt a világot, amelyről a benne élők közül sokan voltaképp csak nagyon keveset tudnak. A jelenről csak úgy, mint a múltból. Összefüggések hálóját kapcsolja össze a tényeket/adatokat, ok-okozati kapcsolatokat válnak nyilvánvalóvá. Petrovics Emil könyvének olvasói varázsszemüveg tulajdonosai lesznek. A jó félezer oldalon meglevőnek a gyermekkor képei, tájai; történelmi események tanúi leszünk, a gyermek, majd a felnőtté válás útjára lépő, hivatása iránt elkötelezett alkotó szemszögéből. A könyvet az elején akár memoárnak is tekinthetnénk, de csakhamar kiderül: az „oral history” eme mind többször hitelét veszített műfajához kevés köze van. A kezdeti kronológiát csakhamar

időben csapongóbb tárgyalásmód váltja fel, épp az események áttekinthetősége kedvéért. Több – más – mint önéletrészlet; nem reked a magánélet szférájába, hanem – párhuzamosan egyre jelentősebb közéleti szerepeivel – mind szélesebb társadalmi kitekintéssel (illetve analízis mélyfúrásokkal) év-

tizedek kulturális életének sokdimenziós „képét” rajzolja meg.

A lebilincselő olvasmány áttűnései szinte észrevétlenek; az idő előrehaladtával, a gyönyörködtető korrajz után az érdeklődés optikája mindinkább a zenére közeledik. Ettől kezdve külön elismerés illeti a szerzőt azért a bátorságért, amelynek birtokában tabukat nem tisztelve tud írni élő és elhunyt kor- és generációs társairól. Néha kökeményen fogalmaz; bizonyára minden szava támadhatóan. Szavai hitelét láthatlanban is növelik az érezhető szimpátiák és vállalt antipátiák. Tanulságos megfigyelünk, hogy mennyire kordában tartja indulatait; elfogultsággal sohasem vádolható. Petrovics bölcs és okos, információban gazdag közlendő a köz javát szolgálják. Olyan kérdésekre kapunk könyvéből választ, amelyeket talán még magunknak sem tudunk megfogalmazni.

Eddigi életének nagyobbik része még megírásra vár. Rossz abbahagyni a könyv olvasását – várjuk a folytatást, bár (lásd: Achilles és a teknős)

nyilvánvaló: vélhetőleg sohasem lesz naprakész.

Fittler Katalin

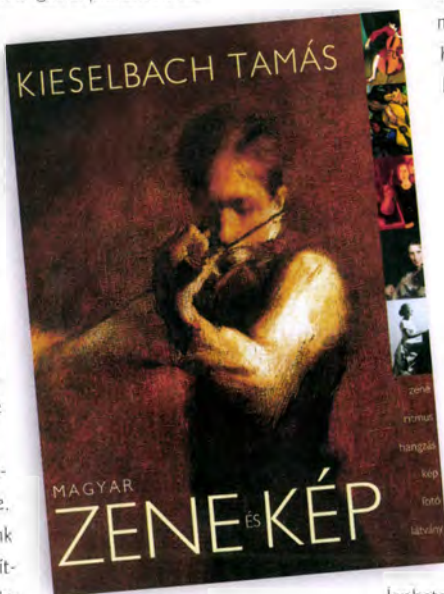
KIESELBACH TAMÁS: MAGYAR ZENE ÉS KÉP

Corvina, 2006., 408 oldal

A muzsika képeket ihlet és fordítva – ez éppoly régi folyamat, mint a zene kialakulása a zajból és a primitív ábrázolásmód művészi válása. Kieselbach Tamás Magyar zene és kép című reprezentatív albuma igen expresszíven közelít ehhez a kapcsolathoz a csaknem négyszáz festményt, grafikát, fotót tartalmazó vasos kötettel.

Rekordidő alatt készült el a Corvina Kiadó gondozásában, a Dürer Nyomdában a Magyar zene és kép című kiadvány. A könyv ötlete egyébként Aradi Pétertől a Nemzeti Filharmonikusok (NFZ) kommunikációs vezetőjétől, nem mellesleg: a Gramofon egyik szerzőjétől származik. A Noran Kiadónál már korábban megjelent magyar íróktól egy novella-válogatás, amelynek ugyancsak a muzsika volt a tárgya. A koncepciót folytatja az album, amely a magyar festészet, grafika, fotográfia és zene kapcsolódási pontjait mutatja be.

A magyar zene világhíre kétségbevonhatatlan, a magyar vizualitás, bár a minősége versenyképes lenne, nem éri el ezt az ismertséget. „Meg kell tanulnunk hatásosan bemutatni a képzőművészetünket” – állítja Kieselbach Tamás. Munkácsy Mihálytól és Zichy Mihálytól Kassák Lajoson át Kondor Béláig és El Kazovszkijig több mint tízezer képet tekintett át, míg a csaknem négyszáz képválogatás elkészült. A ta-

nulmányokat (két kivétellel) a könyv számára írták szakavatott szerzők, például Geller Katalin, Rockenbauer Zoltán, Kincses Károly és Kolozsvári Marianna, ő egyébként a szerkesztésben is részt vett.

Az albumhoz nemcsak Kieselbach Tamás, hanem az NFZ főigazgatója, Kovács Géza és a főzeneigazgató, Kocsis Zoltán is írt előszót. A könyvhöz ugyanis CD-melléklet is tartozik, amelyre Liszt Ferenc mellett természetesen Bartók Béla, Dohnányi Ernő és Kodály Zoltán kompozícióiból is kerültek részletek – lapozgatás közben hallgatható a muzsika. Nehéz és igazságtalan bármit is kiragadni ebből a remek munkából. Engem különös örömmel töltött el a Muzikális Nyolcak című írás (Rockenbauer Zoltántól, aki szintén ír a Gramofonra), mert a Bartók-kortárs Nyolcak és a zene intim viszonyát tárja föl. Molnos Péter tanulmánya is felvillanyozott: ő kedves stílusom, az art deco és a jazz; valamint a mozi világába kalauzol, egyebek között Scheiber Hugó kottacímleppjével illusztrálja – máig keservesen bánom, hogy a festő egyik műve lekerült szobám faláról, hogy egy krízisből kisegítsen...

A kötet egy példányának ott kellene lennie legalább minden általános és középiskolában – már, ha emberséges új nemzedékeket kívánunk fölnevelni. Egy ilyen átfogó mű nem jelenhetett volna meg támogatók nélkül, megérdemlik tehát,

hogy leírjuk a nevüket: Szerencsejáték Zrt., Antenna Hungária Zrt. és Magyar Fejlesztési Bank Rt.

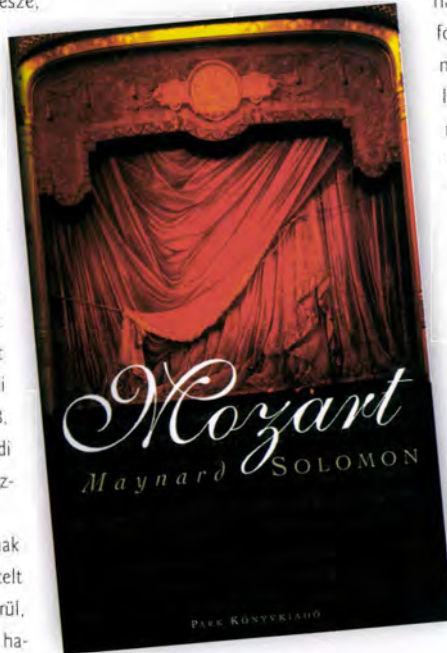
Albert Mária

MAYNARD SOLOMON: MOZART

Fordította: Barabás András. Park Könyvkiadó, 2006., 735 oldal

„Isten után a Papa következik” – talán nem túlzunk, ha azt állítjuk, hogy ez a könyv legalább annyira szól a „papáról”, Leopoldról, mint Mozarról. Napjaink egyik legtekintélyesebb zenetörténésze, rangos amerikai egyetemek keresett előadója ugyanis az apa-fiú viszony feltárására helyezi a hangsúlyt. Mozart nevezetes mondata mögé egy egész elméletet épít: a levelek sorai közt olvasva, az egyes szituációkat újra elképzelve szemléletesen mutatja be, miként telepedett rá az apa a fiára. Hogyan „csinált pénzt” a csodagyermek természetfeletti tehetségéből, miként gyűjtötte össze a három évig tartó európai „nagy utazás” alatt évi fizetésének többszörösét, hogyan akart fiatalkori sérelmeiért elégtételt venni a fián. Solomon a 20. századi mélylélektan eszközeit hívja segítségül egy 18. századi személyiség és egy 18. századi családi kötelék jellemzéséhez, noha ennek az anakronizmusnak megvannak a gyenge pontjai. Aránytalanul hosszúnak és belemagyarázósnak érzem a Zarathusztra-fejtöröknek szentelt fejezetet, amelynek következtetéseként kiderül, hogy Mozart e találos kérdéseivel is az apai hatalom ellen lázadt. És Solomon túl messzire megy akkor is, amikor azt próbálja bizonyítani, hogy Mozart szándékosan intézte úgy, hogy egyik keresztneve Adamként és ne Amadéként szerepeljen egy okiratban.

De ne tudalékoskodjunk: ezt a két túlkapást (és talán a szerző által is csak afféle kísérletként tekintett epizódot) leszámítva, Christoph Wolff 2004-ben megjelent Bach-könyvét követően, mintaszerű kiadvánnyal rukkolt elő a magyar kiadó a Mozart-év végén. Az 1995-ös eredeti után tizenegy évvel (egy ilyen mértékben feltárt életmű esetében ez elhanyagolható idő) kitűnő – és szakmailag ellenőrzött! – magyar fordításban, sejtethetően nagyon gondos szerkesztői munka után látott napvilágot ez a kötet. Az a bámulatos benne, hogy Solomon elképesztően nagy mennyiségű dokumentumot „tart kézben” a legújabb kutatások eredményeivel együtt. (A könyv végén elhelyezett jegyzetek mintegy száz oldalt tesznek ki.) Ezekre támaszkodva vezeti elő izgalmas és a kor társadalmi viszonyait illetően is gondolatébresztő feltevéseit rendkívül olvasmányos stílusban. A könyvet kiegészítő, mára elképesztő méreteket öltött Mozart-bibliográfiával valószínűleg nem tudnánk mit kezdeni, ha az nem lenne témák szerint csoportosítva, az egyes munkák pedig néhány szóval jellemezve. A bibliográfiát magyar nyelvű tételekkel – és a kötetet szakmai lektorként is jegyző Fazekas Gergely által – kiegészített függelékéből az is kiderül, hogy időszerűnek bizonyult már egy átfogó, naprakész, népszerűen tudományos magyar nyelvű Mozart-életrajz megjelentetése.

Már csak azt sajnálhatjuk, hogy más klasszikus zeneszerző-óriásoknak nincs évfordulójuk, vagy ha van, úgy tűnik, egy kiadó sem vállalja egy hasonlóan nagy formátumú és friss munka lefordításának, kiadásának üzleti kockázatát.

Várkonyi Tamás

**BARTÓK BÉLA: KOSSUTH
A FÁBÓL FARAGOTT KIRÁLYFI**
Nemzeti Filharmonikus Zenekar
Karmester: Kocsis Zoltán
(A Bartók Új Sorozat 1. lemeze)

●●●●○

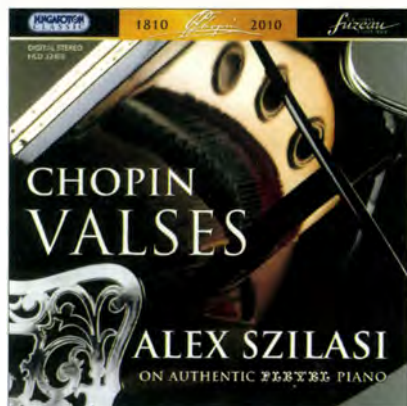
Néhány éve még azon örvendeztünk (igaz szívből), hogy az egykori Bartók-összkiadás bakelit-lemezekről CD-re került. Mostantól a bizonyára hosszú időt igénylő új összkiadás újabb korongjait várhatjuk. Az első a Bartók-év terméke: a táncjátékot 2005 szeptemberében, a „szimfóniai költeményt” 2006 késő őszén vették fel a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. A Phoenix Studio ezúttal is „teres” hangzásképről gondoskodott. De minden technikai jellegű körültekintés csupán körítés a zenei elképzelés s annak megvalósítása mellett. Ami a végiggondolást illeti, aligha lehet oka panasza bárkinek: Kocsis Bartók-értése vitán felüli. Más kérdés viszont, hogy mennyire képes rácsodálkoztatni a zenekari játékosokat valamely, számukra régóta ismert (sőt, akár „megszokott”) jellegzetes bartóki effektusra vagy affektusra. Kétségtelen, A fából faragott királyfi időtálló remekműnek bizonyult, s mint a zenekar repertoárdarabja, úgy érzem, értőbb olvasatot kapott a fiatalkori Kossuthnál. Vagy csupán a programtól már-már elvonatkoztató, klasszicizáló közelítésmód növeli tovább a távolságot a korai mű és hallgatója között? Vajon mikor autentikusabb az előadásmód,

mikor mond többet a mű a hallgatóságnak, más-honnan megközelítve: jelenthet-e újdonságot a mai közönségnek? Egyáltalán: élményforrásként kell-e kezelnünk? Ami a felvételen szól, nem átütő erejű. Voltaképp mindegy, azért-e, mert ezt az értékítéletet sugallja az interpretáció, vagy pedig azért, mert az előadók – mivel a mű nem gyakorolt rájuk elemn-táris hatást – minden igyekezetükkel sem tudtak többet kiolvasni a kottából. Így a műsorösszeállítás valamiféle kontrasztot sugall; persze, ennek az „árukapcsolásnak” is lehet örülni, abban reménykedve, hogy az, aki megveszi A fából faragott királyfi új felvételét, megismerheti a Kossuthot is. A táncjáték esetében kétségtelen a technikai per-fekció. Ugyanakkor hiányzik (vagy legalábbis nem eléggé „jön át”) az a fajta személyesség, szuggesztivitás, amely varázshatalmába kerítené a hallgatót. Olyan mesét hallunk, amit már ismertünk, s a továbbiakban szívesen újrahallgatunk.

Fittler Katalin

Hungaroton Classic
HSACD 32502

CHOPIN: KERINGŐK

Szilasi Alex – zongora
(eredeti Pleyel zongorán)

A korhű előadás tudatos szándékával először a „régizene” hívei–elkötelezettjei jelentkeztek, majd az immár kialakult kritériumrendszert későbbi korokkal foglalkozó muzsikuskok is vállalták. Tehát, az „autentikus” hangszerválasztáson túl mind nagyobb figyelem jut a kottaanyagnak (urtext illetve első kiadások), továbbá a kottakép adekvát olvasatának. Világméretű ez a jelenség – a zene ilyen szempontból sem ismer határokat.

A magyar zongoristák körében megkülönböztetett érdeklődés jut Chopinnek (elég utalni Kocsis Zoltán, vagy a közelmúltból Bogányi Gergely Chopin-interpretációira). Ehhez a táborhoz csatlakozott a nagyközönség előtt eddig talán kevésbé ismert Szilasi Alex, aki 2001 óta a francia Fuzeau kiadó 19. századi zongoraműveket tartalmazó sorozatának megbízott igazgatója és közreadója, s e munka keretében ő a vezető szerkesztője a 2010-es Chopin-bicentenáriumra teljessé váló faksimile-összkiadásnak is. A Hungaroton Classic ugyanekkorra időzíti a hangzó összkiadás befejezését, amelynek első korongján – három éccossaise mellett – a keringőket hallhatjuk. Szilasi egy olyan, Angelo Fabbrini által biztosított Pleyel 280-as koncertzongorán játszik, amely típus Chopin egyik kedvence volt, mivel rendkívül érzékenyen reagált a játékos billentésbeli árnyalásaira.

Aki összkiadás készítésére vállalkozik, összehasonlíthatatlanul többet tud az adott szerző alkotói világáról, mint bárki más – éppen ezért számára minden átértékelődik: az összképnek csupán egy része lesz az önmagában központi jelentőségű, vagy épp sláger-népszerűségű kompozíció. Ennek bizonyos jellegzetességeiről kiderül, hogy a szerző, illetve a műfaj általános sajátjai, míg mások egyszerűsége felértékelődhet vagy épp jelentéktelenné degradálódhat. Ilyen megfontolások alapján célszerű többször végighallgatni egy-egy műfaji összkiadást. Másfajta csemegézést kínál, s korántsem objektív értékmérő tanulságokhoz vezet, ha egyazon darabot vetünk össze más korból származó, más kottakiadványból készült interpretációkkal. Még a magát értőnek valló zenekedvelőtől is tudatos elfogulatlanságot kíván tehát bármely új koncepció.

Szilasi Alex esetében első hallásra épp a kettősség tűnik fel: szinte klasszikusan letisztult az előadás, ugyanakkor időről-időre áthatja valamiféle személyesség. A távolságtartás érzetét a stúdió-légtér is fokozhatja – míg a bensőséges mozzanatok a művész spontán belefeledkezésének illeszt szép pillanatait.

Fittler Katalin

Hungaroton Classic
HCD 32468

BEETHOVEN: 5. ÉS 7. SZIMFÓNIA

Venezuela Simón Bolívar Ifjúsági Zenekara
Karmester: Gustavo Dudamel

Ebből bizony lehet az év lemeze. Pedig lehet-e kitűnni Beethoven 5. és 7. szimfóniájával annyi felvétel után? Ezt a két művet választani az első lemezhez? Mindezt ifjúsági zenekarral? Mégis, találunk erre példákat: Carlos Kleiber e két művel tűnt ki (ez akkor még külön LP-n jelent meg). Christian Thielemann is ezzel a párosítással jelent meg a Deutsche Grammophon katalógusában, aztán ott van a Gustav Mahler Ifjúsági Zenekar, amely Welser-Mösttel készített kiugróan jó Strauss-lemezt nemrég, s az Európai Unió Ifjúsági Zenekaráról se feledkezzünk meg. Ám az már különös, hogy a kísérőfüzetben írtak szerint a zenekarban volt utcagyerekek, drogosok is ülnek. (Az egyik klarinétost betörésért és drogozásért kilencszer tartóztatták le.) A José Antonio Abreu Alapítvány szegény gyerekeknek segít jobb sorsra jutni, és ebben szán fontos szerepet ennek az általa fenntartott, fantasztikusan zenélő zenekarnak.

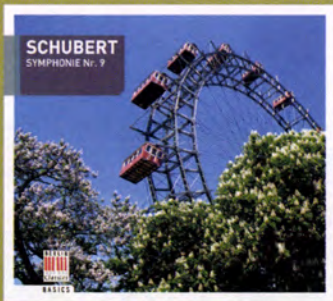
Az ifjú, mindössze huszonhat éves Dudamel több mint ígéretes karmester. Az 5. szimfónia 1. tétele kidolgozottan, ám nem különösebben érdekesen indul. Aztán egyre inkább feltűnik az ideális szólamvezetés, az együtt játék tökéletessége s kiváltképp a tempó lehetőfinom variálása. A 2. tétel újszerű és lebilincselő, egyszerűen reveláció: ilyen

visszavett tempóval, lírai, sejtelmes hangulattal még nem találkoztam. Már ezért a néhány percért is érdemes figyelni erre a lemezre és előadóra, akikről – és akiktől – még bizonyosan sokat fogunk hallani. Persze a folytatás ezt a kivételesen magas szintet nem éri el, de ezt nem is lehet elvárni, hiszen az ihletett pillanatok ritkák. Dudamel továbbra is gondosan hangsúlyoz, folytatja a finom játékot a mérsékelt lassú tempókkal. A 7. szimfónia hasonlóan előkészített, beszédesen megszólaltatott. Második tétele kevésbé izgalmas, Dudamel mintha nehezen döntené el, milyen tempót is válasszon. (Ebben Tate elfelejtett EMI-lemeze tűnt ki hajdanán a Drezdai Állami Zenekarral.) Az A-dúr mű negyedik tételénél vált Dudamel: eddig a hagyományos tempók közelében járt – bár inkább a lassabbakhoz közel –, s amikor tempósabbra vette is a mozgást, akkor is különösen ügyelt a diszkrét, harmonikus hangzásra, ám az utolsó tételt nagyon meghajtja. Itt válik a zene igazán eksztatikussá, s itt valósul meg igazán az, amit Wagner mondott a műről: a tánc apoteózisa.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
00289 477 6228

naïve

Berlin Classics

Telarc

Hyperion

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 • Fax: 200-9650

J. S. BACH: H-MOLL MISE
 Gächinger Kantorei Stuttgart,
 Bach-Collegium Stuttgart
 Karmester: Helmuth Rilling

●●●●○

Helmuth Rilling kitűnő szólistákat választott Bach h-moll miséjének új felvételéhez. Kórusa is szép hangszínnel rendelkezik, zenekara pedig megbízható. Minden tétel tempója helyénvaló, soha sem túl vontatott, mint az több régebbi lemezen hallható, de nem is rohan, mint egy-két magát korhűnek tartó újabb előadás.

Rilling, ahogy ezt tőle már megszokhattuk, nem használ korabeli hangszereket, mégis hallhatóan igyekszik lépést tartani az előadási gyakorlatra vonatkozó legújabb kutatásokkal – hajlékonyan kezeli a kettőskötéseket (a Domine Deus tételben talán túlságosan is), viszonylag változatosan és átgondoltan használja a staccato, legato vagy más karakterű hangokat. Kórustételei, főképp, amelyek csillogó rezekek is használnak – mint a Sanctus vagy az Et resurrexit – ragyogóan szólnak.

Mégis hiányzik valami. Az előbb említett nagyszabású kórusokban például nem érzékelhető az a lüktetés, ami lehetővé tenné, hogy ne csak áthathatatlan tömböket halljunk, hanem a zenei folyamat hullámzását is. Hiányoznak az igazi kontrasztok is: hiába a csillogás, ha azt nem követi illetve előzi meg a teljes gyász (Crucifixus) vagy meghatottság (Et in terra pax). Az obligát hangszeres szólótételek többségének (Et in unum Dominum, Et in Spiritum Sanctum) előadásmódja kissé szögletes, az átgondolt frazeálás ellenére sem érezzük az énekes és hangszeres párbeszédének dinamikáját, a tétel affektusának sodrását. Sőt, hiányérzetünk fő oka talán éppen a túlságosan átgondolt, s így előre kiszámítható dallamformálás.

Katona Márta

Hänssler Classic – Karsay és Társa
 06047

JOSEF MYSLIVEČEK: SZIMFÓNIAK
 Concerto Köln
 Koncertmester: Werner Erhardt

●●●●●

Nem hiszem, hogy igazuk lenne azoknak, akik szerint – mivel az élet olyan rövid s oly sok tökéletes alkotás született – időpazarlás volna úgynevezett kismesterek műveit hallgatni. Nem csak azért, mert ezek között a darabok között is akadhatnak gyöngyszemek, hanem főképp azért, mert annyi mindent elárulnak a korról, amelyben keletkeztek. A 18. század kismesterei közül különösen érdekes lehet Josef Mysliveček (1737–1781), akinek nevével számos Mozart-levélen és Mozartról szóló tanulmányban is találkozhatunk. Mozart tizennégy évesen kötött vele barátságot Bolognában, s korai műveiben érezhető is helyenként a cseh mester zenéjének hatása. Sőt egy ideig Mysliveček egyik művét Mozartnak tulajdonították. Erről a kapcsolatról sokat tudhatunk, de Mysliveček művei, operái és szimfóniái közül a zenebarátok többsége valószínűleg alig hallott néhányat.

Mysliveček mintegy 50 fennmaradt szimfóniája közül a Concerto Köln ezúttal hatot rögzített, s találunk a CD-n egy ugyancsak háromtételes concerto műfajú művet is. Harmóniai meglepetések, üde dallamok és ötletes hangszín-kombinációk jellemzik ezt a változatos, temperamentumos zenét. S ezek a lendületes művek aligha találhattak volna a historikus hangszereken játszó Concerto Kölnnél megfelelőbb előadót. Pedig az előadóművész szerepe a kismesterek műveinek megszólaltatásakor jóval fontosabb, mint a zeneszerző-örások esetében: ha nem mutatnak rá minden zenei ötletre, ha nem emelik ki a legapróbb jellegzetességeket, érdekességeket is, könnyen érdektelenné válnak. A kölniek ötlethatagsága, stílusismerete, lelkesedése azonban egy pillanatil sem ad erre módot. Katona Márta

Deutsche Grammophon – Universal
 00189 477 6418

DVOŘÁK: 5. ÉS 6. SZIMFÓNIA
 BBC Szimfonikus Zenekar
 Karmester: Jiří Belohlávek

●●●●○

Nem is oly rég, egy nálam tapasztaltabb kolléga említette, hogy Dvořák túlértékel zeneszerző. Azt hiszem, arra gondolt, hogy a komponista vitathatatlanul zseniális darabjai „felhúzzák” a gyengébbeket. Hirtelen csak a legutóbbi Gramofonban reценzeált vonósnyegyesére tudtam gondolni, s úgy véltem, hogy túlértékelés ide, túlértékelés oda, Dvořák az a szerző, akinél mindig lehet meglepetésre számítani. Ezt a meglepetést vártam Jiří Belohlávek legújabb felvételétől is. Fogadjuk el Václav Talich megállapítását, miszerint a két szimfónia rokonságának alapja a pasztorális hangvétel: az ötödik szimfónia természetköltészete a cseh tavaszt idézi, a hatodik pedig egyfajta „cseh karácsonyi szimfónia”. Belohlávek túl kívánt lépni ezeken a kategóriákon, fel szerette volna húzni mindkét művet a nagy művek szintjére. Az Ötödik fináléjában volt is erre lehetősége: erőteljes dinamikát kért és széles gesztusokat – a codában aztán szembe találta magát egy nagy lufival. A scherzo indítása is valami ilyesmit ígér, de szerencsére a mendelsohnos folytatás sikerrel áll ellen az erőszaknak. A lemezen hallható másik két szimfonikus mű, a Scherzo capriccioso és A hős dala túlméretezettségével, a tematikus anyag lehetőségeinek félreismerésével mutat rá a szerző kismesterei vonásaira. A Hatodik szimfónia azonban teljesíti a meglepetésre ácsingózó hallgató kívánságait: a zenekar itt szól a legszebben. Nem tudom, kifogásolható-e, hogy – a más a hangzásvilág miatt – az ember a szimfónia második ütemében gyanút fog, és megnézi a lemezfüzet apró betűs részét is: a felvétel hét évvel korábban, 1999-ben készült a Royal Festival Hall-ban. Vagy csak a darab tetszik jobban? Molnár Szabolcs

Warner Classics
 2564 63235-2

EMI CLASSICS **BLUE NOTE** **Virgin CLASSICS**

klasszikus és jazz újdonságok

STEREO
THE RIGHT TOUCH
DUKE PEARSON

FRANCESCO SCHIMONE
EDUARDO TOMASETTI
JAVIER SPAINARDI
GARY ROSSIGNO
DIMITRY BRON
GARY TAYLOR
DAVID MATT
DAVID MATT
DAVID MATT

Handel
FERNANDO
Il Complesso Barocco
Alan Curtis

ROLANDO VILLAZÓN
PLACIDO DOMINGO
Gitano

introducing
JOHNNY GRIFFIN

KENNY DREW
FREDDIE HUBBARD
HANK MOBLEY
SAM JONES
LOUIS HAYES
UNDERCURRENT

EMI CLASSICS
Han-Na Chang
Romance
Orchestra dell'Accademia Nazionale di Santa Cecilia
Antonio Pappano

www.emimusic.hu

DOHNÁNYI, MENDELSSOHN, BRAHMS, PLEYEL, SAINT-SAËNS, DEBUSSY, CHASINS MŰVEI
Egri & Pertis Duo – Pleyel Double Grand zongora

●●●●○

Immár egy évtizede birtokosa a hangszer-ritkaságnak a Bécsben élő Egri-Pertis házaspár. Azóta kétszer utaztatták Magyarországra a különleges

Pleyel Double Grand zongorát (mindkétszer koncertezés és hangfelvétel-készítés kettős céljával). A DVD a Gödöllői Királyi Kastélyban rendezett eset örökíti meg, s a kultúrturnizmust serkentendő, az „extrák” két rövidfilmje közül a – duplazongora bemutatását követő – második: kedvcsináló idegenvezetés a helyszínen.

Nem könnyű feladat úgy koncertezni, hogy az előadó tudja: „live” felvétel készül, s még nehezebb lehet kamerák kereszttüzeiben szerepelni. Egri Monika és Pertis Attila számára azonban megszokott követelmény a tökéletesség: amióta kizárólag négykezes, illetve kétzongorás repertoárra specializálódtak, nyilvánvalóan összeszokott a játékuk – ám a feszült koncentráció ritkán teszi lehetővé az oldott előadást. A legtöbbször rögzítésre méltó koncertszerepléseiken szerzett benyomás megerősödik, amikor „közelről” látjuk produkciójukat: biztos szólamtudás, technikai és zenei kidolgozottság birtokában adják elő a művet, legyen szó ismert kompozíciókról vagy (mélattalanul vagy megérdemelten) a feledés homályából előkerült ritkaságokról.

Noha Brahms monumentális remeke, a többnyire zenekaron hallható Haydn-variációk a kezdetektől kíséri a zongorista duó pályáját, a hallgatónak a legtöbb örömet Saint-Saëns Beethoven-témára

komponált variációsorozata szerzi. A többi műsorszámhoz – beleértve a ráadásként játszott Grieg- és Brahms darabokat is – képest itt erősebb az „olajozottság” érzete.

Vélhetően nyereség a megörökített látvány (otthonunkban lehetünk részesei a rendezvénynek), a koncertlátogató számára azonban azok a beállítások jelentenek különleges többletet, amelynekhez – tényleges közönséggént – nem juthat: közelképek, összemontírozott látvány stb. (A közönség egy-egy elcsúszott pillanata sem mentes a tanulságtól...)

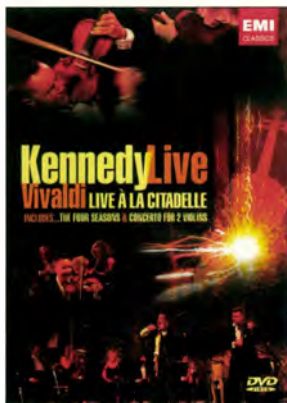
Megunthatatlan a hangszercsoda, s akit leköt az instrumentum látványa, csak zeneileg indokolt esetekben hálás a látvány-folyamba ágyazott „trükkökért”.

Mindent egybevéve: elismerésre méltó s nyilvánvalóan igényes, alapos munkával előkészített teljesítményt örökített meg a Hungaroton stábjá. Az eredmény felett érzett jogos elégedettség válthatja ki a koncert végén az előadók megkönnyebbült mosolyát, ami egyszersmind felütés is lehet művészi munkájuk folytatásához.

Fittler Katalin

Hungaroton Classic
HDVD 32441

**VIVALDI: A NÉGY ÉVSZAK;
C-DÚR CONCERTO KÉT HEGEDŰRE**

**Nigel Kennedy – hegedű
Lengyel Kamarazenekar**

Dél-franciaország, nyár, gyönyörű középkori vár, az elnyűhetetlen Kennedy az elnyűhetetlen Négy évszaktot játssza. Punks not dead. Dehogynem. (Nigel Kennedy + punk = 269000 Google-találat.) Nem az a kérdés, hogy mindaz, amit Kennedy beleérez Vivaldiába, az benne van-e, hanem az, hogy csak ennyi van-e benne? Mindazonáltal nem állítom, hogy ez a 2006-os koncert-DVD ne lenne élvezetes, sőt. Jó látni, ahogy Kennedy begyakorolt harlemi pacsi-kombinációval köszönti a zenekar koncertmesterét (no de minden tétel után?), jó hallani, ahogy méretes bakancsával dobbat a színpadon (no de minden forténál?). A közönség átlag-életkora ötven körül van, Kennedy kortársai, Anno Kennedy szerettette meg velük Vivaldit? Az impozáns váruddvaron rögzített koncert hangfelvételi talány. A hang tökéletes, de vajon mit hallott ebből a közönség? Valószínű, hogy rock-koncertszerű hangzásban volt részük. Minden muzsikuson mikroport van, ezen túl tucatnyi normál mikrofon a színpadon, a csembaló hármát is kapott. Lehet egy külön mikrofonja a színpaddeszakának is, olyan tisztán és ütőhangszert megszégyenítő módon szólnak Kennedy dobantásai. Majd minden tétel után van taps, öklörázás, eleven kommunikáció, az öröme minden kelléke. És van kifutó a közönség sorai közé. Az egész produkció profi módon kelti a spontaneitás érzetét. A ráadásnak adott Hendrix-szám végén pedig jön a pogó – lehet, hogy mégsem haltak meg a punkok? A kötelező túlzásokra nem lehet panasz: a virtuozitás nem túl hivalkodó, de – nem biztos, hogy ezt szoktuk meg Kennedytől – akadnak pontatlanul intonált részletek is. *Molnár Szabolcs*

Hungaroton Classic
HCD 32376-77

**MICHAEL HAYDN ÉS MOZART DUÓI
HEGEDŰRE ÉS BRÁCSÁRA**

**Kelemen Barnabás – hegedű
Kokas Katalin – brácsa**

A dokumentumok szerint Michael Haydn betegeskedett. Hieronymus hercegérsek pedig várta a hat duót, de csak négy lett kész. Mozart nagyra tartotta a Haydn testvérpárt, megírta hát gyorsan a két hiányzó művet idősebb kollégájának, aki egyházi művek terén példaképül szolgált, miként azt a Requiem is bizonyítja. A lemezen ez a két Mozart-mű veszi közre az ifjabb Haydn fivér négy darabját. Az előadás technika és zeneiség tekintetében elsőrangú, muzsikuskok nem küszködnek intonációs problémákkal, nem bizonytalankodnak és óvatoskodnak. Mozart G-dúr duójával kissé keményen, sietősen indítják a sorozatot; itt elkelt volna kicsit több légység és kedélyesség, lélegzetvétel és pillanatnyi megpihenés. A további darabok hangvétele ideálisabb, több bennünk a melegség, a kiegyensúlyozottság. Végig fiatalos, temperamentumos előadást hallunk. (A teljes sorozatot egyszer rögzítette korábban Suzanne Lautenbacher és Ulrich Koch, míg Arthur Grumiaux és Arrigo Pellliccia csak a Mozarttól való kettőt, David és Igor Ojsztrah pedig ezek egyikét játszotta lemezre.) Az interpretáció végig megőrzi improvizatív karakterét, ami a könnyed játékmódnak köszönhető, az előadók érezhetően élvezik az együtt zenélést. Rendre feltűnik egy-egy különösen szép megoldás, olyan effektusok, amelyek nem törnek meg a természetes muzsikálás menetét, de emlékezetes fordulatként maradnak meg bennünk. Bár a fickándozó dallamokban bővelkedő G-dúr duó különösen mozartos, a két Mozart-darab stílus törés nélkül illeszkedik az idősebb mester alkotásaihoz, amelyek sehol sem múlják alul az ifjabb zseni kompozícióit. *Zay Balázs*

EMI Classics
0946 3 65908 9 9

**DOLCISSIMO SOSPIRO – GIULIO CACCINI
ÁRIÁI ÉS MADRIGÁLJAI**

**Roberta Invernizzi – ének
Accademia Strumentale Italiana**

Vakarhatja a fejét a zenekedvelő az album láttán: a borítószöveg szerint hangtechnikailag „legleg”, ám rögtön kiderül, hogy a hallgatónak mezei CD-lejátszóval, átlagos hangfal-szettel nincs esélye a virtuális koncertélményre. A Midem díját régizene kategóriában idén elnyert felvétel a legmodernebb technikát és a legjobb minőséget képviseli, ám e mézesmadzag egyelőre csak a High-End rajongók számára élvezhető, hiszen a Super Audio CD szabvány speciális hat csatornás, 2+2+2-es berendezésű hangszórórendszeren és SACD kompatibilis lejátszón nyújtja a Dolby sztereót leköröző háromdimenziós hatást. A gyártók azonban a CD kétrétegű kialakításával gondoltak az átlagra, így a felvétel audio CD formátumban is lejátszható, és e kategórián belül tökéletes! Csalódásra tehát semmi ok, ráadásul a hangtechnikai szenzációra az előadók rendkívül precíz munkája a bónusz. Az Alberto Rasi vezette Accademia Strumentale Italiana kíséretében Roberta Invernizzi ezerszínű interpretációja tökéletesen érvényesül: a felvétel nagyszerűen kihozza a finomabb dinamikai árnyalatokat is, és elmondhatjuk, hogy semmi nem marad rejtve. Ez persze visszafelé is elülhet, de a korhű hangszereken játszó csapatnak nincs mit szégyellnie. A 16–17. századi, a reneszánsz és a barokk kor határán élt Caccini, a híres előadóművészeti traktátus, a Le Nuove Musiche szerzőjének gyöngyszemeiben még a leghalkabb édes sóhaj is eleven. Summa summarum, a felvétel audio CD-re „butított” változata is kötelező referencia-anyag otthonra! *Gilányi Gabriella*

Divox Antiqua – Karsay és Társa
CDX 70202-6

IL DUELLO AMOROSO

ANDREAS SCHOLL ÚJ FELVÉTELE

Georg Friedrich Händel: Itáliai kantáták

Amarilli vezzosa • Nel dolce tempo • Mi palpita il cor
Vedendo amor • Triószonáta op. 2 No. 1

Andreas Scholl – kontratenor
Hélène Guilmette – szoprán

Accademia Bizantina – Ottavio Dantone

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

OFFENBACH: CONCERTO MILITAIRE, ZENEKARI OPERETTRÉSZLETEK

Jérôme Pernoo – gordonka
Les Musiciens du Louvre
Karmester: Marc Minkowski

Ismeretlen csellóversenyek feltűnnek olykor – nagy örömünkre. Vieuxtemps két darabját Heinrich Schiff vette fel, közülük az első kifejezetten elragadó, Bartókét, a Brácsaverseny alternatív változatát Starker – ez óriási meglepetés, Dvořák zongorakísérettel fennmaradt korai művét pedig Bárta, ez szerényebb mű, de érdekes. Offenbaché most másodszer tűnik fel lemezen. A sajnálatos módon eltűnt Ofra Harnoy annakidején a Jean-Max Clément által átdolgozott, jóval rövidebb változatot vette fel, mellé pedig az eredeti lassú tételt. Minkowski és Pernoo előadásában első ízben jelent meg az eredeti változat. Offenbach tehetségét számos műve mutatja, mindenekelőtt a Hoffmann meséi sugallja, hogy komolyabb műfajokban is nagyot alkothatott volna. A korai Concerto militaire azonban nem magával ragadó mű, bár sok benne az ígéretes ötlet. A Louvre muzikusainak játéka igényes, Minkowski vezénylése dinamikus, árnyalt, a dirigens meggondoltan formál. A lemez címe: Romantique. Persze, Gardiner, Norrington, Harmoncourt, Minkowski kiterjesztette a historikus zenélést a romantika korára is. Ami azonban a korábbi korok alkotásai tekintetében többé-kevésbé autentikus, az az igazi romantikus műveket illetően még az ilyen színvonalas muzsikálás mellett is erősen alternatív megoldásnak

tűnik. Mint egy festmény kidolgozott rajzvázlata: csodás fény-árnyék játékok tarkítják, de vékonyabb vonalakkal és kevesebb színnel él. Úgy érzem, egy vérbeli romantikus előadás – nem régiesen eltűzottra gondolkodom – többet kihozhatna a versenyműből. A tehetséges Pernoo játékára nem lehet rosszat mondani, de interpretációja dinamikát, ötletességet tekintve nem haladja meg a túlságosan visszafogott korhű csellisták átlagát. Az Offenbach Edition főszerkesztőjének utalása Mahlerre és Sosztakovicra a 3. tétel katonás részén kapcsán megkérdőjelezhető, Offenbachnál inkább a Strauss családra lehetne utalni: az induló egyszerűen induló, nem pedig egy jelenség áttemelése más összefüggésrendszerbe. Ezt erősíti a versenymű előtt az Orfeusz az alvilágban nyitánya is – nem túl jó kezdés. Persze a 3. tételt lehet az említett keretbe helyezni, de a mahleri-sosztakoviccsi megfeleltetés látszólagos, egy Schumann-Heine induló alighanem előremutatóbb, a két komponistához közelebb áll, tisztán zeneileg pedig Bruckner tetető eléjük, s persze Schubert.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
00289 477 6403

BETHOVEN: ZONGORASZONÁTÁK - 3.

Schiff András – zongora

„A zene az egyetlen anyagtalan bejárat egy olyan világba, amely magasabb a tudásnál, s amely körülveszi az embert anélkül, hogy az megragadható lenne... Amit a szellem az érzékek útján kap belőle, az a megtestesült szellemi kinyilatkoztatás” – írja Beethoven. Ez az idézet mottó lehetne Schiff András Beethoven összes zongoraszonátáját kronologikus sorrendben rögzítő sorozatának legújabb, harmadik lemezéhez is, amelyen az op. 14, 22 és 49 jelzésű művek hallhatók. És mottója lehetne Schiff egész vállalkozásának, miszerint koncerteken eljuttassa és lemezen is rögzíti a zene-történet egyik legnagyobb szabású sorozatát. A kettő között az ő esetében nincs jelentős különbség, hiszen számára a hangverseny sem a különbségek, a nagy mozdulatok terepe. (Jelen felvétel is egy 2005 februárjában rendezett koncert rögzítése.) Szertartás ez is, az is, ahol zongorázásával azt a bizonyos kaput kíséri meg kitárni. Nem az analízis helye, de nem is a szórakoztatásé vagy az érzelmi kitérőké. A CD-n hallható öt szonáta így egyetlen nagy folyamattá áll össze: az egymástól eléggé különböző darabokban és tételekben a színek halványak, az érzelmi hatások pedig kifejezetten tartózkodóak – a karakterek sokfélesége tompul, s az egységes hangulat marad a fő benyomás. Schiff, aki hangszerválasztásában mindig rendkívül gondos, ezúttal is Angelo Fabbrini hangszerein szólaltatja meg Beethoven szonátáit. A felvétel a Zürichi Tonhallóban készült, de természetesen mentes minden zavaró körülménytől, köhögéstől, mobiltelefon-csörgéstől. Egyetlen, ami talán kicsit zavaró Schiff új Beethoven-lemezén, a meglehetősen visszhangos akusztika. *Katona Márta*

ECM Records – MusiCDome
ECM New Series 1943

STRAVINSKY: KÉT BALETT

A Szovjetunió Állami Szimfonikus Zenekara, a Francia Rádió Filharmonikus Zenekara, karmester: Jevgenij Szelvanov

Szép sorozat indult Szelvanov életművét bemutatandó. Hosszú működése a szovjet-orosz zene-történet része, felvételei meglehetősen vegyes képet mutatnak. Hanyag, kidolgozatlan Csajkovszkij-szimfóniái után a két Stravinsky-mű. A tavaszi áldozat és a Petruska igazi meglepetés. Az előadás alaposan kidolgozott, a legmesszebb menőig kontrollált. Hasonló a helyzet ahhoz, ahogy itt, Magyarországon igyekszik mindenki autentikusan játszani Bartókat. S említhető Igor Stravinsky és Herbert von Karajan esete is: Karajan hihetetlen aprólékosággal készült A tavaszi áldozat két felvételére, és hiányolta a szerző elismerését. Szelvanov készítette elő a zenekart 1962-ben, Stravinsky szovjet látogatásakor A tavaszi áldozat előadására. Így nem csoda, ha a mű 1966-os moszkvai bejátszása a Szovjetunió Állami Szimfonikus Zenekarával, továbbá a Petruska 1999-es felvétele a Francia Rádió Filharmonikus Zenekarával a szölamok pontos megjelenítésével tűnik ki. Az e felvételek alapján analitikus beállítottságú előadónak megismert Szelvanov nem a nagy formákon gondolkodott – enyhén, lassú, visszafogott tempót hallunk mindvégig –, nincsenek éles tagolások, s az egyedi formai megoldások is hányoznak.

Mintha a szovjet-orosz dirigens azt tűzte volna ki feladatául, hogy a partitúra egyes szólamai minél nagyobb kottahűséggel érvényesüljenek egymás mellett. Így mindkét előadás gyönyörködtető módon áttetsző. A két felvétel között eltelt harminchárom esztendő alig észrevehető, pusztán a hangzás különböző.

Zay Balázs

Warner Classics
5101 14507-2

ELISABETH SCHWARZKOPF 1915-2006

Válogatás Elisabeth Schwarzkopf dal- és operafelvételeiből

Ha az archív felvételeket is csillagokkal értékelnénk, mindenképpen öt csillaggal jutalmaznánk ezt az albumot, mert a 20. század egyik legnagyobb énekesnőjéről sürgősen el kellene nevezni egy kisbolygót. A fekete dobozban, fekete papírtokokban öt, maximálisan kihasznált CD pihen a feketelemezes korszakból. Többek közt Bach, Gluck, Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Richard Strauss, Mahler, Debussy és Wolf kompozíciói között válogathatunk, s Schwarzkopf mellé, ráadásként pedig kapunk Furtwänglert, Karajant, Sawallisch, Serafint, Gerald Moore-t, Giesekinget, Bécsi Filharmonikusokat, Kathleen Ferrier-t... Művek, adatok, pályatársak, évszámok. Egy életmű ténytörédékei.

Nagy a kísértés, hogy azt mondjuk, a Grófné, Fiordiligi, Donna Elvira egy-egy áriájában – kritikaként megfogalmazva – az előadó személyisége rátelepszik a figurára, amin az sem sokat segít, ha beismerjük, mindegyik személyiséget Schwarzkopf magából bontja ki. Kritikusai szuverenitásunkat szívesen dobjuk az énekesnő lábai elé, s elhessegetünk minden sanda gondolatot magunktól: igen, ő maga Donna Elvira, nem érdekel a gúnyos Mozart, az elhagyott nő ábrázolási tradíciójának rosszmájú kifigurázója. Érteni véljük Don Giovannit, amiért menekül Elvira szerelmétől, de nem értjük, miért rázza le magáról Schwarzkopf heroikus rajongását. Schwarzkopf 1954-ben Verdi Requiemjében (Liberate me) galléron ragadta a halált, és úgy megvárta a szerencsétlent, hogy az egészen 2006-ig azon gondolkodott, visszajöjjön-e érte. Végighalgtatva az öt lemezt, nem is csodálkozunk hezitálásán. *Molnár Szabolcs*

EMI Classics
0946 3 80273 2 4

SALVATORE LANZETTI: SIX SOLOS AFTER AN EASY AND ELEGANT TASTE FOR THE VIOLONCELLO

**Máté Balázs, Karasszon Dénes – gordonka
Jeremy Joseph – csemlaló, orgona
Davidovics Igor – theorba, lant, barokk gitár**

CARLO TESSARINI: INTRODUZIONI OP. XI (LIBRI 2-4)

**Aura Musicale
(művészeti vezető: Máté Balázs)**

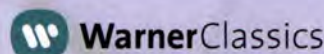

Adott egy vonós hangszer, amely mai formáját 1700 körül nyeri el Stradivari műhelyében. A cselló hódító útjára indul, most már virtuóz futamok, különleges kettősfogások, akkordok játszhatók rajta, szabad a vásár, tessék felfedezni! Elsők között eszmélt rá erre a nápolyi születésű Salvatore Lanzetti (1710–1780), a csellóvirtuózok első generációjának tagja, és bátran fogott hozzá a hangszer adottságainak a kiaknázásához. Az eredmény: lendületes, üde, bár harmóniailag talán nem túl változatos, és fordulataiban is kissé sematikus, de technikai kidolgozottság tekintetében lebilincselő darabok sora, amelyekből Máté Balázs egy kakukktójást választott a Hungaroton-felvételre. Az Angliában írt Hat szonáta könnyed és elegáns modorban nem akrobatamutatvány, hanem

zeneszerzői stílusgyakorlat, amelyet új idők új szele ihletett. Gáláns, keccses, néha finomkodó, egyszerűen megfogalmazott sorozat. A hat szonátát a felvételen egyéni sorrendben halljuk, a párba rendezett darabokat önállóan komponált átvezetésekkel fűzték össze az előadók, bár ez a kapcsolás csak a hangnemileg közel álló szonátnál működhet. Az albumon az 5. D-dúr szonáta hangzik el elsőként, ez megfelelő nyitány, talán a legeredetibb darab a sorozatban. Szakavatott díszítések, izléses, érzékeny játék jellemzi az előadást, ami olykor talán nem elég távolságtartó, nem elég elegáns, nem kellően gáláns. (Soknak érzem például, ahogyan a G-dúr szonáta rondójában a pengetős hangszerjátékos szenvedélyesen a húrokba csap.) A művekben a sötét tónusok dominálnak, a két cselló és orgona harmasának hangzása a mély regiszterben meghökkentően újszerű. Könnyítette volna a tájékozódást, ha a műsorfüzetben feltüntetik a tételek aktuális előadóit, mert a csemlalót az orgonától még csak megkülönbözteti az ember, de olykor nem egyszerű eldönteni, hogy a háttérben pengetett hangszer barokk gitár, lant vagy theorba. A középső tételek a legeredetibbek: itt-ott skót dudahangzások szólnak kontrasztként, bizonyítandó a sorozat szigetországi eredetét. Világpremier- és összkiadás-felvételek korát éljük. A kismesterek felfedezése kettős öröm (legalább): az előadónak izgalmas kihívást jelent új anyaghoz nyúlni, másrészt jó üzlet is lehet, hiszen a zenebarátok vevők (?) az újra. Máté Balázs neve a 2006. évben a Lanzetti-lemez mellett egy másik Hungaroton-munkát is fémjelmez. Az iker-albumon a hegedűs Carlo Tesserini (c. 1690–c. 1766) „szimfónia-csírái” hangzanak el, az Aura Musicale előadásában. Nemcsak Máté Balázs személye köti össze az albumokat, hanem a művek barokk és klasszikus stílus közötti átmenetisége, gáláns elemei, valamint a kísérletező hajlamú vonósjátékosok mint szerzők. A meglepően eredeti dallamok rövid művekbe ágyazódnak, egyetlen háromtételű darab sem hosszabb kilenc percnél. A zenei szövet jól tagolt, egységesen formált, bár a virtuózabb tételekben, a gyors passzázsoknál a tempó lehetne feszegebb. A barokk hangvételű introduzionékat a lant, orgona és kürt hangszínei és hangszeres szólók élénkítik föl. Összességében kellemes benyomást kelt. A két album a kora 18. századi virtuóz vonósstílus információiban gazdag, reprezentatív hangzó lenyomata.

Gilányi Gabriella

Hungaroton Classic
HCD 32422 (Lanzetti)
HCD 32303 (Tesserini)

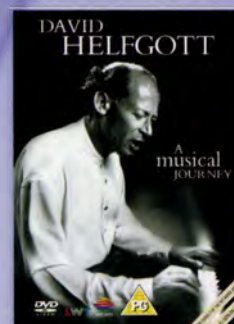
**MAHLER: IX. SZIMFÓNIA
Berlini Staatskapelle
DANIEL BARENBOIM
CD**

**CHOPIN – NOKTÜRNÖK
ELISABETH LEONSKAJA
2 CD**

**MOZART – HEGEDÜVERSENYEK
THOMAS ZEHETMAIR
Philharmonia Orchestra
2 CD**

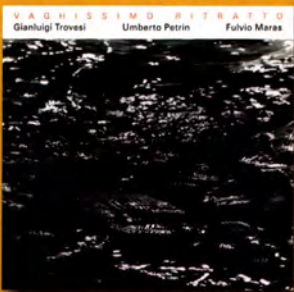
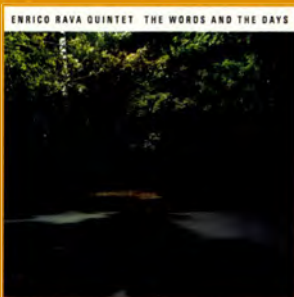

**A MUSICAL JOURNEY
Koncertfelvétel és interjú
Beethoven, Mendelssohn, Liszt
DAVID HELFGOTT
DVD**

warnerclassics.com
warnermusic.hu

ECM RECORDS

Forgalmazza a MusicDome Kft.
Cím: Budapest, XIV.,
Fogarasi út 5.
Telefon: 221-5260 Fax: 383-8396
E-mail: ertekesites@musicdomekft.hu

MUSZORGSKIJ: EGY KIÁLLÍTÁS KÉPEI
SCHUMANN: CARNAVAL

Valentina Igoshina – zongora

SCHUMANN: CARNAVAL,
SZIMFONIKUS ETÜDÖK

Pierre-Laurent Aimard – zongora

Úgy tűnik, hogy manapság nem elég jól teniszezni, remekül énekelni, ha az illető hölgy, akkor fotómodell adottságokkal is rendelkeznie kell. Ezen a téren verhetetlennek látszik az orosz export (ld. Maria Sharapova vagy Anna Netrebko) és most itt van egy igencsak ígéretes új „exportcikk”: Valentina Igoshina. A borítón kívül két fotót helyeztek el róla a CD kísérőfüzetében, egy design-képet és egy kifejezetten erotikusat. No, most az a kérdés, hogy tud-e zongorázni? Tud. De sem Schumann-, sem Muszorgszkij-előadása nem ír új fejezetet a művek interpretációtörténetében. A kiállítás képei egyenesen gyengén indul. Elsősorban a ritmus felületességei tűnnek fel, a ki nem várt szünetek, az elharapott kitarított hangok. Ezúttal nem a kapkodás tünetei ezek, hanem a megoldatlan karakterizálásai. Az első pillanat, ahol felkaphatja a fejét az ember, hogy „Na, itt van valami!”, az az Ódon

várkastély című tétel. Annak hangulata van. Igaz, itt is feltűnik, hogy Igoshina nem kontrollálja eléggé a mély regisztert. Ha valaki nagyon fülel, egy-egy fennakadó hangra (vagy vissza nem eső tömítő mechanikára?) is felfigyelhet.

Igoshina fontosnak tartja, hogy Muszorgszkij művében az oroszos elemekre (népzene, egyházi zene) irányítsa a figyelmet, sajnos ezt csak szóval teszi, játéka nem különösebben oroszos. Schumannja tetszetősebb, minden tételhez a kellemesség felől közelít, nem mutat érdeklődést a karakterisorozat variációelve iránt. Ebben a tekintetben Pierre-Laurent Aimard épp az ellenkezője, és erre három felkiáltójellel hívja fel a figyelmet. Ő ugyanis eljátssza a Sphinxes, az ASCH – SCHA hangokból álló – inkább a szemnek, mint a fülnek szóló – „tételt” is. A ráreppenő Papillons prestissimója nála egészen varázsos. Aimard amúgy is a nagy kontrasztokat és a forszírozottabb tempókat kedveli. A Szimfonikus etűdökben ez nem is tűnik öncélnak. A szélsőség mint formáló elv annak elenére megfigyelhető a tavaly májusban, a bécsi Konzerthausban, koncerten rögzített felvételen, hogy Schumann-képe sokat csiszolódott, lágyult, közeledett a konvencionálisabb Schumannhoz. Néhány hónappal korábban, budapesti koncertjén radikálisabb képet festett a Szimfonikus etűdökről. Visszaemlékezve az akkori véleményekre, Aimard játékát – például egy Debussy-sorozatban – általában hüvösnek tartották, s sokaknak éppen a Szimfonikus etűdök okoztak csalódást. Kétségtelen, hogy a bécsi előadás zongoratechnikailag kiforrottabb, a budapestinél lágyabb, finomabban színezett, nekem mégis jó emlékeim maradtak a pesti koncertről. De ha Igoshinával igazságtalanok voltunk, és kerestük előadásában az „interpretáció-történeti mérföldköveket”, akkor legyünk Aimard-ral is igazságtalanok: az ő Schumann-játéka sem nyit új fejezetet a művek előadás-történetében. Persze érthető, hogy próbál megszabadulni a „modern zene apostola” skatulyától, de eddigi kísérletei (Beethoven, Mozart és most Schumann) nem voltak igazán meggyőzőek. Talán Scarlatti, Bach, Haydn vagy Brahms felé nyitva messzebb és mélyebbre jutna. Igoshinára egyelőre még „csak” a repertoárépítés s nem a repertoárbővítés feladata vár. Schumann – minden kritika dacára – nem tűnik rossz iránynak, de a Carnaval Chopin-tétele arra utal, hogy Chopinről több a mondanivalója.

Molnár Szabolcs

Warner Classics
2564 63427-2 (Igoshina)

Warner Classics
2564 63426-2 (Aimard)

THE VOICE OF BAKFARK:

Voces Aequales
Győri István – lant
Hungaroton Classic

HCD 32412 ●●●●○

Bakfark Bálint többszölamú vokális művekből készített lantátiratai hallhatók a lemezen, s mellettük az eredeti alkotások. A műsrot még változatosabbá teszik azok a misetételek, amelyek szintén a reneszánsz chansonokra épülnek. A Voces Aequales előadása elsőrangú, stílusos, plasztikus. A közreműködő Győri István lantjátéka is megfelelő, bár ezt talán jobb akusztikai körülmények között is lehetett volna rögzíteni. A lemez ritka szép áttekintést nyújt Bakfark műveiről, a művek kontextusáról, az európai reneszánszról. Az elnevezés szándékos, bizonyoság rá a lemezen bemutatott összefüggérendszer. Bakfark lantdarabjai remekművek, amelyeket többeknek, többször kellene előadni. Társításuk az eredeti chansonokkal eredeti ötlet, s úgy érzem, a megvalósítás színvonala is a lehető legmagasabb. ZB

DIEGO ORTIZ: AD VESPERAS

Cantar Lontano
Karmester: Marco Mencoboni
alpha – CD Bár

alpha 108 (SACD) ●●●●○

Diego Ortiz nevét a neves gambajátékos, Jordi Savall diszkográfiájából ismerhetjük, hiszen a régizene-guru az ő műveiből készítette első felvételét valamikor a hatvanas években. Itt azonban a spanyol zeneszerző Nápolyban 1565-ben kiadott, s az ottani spanyol helytartónak aján-

lott vokális egyházzenei gyűjteményéből, a Musices Liber Primusból hangzanak el tételek. Egészen különös előadói koncepció áll az előadás háttérében: míg a gregorián énekek művészi formáltak, nyugodtságot árasztanak, néhány esetben a hozzájuk kapcsolódó többszölamú tétel nyers, horribile dictu a kórus üvölti azokat (lásd Marcel Pérès-féle Machaut-mise). Ez a végletektől sem megriadó interpretáció tetszik, csupán az zavar, hogy a hangszerek és az énekhangok kaotikusan keverednek az anconai templomocskaterében, noha a mikrofonok efféle elhelyezése kétségtelenül visszaadja a hely szellemét. VT

PERGOLESI: STABAT MATER

Europa Galante, Fabio Biondi
Virgin Classics – EMI

0946 3 63340 2 8 ●●●●●

A mindössze huszonhat évesen elhunyt Pergolesi Stabat Mater legalább kétszáz éve töretlen népszerűségnek örvend. Technikailag nem különösebben bonyolult, interpretáció szempontjából azonban annál problematikusabb mű. Előadása könnyen édeskissé válik, szólamai gyakran összefolynak jeles előadók esetében is. Ezúttal igen szerencsés a helyzet. A Fabio Biondi vezette együttes ideálisan ragadja meg a darabot, valamint a két Salve Reginát. Az Europa Galante feszes ritmustartása, tiszta artikulációja csodálatosan tagolja a darabot, a hangzás mégis puha marad. Dorothea Röschmann és David Daniels kellems fanyarsággal énekel; ők és a hangszerek is szépen kirajzolják a dallamokat, élvezik a szólamok nyújtotta hangsúlyozási lehetőségeket. Abszolút ideális megszólaltatásokat hallunk, amelyben az együttes energikus, dinamikus, pregnáns ritmizálású előadásmódja nem válik a művek hátrányára. ZB

MONTEVERDI: COMBATTIMENTO

Le Concert d'Astrée
Karmester: Emmanuelle Haïm
Virgin Classics – EMI

0946 3 63350 2 5 ●●●●○

Haïm igazán temperamentumosan dirigálja az 1638-ban publikált Tankréd és Klorinda párviadala drámai jelenetét, az 1619-ből, 1624-ből, 1632-ből és 1634-ből való áriákat, duetteket orgona illetve csembaló mellől. Érett historikus megközelítés, a hangzás ideális. Monteverdi muzikájának sajátos lejtésében, ritmikájában otthonosan mozog mind a Le Concert d'Astrée, mind a három énekes. Haïm produkciója tekintetében enyhe negatívumként tűnik fel a kissé monoton formálás: tökéletes stílusismerettel, de mechanikusan „mennek végig” a műveken. Variációs skálájuk lehetne szélesebb. Rolando Villazón természetesen remek, Ciofi és Lehtipuu pedig méltó partnere korunk egyik első tenoristájának. ZB

A. SCARLATTI: KANTÁTÁK

Fried Péter – ének
Savaria Barokk
(művészeti vezető: Németh Pál)
Hungaroton Classic

HCD 32456 ●●●●○

Érzelmileg túlcsoorduló, szélsőséges érzelmi megnyilvánulásokat öntött hangokba világi kantátáiban a Bachnál huszonöt évvel korábban született itáliai zeneszerző. A barokk operákkal rokon hangvételű, néhánnyételes kompozíciókat Németh

Pál Európa különböző könyvtáraiban kutatta fel Schwerintől. Nápolyon keresztül Londonig, és vette ezeket lemeze a világon először. Együttese mindvégig tisztán, energikusan, de izléselesen játszik, s ebben kiválóan működik együtt az elsősorban nem régizenei produkcióiról ismert Fried Péterrel. A kiváló operaénekes hangja az én fülemnek túl öblös, és nem igazán való ezekhez a dallamokhoz; a vibratóval sem él elég takarékosan, s néha becsúszik egy-egy hamis hang is. Úgy érzem, nem tudja a hangfekvésből adódó sötét tónust liraisággal és melodikus simulékony-sággal ellensúlyozni, a lemezt mindennek ellenére sajátos atmoszférajellemzi. VT

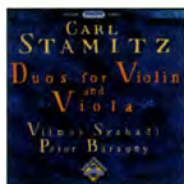
MICHAEL HAYDN: NOTTURNÓK

Savaria Barokk
művészeti vezető: Németh Pál
Hungaroton Classic

HCD 32413 ●●●●○

Kicsit Janus-arcú lemez. A Németh Pál vezette Savaria Barokk Zenekar jeles historikus együttes. A lemezen végig magas színvonalú, értő, disztíngvált játékot hallunk a korhű előadói praxisnak megfelelően. Ugyanakkor az interpretáció nem túl érdekes, mondhatni egyhangú. Az ilyen nem kiugróan különös darabokat izgalmasabban kellene előadni. Az elfeledett – ám ezzel a lemezzel is kicsit jobban megismert – salzburgi mester kis éji zenéi közül az F-dúr notturnóban a küttök hangzása kicsit elkülönül, a másik két darabban pedig amelyben csak vonások vesznek részt – eltekintve persze a csembalótól – túl homogénnek találok a hangzást. Az együttesek kis létszámúak – a csembaló nélkül öt illetve hat zenész játszik –, sajnos mégsem érezni a szólamok izgalmas játszadózását. ZB

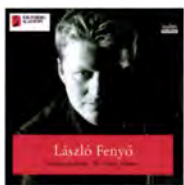

STAMITZ: DUÓK HEGEDÜRE ÉS BRÁCSÁRA - 2.

Szabadi Vilmos – hegedű
Bácsa Péter – brácsa
Hungaroton Classic

HCD 32453 ●●●●○

Haydn bemelegítésnek egyáltalán nem nevezhető duoszonátái után az úgynevezett mannheimi zeneszerzők második nemzedékéhez tartozó Carl Stamitz hegedű-brácsa-duóit veszi fel Szabadi és Bácsa. A lassan sorozattá bővülő második lemezen az 1773-ban megjelent duógyűjteményből szólal meg kettő, illetve a bő tíz évvel később íródott hat divertimento. Erről a lemezről is elmondható, ami a korábbiakról: már önmagában érték, hogy az eddig jóformán ismeretlen hegedű-brácsa-irodalom újabb darabjait (ha nem is remekműveit) fedezik fel (ebben kiegészíti őket a Kelemen-Kokas-páros új lemeze is). A két hangszer színe ezen a korongon is egymásba olvad, de a két szólólista itt mintha oldottabban muzsikálna, mint korábban. Játékstílusukról és hangképzésükéről egyaránt elmondható: egy híron pendülnek. VT

KODÁLY, BARTÓK, STRAVINSKY, SOSZTAKOVICS MŰVEI

Fenyő László – gordonka
Oleg Polianski – zongora
Aulos – Musikado

AUL 66153 ●●●●○

A mesterkurzusairól, fesztiváljairól és iskolai csereprogramjairól híres Kronberg Akadémia célja a fényes jövő előtt álló tehetségek felkarolá-

sa, azok megismertetése a szélesebb közönséggel. Több mint megtisztelő, hogy – a szintén a Kronberg Akadémia által támogatott kijevi születésű fiatal zongoristával – Fenyő László jegyezheti Vision elnevezésű sorozatuk első lemezét. Fenyő hozza a formáját: egyetlen hamis hang nélkül, a színekre és a különböző artikulációs módokra fogékonyan játssza a műsort, ami azonban nemigen szakad el a csellisták töbzszerpetoárjától. Kelemen Barnabáshoz hasonlóan Fenyő is felvette Bartók 1. rapszódiját, Sosztakovics d-moll szonátájával azonban jobban lekött: ezt intelligensen, egymásra figyelve és a kamarazene lényegéhez közel kerülve adja elő a két ifjú művész. VT

RAVEL, BARTÓK, LISZT ÉS SARASATE MŰVEI

Kelemen Barnabás – hegedű
Nagy Péter – zongora
Naxos – Mevex

8 557541 ●●●●○

Versenygyőztes fiatalokat bemutató sorozatába vette fel a Naxos Kelemen Barnabás 2005-ben készített felvételeit. Az apropó: a fiatal hegedűs a világ talán legrangosabb hegedűs megmérettetésén, a 2002-es Indianapoli világversenyen elért első helyezése. Magyaros, illetve kelet-európai tematikájú ez a lemez Ravel és Sarasate cigányos darabjával, Liszt három átiratával, nekem mégis a Bartók-művek előadása tetszik a leginkább. Kelemenék nem feledkeznek meg arról, hogy Bartók zenéje is harmóniakon nyugszik, s ha indokolt, egy-egy hangzásra fel is hívják a figyelmet. Az Első rapszódia Friss feliratú tétele sodró lendületű, míg a Román népi táncok Székely Zoltán-féle átirata ötletesen megformált karakterekkel kel életre: egyszerű például második tétel, belesietős apró lépéseivel, a gyors

dallamok előadásán pedig sokszor a népzeneből aprájaként ismert mozgás jut a hallgató eszébe. VT

LISZT ÉS BARTÓK MŰVEI

Erdi Tamás – zongora
Hungaroton Classic

HCD 32437 ●●●●○

Erdi Tamás egyéni hangja szépen bontakozik ki sorra megjelenő lemezein. Ezúttal sajátos stílussal hozza közel egymáshoz Liszt és Bartók műveit. Csendes, visszafogott líraiság, az érzelmek takarékos kifejezése jellemzi játékát. Bartók darabjait a szokottnál költőibben, meg-megállva, ahol lehet, romantikusabb hangulatot kelte interpretálja. Lisztet ugyanakkor szárazabban és kimértebben, a Sposaliziót már-már bartókosan kezdve, végül a legato teljes mellőzésével teljesítve ki a darabot. A Funériailles inkoherens és drámai, az Erdősongásban azonban otthonosan mozog a művész. Az 1. Mefisztó-keringő is meglepő a szokatlanul mérsékelt dinamika miatt. Erdi a 6. Magyar rapszódit átéléssel játssza, bár a záró rész túlságosan lassú. Nem minden mű való neki, de ami igen, abban van mondanivalója. ZB

MOZART: GRAN PARTITA, ESZ-DÚR SZERENÁD

A Berliini Filharmonikusok Fúvóegyüttese
EMI Classics

3 43424 2 ●●●●○

A Gran Partitáról vannak szofisztikáltabb, felkavaróbb felvételek, mindenekelőtt Furtwängleré, amelyet

nemrég újra kiadott az EMI, ám bizonyos kvalitások nemigen keverhetők. Abszolút Harmoniemusik: bársónyos, tele színnel, élettel. Festményhez is, festett szövethöz is hasonlíthatjuk, színek alatt anyag, test. Optimális arányok mindenütt. A berliniek fúvóegyüttese nem tesz a darabokhoz beszédes pluszt, viszont a lehető leggazdagabban szólaltatja meg azokat a maguk természetes zeneiségében. S ennél nem kell több. Hiszen ezek szerenádok, s önmagukban is komplexek. A levegőt harapni lehet, érzéssel teli pillanatok. Ahogy Bach szvitjei, szonátái, partitái is éteriek, kozmikusak. Tánc, filozófia. ZB

CHERUBINI: C-MOLL REQUIEM

Boston Baroque
Karmester: Martin Pearlman
Telarc – Karsay és Társa

80658 ●●●●○

Zenei inyenceknek való a kitűnő amerikai régizenei együttes felvétele. Beethoven kései, a 9. szimfónia és az utolsó vonósnégyesek emelkedett stílusában írott Elégikus énekével, illetve a szintén nagyjából abból az időből származó Cherubini-gyászindulóval keretezik annak az itáliai-francia mesternek a nagyszabású gyászmiséjét, akinek a nevével még mai is inkább a párizsi Conservatoire rettegett igazgatója jut az ember eszébe – no, meg a Médeé című opera. Az előadónak nem igazán sikerült megidézniük a beethoveni világ szellemiségét – úgy érzem, a kórus sehol nem éri el a Boston Baroque színvonalát –, a Requiemre viszont rácsodálkozhat a hallgató: itt – és különösen a kor kritikusait megbotránkoztató tam-tam ütessel kezdődő Dies irae tételben – az előadók mintha átengedték volna magukat a zene lendületének. VT

ARRIAGA: ZENEKARI MŰVEK (1818–1824)
Il Fondamento, Paul Dombrecht
Fuga Libera – CD Bár
 FLUG522 ●●●●●

200 éve született a 20 évesen elhunyt baszk szerző. Nagy ígéret. kis, töredékes életmű. A lemezen három nyitány és a Szimfónia nagyzenekarra hallható. Kicsit bátortalan, de nagyon ügyes kezdő lépések. Schuberthez, Mendelssohnhoz hasonlítható, nemesen egyszerű, bájos zene. Persze a zenekar sem olyan nagy. A szimfónia I. tételének vége és a 4. tétel különösen izgalmas. Az előadás egyszerűen remek: Dombrecht zenekara kiváló, ezüstös, csilámló, olykor éteri hangzást hallunk, amely szép vékony, ám mégsem erőtlenséget. Igazán példás historikus előadás. Jól illik a szárnybontogató klasszikus darabokhoz, s önmagában is nagyon megragadó. Szegény Arriaga, vajon mire vitte volna, ha nem viszi el a tüdőbaj? Mindenesetre ez egy igen jó lemez a klasszika spanyol oldalágának kurta, de nagyon szép hajtásáról. ZB

KITALÁLT EMLÉKEK
TeTraVERSI Fuvolanégyes
Fon-Trade Music
 ●●●●○

Iltzég Gergelytől megszokott módon nem mindennapi ez a lemez. Konceptiója és műsora egyaránt egyéni. Legjobb növendékeiből 2003-ban alakított kis kvartettjével az ő átiratait játsszák: olyan műveket (pl. Bach-fuga, Satie-noktürn, Strauss-polka, Joplin-ragtime, Grieg-karakterdarab,

Charlie Parker-szerzemény), amelyekről esetenként az ember nem is képzelné, hogy jól szólnak fuvolán. Pedig jól – és tisztán – szólnak, noha fúvószenekari karnagyok a megmondható, hogy négy fuvola aztán igazán hamis tud lenni. Itt természetesen nincs erről szó; az előadók hallhatóan elmélyült és rendkívül gondos munkája áll a lemez mögött (számomra különösen érdekesnek és izgalmasnak tűntek Haydn eredetileg zenélő órára írt miniatűrjei). A lemez második részében kortárs kompozíciók – az ötletgazda szavaival: újabb emlékek – szólnak meg, de nagyszerűen fuvolaszerűek és ötletesek. Ahogyan ez az album. VT

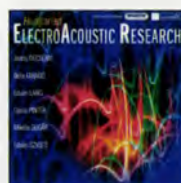
MAHLER: 9. SZIMFÓNIA
Staatskapelle Dresden
Karmester: Giuseppe Sinopoli
Profil – Karsay és Társa
 PH 07004 ●●●●●

A hat éve váratlanul elhunyt olasz dirigens utolsó felvétele hallható a patinás német együttesnek szentelt sorozat tizenhetedik lemezén. A Staatskapelle Dresden egykori zeneigazgatója kiaknázza a zenekar bámulatos hangzáskultúráját: a Richard Strauss Halál és megdicsőülés című műve mellett megszólal szimfónia minden karaktere rendkívül éles kontúrral jelenik meg. Sinopoli élénk színekkel festi elénk Mahler grandiózus pokol-, illetve túlvilág-vízióit, s az összetetten polifon részek – számos előadástól eltérően – nem kaotikusan szólnak. A második tétel rusztikus hangsúlyain már-már elmosolyodunk, a harmadik tétel szarkazmusáról nem tudjuk, valóban olyan mulatságos-e, az utolsó tétel pedig olyan előadásban szólal meg, amit nehéz szavakba foglalni. Nem tudom, Mahler okozza-e, a zenekar, vagy Sinopoli – bizonyára mindez együtt –, de megindító felvétel. VT

ÚJÉVI KONCERT 2007
Bécsi Filharmonikus Zenekar
Karmester: Zubin Mehta
Deutsche Grammophon – Universal
 00289 477 6225 ●●●●○

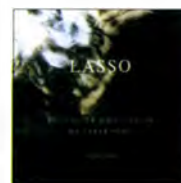
Lehet-e rossz az Újévi koncert Mehtával és a Bécsi Filharmonikusokkal? Nem. És lehetne-e jobb? Nem. Ha több volna az újdonság, gyengébb lenne a folyamatosság érzése; 1939 óta túl sok minden változott az egykori Monarchia területén. Néhány örökzöldnek maradnia kell, ám az igazi érdekességeket a ritkaságok jelentik: ifj. Johann Strauss Jabuka című operettjének Živio! című indulója, a száz éve elhunyt ifj. Joseph Hellmesberger Tündértánc, a Wo die Zitronen blüh'n ifj. Johann Strausstól, a Dinamidok (Titkos vonzerők) Josef Strausstól, az Emlékezések Ernstre avagy A velencei karnéval idősebb Johann Strausstól. Kétségtelen, hogy némi itáliai beütés érződik a programösszeállításon (persze német-osztrák oldalról), s ezért az ember néha megkérdezi: hol is járunk? Wo die leicht' Musen blüh'n. ZB

MAGYAR ZENESZERZŐK
ELEKTROAKUSZTIKUS
KOMPOZÍCIÓI
Hungaroton Classic
 HCD 32449 ●●●●○

A lemezen hat zeneszerző elektroakusztikus – azaz elektronikára és akusztikus hangszere írt – kompozíciója hallható. A borítóról és a doboz hátlapjáról is csak a beavatottak tudhatják, hogy az EAR Együttes le-

mezét tartják a kezükben. A Magyar Rádió HEAR stúdiójának hangmérnökével, Horváth Istvánnal készített felvételek az előadói–szerzői csoportosulás elmúlt húsz évének terméséből valók. Színes és érdekes ez a kompiláció: a hét-nyolc perces darabok sosem bizonyulnak „túl hosszúnak”. Rajzolt hangok, zaj és zene határa, elektronikus küttyök, csodaszintetizátorok és szinuszhullámok (nem beszélve a lemez kissé tudálékos címéről) – nos, a sokak számára talán még mindig idegenül csengő fogalmak ellenére Decsényi János, Faragó Béla, Láng István, Pintér Gyula, Sugár Miklós és Szigeti István művei egyáltalán nem annyira félelmetesek, mint amilyenek gondolnánk őket. VT

LASSO:
PROPHETIAE SIBYLLARUM
De Labyrintho
Karmester: Walter Testolin
stradivarius – Karsay és Társa
 STR 33762 ●●●●○

Ez a motetta-fűzér a zeneszerző, de – és most Gesualdo felett hunyunk szemet – talán az egész korszak legkülönösebb kompozíció-sorozata. Ebben az előadásban azonban tucatt munkának tűnik. Romantikáig előremutató akkordváltásai felett könnyedén siklik el az olasz énekegyüttes, ráadásul néhol hamisak is (ezért főleg a szoprán szólam hibáztatható), így a 12 szibillát hangokkal ábrázoló misztikus motetták – merész váltások ide vagy oda – nem igazán mutatnak. Pedig a lemezen megszólaltatott művek kiválasztásában igényes együttesnek mutatkozik a De Labyrintho: a mintegy kétezer (!) alkotást az utókorra hagyó Palestrina-kortárs több mint száz Magnificatjából is megszólaltatnak egy Josquin-témára épülő – érdekes módon sokkal érzékenyebben. VT

Magányos nő

szerény anyagiakkal partnert keres

Csokonai Karnyónéja Vajda János új operájának hősnője

Vajda János harmadik operája, az Özvegy Karnyóné premierjére készül a Magyar Állami Operaház. Két rangos szereposztás mutatkozik be május 4-én és 5-én az Ybl-palotában. Mozart Idomeneója – tehát több évtizedes szünet – után ismét rendez az Operaházban Ascher Tamás: ő viszi színre Vajda művét.

⇒ Albert Mária

Vajda János előző drámai alkotásai közül, a Thomas Mann elbeszélése alapján készült Mario és a varázslót 1988-ban mutatták be Békés András rendezésében. Georg Büchner Leonce és Léna című költői drámájából írt számára librettót Várady Szabolcs. Az azonos című, három felvonásos operát az azóta elhunyt filmrendező, Fehér György vitte színre 1999-ben.

Csokonai Vitéz Mihály Az özvegy Karnyóné s két szeleburdiak című énekes bohózatának operaváltozatához a szöveggönyt most is Várady Szabolcs írta. Ahogy egy három évvel ezelőtt készült beszélgetésben Hollós Máténak Vajda elmondta: a szövegírónak „talán egyszerűbb dolga volt Büchnerrel, a drámaíróval a Leonce és Léna esetében, mint most Csokonaival, a költővel.” Miért irodalmi alapanyagokból ír operát – kérdeztük Vajdától. Mert jók – hangzott a tömör válasz.

A kétrészes opera szövegének nagyobb részét a zeneszerző versben kérte a librettó írójától. A kisebb, de a hangzás egyensúlya miatt lényeges dramaturgiai változtatások egyike, hogy Boris, a szolgálólány alakját megerősítették, mert övé Karnyóné mellett az egyetlen női hang, nem számítva persze az özvegy kissé ütődött fiát, Samukát, akit mindkét szereposztásban nadrágba bújít énekesnő alakít. Kuruzs szerepét azért emelték ki, mert nemcsak a bohózat végén fölhabzó általános zűrzavarban vesz részt, hanem más funkciót is kap a darab végére: a költőt személyesíti meg.

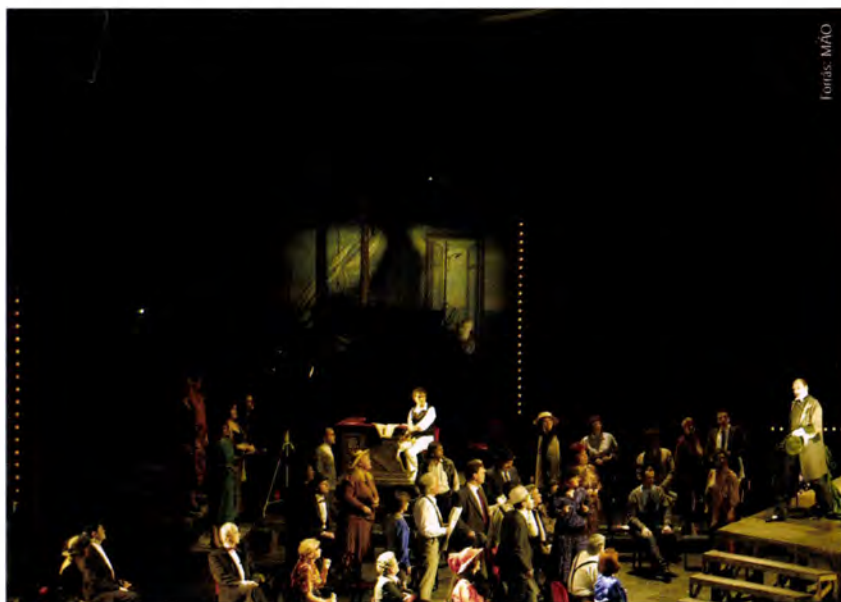
AZ ÖZVEGY KARNYÓNÉ TÖRTÉNETE

1799-ben írta a fergegetes bohózatot Csokonai Vitéz Mihály, akkor, amikor Csurgón kisegítő tanárként számkivetetnek érezte magát.

A történet hősnője a napóleoni háborúkban eltűnt, halottnak hitt férje után siránkozó Karnyóné, aki kissé ütődött fiával viszi a rámaradt kereskedést. Lipitlotty úr azért csapja a szelet a korosodó özvegynek, mert azt reméli, hogy nemcsak halmozódó hiteleit nem kell majd kifizetni, talán a ház ura is lehet. Egy másik szelhámos is megjelenik a színen: Tiptopp úr, aki még csavarosabb eszűnek tűnik föl, a lottó bekapcsolásával eltávolítja az útból vetélytársát, és leleplezi, hogy a szolgálólánynak, Borisnak is fűt-fát ígért az özvegy háta mögött. Karnyóné összeomlik, és mérget iszik. A kijátszott Lipitlotty lepuffantja Tiptoppot, Kuruzs pedig kínrímeit kántálja. Az általános jayveszékelésen Tündér és Tündérfi lesz úrrá. Élethez keltik nemcsak Karnyónét, de élete párját is. Tiptopp elnyeri Borist, Lipitlottyal mindenki megbékül. A darabot 1799 őszén Csokonai előadatta csurgói tanítványival. Első modern előadására 1911-ben, a Vígszínházban került sor.

Ha nem is kamarazenekari méretű, ám szolid apparátus játssza az Özvegy Karnyóné muzsikáját. Két klarinétot, de más fafúvósokból, valamint a rezezből, továbbá az ütőhangszerekből csak egyet-egyét használ Vajda János.

A Gramofon kérdésére, hogy lesz-e annyi idézet az Özvegy Karnyónében, mint a Leonce és Lénában volt, azt

Mario és a varázsló – Tóth János, az előadás egyik főszereplője

Wiedemann Bernadett és Kertesi Ingrid a Leonce és Lénában

válaszolta, tudatosan csak egy idézetet szőtt az operába. Amikor az özvegy megmérgezi magát, Purcell hangja, Didó búcsúja szólal meg, persze sajtáságosan, a basszus-menetben, egy Csokonai vershez alkalmazva.

Gondolt-e a szereplőkre, amikor a komponáláshoz látott – érdeklődtünk. „Kezdetből Wiedemann Bernadettre képzeltem el a címszerepet, nagyszerű emlékeim voltak róla

Léna hercegnő nevelőnőjeként” – mondta Vajda. Az énekes feladatok nem megoldhatatlanok – véli a zeneszerző, bár az igaz, hogy Wiedemannak helyenként magas, Bátorfi Évának, a másik Karnyónénak pedig néhol mély a szerep, ezért alternatív szövegeket írt számukra. A két szereposztásban ennek megfelelően Samukát is mezzo, illetve szoprán énekli.

Vajda János és talán mások is úgy gondolták, hogy ideális lett volna az operát Csokonai Vitéz Mihály halálának 200. évfordulója alkalmából, 2005-ben bemutatni. Nyilván az Operaház sűrű vezetőváltásai miatt maradt 2007 tavaszára a darab bemutatója. A dráma időről időre föltűnik a magyar színpadokon. Emlékezetes például Ruszt József rendezése, az akkor még színészként működő Kaszás Gézával Karnyóné szerepében, vagy az Új Színház, azután a Jászai Mari Színház legutóbbi előadása, avagy a Beregszászi Illyés Gyula Nemzeti Színház vendégjátéka a Gyulai Várszínházban. A Karnyóné-reneszánsz magyarázata nyilván még mindig az, amit a jó emlékű irodalomtörténész, Czibor János összefoglalt színházi kalauzában: „...olyan modern, minden színpadi esetlenségével együtt, hogy valójában közelebb áll hozzánk, mint bármi, amit a vígjáték műfajában a következő száz év magyar irodalma létrehozni tudott.”

Figyeljünk a szomszédokra!

A bécsi Staatsoper tizenöt éve irányító román származású Ioan Holenderről mondta egyszer az ugyanott tiszteletbeli tagnak számító Heinz Zednik kamaranékes, hogy „igazi ereje leginkább az énekesek, mindenekelőtt a fiatal, még ismeretlen hangok szerződésében van”.

Az énekesi pályával rövid ideig maga is próbálkozó operadirektor hihetetlen szimattal, jó füllel és belső megérzéssel fedezi fel a jövő ígéreteit. Érthető persze, hogy igyekszik mazsolázni anyaországának tehetségeiből. Korántsem véletlen, hogy a bécsi operaház előadásain egymásra bukkannak fel román énekesek. Holender a legtöbbet nyújtja számukra: a színpadot, mert ha valakiben valóban megvan a remek énekesi és színészi adottság, bármelyik produkcióban azonnal kiugorhat. A direktor fellépést kínál a fiatal román énekeseknek, és onnantól minden már csak a pálya kezdetén álló művészen múlik.

A román operajátszás korábban is adott nagyágyúkat a világnak, a hatvanas-hetvenes években például a nagyszerű baritonok nevétől visszhangzott minden, Nicolae Herlea, David Ohanesian, Dan Jordachescu, vagy a pesti Erkel énekversenyen is diadalmaskodó Vasile Martinoiu hamar meghódította a nagy operaszínpadokat. A tenorok közül pedig Ludovic Spiess, és Ioan Piso tudott hasonló magasságokba emelkedni. A pesti Operaház egykori rangját mutatja, hogy kivétel nélkül mindegyikük fellépett itt is. Világkarriert futott be Ileana Cotrubas szopránénekes is, csakúgy mint a később felbukkanó, de ma is az egyik leg-

nagyobb szopránstárként ünnepelt Angela Gheorghiu.

A napokban a Falstaff bécsi előadásán Annuskaként ünnepelt Ileana Tonca, és ugyanebben a produkcióban szép Fenton alakítást nyújtó Cosmin Ifrim tenorista mutatkozott be. A Staatsoper szerződött művésze még Dan Paul Dumitrescu basszista, aki máris a hangfaj több nagy szerepét – Sarastro, Banquo, Ramfis – énekli Bécsben. Fellépett már ebben a házban az Egyesült Államokban született román származású, alig 25 esztendőes **Laura Tutulescu** (képünkön) is, aki a bukaresti Operában Margitot énekelte Gounod Faustjában, és most Toncával felváltva alakítja Annuskát a Staatsoperben, ebben a szezonban még Susannaként is hallható. Mellettük érdemes figyelni a Bécsben 2001-ben Figaróként debütált, de a hamburgi Operához szerződött George Peteanra, aki az említett legendás román baritonisták nyomdokaiba lépve máris nagyszerű kritikákat kap.

Lindner András

Forrás: Wiener Staatsoper

„Nem szabad álmodoznunk”

Beszélgetés Peter Mikulás pozsonyi operaigazgatóval és Slavomír Jakubek fődramaturggal

Új sorozatunkban a szomszédos országok fővárosainak, dalszínházait mutatjuk be. Kevésbé a múltat, inkább a jelent és a jövőt – hisszük, hogy minden jó tapasztalat érdemes a figyelemre. A Gramofon munkatársa első alkalommal a prózai, operai és balett-társulatot is fönntartó pozsonyi Szlovák Nemzeti Színházat kereste föl. A korábban basszus szerepkörben ismert, nemrég kinevezett zenei vezetővel Peter Mikulással és a fődramaturggal, Slavomír Jakubekkel találkozott.

✦ Lindner András / Pozsony

Gramofon: Ön csaknem harminc éve a színház magánénekese, de csupán néhány hónapja vezeti az operaszekciót. Hogyan került ebbe a székbe?

Peter Mikulás: Nyár óta a színházat új főigazgató vezeti, Silvia Hroncová. Ő kért fel a tagozat vezetésére. Elsősorban a repertoárt szeretném megújítani, de más tervek is dédelgetek. Huszonöt-harminc operát tartunk folyamatosan műsoron, és évente négy-öt új produkcióval is jelentkeznénk.

Slavomír Jakubek: Premierjeink számát a színház anyagi helyzete mellett dramaturgiai kérdések is befolyásolják, továbbá, hogy miképpen tudunk megegyezni a balett vezetőivel a programkínálatról. Rendezünk közös produkciókat is, Bartók Kékszakállúja mellett A fából faragott királyfit vittük színre egy estén. Bár a kulturális tárca által biztosított büdzsé közös, a társulatok külön tervezik műsoraikat, önállóan döntenek a programokról.

G.: A pesti operaházban a szüntelen igazgatóváltások nem engedik a hosszú távú tervezést. Önöknél milyen a hangulat?

P. M.: Fontosnak tartom az őszinteséget, a nyílt beszédet, és a kölcsönös bizalmat a társulat és színházvezetés között. Ha bárhol bármi gondot észlelünk, nyomban szólunk.

G.: Mégis mi lehet a biztosíték arra, hogy az önök duettje hosszabb ideig dolgozhat?

S. J.: Nálunk sem rózsás a helyzet, a gazdálkodásra fordítható összeg lényegesen kisebb, mint ami a Magyar Állami Operaház rendelkezésére áll. Nem szabad álmodoznunk. Negyven szólóénekest kell eltartanunk, fizetnünk és foglalkoztatnunk.

G.: A pozsonyi operának mindig voltak sztárjai: Edita Gruberová, Lucia Popp, Peter Dvorsky... Ma kiket akarnak hallani a még Bécsből is idelátogató operarajongók?

P. M.: Talán mindenek előtt Lubica Vargicová, Adriana Kohútková, Adriana Kucerová és Lubica Rybárska szopránok művészete vonzza őket, de népszerű az alténekesnő Marta Benacková, valamint Miroslav Dvorsky, Szergej Larin és Michal Lehotsky tenorista, sőt Martin Babjak és Dalibor

Peter Mikulás

Slavomír Jakubek

Fotók: Gramofon-archív

Jenis bariton is. Természetesen nem tudunk minden sztárt magunkhoz láncolni. De vannak, akik a hatalmas gázsí különbségek ellenére is vállalják, hogy a Szlovák Nemzeti Színház tagjai maradnak, például Vargicová és Larin. Ugyanakkor Dvorsky, Jenis és többen mások állandó vendégként kötődnek hozzánk, és amikor fellépnek Pozsonyban, ugyanazt a honoráriumot kapják, mint bárhol másutt.

G.: Mire épül a jelenlegi repertoár? Milyen arányt képviselnek a szlovák és a cseh nemzeti operák?

P. M.: Sok az olasz zene, mert ennek a stílusnak van hagyománya. A pozsonyi publikum egyszerűen kiköveteli ezeket, a Bohémélet, Aida, Rigoletto, Traviata, vagy Nabucco nélkül nincs is repertoár. De nemcsak a közönség kiszolgálása magyarázza a fülbemászó zenék állandó műsoron tartását, hanem az is, hogy e mögött komoly énekesi tradíció is áll. Az énekesek is ragaszkodnak az itáliai operákhoz, mert bel canto éneklésmódjuk ezekhez passzol leginkább. A pozsonyi énekes-képzést, a főiskolai énektanítást kifejezetten jónak tartom, és ezzel is magyarázom, hogy több énekesünk keresett sztár külföldön. De erős az igény a kortárs operák iránt is. És e téren mi még többet akarunk kínálni. Gyakran játszunk Suchoň Örvényét és Britten Peter Grimes című operáját.

G.: A Mozart-operák szintén népszerűek, sőt Händel is, éppen az Alcínát adják. A kérdés persze leginkább az, hogy miből mennyit?

P. M.: Jól kell ismernünk a 350 fős együttes lehetőségeit, pontosan tudni, hogy a szólistáink mely darabokban mutathatják meg legjobban a kvalitásaikat. De a jövőben jobban szeretnénk támaszkodni a főiskoláról kikerülő tehetségekre.

S. J.: Tervezzük még, hogy az „agyonjárt” Verdi, Donizetti és Rossini operákat új rendezésben mutassunk be. Meghívtuk Pozsonyba Peter Konwitschnyt, aki Csajkovszkij Anyeginjét vitte színpadra. Nagyon modern volt a rendezés, és örültünk, hogy telt házzal ment több estén át. De Dvořák Rusalkáját is korszerű felfogásban, Jiří Nekvasil rendezésében igyekeztünk megmutatni a publikumnak.

G.: *A repertoárszínházak fő gondja, hogy jut-e elegendő próba egy premierre...*

S. J.: Ezért is gondolkodunk azon, nem lenne-e helyes ciklusokban játszani a repertoárt? Vagyis a repertoárszínház és a staggione egyfajta keverékét megteremteni. Ez Bécsben jól működik. Vendégénekesek és vendég dirigensek esetén persze igyekszünk extra próbákat beiktatni. Így volt ez Kovács János esetében is, aki a Bartók-estet vezényelte.

G.: *Többször említették, hogy csak kevés szék marad üresen esténként. Gondoltak arra, hogy az előadások előtt zenetörténeti tájékoztatók keretében segítsék a librettó még jobb megértését és a zene könnyebb befogadását, ahogy ezt az önközeli bécsi Staatsoperben is teszik?*

S. J.: Nagy kérdés, képes-e az efféle „elő-előadás” plusz információt adni a közönségnek? Fél órával a függöny felgördülése előtt szerintem a magyarázat már jócskán elkészült.

EGY (NEM) HÉTKÖZNAPI ELŐADÁS...

A közönség lassan gyülekezik Verdi egyik legnépszerűbb operája. Az álarcosbál előadására. A háromemeletes, nyolcszáz személyes nézőtérre egyre több helyről hallatszik német szó, annak bizonyosságául, hogy szép számban érkeztek Ausztriából (ahol ma már mind kevesebben képesek megfizetni a Staatsoperben a csupán közepes helyekre szóló 70-90 eurós belépőt). Adódik viszont a lehetőség, átugrani kocsival Pozsonyba, ahol negyed- vagy fél áron élvezhető Verdi muzsikája. Ráadásul korántsem gyenge produkcióban. Hibátlanul játszik a zenekar Rastislav Stúr vezényletével. A III. Gusztávot alakító Michal Lehotsky olaszos éneklése meggyőző. Bár ez a tenorszerep különösen fásztó – anno a világhírű tenorista, Giuseppe di Stefano megbukott benne Budapesten –, hiszen a király folyamatosan a színen van, de a Japánban és a berlini Deutsche Operben is ünnepelt fiatal szlovák énekes képes megbirkózni a feladattal. Pompás énekesi és színészi alakítást hallhattunk az Ulricát megformáló Marta Benackovától. A színház korszerű gépezetének köszönhetően a változások gyorsan zajlottak, az előadást nem szakították meg kényserű szünetek.

G.: *Társulatuk járja a világot, a miskolci operafesztiválnak is visszatérő vendégei, tavaly nyáron az André Chénier-vel szerepeltek. És külföldi operaházakkal együtt koprodukciókban is színpadra visznek darabokat...*

P. M.: Áprilisban Richard Strauss Ariadnéjának 1916-os verzióját a Prágai Nemzeti Színházzal és az Ír Nemzeti Operával közösen adjuk elő, Dieter Kaegi lesz a rendező, a zenekart Walter Kobera dirigálja. A tervek szerint áprilisban átadják az új, modern színházépületet, a jövőben két helyszínen játszhatjuk gazdagodó repertoárunkat. ■

Csajkovszkij Anyeginjének előadása. Peter Konwitschny modern rendezésében több estén át telt házzal vonzotta a pozsonyi operába

A megválaszolatlan kérdések operája

Debussy Pelléas és Mélisande-ja nemzetközi szereplőgárdával Miskolcon

Debussy egyetlen befejezett operája, a Pelléas és Mélisande a bemutatás után bő két évtizeddel, 1925-ben került színpadra Budapesten, s az 1963-as felújítást követően is csak elvétve hangzott fel Magyarországon. Ezért is előzi meg nagy várakozás a dalmű koncertszerű előadását a Bartók+Párizs 2007 miskolci operafesztiválon, Kocsis Zoltán vezényletével.

➔ Réfi Zsuzsanna

Kocsis Zoltán

„Sajnos Magyarországon kevésbé ismert és játszott a francia zene. Debussy 1918-ban bekövetkezett halálakor Bartók Béla is mélyen felháborodva emlegette, hogy nálunk még mindig nem mutatták be a zeneszerző egyetlen operáját sem...” – meséli Kocsis Zoltán, a Pelléas és Mélisande-előadás dirigense. „Pedig izgalmas és különleges darab: a drámában Maurice Maeterlinck rengeteg kérdést vet fel, s ezek túlnyomó része megválaszolatlan marad. Debussy művében fontos szerep jut a zenekarnak – a leglényegesebb dolgokat ugyanis nem a szereplők, hanem a zenekar mondja ki –, ezért jelent a mű nehéz feladatot minden szimfonikus együttesnek. Mivel azonban a Nemzeti Filharmonikus Zenekar Debussy összes művét játszotta már, így talán ez a produkciónk is hagyományteremtő lehet. Akkor lennének elégedett, ha a miskolci előadás végén a nézők úgy állnának fel a székekből, hogy azt érzik, muszáj továbbgondolniuk a darabot.”

Kocsis Zoltán hangsúlyozta: fontos számára, hogy olyan művészek lépjenek pódiumra, akik helyes, érthető deklamációval, a szövegek igényeinek megfelelően, hétköznapi beszédstílussal képesek énekelni. A miskolci előadásban részt vevő nemzetközi énekesgárdát azonban igazi Debussy-

specialisták alkotják: Golaud-t például az a Vincent Le Texier alakítja majd, akinek egész eddigi pályafutását végigkísérte ez a szerep. Először 1988-ban énekelte, majd Lipcsében, Göttingenben, Ankarában, Isztambulban és Damaszkuszban. Mélisande-ot Claire Brua alakítja majd, aki Lorrain Nubar és Gundula Janowitz segítségével tökéletesítette tudását. A mezzoszoprán karrierje Dido szerepével kezdődött: Purcell operáját William Christie és a Les Arts Florissants kíséretével énekelhette a párizsi Opéra Bastille-ban és Rómában. Pelléast Leonardo Caimi alakítja; a fiatal olasz tenorista Cremonában debütált a Traviata Alfrédjeként 2004-ben, s már járt Miskolcon, ahol a Scala kórusával énekel operarészleteket. A produkció negyedik külföldi művésze pedig Jérôme Varnier, aki a lyoni operában Sarastroként lépett először a közönség elé, de barokk és kortárs szerzők művei egyaránt szerepelnek repertoárjában. Debussy operája különösen közel áll hozzá: Bernard Haitink vezényletével a Théâtre Champs-Élysées-ben, később pedig Montpellier-ben hallhatta őt a közönség az orvos szerepében. 2001-ben Lipcsében már Arkelt énekelte, és ebben a szerepben mutatkozik be Miskolcon is.

Forrás: Gramofon-archív

Kosztümterv a Pelléas és Mélisande-hoz a múlt század első feléből

Európa Kálmán Imrét ünnepli

Salzburgtól Szentpétervárig játsszák operettjeit

Kerényi Miklós Gábor, a Budapesti Operettszínház igazgatója idén valószínűleg törzsutasa lesz valamelyik légitársaságnak, illetve törzsvásárlója valamelyik benzinformációnak. A múlt héten Szentpéterváron járt, most érkezett vissza Prágából – Kálmán Imre műveit rendezi számos helyen.

✦ Albert Mária

Fotó: Gramofon-archív

Kálmán Imre mellszobra szülővárosában, Siófokon

A siófoki Koppstein gabonakereskedő családjában 1882 októberében, azaz 125 éve megszületett a harmadik gyermek: egy fiú, aki később Kálmán Imre, illetve Emmerich Kálmán néven lett világhírű. Rendkívüli zenei tehetsége korán kibontakozott, apja mégis jogásznak szánta, de ő tizenöt évesen beiratkozott a Zeneakadémiára. Azt is elvégezte Koessler Jánosnál, Bartók és Dohnányi híres mesterénél. Antalffy-Zsíros Dezsővel, Kodály Zoltánnal, Szirmai Alberttel, Jacobi Viktorral és Weiner Leóval egy sorban vizsgázott.

„Az évforduló megünneplésére a Budapesti Operettszínház a tervezettnél szolidabban készül. A Bajadér 2007 őszére tervezett premierjét 2008 tavaszára kell halasztaniuk, mert a főváros erősen csökkentette ennek a színháznak a finanszírozását is” – mondja Kerényi Miklós Gábor igazgató. De a születésnap estéjén, október 24-én *Te rongyos élet!* címmel nagyszabású gálaestet rendeznek, amelyre bécsi, prágai, szentpétervári vendégeket hívnak, és tárgyalnak egy „nagy névvel”, egy világhírű tenorral, aki szívesen elénekelne egy Kálmán-dalt.

Rengeteget vállal ebben a szezonban az igazgató, pedig – bevallja – túl van azon az életszakaszon, hogy ide nekem az oroszánt is alapon döntsön. Ám úgy érzi, szerte Európában föltámadt az igény, hogy modern tempójú, ám pontos előadásokkal találkozhasson a néző. Nincs értelme kifordítani a történeteket. Csak azért operettet játszani, hogy más legyen: badarság. Az emberek átnevelése – lássuk be, – nem sikerült. A közönség igenis fogékony a zenés népszínházi produkciókra. A salzburgi Csárdáskirálynő premier (2006. november) után azt értékelték a kritikusok, hogy Kerényit nem fertőzte meg a „rendezői színház vírusa”. A kedvező sajtóvisszhang miatt a tervezett 23 előadás helyett már a 29-iken is túl vannak. December 17-én a bécsi Volksoperben a Marica grófnő premierjének tapsolhatott a kényes ízlésű bécsi publikum.

Április közepén mégis lesz Bajadér premier, de nem a Duna, hanem a Néva partján, Szentpéterváron Kerényi – mostanában így: KERO® – rendezésében. A szövegkönyvet átdolgozták, ütőképessé alakították a librettót.

Szeptemberben a Csárdáskirálynő dallamára gördül föl a függöny Prágában, novemberben Erfurtban rendez, Strauss rejtélyes és izgalmas darabját, az *Egy éj Velencében* című operettet viszi színre, premier: december elsején.

Ahogy Salzburgban és Bécsben, a többi helyen is a KERO® jelzés áll a színlapon. Nagyon fontos, hangsúlyozza Kerényi Miklós Gábor, hogy milyen a rendezés, de régóta alapelve: ő vállal felelősséget a produkció egészéért. Most már csak úgy ír alá szerződést, ha elfogadják, hogy beleszól abba, milyen legyen a plakát, a szórólap, a műsorfüzet, kiket hívjanak meg a sajtóbemutatóra. A harcot nem könnyű terepen, Bécsben is sikerrel vívta meg. Tudomásul vették, hogy a karmesterrel minimum konzultálni akar a tempókról, és találkozni akar a színház baráti körével. Szentpéterváron, Prágában, Erfurtban már gond nélkül beleegyeztek mindebbe.

A péterváriakat nyilván motiválta, hogy Jekatyerinburgban Kerényi interpretációjában fantasztikus siker a *Marica grófnő*. A németországi Baden-Badenben négy előadáson töltötték meg a négyezer személyes nézőteret az érdeklődők a Budapesti Operettszínház vendégjátékán, a *Denevért* játszotta a társulat. A „kerós” *Denevér* a japánok szívébe is beleszólt, a szigetországból is sikerről érkeznek hírek. Érdekes kísérletet folytatnak a musicalekkel, mondja, ezek – a *Rómeó és Júlia*, a *Mozart*, a *Rudolf* – nem operett módra happy enddel, hanem akár a Shakespeare-drámák, halállal, szomorúsággal érnek véget. A közönség mégis rajong értük (nemcsak itthon: 2006 novemberében a *Mozartot* harmincszor játszották hagyományos játszóhelyükön, a müncheni *Deutsches Theaterben*), mert a szép pillanatok, ha boldogtalanok is, megfogják az embereket.

„Operencián” innen és túl

KERTÉSZ IVÁN: 216 ESTE AZ OPERÁBAN

Saxum Kiadó, 2006., 472 oldal

TALLIÁN TIBOR: OPERAORSZÁG

Jelenkor Kiadó, 2006., 436 oldal

Nehéz volna megmondani, ki és miért olvassa ma régi operakritikákat. Mire vágyik, aki kézbe vesz egy kritikagyűjteményt, s mit vár tőle? Zenét nem, hiszen a könyv nem szól, s minden kritika voltaképp egy kritikus szenvedéstörténet, hogy szavakkal beszéljen arról a komplex csodáról, amit operának hívnak, és amelyben a szavak a legkevésbé fontosak.

A lehetetlen megvalósításának ragyogó kudarcái ezek a könyvek – mondhatnánk Faulknerrel, de nem mondjuk, mert szó sincs kudarcokról. Ellenkezőleg. Így az elsőnél csak a második kérdésre nehezebb a válasz: aki olvassa, miért élvezi, miért érzi, hogy a szerzők elhalmozzák ajándékokkal, zenei, operatörténeti, dramaturgiai ismeretekkel, „operencián” inneni és túli gondolatokkal, összefüggésekkel, asszociációkkal. Kertész Ivánnak van nehezebb dolga, ő az elmúlt negyvenhárom év kritikáiból válogatott, amelyeket mind a Magyar Állami Operaház előadásairól írt. Nehezebb a dolga, mert írásainak célja az adott korhoz, évhez, estéhez kötődik: elegánsan, empátiával és hatalmas enciklopédikus tudás fölhasználásával bírálni és elemezni egy-egy operaelőadást a librettótól a muzsikáig, a vezényléstől a rendezésig, az énekesektől a diszletig, jelmezig, a fordítástól a kettős szereposztások, sőt az előző bemutatók összevetéséig. Természetesen a mai olvasó nem nagyon tud mit kezdeni azzal, hogy mondjuk x kiválóan győzte hangilag a szerep nehézségeit, vagy hogy y-nak lehetett volna jobban karikírozni az öregedő nő szerelmét. (Minél jobban és mennyire?)

Ez a mindenre és mindenkire kiterjedő figyelem azonban az operaműfaj szeretetéről szól és minden művészi teljesítmény mélyesleges tiszteletéről – ami még az elmarasztaló bírálatokban is ott van.

Kertész Ivánnal egy operaházi nagy időutazáson vehetünk részt, ahol idegenvezetőnk láthatólag mindent tud, a könyv „némaságáért” kárpótol a sok megvilágító erejű ismeret, amikor pedig becsukjuk, nem befejeződik valami, hanem elkezdődik. Lesz, aki emlékező útra indul vissza az időben, hogy újra átélje, amit a Sugár úti palotában az elmúlt évtizedekben egyszer már átélt, de még többen lesznek, akik a DVD-s polc felé veszik az irányt.

Ha Kertész Ivánnak nehezebb volt a dolga, akkor Tallián Tibornak értelemeszerűen könnyebb. Több helye van, ezt jól kihasználja, valósággal tobzódik az értelmezésekben, saját kifejezését kölcsönözve: nagy a gondolatébresztő potenciálja. Olvasóját ambivalens érzések kísértik: hol lebénítja a szenvedéllyel rázüdített tudás és tudatni akarás, hol fölropteti, s azt érzi, mintha már ő is szárnyalni tudna.

Tallián Tibor „Operaországának” nem krónikása akar lenni elsősorban, hanem alakítója. Könyve nem az operajátszásról, hanem az operajátszásért született. Majdnem tíz évet fog át (1995–2004-ig) – vajon miért tartott két évig a megjelenítésé? – benne van a magyar operakultúra minden heroikus szépsége és nyomorúsága. A Muzsika folyóiratban

megjelent írások nem egyszerűen kritikák, esszék inkább, zeneelméleti, történeti, dramaturgiai alapozással és – ha van ilyen – zenepolitikai attitűddel.

A kötet első felében magyar operáról ír Erkel Bátori Máriajától Madarász Iván Utolsó keringőjéig. Elkötelezett hívőknek mutatkozik, mert megrendítő szeretettel keresi és mutatja föl a jót a kezdeti hazai próbálkozásokban éppúgy, mint a későbbi remekművekben vagy ígéretes félmegoldásokban.

Minőségére kihegyezett ironiája, szarkasztikus szókimondása a könyv

második felében bontakozik ki inkább, amikor a világ operairódalmának hazai interpretációjáról ír.

Két tisztességes, remek könyv született, jó kritikuskok tollából. Milyen a jó kritikus? Akinek dicséretére vágyunk, bírálatától rettegünk. Akinek hiszünk.

Szále László

.....Már a legelső hangoknál rabul ejt a megszólaló zongora könnyfakasztóan gyönyörű, lágy, puha és mégis fényes hangja..."
Balázs Miklós - momus.hu

SZILASI ALEX
CHOPIN ÖSSZES MŰVE
PIRELLA ZONGORÁN

CHOPIN VALSES
ALEX SZILASI
AN AUTHENTIC PIRELLA PIANO

HUNGAROTON CLASSIC
fuzeau Fabbrini Lencerolon

OPERA – ZENESZERZŐK, MŰVEK, ELŐADÓMŰVÉSZEK

Szerkesztette: **Batta András**
Vince Kiadó, 2006., 930 oldal

1999-ben a Könemann zeneműkiadó megrendelésére jelent meg előbb németül, aztán más idegen nyelveken az Opera című monumentális album Batta András szerkesztésében. Mire a magyar verzió – a közelmúltban – napvilágot láthatott, már a Tandem Verlag jegyzi az eredeti kiadványt, sejtjük, hogy miért: a számítógépes játékok forgalmazása finanszírozza a minőségi könyv- és kottakiadást... A magyar kötet egyébként az egyik legigényesebb magyar kiadó, a Vince gondozásában jelent meg.

Mіндеzt – és egyéb információkat is – azért szükséges előrebocsátani, hogy az olvasó számára világos legyen: egy kész anyag fordításáról van szó, bár zömmel magyar szerzőktől, és néhány oldalas, a magyar operajátszást bemutatni hivatott fejezetekkel.

Tekintettel a fentiekre bizonyos hiányok nem kérhetők számon, bár 1999 táján már a közfigyelem előterében állt a Jean-Philippe Rameau-renaisszánsz, amely ebben az albumban nem tükröződik, a szerző csupán egy művel szerepel, csakúgy, mint Prokofjev. (Igaz, az életrajzokban fől-sorolásszerűen mind ott vannak az életművek egyéb

darabjai.) Több művével szerepel benne Werner Henze, nagyon helyesen, ellenben hiányzik Tom Johnson, viszont gazdag a Zemlinsky munkásságát tárgyaló fejezet. A súlyos kötet így is 930 oldal, s minthogy lexikonszerű, egy új kiadás nyilván bővíthető–szűkíthető lehetne, természetesen aszerint, hogy a szerkesztő milyen szerzőket és műveket tart megfelelő színvonalúnak.

130 zeneszerző 300 műve szerepel a lapokon, amelyeket jó pergetni, a képanyagot gondosan válogatták, az illusztrációk is szolgálnak érdekes információkkal. Kinek? „Mindenekelőtt olyan érdeklődő olvasóknak, akik egyáltalán nem, vagy csak kevésbé ismerik az opera világát.” A könyv erénye, hogy bőséges adattalománnyal segíti a tájékozódást, a névmutató, az ősbemutatók jegyzéke és a zenei alapfogalmak gyűjteménye mind hasznosak. Problematikus viszont a magyar operajátszás áttekintését célzó fejezet, amely nem egyszerűen vázlatos, hanem elnagyoltságával erősen félrevezető. A hazai komponisták és előadók nem bőbeszédűbb, hanem sokkal átgondoltabb, alaposabban szerkesztett passzust érdemeltek volna.

Albert Mária

BARTÓK A SZÍNPADON

Válogatta és szerkesztette: **Burda Zita és Kis Domokos Dániel**
Osiris Kiadó, 2006., 203 oldal

Úgy múlt el a nevezetes Bartók-émlékév, hogy nem jártunk térdig kiadványokban. A hang-összkiadás Új Sorozat néven elindult. De tizenhárom évig nem lesz mód leghíresebb zeneszerzőnkre különösen odafigyelni: 2020, a zeneszerző halálának 75. évfordulója még mesze. Jól tette hát a kiadó, hogyha késve is – az Országos Széchényi Könyvtárral karöltve – kihozta a három színpadra komponált Bartók-mű (valamint a Táncszvitre koreografált Bálványosvár) első évtizedeinek képes krónikáját.

Díszlet- és jelmeztervek, rengeteg (a kor szokása és technikája miatt pózos) fotó, korabeli külföldi lapok írásai díszítik a kötetet, amely – ne legyünk naivak – annak ellenére lesz szakkönyv, hogy népszerűen, bőven illusztrált. Gyanyitom, inkább vajt fülű Bartók-fának, PhD-hallgatók és egykori vagy mai előadásokban érintett művészek forgatják majd – ki mást érdekelne ab ovo, mondjuk, Tóth Dénes elismert kritikus kilenc sora a Mandarin előadásáról egy hatvan évvel ezelőtti újságszámból, vagy Ortutay Zsuzsa rákosista szemellenzövel írt, hosszadalmas cikke a Fából faragott királyfiról?

Oláh Gusztáv esszéjét (Bartók és a színház) szektor-szemlegesen kellene olvasni, mert azon túl, hogy kiváló

és tömör írás, mintapéldája a sorok közül üzenő művészeknek, akit korlátoz a hatalom. A szerkesztők figyelmességét dicséri, hogy egybevetették az 1955 szeptemberi, Új Zenei Szemlében közölt szöveget az angol alapcikkkel: az eltérések feltárása nélkül nem érne célba minden üzenet.

Csak remélni lehet, hogy az 1956 utáni Bartók-interpretációtörténet ugyanúgy efféle, jól átlátható kötetbe foglalják majd, még ha szerzteágazó is. Ha meg-

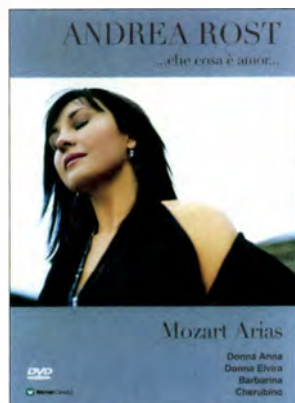
valószínűsül, akár kontrasztosza is szemlézhetjük kor-szakos társalkotók olvasatait – s mintha nem ugyanarról a műről beszélnének. Az 1936-os Kékszakkallú kapcsán például oldódní látszott a ballada szó szerinti színpadi értelmezése, „egyetlen kard és egyetlen lilium jelképezi a fegyvertárat, a kert”, újságolja Oláh, a szcenika művésze. A gyakran teljesen eszköztelené, kiüresített színpadúvá redukált mából nehézké elképzelni, miként volt képes akár a harmincas évek közelsége Bartók meglehetősen absztrakt muzsikáját s a stríndbergi lélektani drámát romantikus képeskönyvek látványa alatt befogadni. (Kodály Zoltán értő, kollegiális írása már 1918-ból tanúsítja, hogy az opera keletkezése óta eltelt hét év átforgalma a budapesti laikusok ellenséges érzületét is.)

Apropó, vajon az idén jubiláns Kodályt méltón tudjuk-e majd ünnepelni?

Ókóvács Szilveszter

„...CHE COSA È AMOR...”

(MOZART-ÁRIÁK)

Rost Andrea – ének

Liszt Ferenc Kamarazenekar

Vezényel: Pál Tamás

●●●○○

Rost Andrea már nagyon megérdemelt egy DVD-t, amelynek kizárólag ő a főszereplője. De lehet, hogy elsőként nem ezt a DVD-t érdemelte volna. A Mozart-év utolsó napjaiban került piacra a korong, ami persze örömet szerez azoknak, akik tisztelik Rost művészetét, és szeretik Mozart muzikáját. A 2004-ben megjelent azonos című árialemezről, amelyen tizennégy szám szerepel, négy került erre a hordozóra. Az előhangban az énekesnő okosan és élvezetesen beszél arról, milyen érzelmek kötik a zeneszerző műveihöz, majd következnek a négy ária, ezek közül csak egyet, a Don Giovanni Donna Annáját énekelte színpadon. Lehet még Donna Elvira – ugyancsak a Don Giovanni-ban – viszont valószínű, hogy sosem lesz Cherubino és egészen biztosan „kinötte” Barbarinát a Figaro házasságából. Akinek édes-bús áriáját a játék kedvéért mégis fölénekelte a CD-re és erre a DVD-re is.

Játék a képekkel – ez volt a cél és a koncepció, ami talán legelbűvölőbbben a negyedik klipben valósult meg. Cherubino Voi che sapete kezdetű áriája fölött a stúdióbeli munkafolyamatot megőrkítő képsor pereg. Ezek a kockák Rost egyéniségének sokszínűségét mutatják be: mennyi humor, mennyi vidámság sugárzik belőle, miközben a munkát halálosan komolyan veszi. Azért az anyag visszahallgatásánál kibújik a cipőjéből, és a lábujjait tornáztatja. Ha ez a klip egy teljes felvételhez bónuszként csatlakozna, nyugtázhatnánk: minden rendben. Így azonban azt kell mondanunk, jó, hogy ez a korong megjelent, de még jobb lenne, ha egy igazi. Rost tehetségéhez méltó operafilm is készülne – mielőbb.

Albert Mária

Warner Classics
2564-63886-2

BENJAMIN BRITTEN: GLORIANA

Josephine Barstow, Tom Randle

English Northern Philharmonia

Karmester: Paul Daniel

●●●●●

Ha kíváncsiak rá, hogy az előadást megelőző káosz miként szerveződik varázsütésre renddél, a kavargásból ráadásul hogyan lesz professzionális operafilm, feltétlenül szerezzék be ezt a DVD-t! A felvétel okkal kapott Emmy-díjat. Phyllida Lloyd munkájáról minden rangos szaklap elismeréssel írt az elmúlt hetekben.

A brit zeneszerző 1953 júniusára, II. Erzsébet koronázási ünnepére készült el a művel, amit legfelsőbb jóváhagyással mutattak be a Covent Garden Operában. (Pedig a téma kissé kényes – bár nem ismeretlen – I. Erzsébet, a szűz királynő és Essex grófjának különös szerelmi viszonya.) Az Opera North ötven évvel később, 1993-ban felújította Phyllida Lloyd rendezésében, s ő vitte filmre is az előadást.

Az operafilm-készítés alapkérdésének Phyllida Lloyd azt tartja, hogy a néző szemszögéből fotográfálják-e a történetet. Szerinte az adhat pluszt a nézőnek, ha olyasmint láthat, amit a zsölygeből sosem. Nos, a Gloriana-ban bepillanthatunk a kulisszák mögé, föltűnik egy udvarhölgy banánt majszolva, az egyik apród elektronikus játékkal szórakozik, és így tovább, de mindent csak mértékkel. Lloyd egyedül, megfelelő szereplők nélkül persze nem alkothatott volna ilyen mesterművet. Erzsébet alakjában Josephine Barstow zseniális, versenyre kél Helen Mirren vagy más kitűnő brit színészek teljesítményével. Essex szerepében a fiatal Samuel Ramey-re emlékeztető Tom Randle szintén hiteles. Az opera mintha összefoglalná a brit zenetörténetet: táncmuzsika, udvari zene, gálans dal gazdagítja e műben Britten szerzői arcképét. Szórakoztató és magával ragadó.

Albert Mária

Opus Arte – Mevex
OA 0955 D

BELLINI: NORMA

A Bayerische Staatsoper produkciója

Gruberova, Ganassi, Todorovich,

Scandiuzzi – ének

Karmester: Friedrich Haider

●●●●●

Edita Gruberova sokáig, 2005-ig várt (sok unszolás ellenére is), míg repertoárjára vette a Normát – és a legjobbkor tette. Először egy koncertelőadásban próbálta ki, és csak később merészkedett vele színpadra: 2006-ban a müncheni Bajor Operában, Jürges Rose rendezésében. A híres énekmester, Ruthilde Boesch nem véletlenül tartja minta-nebulójának Gruberovát (lásd 2006 őszi számunk), az énekesnő nem enged a producerek, igazgatók, rendezők szíren-szavának, egyelőre ő tudja jobban, mit tud kellő magabiztossággal, ugyanakkor művészi alázattal elénekelni. A Normát tudja, persze nem mezzóba hajló drámai sötétítéssel, ahogy a huszadik században kikristályosodott előadói hagyomány kívánná, hanem bel canto stílusban, mivel nem tagadható: a Norma bel canto opera. Az Adalgisát megformáló Sonia Ganassi is ebben a tónusban tartja a druida papnőt. Így hangban is pontosan kifejeződik az a fura és – míg a világ, világ – érvényes szituáció: vetélytársak a szerelemben, de egyformán vesztesek is, tehát szolidárisak egymással. Jürgen Rose kicsit huszadik-huszonegyedik századira rendezte az előadást, legalábbis, ami a jelmezeket illeti. A ruhák, a tenyértetoválas muzulmán környezetre utalnak, de a színpadkép semleges, épp csak jelzett. (Egyébként ez, valamint az artistikus világítás is az ő terve.) A kórus jól mozgatható a levegős térben, a szereplők nincsenek papírmasé fák közé beszorítva (hozzáteszem: mint Budapesten). Ebben a közegben a levegő sűrűsödik igazán, a szereplők intenzitása sugárzik. Friedrich Haider pálcaja alatt hajlékonyan, mégis erőteljesen szól az operazenekar.

Albert Mária

Deutsche Grammophon – Universal
00440 073 42 19 GH 2

TAN DUN: TEA – A LÉLEK TÜKRE

Haijing Fu, Nancy Allen Lundy,
Christopher Gillett, Ning Liang,
Stephen Richardson – ének
NHK Szimfonikus Zenekar
Karmester: Tan Dun

A közelmúlt New York-i Tan Dun-premierje (Az első császár), amelyet a Bartók Rádió felvételtől közvetített, felkeltette érdeklődésemet a szerző korábbi operája iránt. A darabot 2002-ben mutatták be a Suntory Hall-ban, DVD-n 2004-ben jelent meg. Az opera filozofikus meséje kissé lila, zenéje ízlésesen eklektikus, rácsodálkozása a keleti kultúrára, az ősi tradíciók iránti vonzalom meglepő módon nyugatias. Tan Dun e tekintetben közelebbi rokona Puccininek vagy Eötvösnek, mint Kuroszavának. Jellemző, hogy ugyanolyan mértékben hivatkozik az antik tragédiájatszásra, mint a no-színházra. A Pierre Audi által szcenizozott előadás helyszíni hatásáról nem igazán alkothattunk képet; valószínű, hogy amit a DVD-n ízlésesen találunk, az élőben elementáris is lehetett. Tan Dun nem az opera hagyományából, nem az operajátzás tradíciójából indult ki, hanem saját, „organikus zenének” nevezett kompozíciós eljárásából, amely technikai értelemben egy speciális hangszerelei gondolkodásmódot jelent. A hagyományos instrumentumok mellett kövek, cserepek, víz, stb. hangjait halljuk, de elsősorban nem a filmzenei atmoszféra, a naturalizáló zörejlátás megteremtése a cél, hanem az új „hangszerek” integrálása. Miként lehet használni két kavicsot,

vagy két „lavór” vezet dallam (!) hangszerként, arra a DVD bónuszfilmjei mutatnak elképesztő példákat, hihetetlen invenciózus és virtuóz etűdöket. A természeti tárgyak hangszerré alakításával bőséggel is él Tan Dun, misztikus az operát nyitó „víz-zene”, vészjósló a harmadik felvonás kemény „cserepzenéje”. Természetesen a kavicsok kocogtatása normál esetben nem lenne egyensúlyban a szimfonikus hangzással, hangját fel kell erősíteni, miként az énekesekét is. Utóbbit nem azért, amiért szokták, hanem azért, mert Tan Dun a testet is hangszernek használja, a sóhajokat, a ruhák hangját éppúgy igényli, mint az énekhangot. A zenekar és a színpad viszonya hiper-bayreuthi, amelyhez 21. századi hang és fénytechnika társul. Mindebből következik, hogy a darab hagyományos operaházban előadhatatlan, ez az opera eleve koncertterembe készült. Amikor elkezdődik az előadás, a látvány nyomán óhatatlanul felszakad az emberből; hiszen ez a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem! Azt hiszem, hogy a budapesti operánséges időkben ez természetes reakció.

Molnár Szabolcs

Deutsche Grammophon – Universal
00440 073 0999

RICHARD WAGNER: TRISZTÁN ÉS IZOLDA

Christine Brewer, John Treleaven,
Dagmar Pecková, Boaz Daniel, Peter Rose,
Jared Holt, Eugene Ginty, Mark Le Brocq,
Jonathan Lemalu – ének
BBC Szimfonikus Zenekar
Karmester: Donald Runnicles

Íme, két éven belül már a harmadik teljes, kortárs Trisztán-felvétel CD-n! Christian Thielemann bécsi, majd Antonio Pappano Covent Garden-i produkciója mellett Donald Runnicles szintén Londonban dirigálta lemezre Wagner talán leghatásosabb zeneművét. A San Francisco-i Opera főzeneigazgatóját a hazai wagneriánusok leginkább a bécsi Staatsoper rendszeres vendégkarmestereként ismerhetik, a Trisztán az első teljes Wagner-opera, amit lemezre vezényelt. A mostani CD-t a Barbican Hall három koncertszerű előadásából keverték össze. A hangmérnökök gondosan kitisztogatták a zavaró teremzajokat, de meghagyták a felvonásvégeket követő tapsvihart, mintegy mentségül a szépséghibákra és egyben igazolásul a közönségsikerre. A karmester hallhatóan nem akarta saját képére formálni a darabot, nem próbált szokatlan tempókkal, kiemelésekkel vagy dinamikai trükkökkel feltűnően eredetit alkotni. A darab iránti tiszteletét jól esően nyugtázhattuk, ugyanakkor az előadók nem nyújtanak felejthetetlen teljesítményt. Runnicles becsülettel végigküzdi a darabot, szenvedélyben sincs hiány, ám a BBC szimfonikusok hangzása olykor maszatos, máskor nyers, egyszerűval korántsem fogható az említett bécsi vagy Covent Garden-i operazenei karok kristálytisza játékához. John Treleaven személyében sem sikerült megtalálni az ideális Trisztánt, bár a birt tenor keresett

Wagner-énekesnek számít. Az alsó regiszterben hatásos és meggyőző, ám a magasban présel és nem egyszer bizonytalan. Hasonlót mondhatunk az Izoldát alakító Christine Brewerről is, akinek éles magas hangjai tokerezgetően házsártos jelleget kölcsönöznek az általa megjelenített ír királynak. Mindazonáltal az előadásnak szép és meghitt pillanata a nagy szerelmi duett második része („O, sink hernieder...”). A többi énekes teszi a dolgát, szerencsére egyikük sem akar a főszereplők fölé magasodni.

A végeredmény többé-kevésbé kiegyensúlyozott, hallgatható, ám inkább csak közepes előadás. Ilyen értelemben beteljesíti Wagner álmát, aki a darab komponálása közben így írt műzsájának, Wesendonck Matildnak: „Ebből a Trisztánból valami félelmetes kerekedik! Ez az utolsó felvonás!!! Félek, ezt az operát betiltják – hacsak valami rossz előadás paródiává nem torzítja az egészet; csak a közép-szerű előadás mentheti meg, mert az igazán tökéletesen jótól megbolondulnának az emberek...” Nos, e felvétel nyomán alaptalan a félelem: nem paródia, és az emberek megveszni sem fognak tőle, érte.

Rockenbauer Zoltán

Warner Classics
558006-2

MOZART: FIGARO HÁZASSÁGA

A Théâtre des Champs-Élysées előadása
 Spagnoli, Dasch, Joshua, Pisoni,
 Kirchschlager – ének
 Concerto Köln, karmester: René Jacobs

●●●●○

2001 napfényes, csakis Ady tollára méltó öszén Párizsban két szenzációról cikkeztek a lapok: Rippl-Rónai és kortársai festményeiről, amelyeket az Hôtel de Ville-ben állítottak ki a franciaországi magyar kulturális évad keretében. A másik izgalom helyszíne a Théâtre des Champs-Élysées volt: itt René Jacobs vezényletével Mozart Figaro házassága című operáját mutatták be.

Most hozzáférhetővé vált a Jacobs-projekt egy későbbi, 2004-es – tehát érettebb – felvétele DVD-n. A zenekari árokban a Concerto Köln ül(t) régi, illetve kópia hangszerekkel, de a hangzás mégsem fakó. Jacobs egy-egy felvonás elején üdvözölt mosollyal kap be egy cukorkát, ám anélkül is megédesítené a percek, amelyeket a képernyő előtt töltünk. A produkció mindent cáfol, amit Magyarországon sokan gondolnak az operajátszásról. A szereplőgárdából világszerte ismert sztárrá csak Angelika Kirchschlager vált. A többiek jó képességűek, de nem extra szépségű hangok birtokosai. A régizene világából való énekesek, akik Jacobs zenei irányítását maradéktalanul elfogadták. A színen festői rendetlenség uralkodik, mintha egy öreg udvarház padlásán járnánk – Hans Schaver-noch munkája a színpadkép. A jelzett polcok és ajtók szabaddá teszik a teret, jól lehet közöttük játszani. A jelmezek pontosan idézik a kort, a játéka, a zenei stílus kimunkált, finom, de nem finomkodó, hanem egyszerű és természetes. Jean-Louis Martinoty rendező előadása klasszikus, mégis modern. Párizsban azóta megváltozott a világ: Gerald Mortier merész „artistái” vezénylik a parádét. *Albert Mária*

BelAir classiques – Karsay és Társa
 BAC 017

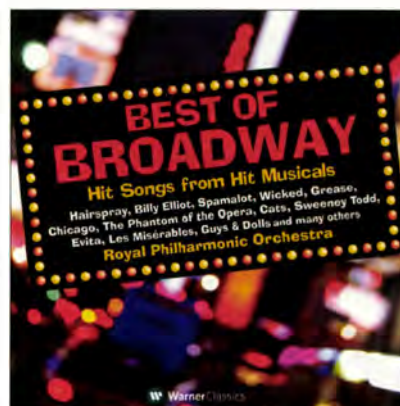

VIVALDI: HŐSÖK – OPERAÁRIÁK

Philippe Jaroussky – ének
 Ensemble Matheus
 Karmester: Jean-Christophe Spinosi

●●●●○

Micsoda énekesek vannak a króm és műanyag harmadik évezredben! Még harminc síncs Philippe Jaroussky, de a kontratenorok világát máris szinte felrobbantotta, megmutatva, hogy a sors némely kegyeltje számára nincs akadály a virtouzitásnak és a kristályos intonációnak. Ahogy Vivaldi sosem hallott operáiból énekel áriákat, egy magas mezzo kamaszlány lép elénk – meg is kapja a stigmát: túl nőies. Mintha a pályatársak nem ugyanezt tűznék célul kasztrált hangminta híján, csakhogy nehézkes, levegős és gyakran fakó éneklés születik a falzett erőlködésből. A grafomán Antonio Vivaldi zeneszerzői pályáját átfogja e válogatás, a korai velencei évektől Bécsig, a végállomásig jutunk. Az áriák tüzesek, guszthusosak, vagy könnyesek: mindig elvisznek a zsenialitás küszöbére, ahol megdöbbenve állunk (mind közül talán a legszebb a Giustino részlete). Aztán kiderül: mind szekvenciákból sokszorozza magát, vagy akkordmenete leplezi le a chaconne-sablont, amellyel ez a még ma is csak sejthető méretű, tömegtermeléses életmű előállhatott. Philippe Jaroussky s általában a mű-kasztrált falzettisták hanganyaga a teljes funkció énekléshez képest árnyalat nélkülinek hat. Ám korlátozott decibelek és felhangok mellett a fiatal művész fürgesége feltűnő, s az is, ahogy passacagliákban kissé steril, ám megkapó zeneiséggel formál. A felvétel korhú együttese ugyanilyen elsőrangú forma- és effektus-zenekar. Micsoda énekesei lehetnek Vivaldinak?! – a végére ez az ámuló kérdés marad. Akik nemcsak virtuóznak és muzikálisan, hanem kirobbanó erejű személyiségek is lehetnek... *Ókouvás Szilveszter*

Virgin Classics – EMI
 00946 363414 2 2

BEST OF BROADWAY

May Carece, Michael Dore – ének
 Royal Philharmonic Orchestra
 Karmester: Nick Davies

●●●●○

Tény, hogy a musical leváltotta az operettet. Sőt, nézőszám és jegyvásárlói korfa szerint az operát és a prózai színházat is lenyelheti. Hisz profin „megcsinált” és marketingelt este, ahol miniatűr hangocskák elviseléséért modellalakú főszereplőket adnak, ahol garantáltan nem tizenkét tonett szék, hanem mindentudó megadiszlet játszik. Kicsi éneklés és csak kevés dialógus: a zene fülbe, a gördülékenyre írt sztori agyba mászik. Hosszas zsákban szenvedés, királydrámás moralitás helyett könnyes, dübörgő hepiend, ez volna a musical. (Tisztelet a kivételnek.) Jelen „Best of” duplalemez a Királyi Filharmonikusok legszomorúbb évét idézi, amikor emberiségellenes cselekményeket követtek el popritmusban, egy tapsoló dobegép bűnszegédletével. Ma annival jobb a helyzet, hogy nem Mozart és más magatehetetlen szerzők, hanem a legravasabb musical-rókák zenéit játsszák új, szimfonikus hangszerelésben. Harmincegy darab legnépszerűbb részletei szólnak, a szólista pár énekelgeti őket. Remek kultúrantropológiai esszé-téma lenne e slágersorozat, mert három-négy biztos, formás receptnél több nem forog itt. Némelyik műalkotás mifelénk ismeretlen, másokat meg nem találni – az Elisabeth-ét nem kár, de a Chesst hiányolom. S hogy egy popsám sokszor ekvivalens a musicalbetéttel, arra példa a Mamma mia!-egyveleg, s ha már a svéd szerzőpárosnál tartunk: egyik Abba-sikerből után húzzák a másikat. És milyen érdekes! Úgy múlik, de legalábbis tumpul a világ dicsősége, hogy az úttörő mű, Bernstein pompás klasszikusa már nem fért e toplistára. Őszinte leszek: nem is ide való. *Ókouvás Szilveszter*

Warner Classics
 2564 64 78-2

• nyitány •

dalművészet • építészet • Bartók Béla • művelődés
színpad • Nádasdy Kálmán • közéleti találkozók
történelem • Harangozó Gyula • Királyi páholy
világsztárok • diplomácia • Erkel Ferenc • tánckar
koreográfia • Ybl Miklós • 1884 • Székely Mihály
Lotz Károly • ágenförgalom • zen • hagyomány
díszlettervezés • trakt • tehetség • előadás • kórus
zenekari kultúra • Liszt Ferenc • freskó • műemlék
hangszer • karmesterek • Székely Bertalan Terem
szmocting • költar • zene • Földy Lottan • tánc
Filarmoniai Társaság • festészet • lakcipő • bál
Oláh Gusztáv • rendező • pezsgő • Otto Klemperer
Andrássy út • színház • Ferencsik János • zongora
bronzcsillár • Réti József • felvonás • szobrászat
zeneszerzés • Goldmark Károly • premier • balett
Strobl Alajos • Vörös Szalon • kulturális örökség
• függöny •

MAGYAR ÁLLAMI
OPERAHÁZ

Semmi komoly, csak jazz

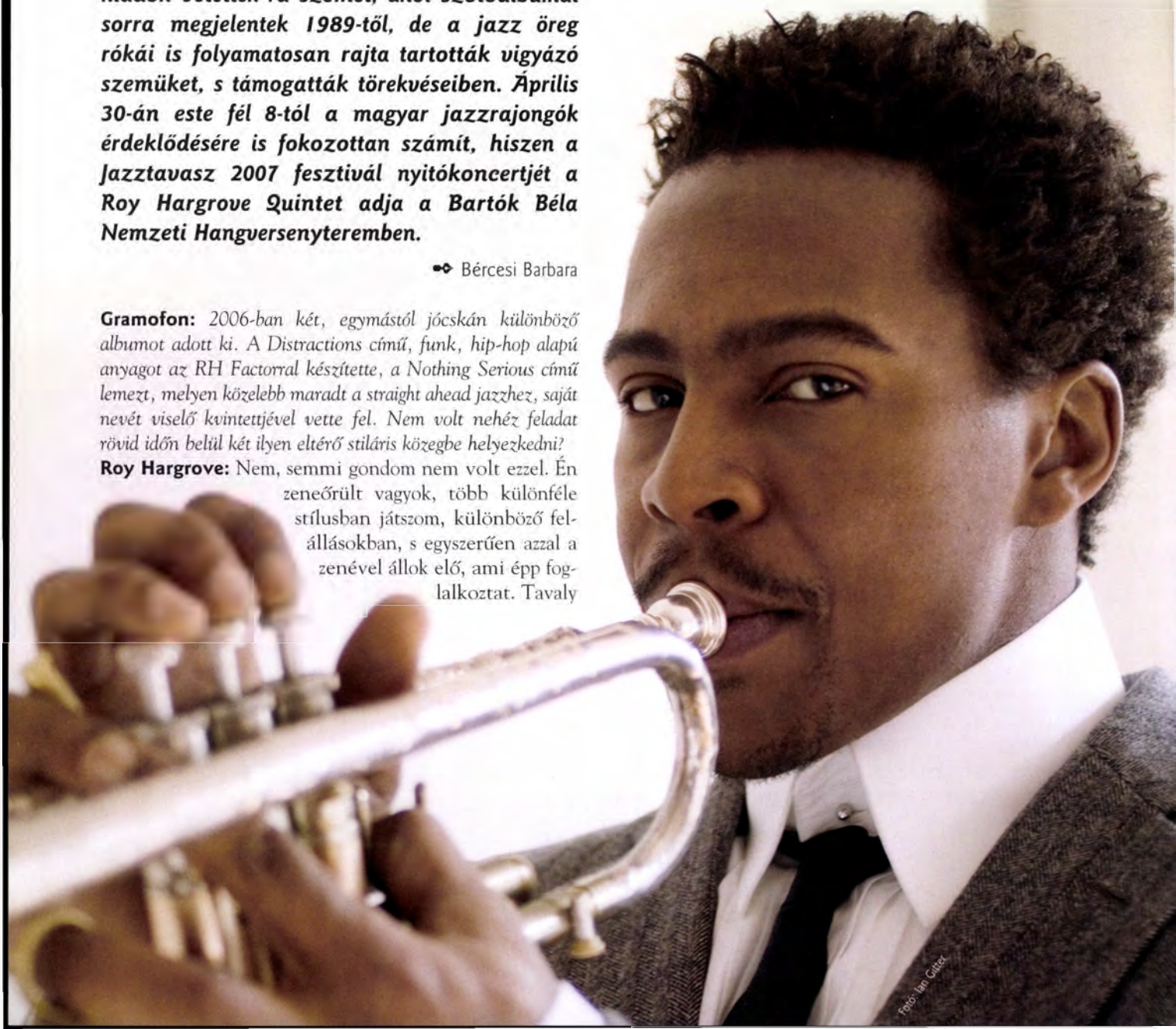
Beszélgetés a kétszeres Grammy-díjas Roy Hargrove-val

Roy Hargrove, a 37 éves trombitás-szárnykürtös eddig is időről időre a jazzvilág figyelmének középpontjába került. Középiskolás korában Wynton Marsaliséba, aki, mondhatni, felfedezte leginkább a hard bopra fogékony ifjú kollegáját. Később a Novus és a Verve lemezkiadók vetettek rá szemet, ahol szólóalbumai sorra megjelentek 1989-től, de a jazz öreg rókái is folyamatosan rajta tartották vigyázó szemüket, s támogatták törekvéseiben. Április 30-án este fél 8-tól a magyar jazzrajongók érdeklődésére is fokozottan számít, hiszen a Jazztavasz 2007 fesztivál nyitókoncertjét a Roy Hargrove Quintet adja a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben.

➤ Bércesi Barbara

Gramofon: 2006-ban két, egymástól jócskán különböző albumot adott ki. A *Distractions* című, funk, hip-hop alapú anyagot az RH Factorral készítette, a *Nothing Serious* című lemezt, melyen közelebb maradt a straight ahead jazzhez, saját nevét viselő kvintettjével vette fel. Nem volt nehéz feladat rövid időn belül két ilyen eltérő stílus közegbe helyezkedni?

Roy Hargrove: Nem, semmi gondom nem volt ezzel. Én zeneőrült vagyok, több különféle stílusban játszom, különböző felállásokban, s egyszerűen azzal a zenével állok elő, ami épp foglalkoztat. Tavaly

egymástól függetlenül mindkét formációmmal úgy éreztük, hogy olyan mondanivalónk született, amit szívesen lemeze vennénk. Ennyi az egész.

G.: Mire utalnak a lemezcímek? *A Nothing Serious*, vagyis „semmi komoly” című albumon vannak igencsak komoly pillanatok, miközben persze hallani, mennyire felszabadultan, élvezettel játszanak. *A Distractions*, azaz „zavaró körülmények” cím is magyarázatra szorul.

R. H.: Ebben a két konkrét esetben nem úgy gondoltam a címekre, hogy azok a lemezt jellemeznék. Mindkettő egy-egy szám címe volt, amelyek már korábban születtek, s egyszerűen jól hangzottak albumcímnak is. Nem sokat törtem rajta a fejem, hogy milyen jelentéssel bírnak a lemeze vonatkoztatva. *A Nothing Serious*ot, egy Leo Quintero-számot az akkori zongoristám, a legendás Ronnie Matthews hozta, a *Distractions* pedig tőlem származik. Utóbbi mint számcím arra utal, mennyi zavaró tényezővel, akadállyal kell manapság megküdenie egy muzsikusknak, amikor a zenéjét el akarja juttatni a nagyközönséghez.

G.: De ön azért szerencsés ember...

R. H.: Így igaz! Ha tetszik, a *Nothing Serious*-cím arra mutat rá, hogy manapság sok zenész túl komolyan veszi magát, és egyáltalán nem törekszik rá, hogy egyszerűen, érthetően szóljon a hallgatóihoz.

G.: Ha már a kettősségeknél tartunk, azt is elmondhatjuk, hogy ön egyszerre tartja szemét a múlton, a jazztradíción, és a jövőn azáltal, hogy lehetséges új kifejezési módokat keres. Belső igénye, hogy mindkét irányban nyitott legyen?

R. H.: Én nem különböző irányokként élem meg ezeket a dolgokat, számomra a zene egylényegű. Egyszerűen azt játszom, ami belőlem fakad, amit az évek során leszűrtem magamnak.

G.: *A Down Beat* magazin 1999. májusi számában olvasható egy interjú akkori kvintettjének tagjaival. Abban hangsúlyozza annak jelentőségét, hogy egy „working band”-del, egy folyamatosan együtt működő zenekarral dolgozhasson. Abból a felállásból, ha jól tudom, mára csak Willie Jones III dobos van önnel. Hogyan választja meg a társait?

R. H.: Ma már Willie-vel sem nagyon játszom. A pályafutásom során azt tapasztaltam, hogy úgy háromévenként cserélődnek az együtteseim tagjai, ennyi az „élettartama” egy formációnak. Manapság több zenész arra vágyik, hogy saját zenekart alapítson, így nehéz megtartani egy-egy csapatot. Ha létre jön egy banda, igyekszem minél többet koncertezni velük, hogy kialakuljon egyfajta egység, telepatikus viszony, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy igazán jól játsszunk. Amikor úton vagyunk, olyanná csiszolódnak, mint egy család.

G.: Jelenleg kik a „családtagjai”?

R. H.: Most fiatalabb sráccokkal játszom: Gerald Clayton

zongorázik, Joe Sanders bőgőzik, Montez Coleman dobol és Justin Robinson az altszaxofonos.

G.: Hogy esett épp rájuk a választása?

R. H.: Szeretem, ahogy muzsikálnak: rengeteg energia, tűz van a játékukban. Mindenkinek rendkívül pozitív a hozzáállása a közös munkához, ami szintén nélkülözhetetlen. Ahogy említettem, ez különösen fontos a turnékon, amikor, mondhatni, együtt élünk egy ideig.

G.: Kicsit visszakanyarodnék a 2002-es évhez, amikor megjelent a *Directions in Music* album Herbie Hancockkal és a pár hete elhunyt Michael Breckerrel. Jól érzelélem-e, hogy ez a lemez fordulópont volt a pályáján? Nemcsak azért, mert második Grammy-díját kapta érte, hanem mert annak ellenére, hogy már korábban is állandó figyelem övezte tevékenységét, és sokan az egyik legkiemelkedőbb tehetségnek tartották, ezzel a produkcióval lépett a legnagyobbak közé.

R. H.: Ezt nem tudnám megmondani. Annyi biztos, hogy óriási élmény volt számomra Herbie-vel együtt játszani, akire mint példaképemre tekintek, hiszen oly sok zenei korlátot döntött le, s olyan kiemelkedőt alkotott az évtizedek során. Éppen ezért nagyon tiszteltem őt. Lenyűgöző és tanulságos volt vele dolgozni. Michael Breckerrel is élveztem az együttjáratot. Mivel ő sok évet töltött egy zenekarban bátyjával, Randyvel, igen jól érezte, miként kell egy trombitással játszani.

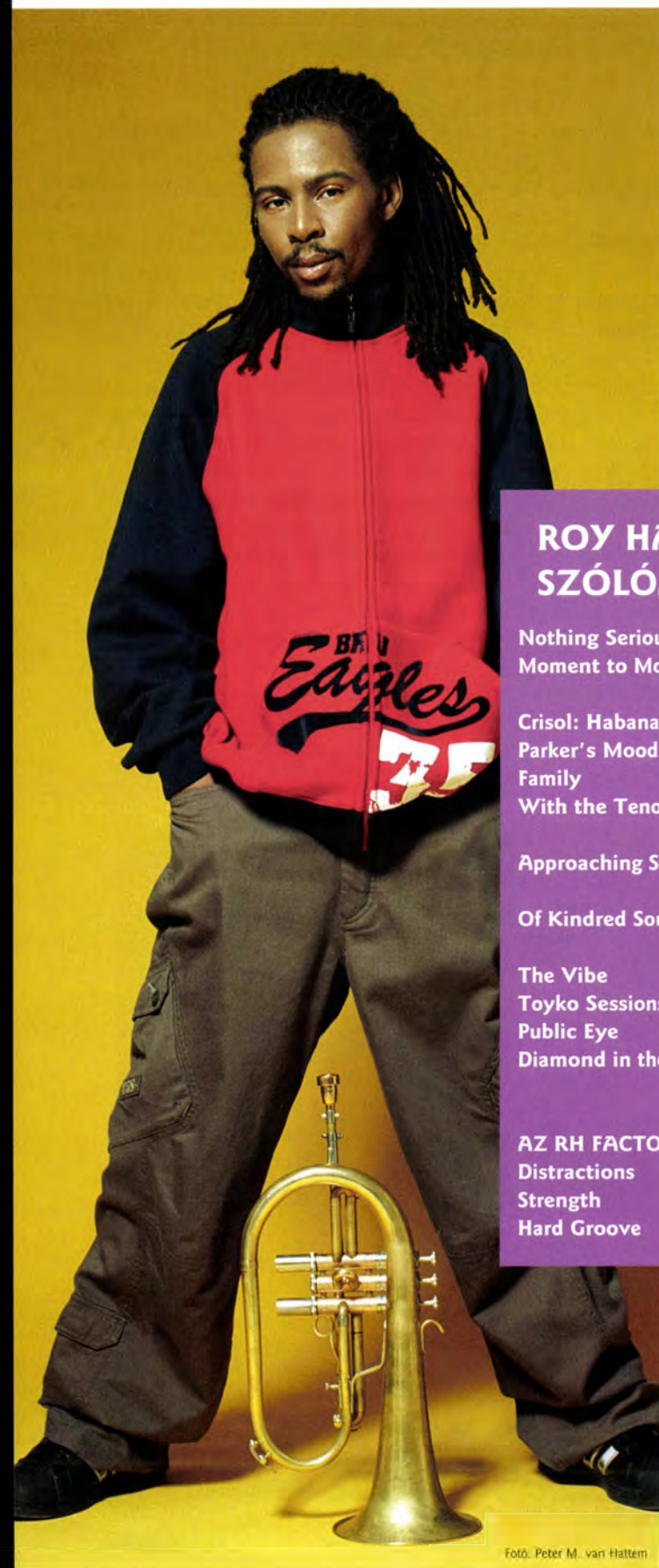
ROY HARGROVE ESETE LESTER BOWIE-VAL

„Egy este valahol Olaszországban játszottam egy jam sessionön. Ott volt Lester Bowie is, és figyelmesen hallgatott. Én a megszokott bebop stílusban játszottam, az állt hozzám igazán közel. Egyszer csak odajött hozzám Lester, és azt mondta: »hagyd ezt, haver!» »Hogy érted ezt?«, kérdeztem tőle. »Ne játssz ilyen szépen! Játssz valami csúnyát!« Ezért elkezdtem kevésbé visszafogottan fújni, sikított a hangszerem, csaptam némi zajt... Lester pedig felderült: »Ez az!« Akkor este tanultam valamit.”

G.: Eddig meglehetősen egyenletesen felfelé ívelő karriert futott be, amit sokan jósolnak is önnek már a kezdet kezdetén. Minek tudja be – természetesen tehetségén meg talán a szerencsén kívül –, hogy ez így alakult?

R. H.: Hihetetlenül fontos volt számomra, hogy sok-sok nagyszerű muzsikusk társaságában fordulhattam meg – már a tanulóéveim idején is. Ha egy színpadon állhattam James Moodyval, Jackie McLeannel, Sonny Rollinsszal, John Hicksszel vagy Larry Willisszel, hogy csak néhányukat említsem, minden alkalommal átragadt rám is valami a játékukból. Az inspiráció, amit a nagy öregek adhatnak egy fiatal zenésznek, egy életre szól.

Fotó: Petér M. van Hatten

ROY HARGROVE SZÓLÓALBUMAI

Nothing Serious (Verve, 2006)
Moment to Moment

(Verve, 2000)

Crisol: Habana (Verve, 1997)

Parker's Mood (Verve, 1995)

Family (Verve, 1995)

With the Tenors of Our Time

(Verve, 1994)

Approaching Standards

(Jive/Novus, 1994)

Of Kindred Souls (Live)

(Novus, 1993)

The Vibe (Novus, 1992)

Toyko Sessions (Novus, 1991)

Public Eye (Novus, 1990)

Diamond in the Rough

(Novus, 1989)

AZ RH FACTORREL:

Distractions (Verve, 2006)

Strength [EP] (Verve, 2004)

Hard Groove (Verve, 2003)

G.: Lapunk egy korábbi számában megjelent egy interjú a lengyel trombitással, Tomasz Stankóval, aki kérdésünkre, hogy ha ma lenne kezdő zenész, melyik fiatal trombitás lenne a példaképe, önt nevezte meg.

R. H.: Ó, valóban?

G.: Érti-e a felelősségét annak, hogy lassan önmaga is ikonként kezd egy új generáció fejében élni?

R. H.: Ahogy öregszem, észrevettem, hogy a fiatal zenészek Mr. Hargrove-nak szólítanak, ami elég furcsa számomra... Őszintén szólva még nem nagyon gondolkodtam ezen. Igyekszem minél többet és egyre jobban játszani. Én is állandóan tanulok.

G.: És milyen irányba viszi manapság érdeklődése?

R. H.: Nemrég kezdtem hangszereléseket készíteni egy 17 tagú big band számára. Most ilyen „nagyban gondolkodom”. Remélem, hamarosan hallható lesz a munkám gyümölcse.

G.: Április 30-án Budapestre érkezik az említett kvintettjével. Először jár majd Magyarországon. Mire számíthat a magyar közönség? A *Nothing Serious* anyagát fogják játszani, vagy lesznek régebbi, esetleg újabb számok is műsoron?

R. H.: Igazából az utolsó percben szoktam eldönteni a pontos programot. Attól függ, milyen épp a hangulatunk. Nem csak a közönségnek, nekem is meglepetés lesz, mit játszunk majd!

G.: Egy turnézó zenésznek rendszerint kevés ideje jut arra, hogy szétnézzen az adott városban. Ön mit figyel meg elsődlegesen egy helyen, miből szerez mélyebb benyomást az ott zajló életből?

R. H.: Hogy őszinte legyek, ilyenkor mindig a fellépésre összpontosítok, és nem szeretek sokat időzni egy-egy helyen. Azért, ha tehetem, sétálok, szétnézek a városban.

G.: Szokott ismerkedni vagy akár játszani is a helyi jazzzenészekkel?

R. H.: Ha összehoznak egy jam sessiont, szívesen beszállok. Az ilyen alkalmak mindig nagyon izgalmasak. ■

Roy Hargrove honlapja:

www.vervemusicgroup.com (Artists szekció)

A Művészetek Palotája honlapja:

www.mupa.hu

Raiffeisen Jazz Klub

Minden vasárnap 16.00 órakor,
ismétlés hétfőn 21.00 órakor a Klubrádióban

Szereti a jazzt? • Ismeri a jazz sztárjait? • Gyűjti az új lemezeket?

Hallgassa hetente a Raiffeisen Jazz Klubot. Minden műsorban egy-egy jazzmuzsikussal vagy a jazz világhoz közel álló meghívott vendéggel beszélgetve, jazztörténeti, illetve jazzkritikai rovattal, programajánlóval és legfőképpen sok jó zenével próbáljuk izgalmassá tenni a vasárnap délutánt.

Hangoljon ránk, és ráhangolódik!

Klubrádió.
Vélemények. Hírek.

Budapest	95.3	Esztergom	98.1	Keszthely	92.2
Ajka	88.8	Gyöngyös	88.9	Pápa	92.7
Balatonfüred	91.8	Kecskemét	97.7	Veszprém	90.6

Raiffeisen BANK
Jazz Klub

2007. április 5., 20.00
Kaszás Péter & Nalanda – vendég: Tóth Viktor (altszaxofon)

2007. május 3., 20.00
Tóth Viktor Tercett – vendég: Dresch Mihály (szaxofon)

2007. június 7., 20.00
Dresch Quartet – vendég: Szakcsi Lakatos Béla (zongora)

fénykép: Tóth József

Millenáris Park, Fogadó
1024 Budapest, Fény u. 20-22. Telefon: +36 1 336 4000
www.millenaris.hu

Aki megtalálta a hiányzó láncszemet Monk és Coltrane között

Larry Appelbaum a washingtoni Kongresszusi Könyvtár jazzszakértője, aki az audio-vizuális gyűjtemény kincseinek megőrzéséért felelős. Rendszeresen jelennek meg írásai az amerikai JazzTimes, a japán Swing Journal és Jazznin, illetve az osztrák Jazzeit magazinokban. Eredeti végzettsége hangmérnök, jelenleg még filmkurátorként, rádiós műsorszerkesztőként és koncertszervezőként is működik. És állandóan figyel...

➔ Bércesi Barbara

Noha már két éve, hogy kezünkben és CD-játszónkban tarthatjuk a Thelonious Monk Quartet Carnegie Hall-beli felvételét John Coltrane-nel (Gramofon, 2005–2006. tél), itthon eddig még alig esett szó az eredeti szalagok felfedezésének körülményeiről az alapvető tényeken kívül. 2005 februárjában Larry Appelbaum épp az Amerika Hangja adások több ezer órányi anyagának soron következő szalagjait készít digitalizálni. Az 1957-es Carnegie Hall-beli jótékonysági koncert nyolc szalagja került a kezébe, melyek közül az egyiknek a dobozára annak idején valaki annyit írt fel kézzel: T. Monk, majd néhány szám címe következett. Appelbaum gyanúja, hogy a felvételeken valóban Thelonious Monkot fogja hallani, beigazolódott, sőt a közreműködő szaxofonos egyéni játékát hallva azonnal rájött, hogy nem egyszerűen egy ritka Monk-felvételre bukkant. „A szívem erősebben kezdett verni, hiszen eddig senki nem tudott a két jazzóriás semmilyen közös felvételének létezéséről.”

Izgatottan kereste fel a Rutgers Egyetem Coltrane-kutatóját, Lewis Portert, aki megerősítette, hogy a Carnegie Hallban felvett anyag korábban soha nem került elő még kalózfelvétel formájában sem. Ezután tudatta felfedezését T.S. Monkkal és Ravi Coltrane-nel. 2005 áprilisában a Kongresszusi Könyvtár sajtótájékoztatóján jelentette be a szenzációt, amiről az AP hírgyűjtemény nyomban sajtóközleményt adott ki, s kisvártatva a világ vezető lapjai hozták le a sztorit, s hozzá a képet, amelyen Appelbaum az egyik szalag dobozát tartja a kezében.

A történetben a következő fejezetet Ben Ratliff, a New York Times jazzkritikusának a felvétel megtalálásáról szóló cikke nyitotta. Ennek hatására jelentkezett a Monk-hagyaték jogi képviselője azzal a szándékkal, hogy megjelenteti az anyagot. „Sorra kopogtattak az ajtónkon a vezető és a kisebb lemezcégek, de mindnyájuknak azt a választ kellett adnunk, hogy sem a Könyvtár, sem az Amerika Hangja nem segíthet, hiszen a Monk-hagyaték kezelői rendelkeznek a jogokkal”, így Appelbaum. A kiadók csatájából a Blue Note került ki győztesen, akik megszerezték minden közreműködő – Coltrane, Ahmed Abdul-Malik és Shadow Wilson – jogutódjának, valamint a velük akkor

szereződésben álló labelek, a Riverside és a Prestige engedélyeit és lemondó nyilatkozatait is.

„El kell ismernem, hogy meglepődtem a CD fogadtatásán”, mondja Appelbaum, aki persze nem azt találta csodálatosnak, hogy a jazzvilág felbolydult, miután tudomást szerzett e két kolosszus közös felvételéről, hanem hogy a média fősodra is élénk érdeklődést mutatott az anyag és az esemény iránt Braziliától Finnországon és Horvátországon át Ukrajnáig mindenhol. „Még egy latin-amerikai férfimagazin is kért tőlem interjút”, teszi hozzá Appelbaum mosolyogva. 2007 januárjában Appelbaum azt a hírt kapta, hogy addig 400 000 példányban fogyott el a Monk-Coltrane-lemez világszerte, ami instrumentális jazzalbumok esetében manapság megdöbbentő népszerűséget mutat. „Márpedig ez nem valamiféle Kenny G-nyávogás. Jó rá gondolni, hány fiatal jazznebuló szülei vették meg gyerekekük okulására ezt a CD-t.” Időről időre fölteszik Appelbaumnak a kérdést: mi minden lappanghat még a Kongresszusi Könyvtár polcain? Örömmel jelenti, hogy megvan az 1957. november 29-i este teljes anyaga Dizzy Gillespie-vel és Lee Morgannel, Zoot Simsszel és Chet Bakerrel, Ray Charlessal és Ed Blackwellel, valamint a Sonny Rollins Trióval. De találak anyagokat Lester Young egy 1940-es jam sessionjéről, TV-műsorok anyagát 1968-ból, melyeken Rahsaan Roland Kirk, George Benson, Dorothy Ashby vagy Joe Williams stúdiófellépései és a velük készült interjúk láthatók és hallhatók. Appelbaum egyik legfrissebb felfedezése egy rendkívül ritka, nem kiadásra szánt 45-ös fordulatszámú lemez, melyen Benny Golson, Art Blakey, Lee Morgan és mások hallhatók. Mivel az archívum közel 3 millió felvételt rejt, még sok jazz-drágakő előbukkanhat polcairól. ■

A Kongresszusi Könyvtár audiotárának honlapja: www.loc.gov/tr/record/

A Larry Appelbaum Sound of Surprise című jazzműsorát sugárzó Pacific Rádió honlapja: www.wpfw.org

Larry Appelbaum e-mail címe (ahol szívesen fogadja a magyar jazzrajongók kérdéseit is): jumpmonk@hotmail.com

Sit vobis terra levis!

– Legyen számotokra könnyű a föld!

Alice Coltrane
(1937–2007)

➔ Máté J. György

Goethe szerint az ember csak addig képes teremtő művész lenni, amíg vallásos. Mihelyt a vallásos spiritualitás elvész a művészetből, csak az üres utánczás és ismételtetés marad. Alice McLeod, a későbbi Alice Coltrane, illetve Turiya Aparna, ahogy egyes írásait jegyezte, s ahogy nyilván az általa alapított védikus közösségben szólították, tökéletesen megfelelt a goethei elvárásnak: mélyen vallásos szellemiség hatotta át szerzeményeit, s egyike volt azon legkiválóbbaknak, akiknek művészete tökéletes harmóniába került életvezetésükkel.

A Detroitból származó fiatal zongorista 1959-ben Bud Powell tanítványa lett Párizsban, majd többek között Johnny Griffin és Yusef Lateef zenekarában játszott. 1960-ban ismerte meg John Coltrane-t, de kapcsolatuk csak 1963 után vált bensőséggé. Három évvel később Mexikóban kötöttek házasságot. Mindkét muzsikust élénken foglalkoztatták a távol-keleti kultúrák, a misztika, s mind-

ketten univerzális értelemben voltak vallásosak. Alice McCoy Tyner helyére került Coltrane zenekarában, az ő zongorajátéka hallható néhány fontos kései opuson (Cosmic Music, Live At The Village Vanguard Again!, Expression). Coltrane halála után (1967) a hárfán, vil-

lanyzongorán (Wurlitzer-zongorán) és orgonán szintén gyakran játszó Alice Coltrane a férje szellemi és művészi hagyatékát továbbvivő muzikusokkal készített emlékeztető lemezeket, melyeken jellegzetes szabad ritmikájú, arpeggiós stílusa dominált.

Az 1970 végén tett hosszabb távol-keleti útja után még határozottabb lett albumainak spiritualitása. Ebben nagy szerepe volt szellemi irányítójának, Swami Satchidanandának, akit a pianista Isten egyetemes szeretete megtestesülésének tekintett. Hitéről világosan beszél a Universal Consciousness album (1971), mely a vallások és szentek egyetemes tiszteletére épül: Mohamed és Jézus, Buddha és Káli, Sri Aurobindo és a szentként tisztelt John Coltrane is helyet foglal Turiya Aparna pantheonjában. Alice Coltrane haláláig a jazz egyik nagy spiritualistája maradt.

Forrás: Gramofon-archív

Michael Brecker
(1949–2007)

➔ Bércesi Barbara

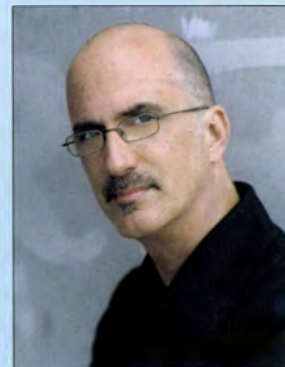
Ahogy január 15-én, a New York állambeli Hastings-on-Hudsonben tartott gyászbeszédében a trombitás Randy Brecker említette, különös spirituális jelentőséget tulajdoníthatunk annak, hogy testvére, Michael Brecker és a zenéjére legnagyobb mértékben ható John Coltrane felesége 24 órán belül távoztak az élők sorából. A nagyszerű tenorszaxofonos, régi barát és pályatárs, Dave Liebman azonban hozzáteszi: a zenei örökségen túl még fontosabb volt mind Brecker, mind az ő számára az alázat, emberség és őszinteség coltrane-i erényeinek megtartása. Liebman volt egyike azoknak, akik betegsége elhatalmasodása előtt utoljára színpadon állhattak Breckerrel, 2005-ben a manhattani Birdlandben, ahol a Saxophone Summit Banddel adtak koncertet.

Michael Brecker Philadelphiában született, de még húszéves sem volt, amikor New Yorkba költözött, s 1969-ben a Dreams nevű jazz-rock-zenekar tagja lett. 1975-től működött a Brecker Brothers, majd 1979-ben jött létre a Steps, később Steps Ahead együttes. A billentyűs Don Grolnick mindezen formációkban együtt játszott a hihetetlen kvalitása és annak köszönhető rendkívüli nép-

szerősége ellenére szerény, halk szavú Breckerrel, akit úgy is neveztek: Whisperer, vagyis „suttogó”. Grolnick Breckerhez írt, azonos című szerzeménye Billy Cobham Live: Flight Time elnevezésű albumán hallható.

Első szólólemeztét viszonylag későn, 1987-ben jelentette meg, amit Barry Finnerty gitáros szerint nem utolsó sorban az magyarázott, hogy korábbi heroinfüggősége gátolta művészete teljes kibontakozásában. Brecker barátságát, áldozatkészségét mutatja, hogy Finnertynek, Mike Sternnek és még sokaknak ő segített végleg megtisztulni a szertől. Stern szerint ez a gondoskodó figyelmessége, s nem mellékesen rendkívüli humorérzéke tette őt mint embert különösen szerethetővé.

Michael Brecker utolsó hónapjaiban – amikor állapota engedte – egy újfajta EWI-n és szaxofonján egyebek közt bolgár népzenei motívumokat gyakorolt. Erejéből még egy utolsó lemezfelvételre futotta, melyet Herbie Hancock-kal, Brad Mehldau-val, Pat Methenyvel, Jack DeJohnette-tel és John Patituccival rögzített a Heads Up label számára 2006 végén. Ezt a Brecker-lemezt már mindnyájan másképp fogjuk hallgatni.

Forrás: www.michaelbrecker.com

Raiffeisen JazzKlub: láncba szedve

Új időszámítás kezdődött a Raiffeisen JazzKlub történetében, amikor 2007-ben új helyszínre, a Millenáris Park Fodójába költözött az öt éve útjára indult eseménysorozat. Az IBS-en 40 koncertet megért széria idéntől egy tematikus „jazzlánccá” alakul, ahol havi rendszerességgel estéről estére egy-egy fiatal, illetve a középgenerációhoz tartozó, már bizonyított és elismert magyar jazzformáció lép fel. Az itt születő produkciók azért különlegesek, mert az esteken megszólaló zenekarokhoz egy-egy vendégszólólista csatlakozik, aki játéktílusában, zenei világát tekintve jól illeszkedik az alapcsapathoz, a velük való fellépése mégis új színeket, izgalmas együttjátékot eredményez. A következő alkalommal a korábbi vendégmuzikus saját zenekarával lép színpadra, a hozzájuk érkező újabb vendégművész pedig ismét előrevetíti a következő koncert alapfellállítását. A máshol nem hallható előadások a fellépőknek és a közönségnek is sok meglepetést hozhat-

Kaszás Péter

nak. Nagy siker volt a több mint húsz éve alakult Magyar Jazz Quartet február 1-i színpadra lépése – ahonnan betegsége miatt sajnos hiányzott Jávori Vilmos –, s aki van olyan szerencsés, hogy az első között fogja kezében a Gramofon 2007. tavaszi számát, talán még odaér a Csepregi Hip-bop és vendégük, Kaszás Péter dobos (képünkön) március 1-i koncertjére. (A sorozat 2007 tavaszi további programja a 87. oldalon olvasható.) ■

A Millenáris Park honlapja: www.millenaris.hu

50 éves a Benkó Dixieland Band

Egy házasság a legritkább esetben él meg fél évszázadot. Hogy a Benkó Dixieland Band tagjai 50 éven át sikert sikerre halmoztak – évente több mint egy lemezt jelentettek, külön-külön és együtt is elismerések sokaságát gyűjtötték be (köztük Liszt- és Kossuth-díjat), s világhírnévre tettek szert –, azt kvalitásaiknak, hitüknek, elkötelezettségüknek s nem utolsósorban szerencsés csillagzatuknak köszönhetik. Méltóképpen ünneplik rajongóikkal az aranyévfordulót 2007. május 5-én szombaton este a budapesti Papp László Sportarénában. A nagyszabású koncertet a Magyar Televízió is rögzíti. ■

A Benkó Dixieland Band honlapja:
www.benko-dixie.hu

Mediawave 2007

Bár a Mediawave fesztivál zenei programjának véglegesítése még lapzártánk idején is folyik, a már biztos fellépők felsorolása is arra készítheti a jazzkerítéseket felhasználva látni vágyó közönséget, hogy április 27. és május 5. között Győr felé vegyék az irányt. Bár idén is az európai jazz már befutott vagy éppen nagy sebességgel robogó fiatal formációi lesznek túlnyomó többségben hallhatóak – ami a fesztiválszervezőknek a kontinensen folytatott hálózóvási törekvései sikerét bizonyítják –, a nyolc nap alatt (május 3. szünnap) olyan tengerentúli sztárok is fellépnek, akik tovább fokozzák a fesztivál komolyságát. A plakátok élére kívánczik a Dave Liebman (képünkön) & Ellery Eskelin Quartet – a poszt-coltrane-i szaxofonozás legendája és (már) középgenerációs tanítványa, valamint igen erős ritmusszekció –, akik április 29-én adnak koncertet a Xántus János Múzeum udvarán. Április 27-én, vagyis a nyitó napon lép fel a nagy német veterán, Peter Brötzmann triója, s ha az ő szabadzenéjüknek ellenállnak a Rómer Ház falai, még megremegtetheti azokat Charles Gayle tenorszaxofonos, free jazz guru kvartettje egy nappal később, április 28-án. Szintén a második napon van rá kilátás, hogy az egyre eminensebb körökben jegyzett Németh Ferenc dobossal többek közt John Abercrombie gitárost is hallhatjuk a Múzeumudvaron. S hogy az impozáns és változatos magyar előadói gárdából még néhányat kiemeljünk: Szabados György, a Tóth Viktor Quartet, a Chakra Hacker vagy a Fanfara Complexa is emeli a 17. Mediawave fényét. 2007-ben tovább dolgozik a Nemzetközi Improvizatív Zenei Műhely, egy újabb, egyszeri workshop, a magyar-német HunD Link projekt pedig arra vállalkozik, hogy virtuális performance-uk segítségével egy időre misztikus módon összekösse Köln és Győr városát. ■

A fesztivál honlapja: www.mediawave.hu

Forrás: University of Louisville

Enyhe tél után erős Jazztavasz

Egyre nagyobb rangot igyekeznek kivívni magának Budapest egyik fiatal, de a koncerttermi körülményeket előnyben részesítő jazzrajongó közönség számára kiváltképp vonzó fesztiválja, a Jazztavasz.

Már 2005-ben, a kapuit éppen megnyitó Művészetek Palotájában is több ezer érdeklődőt vonzottak a magyar és külföldi jazzkiválóságok egyedi produkciói. Tavaly ugyan rövidebb, négynapos, s így még könnyebben befogadható, de cseppet sem kevésbé velős volt a program. A szervezők idén még magasabbra helyezték a mércét, hiszen világsztárok koncertjei keretezik a fesztivált.

Az április 30-án a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben fellépő Roy Hargrove most látogat először Magyarországra, noha már mi is évek óta figyelhetjük üstökösökét megszágyenítő pályáját. (A 84-86. oldalon olvasható interjúból többet is megtudhatunk e kivételes pályáról, s arról is, kik kísérik őt Budapestre.)

A munka ünnepe nemcsak szórakozást, de szellemi és spirituális élményt is jelenthet azoknak, akik meghallgatják Gadó Gábor francia kvartettjének koncertjét a Fesztivál Színházban. A több mint tíz éve Párizsban élő Gadó rendszeresen hazalátogat, s gyakran magával hozza három francia kollégáját, Matthieu Donarier szaxofonost, Sébastien Boisseau bőgőst és Joe Quitzke dobost, de nem jöhetnek elég sokszor ahhoz, hogy ne fogadja őket minden alkalommal szép számú lelkes publikum. A „francia kapcsolat” utáni napon a briliáns énekesnő, Tisza Bea „brit kapcsolat”-át ismerhetjük meg, de bulvártörténetekre ne számítsunk! Legutóbb megjelent Bea című lemezén hallhattuk

Forrás: International Jazz Production

vele más kiváló brit muzsikusok mellett Winston Clifford dobost, s május 2-án is ő vállalja a ritmusszekció irányítását. S hogy mennyire komolyak Bea szándékai, az is jelzi, hogy Csejtei Ákos szaxofonos, Nagy János zongorista, Birta Miklós gitáros, Hárs Viktor bőgős és Clifford mellett egy vonósnégyest is a Fesztivál Színházba invitál, hogy így tegye még cizelláltabbá a hangzást.

A fesztivált május 3-án záró produkció tagjai külön-külön mind megfordultak már nálunk, de hogy együtt hogyan hangzanak élőben, azt eddig csak a tavaly megjelent Soul Bop Band Live című CD-jük alapján sejtethettük (kivéve azt a pár elszánt magyar „mohamedet”, akik elzarándokoltak a Randy Brecker–Bill Evans Soulbop Band nevű hegyhez). A teljes névsor: Randy Brecker – trombita, Bill Evans – szaxofon, Hiram Bullock – gitár, Dave Kikoski – billentyűs hangszerek, Victor Bailey – basszusgitár és Rodney Holmes – dob. A 2003-ban alakult zenekar nevében hordozza zenei irányultságát, de ne lepődjünk meg, ha a funk vagy a bluegrass elemei is tetten érhetőek lesznek muzsikájukban. ■

Hétfő Esti Jazz

A sorozat a maga eddigi 13 estjével már kisebbfajta történelmet írt. Első évadában a magyar jazz több doyenje adott megismételhetetlen koncertet, ami ez esetben nem üres frázis: a MüPa Fesztivál Színházában minden hétfő esti produkció korábban nem hallott műsorokkal, zenekari összeállításokkal jelentkezett. S jelentkezik a jövőben is, ám egyre nagyobb teret enged a fiatalabb generációnak. Március 12-én Emilio, azaz Jellinek Emil énekel, beat-boxol és dobol, Bolla Gábor játszik tenorszaxofonon, Szakcsi Lakatos Róbert zongorázik és Horváth Pluto József szolgáltatja a basszuslapot (akivel a 92. oldalon olvasható interjú). Szabó Dániel április 9-én az év egyik meglepetésével rukkol elő, hiszen Szandai Mátyás és

Mohay András triótagok mellett nem kisebb sztár lép vele színpadra, mint Kurt Rosenwinkel gitáros, akivel frissen felvett közös lemezük anyagát mutatják be! Aki eljön erre a koncertre, elképesztően virtuóz és muzikális, világklasszis muzsikusokat, előre mutató stílári megoldásokban bővelkedő szerzeményeket hallhat. Május 14-én öt hölgy, Fábrián Juli, Gereben Zita, Illy Dorka, Lakatos Ági és a Jazz 5 Női Hangra formáció művészeti vezetője, Téli Márta ad koncertet, melyen nemcsak a hallható, de a látható történések is meghatározóak lesznek. Közreműködik: Czvikovszky Gábor trombitán, Regős István zongorán, Gyárfás István gitáron, Csuha Barna Tibor nagybőgőn és Jeszenszky György dobos. ■

A Művészetek Palotája honlapja:
www.mupa.hu

Kis ember nagy tehetséggel

Horváth Pluto József és hathúros basszusgitarja

Nem lehet mindenki király (Joe King Oliver), sem herceg (Duke Ellington), de még csak gróf (Count Basie) sem. Az ember, ha zenész is, leginkább halandónak születik, bár ha ez történetesen roma családban esik meg, nagy valószínűséggel valami különleges ragadványnév is jár vele. Horváth József esetében ez a „Pluto” lett, amelyet apjától örökölt testvéreivel egyetemben.

⇒ Turi Gábor

A családi hagyomány szerint az ördög színönimájának tekintett elnevezés onnan ered, hogy a klarinétos papa bámulatosan fiatalon szerezte meg az „A” kategóriás muzsikusi engedélyt. A névvel, úgy látszik, a tehetség is együtt jár, mert Horváth Pluto József (a továbbiakban csak Pluto, ékezet nélkül) zene iránti érzéke hamar megmutatkozott. Persze, egy olyan családban, amelyben mindenki zenész, a választás eleve elrendeltetett – Pluto azonban letért az elődök által kitaposott útról. Muzsikós lett ugyan, de nem a cigányzene, hanem a jazz mellett kötelezte el magát.

„Kakukktojás lettem a családban” – mondja. „Korengedménnyel felvettek a Szent István Gimnázium klasztrikus bőgő szakára, ahol három évig tanultam, de megelégteltem azt a fajta kötöttséget és előadói fegyelmet, s otthagytam az iskolát.

A jazzben találtam meg azt a szabadságot, amelyben igazán jól érzem magam.” A szólás szabadságába az is beletartozott, hogy – környezeti hatásokra – a basszusgitarrral kezdett ismerkedni. Zenei alapképzettsége – többek között az Országos Szórákóztatózenei Központ nagybőgő szakán Egri János irányításával szerzett tapasztalatok révén – megvolt hozzá, a többbit pedig magától sajátította el. Hallgatta Jaco Pastorius, Victor Bailey, John Patitucci és mások lemezeit, és kialakította a maga játékmódját. Olyannyira eredményesen, hogy zenekarával már 18 évesen

tehetségkutatót nyert. Hamarosan nemzetközi sikerek is következtek: 2001-ben Oláh Tzumo Árpád triójával német és európai versenyeken végeztek az élen, majd jött az egyénileg legfényesebb eredmény: 2003-ban megnyerte a Magyar Rádió Dandó Péterről elnevezett jazz-basszusgitar tehetségkutató versenyét.

„Ez a győzelem mindent megváltoztatott” – veszi számba a történeteket. „A díj CD-készítés (My Name Is Pluto, You Know) és egy másfél millió forint értékű hangszer volt, amelyen azóta is játszom. Használatába technikai szempontból a zsűri elnöke, John Patitucci avatott be, ami óriási segítség volt a továbbiakhoz. A verseny után megnyílt az út előttem: olyanok hívtak zenekarukba játszani, akikre korábban gondolni sem mertem.” Pluto ma több együttes tagja, így a példaképének tartott Jávori Vilmos, aztán Berki Tamás, Csepregi Gyula és Jáger Bandi csapatának is. Ahány zenekar, annyiféle zene és játékmód. Hol van ebben az ő hangja és személyisége? „Nem akarok egyik stílus mellett sem lecövekelni. Minden helyzetet kihívásként élek meg. A lényeg, hogy az adott stílusba illően hiteles, felismerhető legyen az, amit csinálok. A hangok az én kezem nyomán szólnak meg a húrokon. Olyan ez, mintha puzzle játékból akarnám kirakni az arcomat.”

Pluto itt még négy húron, de óriási lelkesedéssel

Kérdés, beéri-e azzal, hogy kiemelkedő hangszeres muzsikós legyen, vagy zenekarvezetői, zeneszerzői ambíciói is vannak. A válasz már megszületett a Pluto Fusion Collection formációban, amelyben saját zenéjét játssza. Tagjai: Balogh Roland (gitar), Balogh Zoltán (zongora), Bordás József (dob), alkalmi vendége testvére, Horváth Pluto Nándor (cimbalom) és Jellinek Emil (ének, kanna).

A névválasztás a zenei irányultságot is kifejezi: saját meghatározása szerint populáris hangvételű fúziós zene ez, lágy harmóniákkal, szép melódiákkal, tempós groove-okkal. „Fontos, hogy a zene megérintse az embereket” – összegzi crédóját. „Olyan zenét akarok játszani, amelyben muzsikustársaim is ki tudják magukat élni. Igyekszem az életben is kedves, barátságos lenni; igyekszem jó emberré válni.” ■

Pluto következő fellépései:

Március 9.: Jam Pub: Farkas Zsófia ének, Jáger Bandi együttese

Március 12.: MűPa: Jellinek Emil, Emilio együttese

Március 23.: Benczúr Klub. A Magyar Jazz Ünnepe: Berki Tamás és Tommy Vig együttese.

Pluto honlapja: www.plutobass.atw.hu

KEREKES GYÖRGY: JAZZPORTRÉK – AZ ÖTVENES ÉVEKTŐL AZ EZREDFORDULÓIG

Pro Die Kiadó, Budapest, 2006

„Kíváncsian és türelmetlenül várjuk a folytatást.” Ezzel

a mondattal zártam a Jazzportrék első kötetének megjelenését hírül adó soraimat (Gramofon, 2006 nyár). Kerekes György – ígéretéhez híven – ismét csodálatos ajándékkal lepte meg a hazai jazzkedvelőket: trilógiájának második kötete a múlt század második felén át követi a jazz történetét a 15 legfontosabbnak tartott művész portréjának felvázolásával. Nem volt könnyű dolga a szerzőnek, hiszen ebben az időszakban éltek és dolgoztak a műfaj legkreatívabb megújítói, akiknek élettörténetét és munkásságát – jelentőségükhöz méltóan – már bőséges szakirodalom taglalja. Nos, ebben a rengetegben eligazodni és az idegen nyelvű publikációk garmadáját „átrágni” már eleve óriási munka lehetett. Szerzőnk folytatta az első kötetnél már jól bevált gyakorlatot, hogy a portrék ne száraz életrajzok, hanem történelmi-társadalmi háttérrel ellátott érdekes olvasmányok, lebilincselő „sztorik” legyenek.

A fényes névsorban helyet kapott a legizesebb hangszer, a tenorszaxofon három óriása (Coltrane, Rollins és Getz), a jazztrombita utolérhetetlen meste-

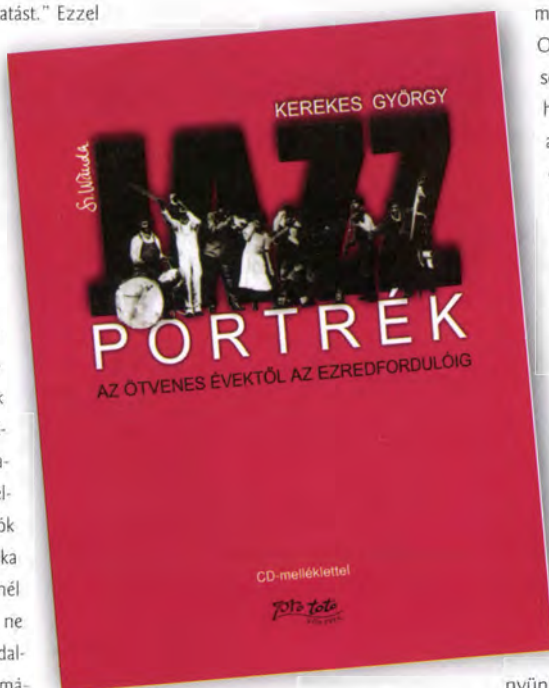
re (Miles Davis), minden idők két legnagyobb jazzdívaja (Ella Fitzgerald és Sarah Vaughan), a billentyű varázslói (Garner, Tristano, Brubeck, Jarrett és a szerző kedvence, Bill Evans), valamint négyen azok közül, akik nem csupán,

vagy nem elsősorban hangszereként tartoztak a műfaj élvonalába (Kenton, Gil Evans, Mingus és Ornette Coleman). Talán meglepő mindjárt az elsőként tárgyalt Erroll Garner szerepeltetése, akinek hatását a jazz fejlődésére hajlamosak vagyunk alábecsülni. Én helyeslem, hogy bekerült, ha olyan géniuszokat kellett is kihagyni a terjedelmi korlátok miatt, mint Mulligan, Adderley vagy Peterson. Így is több mint 100 oldallal lett hosszabb ez a kötet, mint az első rész.

Hogy a magvas mondanivaló milyen mivesz „ruházatot” kapott, arra jellemző, hogy a minden vonatkozásban hasonló első kötet tavaly elnyerte a Szép Magyar Könyv díjat, amelyet a 2006-ban megjelent több mint tizenegyezer kötet közül mindössze ötnak ítéltek oda a szakmai zsűri. A fejezeteket ezúttal is Szyksznian Wanda különleges, önmagukban is műalkotás értékű grafikai indíttják. A kísérő CD most is jó szolgálatot tesz a leírtak azonnali illusztrálásában.

Befejezésül ezúttal is csak annak a reményünknek adhatunk hangot, hogy az év végén kezünkbe vehetjük a trilógia záró kötetét, amely további nagy jazzszemélyiségek (köztük néhány nem amerikai művész) megismerését teszi lehetővé a magyar olvasó számára.

Márton Áttila

GEOFFREY C. WARD ÉS KEN BURNS: A JAZZ TÖRTÉNETE

JLX Kiadó, Budapest, 2006

Az ezredforduló szenzációja a jazz világában Ken Burns tízrészes jazztörténeti dokumentumfilm-sorozata volt, melyet pár évvel később – némileg rövidítve – a hazai közönség is megismerhetett a Duna TV jóvoltából. Az eredeti változat videón és DVD-n is megjelent, sőt a legfontosabb 22 jazzszemélyiséget bemutató CD-sorozat is segíti a műfaj megismerését. Időközben Burns és közeli munkatársa, Geoffrey C. Ward gigantikus méretű, gazdagon illusztrált könyv formájában is hozzáférhetővé tette a hatalmas anyagot. Ennek magyar kiadása jelent meg pár hónapja a hazai könyvpiacra.

Ahogy a filmsorozat, úgy a könyv is aránytalanul részletesebben foglalkozik a modern jazz megszületését megelőző időkkel, a teljes terjedelemben több mint háromnegyedét a század első felének eseményei töltik ki. A korai idők regényes története valóban érdekfeszítő olvas-

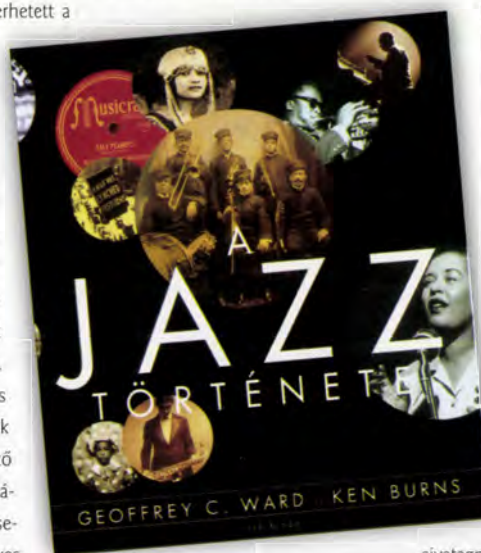
mány, már csak a történelmi távolság miatt is, mégis azt kell mondanunk, hogy a „nagykorúvá vált” jazz sokkal részletesebb ismertetést érdemelt volna. Bármilyen hihetetlen ugyanis, mindössze két fejezet foglalkozik az 1950 utáni fél évszázaddal, s az utolsó négy évtizedet egyetlen fejezetben, mindössze 40 oldalon tárgyalja!

Minden aránytévésztése ellenére e könyv igen nagy szolgálatot tesz a magyar jazzrajongók egyre népebb táborának. Ilyen populáris, mindenki számára érthető jazztörténet még sohasem jelent meg magyarul. Értékéből azok a bosszantó tévedések sem vonnak le túl sokat, amelyek a szövegben és olykor a képaláírásoknál is előfordulnak. Mindezek elkerülhetőek lettek volna, ha a négytagú fordító kollektívába nemcsak angolul, de „jazzlul” tudó személyt is bevonnak, vagy szaklektort alkalmaznak.

Szólni kell még a kitűnő nyomdatechnikával tálalt csodálatos fotóanyagról is, amelynek nagy érdeme, hogy nem a minden szakkönyvben visszaköszönő képekből áll, hanem túlnyomó részben korábban alig közölt felvételek tömege alkotja. Terjedelmes bibliográfia és részletes névmutató egészíti ki a méreteiben és súlyában is tekintélyes művet.

Minden fenntartás dacára csak üdvözölni lehet a könyvet, amely a jazzirodalom szempontjából még mindig sivatagnak számító magyar nyelvterületen üdítő oázis.

Márton Áttila

BRANFORD MARSALIS QUARTET:
BRAGGTOWN

„A Braggtown Branford Marsalis pályájának azon pontján keletkezett, amikor képessége, hogy tökéletesen uralja a hangszert, összeértett egyfajta bölcs, mégis bátor, vállalkozó kedvű koncepcióval”, írja az album jegyzeteiben A. B. Spellman, a „new black music” kitűnő esztétája. A közel 80 percnyi anyag 7 kompozíciót fűz egy szvitté. Marsalis legutóbbi opusza éppen John Coltrane legendás A Love Supreme-jének koncert DVD-je volt, és a Braggtown fő inspirációja is nyilvánvalóan a zene kozmikus terében múlhatatlanul jelen lévő mester. „A nyitó darab tökéletes coltrane-i modell. Rengeteg műve skálákon alapszik, de végül mind feloldódnak a blues formában”, így a komponista Branford Marsalis. Ebben a darabban mindenki úgy nyilvánul meg, mint az 1965-ös Coltrane kvartett tagjai, mind egyénileg a hangszereiken, mind az együttes megszólalásban. Joey Calderazzo szólója McCoy Tyner robusztus, végtelennek tűnő hangfűzéreire utalnak, melyek azután monumentálisan csengő akkordokba torkollanak. Jeff „Tain” Watts pedig tökéletesen adja Elvin Jones szerepét az ő Coltrane-jének. Marsalis a tenoros darabokban jellemzően egyéni módon, de követi Coltrane fejlődését a fent jelzett pályaszakaszbán. Majd tovább viszi a korábbi, a Giant Steps körüli stádium jellemzőit egy későbbi, zaklatottabb, eksztatikusabb előadásmódba. Marsalis a „hangsík” képzése közben nem olvastja úgy össze az egyes hangokat, mint Coltrane, hanem markánsabban, pontoszerűbben üti meg őket. Tenorja többet szól a mélyebb regiszterekben. Gyönyörűséges, érzelmes rubato balladákat bont ki a szopránon, de ezek már sokkal inkább a Jarrett-Redman-Haden-Motian kvartett atmoszféráját idézik, vagy folytatásai saját 1980-as évekbeli opuszainak. *Szigeti Péter*

Rounder – Universal
874946000420

DRESCH MIHÁLY QUARTET:
ÁRGYÉLUS

Azt hisszük, már mindent tudunk Dresch Mihályról. Hiszen negyedszázada járja a jazz és a magyar népzene találkozásához vezető, maga taposta útját. Azt hisszük, már minden gondolatát, rezdülését ismerjük. Hiszen figyelemmel kísérjük szerepléseit, hallgatjuk lemezeit. Tévedünk. Igazi (jazz-) muzsikusként ő sem lép kétszer ugyanabba a folyóba. Dresch úgy zenél, ahogy él. S ma másként él, mint tíz évvel, húsz évvel ezelőtt élt. Akkor több volt benne a feszültség, a lázadó dacosság, ön maga elfogadtatásának erős vágya. Aztán elérkezett egy ponthoz, ahol összeérték az eredők. Ahol ráta-
lált arra a csapásra, amelyen haladva már nem a különbözőn akarás indulata, hanem az azonosság megtalálásának harmóniája vezette lépéseit. Ő azt mondja, a mai ember képtelen az eleinkéhez hasonló szerves, új zenei rendszer megalkotására, ezért „a már meglévőkből próbálja darabonként összerakosgatni a fontosnak tartottakat”. Új CD-jét hallgatva bizonyosságnak látszik, hogy Dresch ennél többre jutott: játékában egységbe simulnak a pentatónia, a huszadik századi magyar zene és a jazz elemei. Ez a szintézis nem az ornamentika, hanem mélyen hasonult törvényszerűségek jegyében valósul meg. Megfér benne az énekelt katonanóta, a jazzes improvizáció és Duke Ellington In a Sentimental Mood című szerzeményének magyar népdalként történő megszólaltatása. Az egység a kitűnő társak (Lukács Miklós – cimbalom, Szandai Máttyás – bőgő, Baló István – dob, és három számban Kovács Ferenc – hegedű) tökéletes összhangjában is megmutatkozik. A vezérfonal természetesen Dresch Mihály saxofonjátéka, amely az idővel egyre líraibbá, személyesebbé vált. Bensőséges, jelentésszerű, felemelően szép zene szól a korongról. A mi zenénk. *Turi Gábor*

BMC Records
BMC CD 131

SONNY ROLLINS:
SONNY, PLEASE

A Sonny, Please öt éve az első lemeze a 80 felé közeledő muzikusnak, tavaly mégis Az Év Zenésze és a tenorosok versenyének győztese lett a Down Beatben. Kell ennél több a kikezdetlenséghez? A saját számokat standardekkel vegyítő Sonny, Please sajnos mégis a felejthető Rollins-opusok számát gyarapítja. A tenorsaxofon mesterét halljuk minden számban, a sound továbbra is egyéni, csak kicsit fakóbb, mint egykor, a frazírozás pedig itt-ott bizonytalan, ami a The Bridge idejében nem fordult elő. Ám még a felejthető Rollins is igen magas szintet képvisel a műfajban. Az a benyomásunk, hogy az album tematikájában van valami szomorúság búcsúhangulat. A zeneileg talán legérdekesebb, „free” futamokkal is kísérletező nyitó (címadó) szám Lucille-től, a zenész néhai feleségétől köszön el; a Someday I'll Find You mintha a régi Rollinsnak mondana istenhozzádot, hiszen a darab már rajta volt az 1958-as Freedom Suite albumon is; a Remembering Tommy Tommy Flanagan, kiváló kolléga elsiratása; a Park Palace Parade pedig egy azóta bezárt harlemi táncos mulatónak állít emléket. Ebben persze semmi meglepő sincs, hiszen miről másról szóljanak egy öreg művész szerzeményei, mint a szép vagy megszüpített múltról? A tenorsaxofonos emberei Rollinshoz méltó szép munkát végeznek a lemezen. Clifton Anderson talán nem a legnagyobb élő harsonás, de jó rezes ellenpont Rollins hangszere mellett; a szintén régi társ, Bob Cranshaw most is pontosan kísér; lekerekítettek és kultúráltak Bobby Broom gitárszólói; ami pedig az ütősöket illeti, ők ragyogó groove-okkal, illetve afrikai színekkel gazdagítják a szerzeményeket. Nana Kimati Dinizulu Sierra Leoneból származó ütős játéka teszi például a címadó dalt oly különösen lüktetővé. *Máté J. György*

Doxy – CD Bár
0008257

MODERN ART ORCHESTRA:
KARÁCSONYI NAPLÓ

●●●●○

Miután Fekete-Kovács Kornél 2005-ben váratlanul távozott az általa (is) alapított Budapest Jazz Orchestra éléről, rögtön új big band szervezésébe kezdett. Az új társulat meglepő gyorsasággal közönség elé állt, bemutatkozó koncertjét december 28-án a Thália Színházban tartotta. Ez volt egyúttal a CD anyagát képező szvit premierje is. A lemez zene és szöveg szokatlan társításának jegyében született. A Karácsonyi Napló a legmeghittebb családi ünnep előzményeit és történéseit veszi számba a zeneszerző szemszögéből. Nem ez az első alkalom, hogy a komponista Hegyi György szövegíró választja alkotótársául. Mintha nem bízna eléggé a zene megjelenítő képességében: a napló a tételek (Advent, December 24., 25., 26.) között, sőt azokba ágyazva szólal meg Bizják Gábor – a zenekar kürtzölistája – tolmácsolásában. A karácsony hangulatát kedvesen lefestő szöveg nem ad többet a privát szféra mindenki által ismert és megélt élményvilágánál, viszont rendre megszakítja a zene folyamatát. Pedig a trombitásként és szárnykürtösként is kiváló Fekete-Kovács üdvözlendő hangszerelei erőnyekét mutat: ösztönös dramaturgiai érzéke van az építkezéshez, határozottan kezeli a hangszercsoportokat, felrakásai plasztikusak – hatékonyan bánik tehetséges fiatalokból álló együttesével. A zenedarab kevésbé hordozza magán az eredetiség jegyeit, a jazz-rockos háttér közvetlen reminiscenciákban is megnyilatkozik (Oláh Szabolcs első improvizációja Pat Methenyt, Hárs Viktor basszusgitárszólója Eberhard Weibert idézi). A MAO kreatív módon közelít a big band-idiómához, ami rokonszenves törekvés. Többre juthatnak, ha az artiztikusság helyett a kifejezés természetességére fektetik a hangsúlyt stílusuk kimunkálásában.

Turi Gábor

Smart Records
SMC 005

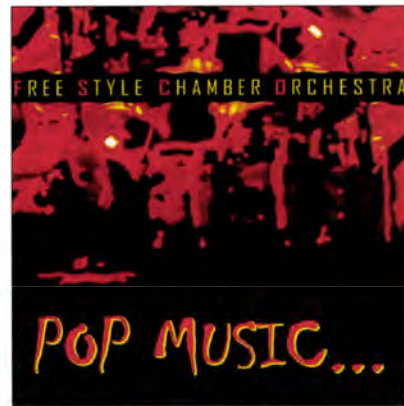
BILLY COBHAM/COLIN TOWNS/HR-BIG-BAND:
MEETING OF THE SPIRITS

●●●●○

John McLaughlin Mahavishnu Orchestrája az 1970-es évek emblemikus zenekara volt. A gitáros-zeneszerző egyfelől azzal volt hihetetlenül előremutató, hogy a mainstream jazzgitár játékmódjába beemelte a rock zene technikáját és hangképét az akkoriban fejlődésnek induló effektek segítségével. Másrészt a Miles Davis tanácsára alapított zenekart a hegedű, az elektromos billentyűk és a gitár együttes alkalmazása miatt egy addig elérhetetlenül szélesnek tűnő hangkép jellemezte. Ez a zenekar hatásához képest meglepő módon rövid ideig, mindössze két évig létezett, majd 1972-től a Mahavishnu új tagokkal, vonósokkal és fúvósokkal kiegészülve megszakításokkal 1986-ig egzisztált. Azért tartom fontosnak ezt a rövid áttekintést, mert ezt az emléklemezt én csak ezen tények tükrében tudom értékelni. A kompozíciókat egy kivétellel McLaughlin jegyzi és nagyrészt a Birds of Fire című albumon volt először rögzítve. A borító tanúsága szerint releváns, ahogy a Mahavishnu gitárközpontú zenéjét, Colin Towns hangszerelő segítségével fúvóscentríkusá transzformálták. Ezzel nem tudok egyetérteni, ugyanis a fent említett 2. Orchestra hangzását igenis jellemezte a fúvósok jelenléte, másfelől a Billy Cobham kivételével kizárólag német zenészekből álló HR-Bigband Martin Scales gitáros közreműködésével erősen gitárközpontú hangszereléseket játszik a lemezen. Mégsem ez, hanem a progresszivitás hiánya zavart legjobban. A 1970-es években a jazz hangzását tekintve alapjaiban újult meg, sok izgalmas és újszerű zene született. Ezt a bizsergető erőt nem tudják pótolni sem a korrekt arrange-ok, sem a kiválóan muzsikáló nagyzenekar.

Párniczky András

In+Out Records – CD Bár
IOP CD 77086-2

FREE STYLE CHAMBER ORCHESTRA:
POP MUSIC...

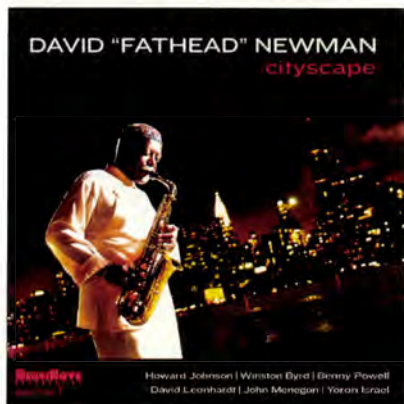
●●●●○

A Free Style Chamber Orchestra debütáló lemeze, a Pop music... felettébb komoly zene. A Nagy János zongorista és Pálhegyi Máté fuvolista irányítása alatt 2004 óta működő húsztagú zenekar bátor és elismerésre méltó kezdeményezésbe fogott – már azáltal is, hogy magát életre ítélte, hiszen ilyen méretű csapatot működtetni a mai magyar kulturális valóságban nem triviális feladat. Vállalkozásuk azért is figyelemre méltó, mert a jazzcomból házasított kamarazenekar olyan stílári tisztásra telepedett a hazai zeneerdőben, amelyen mások még nem jártak, legfeljebb érintették azt. Nem free, nagyon is gondosan megkomponált zenét játszanak, de jazz-, kortárs kamarazenei és bizonyos népzenei virágzásokat szabad és újszerű esztétikával kötnek csokorba, s tekintélyes létszámuk dacára a szólóisták, így többek közt Frankie Látó hegedűs, Zsemlye Sándor szaxofonos és dudás, Szerényi Béla tekerőlantos, Lukács Péter gitáros, Horváth Balázs bőgős, Kaszás Péter és Borlai Gergő dobosok is teret kapnak zenészegyéniségük kibontakoztatására. Ezért, bár Nagy János muzikalitása, hihetetlenül mély elméleti és gyakorlati tudása, sokszínű és művészi kompozíciós világa határozza meg az anyag törzsét, egzotikus hajtások is felbukkannak benne, mint Tisza Bea énekhangja vagy a címadó Borlai-Lukácsdarab, amely frappáns fűgét mutat a zenei hagyományoknak. Aki jól ismeri a zongorista-zeneszerzőt, vagy akár csak figyelmesen nézte végig a fenti hangszerfelforolást, sejtethi, hogy a magyar népzenei kultúra milyen markánsan jelenik meg az albumon – hozzáteszem, érvényesen is. A Versenymű tekerőlantra, kamarazenekarra és jazztrióra a lemez egyik legélvezetesebb mozzanata. S ugye, hogy van lelki rokonság köztünk meg a kelták között?

Bércesi Barbara

Classic-Sound – HeuRekord
5999888015723

DAVID 'FATHEAD' NEWMAN:
CITYSCAPE

Az 1933-as, dallasi születésű David 'Fathead' Newman e 2005 augusztusában készített felvételesorozattal ünnepelte professzionális pályája ötvenéves jubileumát. A kiváló szaxofonos és fuvolista talán leginkább a Ray Charles nagyzenekar koncertmestereként eltöltött jó évtizede révén ismert. Rengeteg szólót játszott ebben az időben, hallani lehetett, hogy többet tud néhány mutatós blues-figuránál, ezenkívül a rhythm & blues és jazz fúziójának egyik első, stílussteremtő mestere volt. Ezután New Yorkba költözött, s újabb tíz évet töltött el Herbie Mann oldalán, majd ismét Ray Charlessal dolgozott. Vele hallhattuk Budapesten is az 1970-es évek elején. A közben eltelt időben több mint 35 albumot jelentetett meg, a High Note labelnél – melyhez 1999-ben szerződött – ez a hetedik korongja. A mai napig aktív muzsikus.

Az albumon Newman állandó kvartettje szerepel néhány fúvós vendéggel kiegészítve. Howard Johnson, akit tubajátékáról is ismerhetünk, most bariton-szaxofonon működik közre, továbbá ő írta a fúvós hangszereleket is. Benny Powell nagyjából akkor volt a Count Basie zenekar harsonás szólistája, amikor Newman Ray Charles zenekarában játszott. Itt egy sikeres veseátültetés után hallhatjuk, Dave Fathead Newman remekül játszik a sok év dacára, kiváló jazzmuzsikus, az album is igen jó. A vendégfúvósok szerepeltetésével bizonyára a hangzást szerették volna kissé dúsabbá, teltebbé tenni. A jó hangszerelesek dacára a fúvóskórus bepróbálatlan, nem igazán pozitív benyomást tesz a hallgatóra. Newman viszont amikor kvartettben játszik, érett, egyedi, ezer közül is felismerhető stílust mutat, hangszeres megoldásai kiemelkedők. *Friedrich Károly*

High Note – CD Bár
HCD 7150

STEVE GROSSMAN QUINTET FEAT.
HAROLD LAND: I'M CONFESSIN'

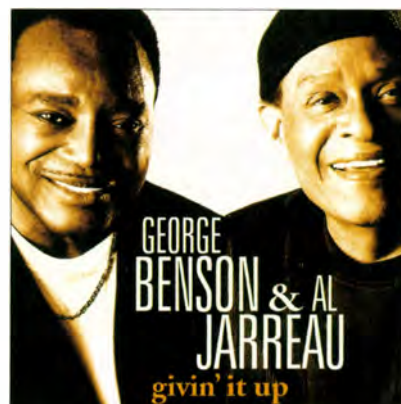

Az album címével szólva „bevallom”, hogy nem tudok elfogultság nélkül írni erről a lemezről, amelyet éppen másfél évtizede rögzítettek egy párizsi stúdióban, de – ki tudja miért – csak most adtak ki. A modern jazz története tele van jobbnál jobb tenor-tandemekkel, gondoljunk csak Johnny Griffin és Eddie „Lockjaw” Davis, vagy Gene Ammons és Sonny Stitt kettősére. Van valami elképesztően jazzes két férfias tenor „párbajában”. Nos, ezúttal Steve Grossman és a tőle több mint húsz évvel idősebb West Coast-veterán, Harold Land bővíti el a hallgatót egy kitűnő ritmusszekció társaságában. Korábban mindkét tenoros tett kirándulásokat az avantgárd irányában is, de – sok más társukhoz hasonlóan – ők is visszatértek a műfaj alighanem legéletképesebb irányzatához, a mainstream modern jazzhez.

Hét közismert darab, amelyeket az egyenletesen magas színvonalú előadás avat gyöngyszemekké. Monk, Davis és a zenekarvezető szerzeményei mellett van itt olyan igazi popsláger, mint a címadó dal, amelyet az 1950-es években minden pop-énekes műsorán tartott. De a jazzben egy blikkfangos téma legfeljebb hangulati elem, aprópó a művészet kibontakoztatása számára. Amit aztán ebben az egy órában hallhatunk az tényleg a jazz esszenciája: lendületes fúvósszólók, briliáns zongorajáték (egy bizonyos Fred Henkétől), példásan a háttérben maradó, de a produkció hőfokát mindvégig magasán tartó ritmushangszerek (Reggie Johnson és Jimmy Cobb).

A tömördek önmegvalósító művészkedés és a sehová nem vezető kísérletek korában üdítő egy ilyen sallangmentes, őszinte előadás. Ha lenne jobb értékelés az 5 pontnál, ez az album azt is megérdemelné! *Márton Áttila*

Dreyfus – MusiCDome
FDM 4605036902 2

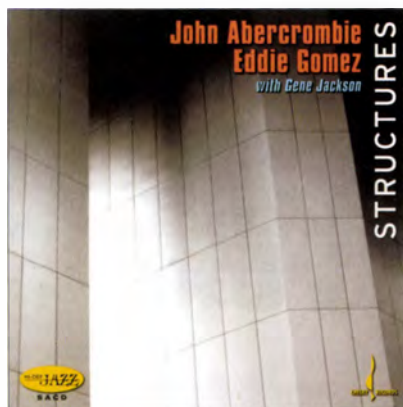
GEORGE BENSON & AL JARREAU:
GIVIN' IT UP

Februárban méltán lett Grammy-díjas a két, még korántsem fogatlan oroszlan produkciója. De tegyük rögtön hozzá, hogy a díjakat csak egyes számokért kapták, és nem a jazz kategóriában. A Mornin' a legjobb hangszeres pop előadásért, a God Bless The Child (Jill Scott énekével) pedig a legjobb hagyományos R&B énekért megszavazott gramofonocskát kapta. Jazzdíjat ez a lemez nem kapott, pedig Herbie Hancocktól Stanley Clarke-ig és Marcus Millerig sok jazztitánt felvonultat. Az album egy elfelejtett előzménye, hogy Jon Hendricks veterán énekes 1990-ben két hősünket és Bobby McFerrint együtt szerepeltette saját korongján a Freddie Freeloader kolosszális, vokalizált feldolgozásában. Jarreau és Benson, bármennyire is meglepő, most először hoztak össze közös projektet. Az új lemez csúcsa, amelyre talán kaphattak volna mini-analóglejátszót – egyébként ugyancsak Miles Davis-örökzöld –, a Tutu. Miller, a komponista az új letétben is frapánsan penget, két hősünk pedig unisono szólózik (illetve improvizálgat). Davis-téma Hendricks-szöveggel a Four is, az énekelt duettek közül az egyik leghangulatosabb, de a régi rajongók legjobban az alig aktualizált funky/smooth jazz hangzásnak fognak örülni, meg a nyitó Breezin' oktávmeneteinek, a Mornin' wah-wah-pedáljainak, Jarreau szájbögő-szerű működésének, a Bring it On... bluesos lüktetésének és a tényleg hatásosan odatett Every Time You Go Away-nek. A 2-3 új, eredeti szám nehezen győzi a régi slágerekkel. Összegezve: néhány felemelő pillanat hallható a lemezen, ami a sok nagyformátumú közreműködő miatt kicsit széteső, kaleidoszkóp jellegű lett. Szórt fényű, álmos vasárnap délutánra való, kellemes zene, nem vonja túlságosan el a figyelmet semmi mástól. *Zipernouszky Kornél*

Concord Records/Monster Music –
Karsay és Társa 0888072231627

JOHN ABERCROMBIE & EDDIE GOMEZ
WITH GENE JACKSON: STRUCTURES

●●●○○

Ha kevésbé ismerném és szeretném John Abercrombie munkásságát, biztos jobban lelkesednék ezért a lemezért, sőt valószínűleg kifejezetten örülnék, hogy olyan standardek hallhatók tőle, mint a How Deep Is the Ocean vagy Bill Evans balladája, a Turn of the Stars. Annál is inkább, mint hogy a trió felállítás különösen kedves számomra. Azonban már az első szám közben elkalandoztak gondolataim, és önkéntlenül feltulultak az Abercrombie/Marc Johnson/Peter Erskine trióval és a Gateway-jel (Dave Holland, Jack DeJohnette) kapcsolatos emlékeim. Pedig itt sem kisebb nevek a társai: az egyéni hangú bőgős, Eddie Gomez és Gene Jackson dobos, akit legtöbbször Shorter és Hancock muzsikustársát ismerhetik. Mi kellhet még, merülhet fel a kérdés. Véleményem szerint a jazztrío olyan törekeny kamara jellegű zene, ahol, ha a három zenész nem tud teljesen egymásra hangolódni, akkor a jó számválasztás (az említettek kivételével Abercrombie, Gomez, Cole Porter és Gershwin kompozíciói) és a kiváló hangszeres teljesítmények ellenére sem tud a csoda megtörténni. Sorolhatnék kiemelkedő példákat Jarrett-től Bill Evansig, de méltatlan lenne, hiszen épp Gomez az, aki Evans partnere volt a hetvenes években, a Gateway Trió pedig maga a trió művészete. Különösen igaz ez, ha a koncepció, mint jelen esetben is, a spontán együttjáték. Abercrombie Gomezzel utoljára 1978-ban, Jack DeJohnette oldalán dolgozott együtt, Jacksonnal pedig most e lemez felvételén találkozott először. Hallgatva a Structures-t mégsem jön át a szándékolt strukturálatlanság ereje. A borítón Jackson neve más színnel és kisebb betűvel van szedve... Érzésem szerint a dobos valóban nem vált egyenrangú társává. *Pánczyk András*

Chesky – Karsay és Társa
SACD 317

GRUPA PALOTAI:
SINGAPORE

●●●●●

„Egy évvel az első után íme, itt a második”, lelkesedtem a Grupa Palotai előző lemeze kapcsán (Gramofon, 2005. tavasz) jelezve, hogy ilyen ütemben várjuk a következőt. Azóta két év telt el, nagy érdeklődéssel helyeztem a lemezt a lejátszóba, és nem csalódtam. A kommunikáció ott folytatódott, ahol abbahagytuk, csak a téma változott. Az együttes leírása a jelen esetben különösen fontos, hiszen az olvasó számára lehetőséget ad, hogy elképzelje a Grupa Palotai legfontosabb ismértét, a sajátos hangzásvilágot. Franciaországba szakadt hazánkfia, Palotai Csaba gitáron és ütőhangszereken, Rémi „Wildmimi” Sciuto alt-, bariton- és szopráninoszaxofonon, valamint basszusszintetizátoron, Thomas Pourquery alt- és szopránoszaxofonon, Nicolas Mathuriau dobokon és más ütőhangszereken, Didier Havet pedig szuzafoonon játszik. A kompozíciók zömét Csaba jegyzi, és a címek inkább az Európán kívüli világban való zenei utazásra asszociálnak. Maguk a darabok nem feltétlenül tartalmaznak konkrét zenei utalásokat, egyszerűen igen sokféle, színesek, humorosak, drámaiak, sodróak, táncra perdítők, megnyugtatók, mint maga a világ. Sokkal több a kollektív játék, mint a szólisztikus megnyilvánulás. Olyan a lemez, mint egy zenei útikönyv, melyet energikus, jókedvű fiatalok írnak, akik élvezik az utazást, mindent a maguk szemüvegén keresztül, de együttérzéssel látnak. Sok fúvósokkal és ütőkkel operáló együttes jut eszembe az albumot hallgatva, ahol a gitárok is fúvós hangszerként viselkednek, mint Carla Bley együttese, a Liberation Music Orchestra, a Dirty Dozen Brass Band vagy Ornette Coleman produkciói. A főleg rövid darabokból felépített globális szvit egy újabb vibráló Grupa Palotai-opusz – és összetéveszthetetlen. *Szigeti Péter*

BMC Records
BMC CD 133

MINDEN, AMI A FÚJÁSHOZ KELL!
Nálunk a világ vezető fúvós márkáinak Magyarországon egyedülálló, kipróbálható, így összehasonlítható hangszer készlete várja.

RITMUS ÉS ÜTŐHANGSZEREK
Ütőhangszerek az óvodai Orff-tól a rock- és jazz szereléseken át a szimfónikus zenekari modellekig.

PREMIER, PAISTE, LUDWIG, HARDCASE, ADAMS, STUDIO 49 képviselet

FÚVÓS HANGSZERÉSZMŰHELY
Javitóműhelyeinkben aranykoszorús mesterek több mint 30 éves gyakorlatával irányított munka folyik – a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével.

ÚJDONSÁG:

VONÓHANGSZEREK ÉS TARTOZÉKOK
Tanuló, professzionális és karbon vonók, tokok, komplett hegedűkészletek.

FON TRADE MUSIC

1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 210 2790, 06 30 488 6622
fontrade.music@chello.hu
Nyitva: munkanapokon
9:00 - 17:30 -ig.

www.fontrademusic.hu

**BALÁZS ELEMÉR GROUP:
BEST & LIVE 2001-2006**
DVD

●●●●○

A dobos-zeneszerző Balázs Elemér immár másfél évtizede a magyar jazz elitjének meghatározó alakja. A jellegzetesen muzikális dobolása és kifinomult összájátékhoz való tehetsége miatt elismert művész 2001-ben alapította Groupját, melynek nemrégiben megjelent első DVD-je öt éves jubileumi meglepetés. Az album az IBS Színpadon adott születésnap koncertet rögzíti, melyen az együttes eddig megjelent öt lemezéről válogatott legjobb számaikat játssza. A csapat különleges atmoszférájú, a világ sokféle zenekultúrájának különböző vonásait megidéző dallamos muzsikája mindig is többről szól, mint kellemes világzenei hangulatfestésről. A kiváló arányérzékkel eltalált kompozíciókat nemcsak a kibontott témák szépsége és a kivételes harmónia értékeli fel, hanem gondolatiságuk is, és ez a filmen sincs másképp. Számaikat egyszerűen jólesik hallgatni és nézni. A koncerten minden muzsikust előtérbe kerül, érdekes közzjáték például Balázs Elemér és Dész András szólója, valamint kettejük dobos-ütőhangszeres felelgetése, ám a korong legfontosabb érdeme az, hogy bepillantást nyújt abba, miként születik meg előben az összhang a zenekar játékában.

Kritika csupán a DVD kivitelét illeti. A koncertfelvételbe vetített tájképekre a zene erős hangulatisága miatt nem lett volna szükség, emellett igényesebb képi megoldások a muzsika magas színvonalához méltó keretbe foglalhatták volna az anyagot. A tartalom azonban kielégítő: az extrák között egy csokor fotón és egy werffilmen kívül megtekinthetjük az együttes fellépésének részletét a pozsonyi jazzfesztiválon, valamint H. Magyar Kornél interjút a tagokkal, melyből sokat megtudhatunk a Group történetéről.

Laczkó Krisztián

X-Produkción – Hangvető
XP028

**NIGEL KENNEDY:
BLUE NOTE SESSIONS**
CD és DVD

●●●●○

A Vivaldi-interpretációival híressé vált Nigel Kennedy jazzhegedűsként nagy csalódást okoz. A 2005 novemberében, válogatott zenészcappattal felvett produkció alig több, mint egy közepes színvonalú jam session, Kennedy teljesítménye pedig különösen messze van attól, ami egy mai, élvonalbeli jazzhegedűstől elvárható. A baj ott kezdődik, hogy öthúros elektromos hegedűjét a hatvanas évek színvonalán szólaltatja meg, ami különösen akkor bántó, amikor effekteket használ. A modern technika jóvoltából egy ilyen hegedű csodálatosan tud szólni, elég néhány percre belehallgatni a hangszer igazi nagyjainak felvételeibe. Kennedy jazz-frazeálása messze van a tökéletestől, improvizációi pedig meglehetősen szerény fantáziáról tanúskodnak. Még azok a legjobb pillanatai, amikor blues-motívumokkal építkezik. A CD másora nagyrészt Blue Note-standardokból áll, de Kennedy két szerzeménye is a listára került. Az igazi jazz-emberek, Joe Lovano, Ron Carter, Jack DeJohnette, Lucky Peterson és a többiek játéka a kellő inspiráció hiányában ezúttal igencsak rutinszerűnek mondható. Valószínűleg nem sok pozitív hatást gyakorolt rájuk a főnök, akinél – megkockáztatom – a Magyar Rádió tavalyi jazzhegedűs tehetségkutató versenyén legalább hárman jobb, színesebb produkciót nyújtottak. És akkor még nem a világ élvonaláról beszéltem...

A DVD-mellékleten részleteket láthatunk és hallhatunk stúdiófelvételekből, valamint részesei lehetünk egy New York-i autós körutazásnak, ahol Kennedy az életéről mesél. Megtudhatjuk, hogy a felmenői között számos zenész volt, meg hogy a jazzvilág közepe New York. Azt más forrásból tudom, hogy Kennedy jelenleg Lengyelországban él.

Deseő Csaba

Blue Note – EMI
3570502

**RANDY BRECKER & MICHAEL BRECKER
+ WDR BIG BAND: SOME SKUNK FUNK**
DVD

●●●●●

Adva van két zseniális szólista, egy briliáns hangszerelő, a világ egyik legjobb big bandje és egy olyan stáb, amely képet és hangot egyaránt tökéletesen rögzít. Technika, profizmus, művészet olyan találkozása ez, ami napjainkban egyre ritkább. Alighanem ez a legjobb jazz-DVD, amit életemben láttam! Az 1975-ben keletkezett és időről időre visszaköszönő Some Skunk Funkból, illetve az elmúlt évtizedek Brecker-darabjaiból napjaink egyik legjobb hangszerelője, Vince Mendoza készített bázulatra méltó átiratokat, amelyek a 2003. novemberi leverkuseni jazzfesztiválon hangzottak el Randy és Michael Brecker, a billentyűs Jim Beard, a basszgitáros Will Lee, a dobos Peter Erskine és a Kölni Rádió Big Bandjének előadásában. A nagyzenekari változatokat hallgatva egyáltalán nincs olyan érzésem, hogy kár volt hozzányúlni a kis remekművekhez: a Brecker-kompozíciók egyéni karaktere megmaradt, csak a hangzás lett más. Minden közreműködő kitűnő formában játszott. Randy trombitaszólói számyaltak; ő néha finom elektronikus effektekkel színesítette a soundot, Michael ez alkalommal csak tenorszaxofonon játszott, akusztikusan, de félelmetesen! A hangsúly természetesen a két főszereplőn és a nagyzenekari hangzáson volt, de villanásnyi időre mások is szólóhoz jutottak. A tény, hogy Breckerék a közös produkciókban évtizedeken át kitartottak a hajdan jazz-rocknak nevezett irányzat mellett, bizonyítja, hogy minden stílusban lehet nagyszerűt alkotni. Amikor e sorokat írom, Michael Brecker már három hete nincs az élők sorában. Egyetlen vigasz a gyászban, hogy olyan életművet hagyott az utókorra, amelyre örökké csodálattal fog tekinteni a jazzvilág. (Lapzártánkork tudtuk meg, hogy a produkció két Grammy-díjat nyert!) Deseő Csaba

BHM – Varga
BHM DVD 01

ZSOLDOS BÉLA:
ÜSTDOBVERSENY, VIBRAFONIA

Ha a magyarországi jazz-szcéna szereplői közül valaki már nagyon megérdemelt egy minőségi – profi stúdiókörülmények között készült, digipackborítás – szólólemezt, akkor az vitathatatlanul a jeles ütőhangszeres, Zsoldos Béla. Játéka ugyan félezer (!) különböző hanghordozón hallható, zeneszerzőként és hangszerelőként is több száz produkcióban vett részt, de ezekben általában nem ő volt a főszereplő – előadó- és alkotóművészi kvalitásaival, mesterségbeli tudásával kollégáit segítette. Most viszont ő áll a középpontban: szerzői albumán a közelmúlt két, nagyobb formátumú darabja, az Üstdobverseny (Timpáni concerto) és a Vibrafonia hallható.

Bár az üstdob már a bécsi klasszika szimfonikus repertoárjában helyet kapott, az európai zenetörténetben mégis igen ritka a timpanira és zenekarra írt versenymű. Zsoldos eredetileg szimfonikus együttest képzelt el, de aztán Fekete-Kovács Kornél személyében olyan alkotótársat talált, aki a concerto előadói apparátusát a big band felé terelte. Röviddel Fekete-Kovács jelenlegi együttesének (Modern Art Orchestra) létrehozása előtt, még a Budapest Jazz Orchestrával rögzítették a szépen felépített, virtuóz hangszeres szólókra is lehetőséget teremtő versenyművet. A másik darab, a Vibrafonia érdelemgazdag kamarajazz, amelyben a vibrafon mellett marimbán és üstdobon is játszó Zsoldos egyenrangú társa a több évtizedes amerikai karrier után hazatelepült Vig Tommy. A produkcióban közreműködő combót jazztrío és vonósnegyes alkotja. Bónusz-track is van: Vig és Zsoldos könnyed zenei tréfának szánt duója, amit egy koncerten, a Nyitott Műhelyben vett fel a remek hegedűs (és lapunk szakírója), Dese Csaba.

Retkes Attila

KCG – Universal
KCG 016

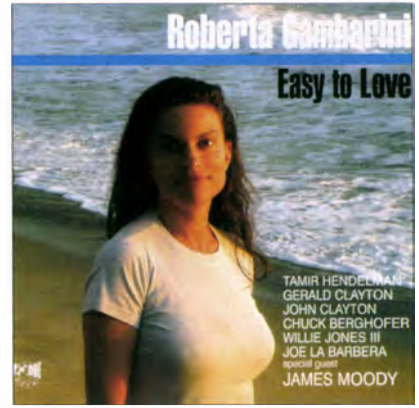

NORAH JONES:
NOT TOO LATE

Norah Jones első két korongjával átütő közönség-sikert és szakmai elismerést aratott, noha jazzes-folkos-country's popalbumai sem túl izgalmasak, sem túl markánsak nem voltak. Az elbűvölő szépségű, fátyolosan gyöngéd hangú zongorista-énekesnő azonban tarolt, s alighanem megérdemli az őt övező óriási népszerűséget. De jazzénekesnő-e? Minden bizonnyal nem (noha éneklése egyértelműen jazzes hatású), és legújabb, Not Too Late című albuma korábbi szólólemezeihez hasonlóan szintén nem jazzfelvétel. Fontos változás, előrelépés azonban, hogy ő az új dalok mind egyikének szerzője vagy legalábbis társszerzője, a friss korong így jobban kifejezi egyéniségét. Norah Jones nem távolodott el eddigi stílusától. Új szerzeményei csöndes, merengős, a korábinál talán még megnyugtatóbb, sőt alkalmanként melankolikus légkört teremtenek. Őt hallgatva ezúttal is az lehet az érzésünk, hogy a megtestesült ártatlanság énekel. Már-már túl romlatlan, mondhatni hamvas tisztaságú a művésznő hangja, amivel tökéletes harmóniában van, és ezáltal csekély kontrasztot sem alkot a muzsika. Ez az ártatlanság akár a mélyebb tartalomra vágyó hallgatót is magával ragadhatná, ha a középlassú-lassú kompozíciók egysíkú ritmusvilága miatt az elringató, mesélős hangulat nem válna többször andalítóvá, amit az egyébként jól eltalált, időtálló akusztikus hangszerelésben feltűnő bázongóra, bendzsó és szordínós trombita nyersége sem tud megtörni. Az új albumból a meglepetés és a változatosság nagy-szerűsége, valamint a mondanivaló hiányzik. Ezek híján a Not Too Late „csupán” egy átlagosnál színvonalasabb könnyűzenei felvétel, amivel Norah Jones saját tehetsége és a maradandó művészi értékek felszínét súrolja. Laczkó Krisztián

Blue Note – EMI
3820352

ROBERTA GAMBARINI:
EASY TO LOVE

„Egy igazi dzsesszdíva az A38 Hajón,” visszhangozzák az internetes portálok Roberta Gambarini koncertjét népszerűsítvén. Nem tudom, ki találta ki ezt az épületes zsurnalizmust, de nem is feltétlenül kell figyelembe vennünk. Roberta Gambarini karizmatikus orgánummal és előadói, dalformáló képességekkel megáldott jazzénekesnő, akiben elsősorban Carmen McRae és Sarah Vaughan inkarnációját lehet felfedezni. Életrajzok említik, hogy az 1980-as években volt 18 éves, hogy végigtűrnéza már a világot, fellépett a legjelentősebb fesztiválokon, se vége se hossza a fantasztikus neveket tartalmazó partnerlistájának, mégis ez az első lemeze, mellyel megjelenik a nemzetközi jazzszíntéren. 1998-ban költözött az Államokba, miután elnyerte a bostoni New England Conservatory ösztöndíját, s 2 hétre rá a 3. helyen végzett a Thelonious Monk Nemzetközi Énekversenyen. „Ki a legjobb szerződés nélküli énekesnő a jazzben?” kérdezi Don Heckman, az LA Times kolumnistája.

Roberta egész élete a jazzról szól. Jazzrajongó szülei már tízéves korában koncertekre vitték. Édesanyja kedvence volt az itt is felhangzó dal a Roberta című musicalből: innen a neve. Most végre itt a lemez. John Clayton az egyik bőgős, Bill Evans dobosa, Joe LaBarbera és James Moody is közreműködik. Kitűnő zongoristáját Tamir Hendelmannak hívják. Roberta fantasztikus könnyedséggel, laza frazeálással éneklő a nagy tempókat, invenciózusan scattel, saját szövegekkel vokalizál olyan különböző hangszeres szólókat, mint Dizzy Gillespié, Sonny Rollinsé, Sonny Stitté vagy Johnny Hodgesé, de a legbriliánsabbak a ballada-interpretációi. Bess áriáit a Porgy and Bessből drámai erővel fűzi feledhetetlen, jazz- vagy akár operaélménnyé. Szigeti Péter

In+Out – CD Bár
IOR CD 77084-2

OSCAR PETERSON
PERFECT PETERSON: THE BEST OF THE
PABLO AND TELARC RECORDINGS

Concord – Universal

0888072300781

2 CD

THE OSCAR PETERSON TRIO:
NIGHT TRAIN

Verve – Universal

0602498840252

Az ember joggal gyanakszik a „best of” válogatásokra, mert a kritérium nemcsak elkerülhetetlenül szubjektív, de a válogatást behatárolja a lemezvállalat saját készlete. Ezen a dupla albumon felkínált szelekció inkább a nagyszerű zongorista sokoldalúságát, semmint legnagyobb pillanatait demonstrálja. A két CD-n mindössze két trió- és egy kíséret nélküli felvételt találunk, míg a többi tizenkilenc számban Peterson a szólószerepet olyan kiválóságokkal osztja meg, mint Herb Ellis, Joe Pass, Stephane Grappelli, Dizzy Gillespie, Clark Terry, Ulf Wakenius, Benny Carter vagy Count Basie. Peterson igazi magaslatokba saját triói élén szokott emelkedni. Ennek a Pablo-Telarc válogatásnak viszont az a hatalmas előnye, hogy felvillantja a virtuóz zongorista egyik legrokonszenvesebb tulajdonságát: a mérhetetlen szakmai alázatot és tapintatot, amellyel zenésztársaihoz viszonyul. Ahelyett, hogy „lekörözné” őket, félelmetes technikájával inkább a partnerek játékát dúsítja. Hallhatjuk néhány iskolapéldáját hibátlan zenei dramaturgiájának is (Tenderly, On the Trail, Honeysuckle Rose), és megcsodálhatjuk kissé kérkedő technikai bemutatóját (Indiana), amely bizonyítani hivatott – életművében nem egyedülállóan – hogy milyen közel esett a petersoni alma a nagy példakép, Art Tatum fájához.

E sorok írója a kanadai zongorafenomén fénykorát az ötvenes évek második és a hatvanas évek első felére teszi, s ebből a periódusából semmit sem tartalmaz a „best of” album. Annál többet az 1962-ben felvett Night Train, amely nem hiányozhat egyetlen Peterson-rajongó gyűjteményéből sem. Ray Brownnal a bőgőn és Ed Thigpennek a dobton teljesen otthon érzi magát a bőrben a trió vezetője. Ritkán hallani Peterson ilyen gazdaságosan és ilyen következetes blues hangulatban játszani. Az eredeti kiadásban szereplő tizenegy szám közül nyolc nagyzenekari klasszis Count Basie, Duke Ellington, illetve Cab Calloway repertoárjából. Nem kis bátorságot igényel egy zongoratrió részéről ehhez az anyaghoz hozzányúlni, de ennek a hármásfogatnak nem lehetett félnivalója. Peterson (1993-as agyvérzéséig) az egyik „legkétezebb” zongorista volt a pályán; érdekes módon, még ezt a képességét sem kellett a Night Train albumon gyakran értékesítenie, hogy a billentyűkből kicsalja a zenekari hangzást. Kritikusok és divatoskodó bennfentesek előszeretettel ócsárolják Peterson, amiért technikája néha valóban elszaladt vele az érzelm és a tartalom rovására. De csak néha! Miért olyan nehéz a tökélyt elviselni?

Pallai Péter

STAN GETZ – CHARLIE BYRD:
JAZZ SAMBA

1962-t írunk. A nagy amerikai dalszerzők: Kern, Berlin, Porter, a Gershwin-fivérek, Rodgers és Hart, Carmichael lassan letűnnek, a rock&roll korai népszerűsége is alábbhagy, a jazz ötvenes évekbeli felvirágzása után sorra zárnak be a jazzklubok, de még nem jött el a Beatles vagy a Motown Records teljes áttörése, ami majd véglegesen átalakítja az amerikai lemezipart, melyben állandósul a rock dominanciája. Ez év áprilisában jelenik meg a Jazz Samba, s a 45-ös kislemezként is kiadott Desafinado hatalmas sláger lesz. Az Amerikában kitört „szamba-lázért” a gitáros Charlie Byrd a felelős, aki dél-amerikai turnéja után összefut a dániai „száműzetésből” hazatért Stan Getz-cel, akinek lelkesen játssza le frissen szerzett brazil lemezeit. Getz ráharap a dologra. Az eredmény bombasiker!

A bossa nova a brazil zeneszerző Antonio Carlos Jobim és az énekes João Gilberto „találmánya”, amelynek lényege, hogy a kompozíciók harmóniai- lág komplexek, ugyanakkor ritmikailag visszafogottabbak a hagyományos sambánál. Byrd felismerése, miszerint egy az egyben adaptálható a műfaj a West-Coast jazzbe, tényleg zenetörténeti jelentőségű, az igazi telitalálat azonban Stan Getz sound-ja és már akkorra kifinomult improvizációs képessége. Mert egyértelműen ő viszi a hátán a lemezt, Byrd akusztikusgitár-szólói és akkordozása inkább csak kiegészítik a szaxofonos játékát. Hallgassuk csak a másik Jobim-klasszikusban a Samba de Uma Nota Só-ban a gyönyörű tenorszólót! A ritmuskíséret, melyben két dobos rakja össze az alapritmust és a jellegzetes clavét, mai füllel enyhén szólva minimalistának hat. A folytatást tudjuk: az 1964-es Getz/Gilberto koronggal tovább folytatódott a sikersorozat, Charlie Byrd pedig a Great Guitars triumvirátus tagjaként aratott sikereket.

Bori Viktor

Verve – Universal

0602517036932

BOBBY HUTCHERSON: HAPPENINGS

A lemez megjelenése idején 25 esztendő Bobby Hutcherson némileg hagyományosabb zenét játszik, mint korábbi albumain. Persze 1966-ban még elég sok free jazz-, vagy azzal rokon elemet, elsősorban improvizált, előre nem lefektetett harmóniasorok használatát, vagy nagyon szabadon kezelt modális improvizációkat is megengedett magának. Hutcherson egyik korai, saját nevén jegyzett Blue Note-albumán már hangszerének félig-meddig beérkezett ígéreteként jelenik meg. Herbie Hancock már ekkor a fiatal generáció meghatározó alakja volt, Joe Chambers szintén velük egyidős. A bőgős Bob Cranshaw-t, a cég egyik házi bőgösét leginkább Sonny Rollins gyakori partnereként ismerjük. Egy Hancock-darab kivételével az összes kompozíciót Hutcherson jegyzi e tipikus, hatvanas évekbeli, remekül sikerült Blue Note-albumon. **FK**

Blue Note - EMI
69667

JUNE CHRISTY: THE INTIMATE MISS CHRISTY

June Christy a negyvenes-ötvenes években Stan Kenton zenekarával társította a közönség, ami már csak azért is érdekes, mert Christy minden pályatársánál jobb megtestesítője volt a „cool” stílus visszafogottságának, de legtermészetesebbnek vélt közege a harsány, nagyzenekari progresszív jazz volt. Christy elődje, Anita O'Day ajánlotta Kentonnak, és noha Christy gond nélkül tudta hozni O'Day bebopba hajló, modern swing stílusát, de igazi erőssége az ezt az albumot domináló, bensőséges atmoszférában előadott ballada volt, amelybe melodráma és sallang nélkül tudott érzést lehelni. Az intim légkört a Kenton-veteránokból verbuvált minimalista kísérőegyüttes biztosítja: Bud Shank minilán, Al Viola gitáron és Don Bagley bőgőn. Noha Christy intonációja nem mindig tökéletes, de ballada stílusa megindítóan szívhez szóló. Ideális éjjeli zene családott szerelmeseknek. **PP**

Blue Note - EMI
69800

HANK MOBLEY: WORKOUT

Óh boldog békeidők! Majd' minden 1960 körül készült jazzlemez hallgatva eszembe jut az előbbi mondat. A Workoutot föltéve Hank Mobley, a talán legtipikusabb hard bop-szaxofonos egyik legjobb saját albumát élvezhetjük. Partnerei a vele nagyjából egyidős, akkor mintegy harminc esztendő Wynton Kelly zongorán, a kicsit fiatalabb, Paul Chambers bőgőn. Mindketten Mobley kollégái „állandó munkahelyükön”, a Miles Davis kvintettben. Philly Joe Jones dobos kis idővel korábban távozott onnan. Még egy igen erős szólista erősíti az albumot: Grant Green gitáros. Két örökzöld és négy erősen bluesos ihletésű Mobley-kompozíció alkotja a jórészt jam session-szerű lemez anyagát. Hank Mobley kirobbanó formában van, valószínűleg jobban játszik, mint azt a Miles Davis Quintetben főnöke hallatszani engedte. **FK**

Blue Note - EMI
55205

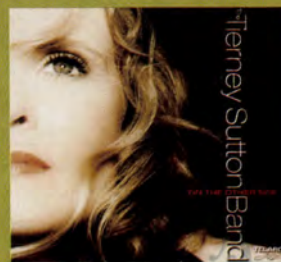

LEE MORGAN: CITY LIGHTS

Annak ellenére, hogy ez idő tájt az új stúdiótechnika következtében a lemezcégek egyre hosszabb jam sessionöket vettek fel, erre az 1957-es albumra, feltehetőleg Alfred Lion ösztönzésére, Benny Golsonnal írtak hangszereléseket a 19 esztendő trombitás csodagyerek, Lee Morgan számára. A hangszereléseken kívül az album öt kompozíciójából egy standard és egy Gigi Gryce-darab mellett hármát szintén Golson jegyez. Curtis Fuller, Art Farmer Jazztetjének későbbi trombonosa, itt „már” 22 esztendő, de szinte teljes fegyverzetben jelenik meg. A tenorszaxofonos George Colemannek, aki már készített lemezt korábban B.B. King oldalán, ez az első komolyabb próbálkozása. Lee Morgan már kész, kiváló muzsikus. Öt hét múlva Fullerrel John Coltrane partnerei lesznek a Blue Train albumon, pedig milyen fiatalok, érdemes megnézni őket a CD borítójának bájos fotóin! **FK**

Blue Note - EMI
69676

Telarc

Heads Up

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.
Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

**HIROMI:
TIME CONTROL**

Extravagáns divatbabaként pózol az 1979-es születésű, 1999 óta Amerikában élő japán zongorista/billentyűs negyedik lemezének borítóján. A szerepjátás nem idegen tőle, aki megannyi zenei zsánert, formulát felvonultat a saját szerzeményeit rögzítő, az idő hangzatos témáját bejáró CD-jén. Többségük a hetvenes évek jazz-rock világában gyökerező, gyakori harmónia- és ritmusváltásokkal terhelt, hektikus hangszerelésű darab. Állandó triójának tagjain (Tony Grey – basszus, Martin Valihora – dob) kívül Hiromi fő társa vendégként a manhattani alternatív zenei körök gitáros fenegyereke, David Fiuczynski, akinek erősen torzított gitárfutamai több szerzeményben kiemelt szerephez jutnak. A lehangzó dinamikusan virtuóz hangszeres képességei és zenei ötletei amúgy sok jóval kecsesetnek – már ha túllép az útkeresés strum und drang korszakán. *TG*

Telarc – Karsay és Társa
CD-83655

**MAKIKO
HIRABAYASHI,
KLAVS HOVMAN,
MARILYN MAZUR:
MAKIKO**

Meglepetés ez a lemez, amelynek borítója mindössze annyit árul el a tehetséges japán zongorista hölgyről és triójáról, hogy a felvétel 2005 októberében készült Koppenhágában. A dobos Marilyn Mazur persze ismerős, hiszen Miles Davisszel is játszott, meg Jan Garbarekkel, sőt Magyarországon is többször fellépett. Az egyetlen férfi s az egyedüli dán születésű zenész az együttesben a bőgős Klavs Hovman. Más forrásból sikerült megtudni, hogy az igazán színes összeállítású trió mindhárom tagja jelenleg Koppenhágában él. A lemezt hallgatva kitűnő muzikusok szerencsés találkozásának lehetünk fültanúi, zenéjükben északi atmoszféra keveredik ázsiaival, klasszikus zongoraszónáták emlékei modern kortárs zenei hangzatokkal, raffinált ütős effektekkel, s az egészben van valami finom összecsiszoltság, amely mindhárom előadó magasrendű muzikalitását dicséri. *DCs*

ENJA – Varga
9169 2

**ROSARIO GIULIANI
QUINTET:
ANYTHING ELSE**

Nem először kell megállapítanom, hogy az utóbbi években egyre jobbak az olasz zenészek és az olasz lemezek. Itt van például ez a fiatalember, Rosario Giuliani, aki úgy játszik alt- és szoprán saxofonon, és olyan színvonalú a zenéje, hogy nyugodtan a jazz-világ élvonalába sorolhatjuk öt egész kvintettjével együtt. Klasszikusnak nevezhető felállásuk a következő: Flavio Bolto – trombita, Dado Moroni – zongora, Rémi Vignolo – bőgő és Benjamin Henocq – dob. Kiváló partnerek valamennyien, egyetlen gyenge pont sincs az együttesben. Zenéjük nagyon egészséges, izgalmas, tüzes modern hard bop, ami iránt nagy az érdeklődés világszerte. Így a kvintet rengeteg meghívásnak tesz eleget úgy Európában, mint a tengerentúlon, de tavaly például kínai turnén is részt vettek. Giuliani máris gazdag diszkográfiával dicsekedhet, különböző formációkkal ez a 17. lemeze. *DCs*

Dreyfus – MusiCDome
FDM 46050 366982

**SMÁRTON TRIO:
MÉG NEM TUDOM**

Hallgatva a Smárton trió (Sütő Márton – gitár, Kovács Zoltán – bőgő, G. Szabó Hunor – dob) első lemezét, nagyon ismerősnek tűnt a hangzás. Majd rájöttem, hogy 2003-ban, egy jazzversenyen nagy lelkesedéssel szavaztam a Smarttone együttesre. Győztek is. Nem nagyon bíztam benne, hogy az a szerény, visszafogott attitűd, amely zenéjükben és személyiségükben egyaránt sugárzott, vonzó lehet a promóterek számára, de úgy tűnt, ők biztosak magukban, és kitartanak. Eszembe jutott, amikor a Bill Frisell Trió East-West albuma a füleim elé került, hogy nálunk is van egy hozzájuk hasonló csapat. Ők maguk zenéjüket a jazz, blues és rock keverékeként identiflikálják. Számomra a jazz megjelölés az ide illő. Smárton amúgy az Egy Kiss Erzsébetben, Kovács Zoltánt pedig Szalóki Ági mellett lehet még hallani. E lemezt pedig, remélem, minél több Olvasónk otthonában. *SzP*

Szerzői kiadás
Suto060

**MIKE MILLER:
SAVE THE MOON**

Bizonyosan nem én vagyok az egyetlen, aki annak ellenére sem hallotta még Mike Miller nevét, hogy már az ötödik x-et tapossa. Ennek talán legfőbb oka, hogy e recenzió tárgya az amerikai gitáros első önálló albuma. Pályája során kísérte a színész Bette Midlert, tagja volt a Chick Corea Electric Band II-nek, közreműködött Vinnie Colaiuta szólóalbumán, valamint fontos állomásként évekig játszott progresszív popzenét Gino Vanelli zenekarában. Ezúttal olyan társakat választott, mint a billentyűs Michael Formanek, Jimmy Johnson basszusgitáros vagy Tom Brechtlein és Peter Erskine dobosok. Egy interjúból tudom, hogy a kompozíciókat spontán módon, egy loop-ot (többsávos felvétel) használva szerezte. Miller technikásan és színesen gitározik, ám miközben hallgattam, sajnos túl sokszor jutott eszembe Frank Gambale, Scott Henderson és Zappa játéka. *PA*

ESC Records – Varga
ESC 03704-2

**THE VERY TALL
BAND:
WHAT'S UP?**

Oscar Peterson, Milt Jackson és Ray Brown 1998-ban újra összeálltak, s megpróbálták felidézni 1962-es „Very Tall” című közös lemezük emlékét. (Anno Ed Thigpen volt a dobos, 1998-ban Karriem Riggins ült a hangszer mögé.) Nehéz szívvel írom le a következőt: nem kellett volna. Előtte van a régi Very Tall CD-formában: ma is elbűvölő, csodálatos zene, mint ahogy Peterson, Jackson, Brown egész pályafutása bámulatra méltó, bármilyen formációban léptek is a nyilvánosság elé. Ehhez képest szomorú kísérlet volt az 1998-as felvétel: Peterson ekkor már csak jobb kézzel zongorázott, bal keze béna volt, Milt Jackson és Ray Brown is csak árnyékaik voltak önmaguknak. Óvni szeretnék minden fiatal jazzrajongót, hogy e lemez alapján alkosson véleményt a korábbi évtizedek óriásairól. Magam pedig szívesebben tartózkodtam volna a csillagos értékeléstől. *DCs*

Telarc – Karsay és Társa
CD-83663

**TOMMY ROSENBERG
JAZZTRIO: CONNECTIONS**

Szerzői kiadás

LPMCD169

Igazi meglepetés-album. A Tommy Rosenberg–Vukán György–Gary Todd trió szinte mind a kilenc felvételten tartogat számunkra valami újat, valami mást. És mindezt úgy teszik, hogy a lemez egységes, és folyamatos harmóniát sugároz. Talán mint azok a „kapcsolatok”, amelyek a legtöbb szerzeményt (a lemez címével együtt) ihlették. A három zenész kompozíciói kiváló szerkesztésben követik egymást: a blues, a játékos háromnegyedes dallamok, a szóló vagy a ballada változatossá teszi az albumot, az egyes számokon belül pedig a rendkívüli összhang, a kísérő hangszerek finom összjátéka egy pillanatra sem engedí elkalandozni az ember figyelmét. Az azonnal megkedvelhető dallamokat Vukán György remekül harmonizálta, s vannak az albumnak olyan emlékezetes pontjai, mint például a Chopin-kerülő zseniális átvezetése először egy ragtime-os hangzásba, mely swinges lüktetésbe kezd. *Vörös Eszter*

TRIO OLAMAR: JAZZ

Drum Art – Szerzői kiadás

MRTNS01

A rejtélyes név mögött az Oláh-testvéreket és Martonosi Györgyöt kell keresni. A sokak által ismert és tisztelt dobos számos aktivitása mellett avatott komponista is. A lemez a Bartók évforduló tiszteletére készült ötételes mű, amely a nagy zeneszerző életútját követi. Olykor romantikus,

felejthetetlenül szép témákkal, máskor pedig szuggesztív „bartókos” zenei formákkal ötvözött feszes ritmusú modern jazz. Különösen egzotikus a Bartók észak-afrikai gyűjtőútját idéző Sidi Okba, míg amerikai éveinek zaklatott világára utal a zárótétel, a Take the A Train dallamtörédékek szelletes felhasználásával. Oláh Zoltán karakteres billentése, elegáns harmonizálása Hancock és Jarrett intellektuális játékának egyenes folytatása, Péter perfekt basszus-soundja teljes összhangban van zenésztársaival. A főnök pedig erőteljes, mégis mérték-tartó. Szinte nem is észleli a hallgató, hogy nem a megszokott, zongorista vezette trióformációról van szó. *MA*

PINTÉR ZOLTÁN TRIO:

EVERYTHING I LOVE

BMM

060261295447

A sajnálatosan ritkán hallható zongorista az album gyűjtőcímének megfelelően válogatta és játssza a kilenc örökzöld szerzeményt: szeretettel és átérzéssel. Az improvizációk dallamosak anélkül, hogy akár egy pillanatra is átcsapnának édes-késbe. A gazdaságos játékmódból is kicseng, hogy Pintér Zoltán magabiztosan uralja hangszerét. A trió csapatmunkája kifogástalan. Egri János és Balázs Elemér teljesen a helyén van, diszkrét, de ugyanakkor mesteri meghajtást biztosít a zongorának. Felesleg vagy üresjárat nincs. A leghosszabb szám kevesebb, mint tíz perc. Ennyi dicséret után azért kap az album csak három pontot, mert a zene nem szolgál a jazz egyik lételemével, a meglepetéssel. „Mindössze” gyönyörködtet, ami persze nem kis szó a mai világban. Bátran ajánlom az albumot mindazoknak, akik szeretik a modern jazz megközelíthető formáit. *PP*

JOE FRITZ BAND: SALUTE TO BENNY GOODMAN

Swing Produkciós Iroda

SPI-001

Úgy látszik, itt az ideje, hogy újra felfedezzük magunknak a nagy Benny Goodmant! 2003-ban a retrófrizurájával kicsit a küllemében is Goodmant idéző Dave Bennett klarinétművész 12 számból álló szeptettfelvételt adott közre (PKO Records) Salute To Benny Goodman címmel, most pedig Fritz József gyűrűközött neki a feladatnak, hogy kvartettjével, valamint Daria Mirkina és Fekete István vendégszereplésével, ugyanezen a címen, szintén 12 Goodman-számot, illetve repertoárdarabot értelmezzen újra. A két új program között azonban csak háromszáznnyai az átfedés: Fritz Jóska a maga útját járja, feldolgozásai egyszerre tiszteletudóak és újítók. Technikája is elsősorú. Daria Mirkina angyali ártatlansággal énekl a Savoyt vagy a Honeysuckle Rose-t, Szevevényi Mátyás pedig formás gitárszólóival színesíti az albumot. *MJQy*

GYÁRFÁS ISTVÁN TRIO:

OLD AMSTERDAM

Szerzői kiadás

Gyárfás István a hazai jazz egyik legrokonszenvesebb egyénisége: igazi combo-játékos, aki anno jelentős elméleti-gitártörténeti képzettséggel, és persze biztos technikai tudással vágott neki a koncertéletnek. Triójával és alkalmi zenészeivel a klubjazzre „szakosodott”, koncertjein, tenyéryeni helyen felállított színpadokon estéről-estére arról győzi

meg hallgatóságát, hogy a jazz műfaja merő élvezet tárgya is lehet. s napjainkban szintén van létjogosultsága a swinges lüktetésnek, a cool-és bophagyományokon alapuló gitárjátéknak, egy-egy bluesémára épített számnak, illetve a megfelelő pontokon elhelyezett tradicionális hegedű- (Deseő Csaba), tenorszaxofon- (Túzkó Csaba), zongora- (Regős István) vagy trombita-szólóknak (Fekete István, Szalóky Béla). Az akusztikus, Gyafi által arranzsált, Fábian Julianna és a BPA Gospel Singers közreműködésével felvett Nobody Knows... tökéletes befejezés. *MJQy*

DAVID HAZELTINE –

GEORGE MRAZ TRIO:

MANHATTAN

Chesky – Karsay és Társa

SACD 310

Három, Japánban készült CD után rukkolt elő az összcsejszólódott hármas a „The New York Sessions” sorozat új lemezével. Megint egy mainstream zongoratrió, sóhajtánnak, mert hogy ebből a formációból Hudson lehetne rekeszteni. Hazeltine azonban jó zongorista a Bill Evans–Hank Jones iskolából, George Mraz kitűnő bögös, Bill Drummond pedig több mint alkalmas dobos – minden adva van tehát egy bevált standardeket tartalmazó, elegánsan visszafogott, jól fogyasztható lemezhez. Minden a helyén is van: izlés, muzikalitás, stílusbiztonság, méltánylandó repertoár, legfőképpen azonban telepatikus közös játék a partnerek részéről. Főleg ez utóbbi emeli a produkciót a sokéves átlag fölé, akár mintaként is szolgálva a hagyományos formákat magas szinten alkalmazó, középfajú jazz létezésére. Az útkeresés, a kísérletezés szellemét méltánytalan volna ezen a körön számon kérni. *TQ*

A LISSZABONI LÉLEK MUZSIKÁJA

**Új virágkorát éli
a fado, a portugál
zene kvint-
esszenciája**

Minél többet hallgatom a portugál városi folk-
lór jellegzetes zenéjét, a melankolikus és
mégis sodró erejű fadót, annál több
mélyréteg, irodalmi-történelmi-filo-
zófiai utalás, rejtett szépség tár-
rul föl ebből a varázslatos
muzsikából. A csaknem két
évszázados múltra vissza-
tekintő fado napjainkban
újra virágzik, s ebben a
komponisták és az
előadóművészek mel-
lett egy német film-
rendezőnek is döntő
szerepe volt.

◆ Retkes Attila / Lisszabon

DEPOSITARIO NO BRAZIL
CASA MOZART
AVENIDA RIO BRANCO, 127
RIO DE JANEIRO

SASSETTI & C^a
EDITORES
R. DO CARMO 56
LISBOA

PROPRIÉTÉ DES ÉDITEURS POUR TOUTS PAYS

Lassan pergő, intellektuális, minimalista road movie a kilencvenes évek elejéről. Egy idősödő filmes hangmérnök – rendező kollégájának hívására – Lisszabonba megy, hogy egy készülő, pontosabban meg nem határozott filmhez rögzítse a város hangjait. Mint oly sok látogatót, a hangmérnököt is magával ragadja Lisszabon labirintusa: a legrégibb városrész, Alfama macskaköves utcái, a templomok harangja, a kikötői lárma és a sikátorok csöndje. A város-felfedezésben segítségére van a csodálatos hangú, eredeti tehetségű énekesnő, Teresa Salgueiro és zenekara, az akkor még szinte teljesen ismeretlen Madredeus, amely egyszerű eszközökkel, de mégis a maga teljességében, művészi kompromisszumok nélkül mutatja meg a portugál főváros muzikáját, a fadót. A rendező neve: Wim Wenders, a film címe: Lisszaboni történet.

Mi is az a saudade?

Wim Wenders alkotásának köszönhető, hogy az európai társadalomnak az a 2-3 százaléka, akit még érdekel a kontinens sokszínű kulturális öröksége, és nyitott az értékek befogadására, újra felfigyelt a fadóra mint az Ibériai-félsziget egyik legjelentősebb zenei műfajára. Wenders filmje azért is szerencsés pillanathban született, mert képes volt megállítani a fado kommercializálódását, a művészi minőség alárendelését a turisztikai szempontoknak. A Lisszaboni történet bemutatója óta eltelt tizenhárom évben felnőtt egy új nemzedék, amelyet a Madredeus mellett többek között Mísia és Joana Amendoeira neve fémjelmez (I. keretes írásunkat), s amely a zene és a költészet rangjához méltó komolysággal kezeli a 180 éves múltra visszatekintő fadót.

A műfaj neve a sorsra, a végzetre utal. De hová nyúlnak vissza a gyökerei? Rui Vieira Nery három éve megjelent, alapvető fontosságú monográfiája (Para uma história do Fado – Cordo Seca, Lisboa, 2004) az előzmények között részletesen tárgyalja a berber, az arab és a mór zenekultúrát, illetve a 19. század elejének jellegzetes brazil dallamai, különösen az önálló koncertműfajjává emelkedett modinha szerepét. A portugál városi folklór szempontjából a legfontosabbnak a mór hatást tekinthetjük: erre utal a lisszaboni Várnegyedbe (Castelo) felvezető, mára igencsak elszegényedett városrész, Mouraria neve, amely több száz fado-szövegben felbukkan. Nery a műfaj születését az 1820-as évek közepére datálja, és Mouraria mellett még néhány másik városrészhez (Alfama, Bairro Alto, Madragoa) köti. Az első évtizedekben a fado tipikusan utcai és kocsmái műfaj volt, de a dalokban már ekkor meghatározó szerephez jutott a saudade fogalma és életérzése. Ez a portugál kifejezés túl sok mindent jelent ahhoz, hogy egyetlen szóval lefordíthatnánk magyarrá vagy akár angolra. Benne van a vágyakozás, a nosztalgia, a fájdalom, de egy furcsa, megmagyarázhatatlan örömezés is. Biztos vagyok benne, hogy a saudade – annak minden történelmi, művészeti és hétköznapi aspektusával – tette a fadót kiemelkedően értékes, összetéveszhetetlenül egyéni stílusú muzikává.

Pedro Amendoeira, a hagyományos gitarrára portuguesa virtuóza

A Fadomúzeum kincsei

A fado történetének első száz évét az élő előadások határozták meg. A zene és a szöveg Lisszabon utcáin, a kisvendéglők asztalainál csiszolódott, s bár ez a műfaj is „kitermelte” a maga sztárjait – a 19. századi előadók közül Maria Severa nevét őrizte meg az utókor –, a fado előadása és hallgatása alapvetően közösségi tevékenység és élmény maradt. Az 1900-as évek elejétől a születő portugál hanglemezipar, később a rádió is felfedezte a fadót, amely ezáltal egyre individuálisabbá vált, mindinkább konkrét személyekhez, előadóművészekhez kötődött. A lisszaboni éttermek ekkor már nem annyira a muzsikát, mint inkább a fellépő énekeseket (a fadistákat) és az őket kísérő gitárosokat hirdették, s hamarosan önálló színházi műfaj, egyszerű, lineáris cselekményt fado-számokkal összekötő, sajátos portugál „operett” született. Ezek után már nem meglepő, hogy a fado a filmművészetbe, majd a televízióba is bekerült – igaz, a csaknem fél évszázados Salazar-diktatúra (1926–1974) alatt a saudade helyett inkább a szórakoztató funkcióját helyezték előtérbe.

A szerteágazó fado-történelemnek különösen gazdag dokumentációja található a Tejo folyó partján, a történelmi Alfama negyed kapujában, 1998-ban megnyílt Fadomúzeumban (Museu do Fado). Szisztematikus munkával 14 ezer tárgyat – hangszereket, kottákat, könyveket, hanglemezeket, posztereket, újságokat, fényképeket, fellépők ruhadarabjait – gyűjtöttek össze ahhoz az állandó kiállításához, amely bemutatja a fado 180 évét a kezdetektől napjainkig. A tárlat fontos értéke az interaktivitás: a látogató eldöntheti, hogy – archív kép- és hangfelvételek segítségével – a fado melyik stílusáramlatával, előadójával szeretne mélyebben megismerkedni. Az állandó kiállításhoz időszaki tárlatok csatlakoznak: e sorok írója például Stuart Carvalhais (1887–1961) grafikus, könyvillusztrátor, karikaturista és díszlettervező emlékkiállítását nézhet meg. Carvalhais a húszas évek elején exkluzív szerződést kötött a két legfontosabb lisszaboni kiadóval (Sassetti Editora,

Valentim de Carvalho) a megjelölt fadokották és -lemezek illusztrálására. Műfaj történeti és képzőművészeti szempontból is értékes kollekció jött így létre, amelyből a kiállítás szervezői egy szép albumot is kiadtak (innen való a 104. oldalon látható illusztráció).

Amália és Carlos: a két ikon

A fado 20. századi történetét áttekintve feltétlenül szólnunk kell két emblemikus személyiség, Amália Rodrigues ének- és Carlos Paredes gitárművész tevékenységéről. Amália (1920–1999) – akit méltatói Ella Fitzgerald-hoz, Billie Holiday-hez és Edith Piaf-hoz hasonlítanak – több mint fél évszázadon át volt a portugál kulturális élet meghatározó alakja: egyszerre ünnepezt díva és „a nép lánya”, akit egy külvárosi házasszony is szeret, csodál és keresztnevén emleget. Amália volt

Fernando Pessoa bronzszobra a híres liszaboni Brasileira kávéház előtt. Pessoa verseiben is rendre felbukkan a jellegzetes portugál életérzés, a saudade

az első, aki a fado dallamait nagy portugál költők (többek között Luis de Camoes és Fernando Pessoa) verseivel ötvözte. Carlos Paredesnek (1925–2004) köszönhető, hogy a portugál gitár (guitarra portuguesa) világszerte ismert, önálló koncerthangszerré vált, illetve hogy Lisszabon mellett egy másik város, Coimbra új fejezetet nyitott a műfaj történetében. A coimbrai fadóban a gitárosok nemcsak kísérnek, hanem egyenrangú partnerei az énekeseknek, a zene pedig harmóniailag még változatosabb és kifinomultabb, mint a liszaboni dalok.

Hogy napjainkban, a globalizáció korában születhetnek-e még Amália Rodrigueshez és Carlos Paredeshez hasonló fado-ikonok, nehéz lenne megmondani. De hogy a saudade érzése ma is áthatja Alfamát, Mourariát és a Castelót, arról személyesen is meggyőződhettem. ■

FADO KEZDŐKNEK ÉS HALADÓKNAK

A fadóval történő ismerkedést aligha lehet mással kezdeni, mint

Amália Rodrigues művészetével. Fél évszázados karrierje alatt – és a halála óta eltelt nyolc évben is – rengeteg felvétele jelent meg, amelyek segítségével plasztikusan nyomon követhető a műfaj 20. századi története, fejlődése. A *The Art of Amália* című albumon 1952 és 1970 között készült, technika-

kailag is kifogástalan stúdiófelvételek hallhatók. (Valentim de

Carvalho *Música* – EMI, 1998)

Lisszabon lemezboltjaiban több tucat fado-válogatást találhatunk, s elsöre nehéz eldönteni, melyik lehet autentikus és melyik túlságosan kommersz. A **The Story of Fado** című EMI-kiadvány bátran ajánlható a portugál muzsika barátainak:

Amália Rodrigues mellett olyan, ugyancsak korszakos jelentőségű fado-előadók hallhatók rajta, mint Berta Cardoso, Lucília do Carmo és Hermina Silva. (EMI, 1997)

A Wim Wenders filmjében megismert **Madredeus** két-három évente jelentkezik új albummal. Koncertkörútjaikon Magyarországra is eljutottak: a

Művészetek Palotájában már-már visszatérő vendégnek számítanak. Az *Antologia* címmel, az ezredfordulón megjelent válogatás a Madredeus első tíz évének foglalata.

(Valentim de Carvalho *Música* – EMI, 2000) A fadisták új nemzedékének kiemelkedő egyénisége a műfaj határait kitágító énekesnő,

Mísia. A fado mellett a klasszikus argentin tangó és a bolero világában is otthonos, s ezekből építi fel – dramaturgiailag is igen ha-

tásos – koncertprogramjait, tematikus lemezeit.

A négy évvel ezelőtti *Canto* az egyik legeredetibb Mísia-produkció. (Warner Music, 2003)

Mindössze huszonnégy éves, de előadásmódjában a hagyományos stílust követi **Joana Amendoeira**, aki az édesapja, Pedro által vezetett zenekarral lapzártánk idején, február 23-án a londoni Királyi Operaház világzenei sorozatában is bemutatkozott. 2005-ben megjelent, varázslatos atmoszférájú koncertlemezét (*Ao vivo em Lisboa*) a Sao Luiz színházban vették fel. Ez a CD Portugálián kívül egyelőre nem kapható – el kell utazni érte Lisszabonba. (CNM, Companhia Nacional de Música, 2005)

élmény

SZERENCSEJÁTÉK ZRT.

RACHID TAHA:
DIWAN 2

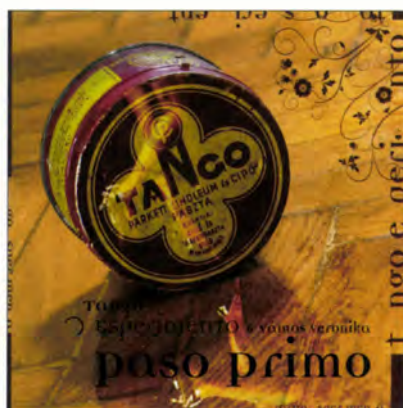
●●●○○

Taha lemezeit azért szeretem, mert velük a hagyományos algériai arab zene szórakoztatóan épül be a nemzetközi popzenei divatba. Algériai származásának sajátosságait Franciaországban sem vetette le, arabul énekel, francia dalszöveget koncepciózusan nem, vagy csak alig ír. Öntudatos, gyakran politizáló szövegeiben a háború és a kisebbségek kirekesztése ellen emeli fel szavát. Lemezeit régóta Londonban veszi fel, ilyenkor Brian Enóval dolgozik együtt.

Sajátos stílusára a rockos, modern hangzás és olykor a rafinált kompozíciós megoldások jellemzők. Tökéletes érzékkel ötvözi az akusztikus és az elektronikus hangszereket, a nagyvonalú, változatos hangszerelésben tradicionális pengetős, fúvós és ütőhangszerekkel együtt van jelen a programozott dob meg basszus. Ez a modernitás teszi népszerűvé albumait Keleten és Nyugaton is. Az európai fülnek az említett népi hangszerek furcsasága, a különös arab hangsorok, a makámok „nyárogása” egyébként is egzotikumnak számít. A Tékitoy (Ki vagy te?) albumhoz képest a Diwan 2 több olyan dalt tartalmaz, amely hagyományos észak-afrikai dallamokra, a gyökerekre utal. Minden szám más-más karakterű, a nosztalgikusabb, melankolikusabb hangulatúak váltakoznak a rockos húzású, gyorsabb nótákkal. El Harrachitól (ő az előző Diwan kirobbanó sikerű Yah Ryyah-jának szerzője) két klasszikus dal szól, a Kifache Rah és a Maydoum. Az Agatha a rasszizmus ellen emeli a hangot. A Gana El Hawa című egyiptomi sláger Taha most saját feldolgozásában adja elő. Sajnos némelyik szám túl hosszú – a tíz dal pontosan hatvan perc – és a lemez a végére kissé ellaposodik, viszont, ha táncolunk rá, ez nem olyan feltűnő.

Pödör Bálint

Wrasse – IndieGo
Wrass 181

TANGO EXPERIMENTO:
PASO PRIMO

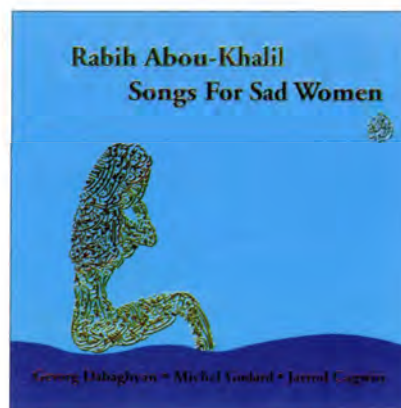
●●●●●

A tangó egy rendkívül izgalmas, túlfűtött, hol incselkedő, hol kifejezetten erotikus tánc, amelynek már pusztán a zenéje is ugyanezt az érzést nyújtja. Mivel az elmúlt évtizedekben más műfajok csökkentették népszerűségét, talán nehéz elképzelni, hogy egy egész lemezt betöltve képes folyamatosan újdonságokat tárni a hallgató elé. A Tango Experimento – Agnecz Katalin, Kovács Eszter, Nagy László Adrián, Molnár Péter, Pödör Bálint, valamint a bűgő hangú énekesnő, Vámos Veronika – lemezén pedig ez történik: a közel egyórás kalandozás a tangó világában új perspektívákat nyit minden hallgatója számára. Érezzük a füstös kocsmák, bordélyházak fojtott levegőjét, a szenvedélyt, de látjuk magunk előtt a koncerttermek színpadát, a tangó felemelkedését is, ugyanakkor modern, korszerű dallamvilágba csöppennünk.

A zenekar első lemeze, a Paso Primo a műfaj egyik legnagyobbja, Astor Piazzolla útját folytatja, részben a legendás művész és zeneszerző számainak felújításával, részben saját kompozíciókkal. Ez azonban mégsem egyszerű emlékalbum vagy nosztalgia-korong: a pergő latin ritmusok, a mély stílusismeret mögött megbújik benne egy kis hazai íz is, egyfajta magyaros zenei akcentus, emellett teljes mértékben a mai kor elvárásaihoz igazodik a régi, jól bevált muzsika. Vámos Veronika énekhangja és egy kicsit a kiejtése is ugyanezt érezteti: latin hangulat magyar fűszerezéssel. Az előadás magával ragadó. Olyasmit éreztem meg ebből a stílusból, amit nehéz szavakba foglalni. Izgató, sejtelmes, tüzes, szilaj, mint maga a tánc, mégis tele van olyan apró, jelzésszerű mozzanatokkal, sajátosságokkal, amelyek teljesen egyedivé teszik minden egyes számát.

Pál Eszter

Etnofon – Hangvető
ED-CD 086

RABIH ABOU-KHALIL:
SONGS FOR SAD WOMEN

●●●○○

Rabih Abou-Khalil köré már egész ipar települt, és ez némileg nyomasztó. A futószalagon évente kigördülő lemezek dömpingének kihívását még egy akkora nagyjú sem feltétlenül bírja, mint a libanoni lantművész. Persze volt ennél döbbenetesebb időszaka is a zenésznek, ha lemezeinek számát latolgatjuk: 1994-ben öt sorlemez jelent meg a nevével, és csak szerény kétéves pihenő kellett, hogy elkészítse következő nagy dobását, a Balanescu Kvartettel közös Arabian Waltzot. Ehhez képest a 2004 óta kijövő évi egy lemez csupán laza kocogás. Mégis, most úgy érzem, hogy a friss ihlet kifogyóban van. És bár Rabih nem vesztett humorérzékéből, elegáns alkalmi stílusából, de a produkció egésze egyszerűen unalmas. Dacára annak, hogy most is jó hallgatni az olajozott játékokat, ahogy a zenekarvezető és Jarrod Cagwin képes együtt lélegezni. Az amerikai ütőhangszeres immár tökéletesen ötvözi magában egy keleti parti jazzdobos és egy közép-ázsiai ütőhangszeres erejéit – ennek megfelelően tökéletes alánya a libanoni zenekarvezető művészeti koncepciójának. Szegény Michel Godard-nak viszont kellemetlen felsülés az osztályrésze. Számára az a történet kalandja, hogy teli tüdővel igyekszik igazolni a szerepet létjogosultságát. Ez az archaikus hangszer nehéz kezelhetősége miatt tűnt el az európai zenéből még a barokk eleje táján. Godard virtuóznak szánt szólói hamisak, félreintonáltak, itt-ott kacagtatóak, bár aligha annak szánta őket. A másik fúvós, az örmény vendég, Gevorg Dabaghyan viszont nem kísérletezik, hanem kezei között tisztán és légién szólal meg hangszere, a duduk – szárnyaló szólói jelentik az új Rabih-lemez szinte egyetlen új színterét.

H. Magyar Kornél

Enja – Varga
ENJ-9494-2

THE ROUGH GUIDE TO WORLD PARTY

●●●●○

Beszállás, indul a party-vonat! Minden állomáson és megállóhelyen megáll. Kuba, Brazília, Mali, Festival in the Desert. (Hát, erre még a tevék sem fognak beindulni.) Számomra kétséges, meg lehet-e mutatni a nyugati (amerikai) közönségnek, milyen zenére mulatnak az „egzotikus” országok fura lakói. Vagy csak a fesztiválturizmust meglovagoló új termékről van szó? A korábbi Rough Guide albumokról összemazsoláztott zenék egymondatos ismertetőiben nem magyarázzák meg, mi a kapcsolat a jelen tizennégy között, azon kívül, hogy fesztiválokon játsszák. Hogy milyen alkoholt szokás fogyasztani helyben – azt nem mulasztja el közölni a szerkesztő. A „sörben és sangriában fürdő” pamplo-nai San Fermin fesztivál (az a bikafuttatás) tényleg a leghíresebb Ibériában, de hogy jön egy baszk ünnephez a flamenco? (Emlékeznek még a Las Ketchup lányokra? Itt az Aserejé ál' Andalous!) **PB**

World Music Network – IndieGo
Rgnet 905cd

THE ROUGH GUIDE TO SALSA DURA NYC

●●●●○

Nem tudom pontosan, milyen a salsa (szósz), ha dura (kemény), de ha hig, az már gulyásban is valami rosszat jelent... Tény, hogy salsában is nagy a kínálat a romantikus, nyálas fajtából, ez itt szerencsére nem olyan. Észak- és Dél-Amerika-szerte olyan sok elsőrangú salsa banda van, hogy szerintem értelmetlen ezt az En Vaj Zsí-t így erőltetni, bár történelmi tény, hogy a XX. században sok ezer kitűnő latino zenész emigrált oda. Kubaiak, mint Celia Cruz, vagy Puerto Ricó-iak, mint Tito Puente. Amikor a salsa kialakult a hetvenes, nyolcvanas évek fordulóján, elődjeitől, például a mambótól főleg gyorsabb tempója és dúsabb hangszerelése (rézfúvósok, basszusgitar, elektromos zongora) különböztette meg. Ezt a hangzást most Eddie Palmieri, Wayne Gorbea, Chino Nunez, Jimmy Bosch egy-egy számában élvezhetjük. **PB**

World Music Network – IndieGo
Rgnet 1177cd

THE ROUGH GUIDE TO THE BLUES

●●●●○

Fontos már az elején leszögezni: egy válogatás CD értékelésénél legalább annyira szempont az összeállított anyag koherenciája és felépítettsége, mint a kiválasztott számok színvonala, amire egyébként jelen esetben igazán nem lehet panasz. A blues szinte összes rétegét érintve, időrendbe rendezve hallhatjuk az előadókat. Az első Mamie Smith, aki 1883-ban született, az utolsó pedig a blues legújabb ágát képviselő afrikai születésű Ali Farka Touré. A lemez gerincét a blues legfontosabb előadói alkotják: a két Albert: Collins és King, Muddy Waters, Buddy Guy és Robert Johnson. B.B. King-től azt a nagyzenekari felvételt (Riding w./the King) választották, ami szerintem pályája csúcsa, viszont érthetetlen módon azt a számot, amelyben 4 percen át mutatja be a zenekart. Ezzel szemben John Lee Hooker kiváló felvételt két perc után lekeverték. **PA**

World Music Network – IndieGo
Rgnet 1180cd

HAGYOMÁNYOK HÁZA 1011 Budapest, Corvin tér 8.
www.hagyomanyokhaza.hu

Látogasson el hozzánk!

LAJTHA LÁSZLÓ FOLKLÓRDOCUMENTÁCIÓS KÖZPONT

NÉPMŰVÉSZETI MÓDSZERTANI MŰHELY
MAGYAR ÁLLAMI NÉPI EGYÜTTES

**SZILVÁSI GIPSY
FOLK BAND:
HA MEGFOGOM
AZ ÖRDÖGÖT...**

E lemez hangjára mindenki táncra perdül! A Szilvási Gipsy Folk Band rendkívül tehetséges tagjai az ösztönös muzsikálást kiválóan párosítják a tudatosság-gal. Elemi erővel zenélnék, ugyanakkor aprólékosan kidolgozott, szerkesztett minden számuk, amelyek az oláh cigány színpadi folklór és a magyar cigányzene találkozásából jöttek létre. Ez igazi színpadra szánt műsor, hagyományos gyökerekkel, városi áthallásokkal, igazi pesti cigánydalokkal. Átértékelteti velünk a cigányzenéről alkotott képet, amelyet az éttermekből a magas művészet szintjére emel. A Szilvási Gipsy Folk Band muzsikája minden mozzanatában tele van léttel – ha vidám, felpörgeti a hallgatót, ha bánatos, talán még meg is rikatja, annyira érzelmekkel teli az előadás. Ezt tovább fokozzák a koncertfelvétel összekötő szövegei, amelyek szinte a szobánkba varázsolják az előadókat. PE

Fonó Budai Zeneház
FA-089-2

**CSILLAGOK,
CSILLAGOK...
– A MAGYAR
ZENE ÜNNEPE**

Kissé eklektikus szerkesztésű lemez az azonos című koncert ötletéből kibontakozott Csillagok, csillagok... Sajátos logika mentén párosítja a különböző műfajokat, a több stílusban feldolgozott népzénet. Ezen a korongon az autentikus forrás, a klasszikus zene – ami jelen esetben kizárólag Bartókot jelenti –, valamint a jazz találkozik e műfajok jeles képviselői, mint például Szabadi Vilmos, Lakatos Róbert, Dresch Mihály, vagy Balogh Kálmán tolmácsolásában. Az előadás a kiváló művészeknek köszönhetően nagyszerű, az azonban már kevésbé érthető, miért pont ez az egyszerű népdalfeldolgozás, a Csillagok, csillagok... kezdetű kölcsönözta a címét ennek a korongnak. Ezen kívül az egyes művek, feldolgozások kiválasztása is esetleges, a hosszú magyarázat ellenére sem mindig érthető, miért épp rájuk esett a választás. PE

FolkEurópa – Hangvető
FECD026

SZALÓKI ÁGI: CIPITY LŐRINC

Szalóki Ági egy ideje a jazz felé fordult, s ez az újabb kísérlet lényegesen jobban sikerült, mint az eddigiek. Itt ugyanis a népzenei múlt, a folkhagyományok beleágyazódnak az egyéni hangú kompozíciókba, és így egységgé állnak össze. Ági énekehangja is igazodik mindehhez, amely hajlékonyan követi a dalok alaphangulatát, eredetét. Különös színfolt a cigányfolklór, amelyet teljesen hitelesen formáz meg, akárcsak a moldvai dallamokat, amelyek pedig olyan kitűnően illeszkednek bele a zenekar hangvételébe, mintha leveles erre a műfajra születtek volna. A Weöres Sándor-, Kányádi Sándor- és Nemes Nagy Ágnes-versek kiválasztása és azok feldolgozásai is ezt a kissé népies jelleget erősítik, és jól mutatnak Szalóki Ági előadói stílusában. Igazán könnyed a megformálás, semmi mesterkéltség nem terheli, csak úgy kiszalad Ági torkán. Úgy tűnik, az előadótársak jól tudnak együtt dolgozni, teljes a kép, tökéletes az összhatás. Beszédessé teszi a lemezt az időnként megjelenő próza is, a versek, a mese, az irodalom, amely légiésebbé teszi a szerkesztést, és utána újult erővel jöhetnek az újabb dalok. Érdekes párhuzamokat szül, amikor ugyanazt a verset vagy éppen hangulatot halljuk prózában majd zenében. A legutolsó, puritán módon, önmagában megszólaló mezősegi altatódal, a Belí buba szép kicsengést ad a lemeznek. Ez a dal kísérlet nélkül is a teljességet idézi, az előzmények után azonban már nem is egyszerűen népdalnak halljuk, hanem a kompozíciók sorába illeszkedő epilógusnak. Szalóki Ági nagy utat járt be az autentikus népzeneitől idáig, s pályájának bizonyosan felejthetetlen állomása marad ez a korong őszinte vallomásaival, leányos álmodozásaival, gyermeki egyszerűségével, nőies kecsességével és könnyed játékával.

Pál Eszter

**SZVORÁK KATI:
SZÉP ORSZÁGOM
– ÉNEKELT VERSEK**

A kiváló népdalénekes, Szvorák Kati ezúttal a populárisabb műfajokban keresgél, sajnos kevésbé sikeresen, bár ez elsősorban nem rajta múlik. Virág László, a dal-szövegíró-költő nemzeti témájú verseire az Eastből, a Z'zi Laborból vagy a Kormoránból ismert Szűts István komponált sláger típusú dallamokat. Szvorák Kati tudásával, énekehangjával kellemes szintet visz a dalokba, de azok így is csak átlagos számok maradnak. Nincs köztük egy igazán ütős nóta sem, a legtöbb a népies jelleget keveri a popzene és a manapság annyira divatos világzene sajátosságai, sablonszerű megoldásaival. A szintetizátor műhangját hegedű, tekerő, citera, pánsíp és konga egészíti ki, sajátos egyveleget kialakítva a hangzásban. Hangulatában inkább elgondolkoztató és mélabús ez a korong, mint lelkesítő és előremutató. A rajta helyet kapó videoklip sem segít abban, hogy jobban megszeressük a produkciót. PE

Fonó Budai Zeneház
FA-502-2

**CHAGALL
KLEZMER BAND:
RÉGI KÉRDÉS...**

Manapság nagy divat a klezmer zene, de viszonylag kevés igazán megkapó feldolgozás készül. A Chagall Klezmer Band új kaput nyit ezen a téren. Az ő muzsikájuk egyszerre hordozza magán a magyar és a zsidó gyökerek hatását, a hatalmas mesterségbeli tudást, az elmélyült érzelmeket. Rendkívül aprólékos, cizellált zene szól. Olyasmi ez, mint egy finom ív tusrajz, egy szecessziós vonalvezetés, vagy éppen egy gazdagon díszített értékes ötvösmunka. A szépsége mellé azonban hatalmas erő is társul, visszafajtvá, robbanásra készen, amely a hallgatót teljesen a hatása alá vonja. Különböző stílusok, hangulatok, színek vonulnak fel virtuóz hangszeres futamokkal, komoly kihívást jelentő énekes technikákkal párosulva. Ez a zene egyszerre szól múlttól, jelenről, jövőről. Ha valaki arra kíváncsi, miért olyan népszerű és varázslatos a klezmer világa, erről a korongról megértheti. PE

Fonó Budai Zeneház
FA-232-2

Folk Európa – Hangvető
FECD027

SHÄL SICK BRASS BAND:
PRASTI MUSIC

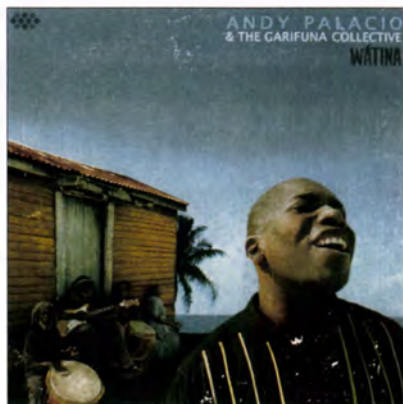
Ennek a kölni bandának nagyon csavaros neve van, és bár egyáltalán nem csak „rezes”, nagyon is német. Nevük első fele (Schäl Sick) helyi dialektusban a Rajna egyik partjára utal. Ám ne higgyük, hogy ettől provinciálisak is, másfél évtizedes pályájuk során Európában és a Közel-Keleten fesztiválok gyakori szereplőiként sokat turnéztak.

A tagság magját Raimund Kroboth (arranger, pengetős hangszerek: gitár, Waldzither, tambura), Udo Moll (rézfúvós hangszerek, elektronika) és a svéd származású Anna Lindblom alkotja. Német a klarinétos hölgy, a tubás és a dobos is. Nekem valahogy sehogy sem tetszik ez a felállítás! Szólisták jöhetnek-mehetnek, de a ritmusszekciónak mindig autentikusnak, „véresnek” kell lennie! Itt viszont a török „halay” sortánc olyan dobkísérettel szólal meg, mintha szamba lenne. A klarinét improvizációi sem jazzesnek, sem népiesnek nem állnak meg, a hangja pedig túl vékony. Ám amiért a tuba is gyenge, és fájdalom, a népi hangszerek (baglama, buzuki) is alig hallatszanak, a hangmérnök viheti el a balhét.

A tucatszori vendégművész közül kiemelkedik a görög énekesnő, Kristi Stassinopoulos jó teljesítménye. A lemez erénye a változatosság, balkáni dallamok és ritmusok, bajor fúvószene, svéd monódóka keveredik: hálás, ideális alapanyagok. Kár, hogy játéku többnyire kimerül a balkáni zene korrekt másolásában, nincs tüze, sodrása. A kompozíciókat túlbonyolították, sok szellemes, néha extrémitásig fajuló ötlet villan fel, de kibontatlan marad. Így az eredmény mozaikszerű. Van egy „Magyaros” című szám is, új stílusú magyar dalmémája, kissé sramlis előadásban. Mit mondjak: Eau de Cologne helyett Patchouli.

Pödör Bálint

Westpark Music – Varga
87129

ANDY PALACIO & THE GARIFUNA COLLECTIVE:
WÁTINA

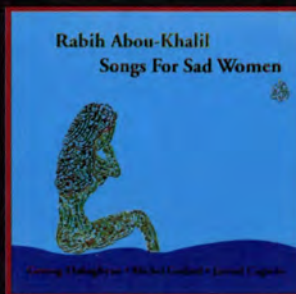
Közép-Amerika, Karib-szigetek. Belize-ből egy kis nicaraguai faluba érkezik a tizennyolc éves Andy Palacio, ahol saját, garifuna anyanyelvén köszönt egy idős helybélit. Az öreg majd megüti a guta, mert eddig úgy tudta, rajta kívül nincs más élő garifuna, ő a népének utolsó képviselője. Határtalan örömeben keblére öleli, és érezteni sem akarja testvérét. Ez az élménye vezette arra az elhatározásra Palációt, hogy tanult garifunaként tudományos módszerekkel kutassa e kihalóban lévő, különleges kultúrát őrző népcsoport folklórját. A fennmaradt kis lélekszámú közösségeket, ahol a garifuna nyelv zárványként él tovább, máig a nyugat-afrikai hagyományok határozzák meg, kevésbé érintette őket az európai kolonizáció. Palacio régebben divatos helyi stílust, punta rockot játszott, így lett Belize legnépszerűbb énekese. Ez a felszínes, zouk, soca típusú tánczene azonban nem elégítette ki, félretette elektromos ketyerét, és hagyományörző lett.

A Wátina dalainak szövege vallásos témájú, az ösök szellemét idézi meg. Paul Nabor, hetvenöt éves garifuna adatközlő mellett Ivan Duran fehér producer is zenélt, amikor épp nem a felvételeket vezette nagy gonddal. Közösen éneklük a Baba (apa, atya) című számot, a nép egyfajta himnuszát. Néhány tagú együttesük hangszerei: spanyol gitár, szolid elektromos és basszusgitár és törzsi dobok – ugyanolyan kecskebőr djembéket készítenek, mint Szenegálban. Ebből a zenéből hol a mélyen ülő szomorúság, az évszázados üldöztetés, hol a megmaradás, a remény hangja sugárzik. Akiknek fantasztikus játéku megtetszett, azoknak örömmel ajánlhatom a készülő Umalalit, a női garifuna zenekar lemezét is!

Pödör Bálint

Cumbancha – IndieGo
CMB-CD-3

JAZZ ÉS VILÁGZENE

Magyarországon forgalmazza
Varga István
(ist.varga@t-online.hu)

BEVEZETŐ ÁRAK

LEBEN CS300X INTEGRÁLT
ERŐSÍTŐ (2X15W)
599.000 - FT

ZU DRUID MK4
101 dB HATÁSFOK MÁSFÉL ÚT
300W, 12 OHM IMPEDANCIA
750.000-FT - ALAPSZÍNBEN
HELYIGÉNYE 30X30CM

NAIM AUDIOFIL LP ÉS CD,
HDTT CD
4800-7000 FT KÖZÖTT

ACOUSTIC REVIVE
CD demagnetizáló RD-3
69.000 - FT

YAMAMOTO A-08S,
45-ÖS CSŐVEL 2X2 W
797.000.- FT

PENNA-POOR KFT. 1025 Bp. TÖRÖKVÉSZ ÚT 95-97/D
TELEFON: 325-8772, 438-0331 TEL./FAX: 325-9430
E-mail: ppaudio@penna-poor.hu www.penna-poor.hu

P&P
AUDIO

„Minden hang ima, minden forma mester.”

ACCUPHASE

ACOUSTIC REVIVE

ACROLINK

ALTMANN

AUDIENCE

AUDIO RESEARCH

AUDIO REFINEMENT

CASTLE

DEQX

E.A.R. YOSHINO

FLYING MOLE

KIMBER KABLE

LEBEN

MANA ACOUSTICS

MICHELL

NAIM

NIRVANA

NOTTINGHAM

OYAIDE

PARASOUND

PROAC

SAEC

SHAKTI

THETA DIGITAL

TRANSFIGURATION

YAMAMOTO

ZU

MOUNA

A BELSŐ CSEND

HANGJAI

JAPÁN BÓL...

A HARMONIKUS

LÉLEK ÉS A ZENE

TERMÉSZETESSÉGE

AZ EGYEDILEG

KÉSZÍTETT

ESZKÖZÖK BÉL

PENNA-POOR KFT

A térhatású technika – 3. rész

Műfejes mikrofonok a sztereó technikában

Korábbi számunkban az emberi irányérzékelés működését mutattuk be, azt vizsgálva, hogy egy természetes hangtér hangforrásirányait fülünk és agyi működésünk hogyan határozza meg. Az ott leírtak gyakorlati alkalmazásaként a sztereó-történet során többször is úgy tűnt, hogy a felvételek készítésekor leghelyesebb, ha a mikrofonokat egy emberi fejutánzatban helyezzük el, hiszen ilyenkor közelítjük meg a legjobban irányhallásunk akusztikai tulajdonságait. Ebből a feltételezésből született meg az úgynevezett műfejes hangfelvételi eljárás.

⇒ Ujházy László

A „klasszikus” műfejes mikrofon

A műfejes eljárás megteremtésekor abból indultak ki, hogy ha irányhallásunk működésében nagy szerepet játszanak a két fül által észlelt hangjelek között fellépő hangirányfüggő különbségek, akkor egy hangesemény gépi közvetítésekor az a legcélszerűbb, ha a mikrofonrendszer „irányérzékelését”

is minél inkább az emberi érzékeléshez tesszük hasonlóvá.

A műfejes eljárás tehát – amint azt elnevezése is mutatja – egy fejutánzatot alkalmaz, melynél a két fület a két mikrofon helyettesíti. E gondolat nem új keletű: a Philips már 1939-ben foglalkozott e technikával, azonban nem a hangfelvételekkel, hanem a halláskárosodás gyógyításával kapcsolatosan.

A klasszikus műfejes mikrofonok kialakítása még nagyon egyszerű volt, lényegében egy átlagos emberi fej átmérőjű „rongybabafej” két oldalán helyezték el a bal és jobb mikrofont. Hamar kiderült, hogy ezek a felvételek fejhallgatóval hallgatva szóltak igazán meggyőzően. Ez abból a szempontból érthető, hogy a rendszer valóban olyan, mintha fülün-

ket egészen a hangesemények színhelyéig meghosszabbítottuk volna: bal fülünk csak a bal, a jobb fülünk pedig csak a jobb mikrofon által közvetített hangokat érzékeli [a] ábrán]. A fejhallgatóval történő zenehallgatás azonban a hangképet „fejhez köti”, (hiszen a műsor hallgatása közben fejünk mozgásával a hangkép is elmozdul, holott a természetes hallgatás esetén a mozdulatlan hangforrások minden körülmény között helyükön maradnak), s ezt a műfejes eljárás e korai szakaszában hátránynak tekintették. Amit fél évszázaddal ezelőtt még természetellenesnek tartottak, az ma már teljesen megszokott: a különböző „sétáló” lejátszó készülékek hallgatásakor a hangok szolgálai módon mindenhová elkísérnek minket. Annak idején viszont e fejhez kötöttség következtében a „klasszikus” műfejes hangátvitelt elvetették, és a ma általánosan alkalmazott hangszórós sztereózást részesítették előnyben, melynél a hangszórók felállítási helye eleve kijelöli a képzeletbeli hangforrások irányát.

A „modern” műfejes mikrofon

A műfejes hangfelvételi technika története ezzel még nem ért véget, sőt a kísérletek az 1970-es években hoztak igazán kiemelkedő eredményeket. Ez az időszak a sztereó technika továbbfejlesztésének korszaka, hiszen ekkor indultak a négycsatornás (azaz négy hangszórót alkalmazó), kvadrofon kísérletek, melyek a mai surround technika, (Dolby-sztereó SACD, DVD-AUDIO) előfutáiraiként tekinthetők. Főként német területen azonban a szakma úgy tartotta, hogy ahhoz, hogy a hang körülvegye a hallgatót, nem szükségesek a kétség kívül bonyolul-

Illusztrációk:
Gramofon-archív

AZ ORSZÁG ELSŐ SZÁMÚ
JAZZ ÉS KLASSZIKUS ZENEI
SZAKÜZLETE

FONE, ALPHA, EGEA, ACT
KIRKELIG, KNITTING FACTORY,
SCHANACHIE, DIW, CYBELE,
FUGA LIBERA, RICERCAR, ARCANIA, EXTON,
HIGH NOTE, SONS OF SOUND, CRYPTO, MDG,
MA, OMNITON, SONG LINES

Nyitvatartás
hétfőtől - péntekig 10-20
szombat 10-16

1088 Budapest, Krúdy Gyula u. 6.
Tel./Fax: 486-0572, 486-0573
www.cdbar.hu

CONCERTO

Komolyzenei hanglemezek
a gregoriántól
a kortárs zenéig

LP, CD, DVD
vétel-eladás

Lemeztisztítás
Postai utánvét

Ez komoly!

AKADÉMIA

zeneműbolt

Budapest
VI., Király u. 28.
Tel.: 351-1942

Nyitva tartás:
H-P.: 10-18
Sz.: 10-14

A Gramofon magazinban
szereplő CD-k
megvásárolhatók,
megrendelhetők az

Az MCD üzletlánc
CD boltjaiban:

MCD ZENEÁRUHÁZ,
VI., Jókai u. 40.

MCD CAMPONA, XXII.,
Nagytétényi út 35-37.

ahol kiemelt klasszikus
és jazz választékkal
várjuk kedves Vásárlóinkat,
továbbá
belehallgatási lehetőséget
biztosítunk a vásárlás
megkönnyítésére!

GRAMOFON

Ősztől megújult formában, kibővített tartalommal

**A tízéves zenei lap legjobb cikkei
az interneten**

GRAMOFON Online

www.gramofon.hu

tabb négycsatornás rendszerek, hanem ez a kérdés a kétcsatornás sztereó technikával is megoldható akkor, ha a felvételek műfejes eljárással készülnek, s azokat fejhallgatóval hallgatják. Ennek érdekében a korábbi műfejet tökéletesítették: az immáron műanyagból készült fejutáncat, s különösen a fülkagyló kialakítása pontosabb lett, a mikrofon membránját pedig a dobhártya helyére tették. Vagyis a műfej membránja hasonlóan érzékelt a hangrezgéseket, mint ahogyan azokat ugyanott elhelyezkedve fülünk dobhártyája érzékelt volna.

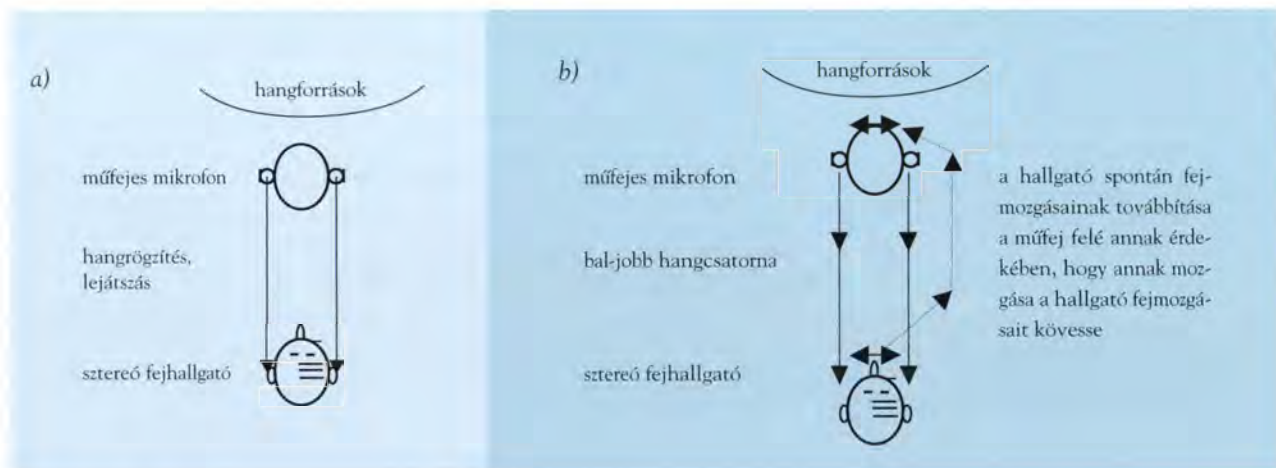
Az így készült felvételeket eleve fejhallgatóval meghallgatásra szánták, ugyanis a felvételek hangszórós meghallgatás esetén továbbra sem voltak kompatibilisak. Ez utóbbi abban nyilvánult meg, hogy a fejhallgatót át egyébként szép, térben, hangsfókban kiegyensúlyozott felvételek a hangszórókból elmosódottan, távolabbról szóltak. A fejhallgató esetében is külön hangsúlyozták, hogy az csak jó minőségű lehet, mindezt kiegészítve azzal a reklámfűzű „füllentéssel”, hogy ilyenkor a hallgatót a teljes 360 fokos hangtér körülveszi, tehát nem csak előlről, hanem oldalról és hátulról is hallhat hangokat. Ám éppen ez utóbbi kijelentés maradt csupán ábránd, mert a műfejes rendszer irányhatása (sztereóhatása) gyenge, hiszen éppen a számunkra talán legfontosabb elülső-közép irány érzékelését nem teszi lehetővé. A felvételen középre kevert hangforrások (például a versenyművek szóló hangszerei) fejhallgatón át vagy a fejünkben, vagy fölöttünk, vagy a tarkónk tájékán szólnak meg, de elől középen sohasem. Ez egyébként nem a műfej, hanem a fejhallgató következménye, hiszen azáltal, hogy ez utóbbi a fejünkhöz rögzített, a spontán fejmozgások nem játszanak szerepet az iránymeghatározásban. Az előző cikkünkben az elől-hátul irányérzékelés-

sel kapcsolatban említett kísérlet ugyanis éppen azt bizonyította, hogy ha egy műfejes mikrofont a meghallgatást végző személy fejmozgásaival pontos szinkronban mozgattunk, akkor már nagy biztonsággal megkülönböztethető egymástól az első és hátsó középirány. Csakhogy ez már nem kétcsatornás (bal-jobb) átvitel, hiszen egy harmadik csatornaként megjelenik az a mozgató rendszer, amely a hallgató fejmozgását átviszi a műfej mozgásaira, ezért a korábbi ábrát (a szaggatott vonallal) ki kell egészítenünk e mozgás-átvivő összeköttetéssel [b ábra].

A gyakorlatban mindez azt a képtelenséget jelentené, hogy ahogyan a hallgató – fülein a fejhallgatóval – lemezhallgatóskor mozgatja a fejét, ezzel pontosan szinkronban kellene „bólogatnia” a stúdióban elhelyezett műfejes mikrofonnak is, ami a tömeges hallgatást már eleve kizárja. Mivel tehát bizonyított, hogy pusztán két hangcsatornával nem biztosítható a hallgatót 360 fokban körülvevő teljes hangtér leképezése, a mai sokcsatornás hangrendszerek ezért alkalmaznak több (5+1, 7+1) csatornát és hangszórót, melyek segítségével a hangok már markánsabban körül fogják a hallgatót. Ebben az esetben a hangszórók is – mint valóságos hangforrások – valóban körülvesznek minket.

A műfejes eljárás hívei e hiányosságba nem nyugodtak bele olyan könnyen, s arra is tettek kísérletet, hogy a műfejet tovább pontosítsák azáltal, hogy „igazi”, élő emberi fejet használnak mikrofonként. A stúdióban az erre felkért személy két fülébe egy-egy apró mikrofonszondát helyeztek, aki ezután mereven végigülve a felvételt, lényegében egy élő mikrofonállvány szerepét töltötte be. Az elől-lokalizációt azonban sem ezzel nem tudták megnyugtatóan megoldani, sem azzal, hogy a műfejes felvétel televíziós képpel kötötték össze. Ez a rendszer egyik,

a mai napig megoldatlan – és fiziológiai okokból valószínűleg megoldhatatlan – hátránya.

Ugyanakkor a műfejjel készített felvételek fejhallgatón át nagyon hatásos térélményt nyújtanak, ami a korábbi ábra alapján érthető, hiszen – mint említettük – itt a bal fül csak a bal mikrofon, a jobb pedig csak a jobb mikrofon hangjait érzékeli, míg hangszórós meghallgatáskor mindkét fülünk mindkét hangszórót hallja, ami eleve rontja az érzékelt teremhatást.

A rendszer további előnye, hogy költségkímélő, hiszen lakószobai körülmények között nem igényli az akusztikai kialakítást, a helyiségek közötti áthallások csökkentését. Így megteremti a zavartalan zenehallgatást, ráadásul anélkül hogy közben másokat zavarnánk. Egy 40–50 000 forintos fejhallgatóval olyan kiváló minőséget érhetünk el, ami hangszórókkal csak ennek sokszorosából lenne teljesíthető.

Ám a fejhallgatóval, illetve hangszóróval történő zenehallgatás között még van egy lényeges különbség, s ez ismét az emberi hangérzékelés sajátosságaiból ered. Ugyanis a hangokat nem csak halljuk, hanem rezgéseiket érzékeljük is. A mély hangok akkor lesznek számunkra igazán „testesek”, ha mellkasunk is berezonál, miközben talpunk érzékeli a padló rezgéseit. Valójában a fül elsődleges szerepe mellett e „másodlagos” érzékeléseknek is igen nagy a szerepük. A fejhallgató azonban csak a fülünkön át közvetíti a hangokat, kicsit olyan érzést keltve, mintha zenehallgatás közben nyakig ülnénk a vízben. A jó minőségű fejhallgató ugyan sugározza a mély hangokat, de azokat „csak” halljuk, s nem érezzük a hangok tömörségét, mindent átütő vivőerejét. Mivel hiányérzetünk támad, a fellépő „hangéhség” következtében magasra állítjuk a hangerőt, ami szélső esetben halláskárosodást is eredményezhet.

A műfejes rendszer különös hatásokra képes: a hangjátékoknál olyan érzést teremthet, mintha a fülünkbe súgnának, vagy a gondolatok a mi fejünkben szólalnának meg, esetleg valaki hátulról üldözne minket. Nem véletlen, hogy igazi közege a térhatású hangjáték, s ott is akkor a leghatásosabb, ha fontos a különböző akusztikájú hangterek leképzése, az intim hanghatások, a „belső cselekmények” közvetítése. A Magyar Rádióban egy dokumentumjátéknál a szívhangokat a műfej füleibe dugott sztetoszkóppal rögzítettük. Magát a műfejet pedig gyakran alkalmazzák ipari zajmérésre, hangszórós meghallga-

tó-rendszerek tesztelésére, amikor például a gépkocsivezető vagy a hangmérnök fejének helyén állítják fel.

Fejhallgató vagy hangszóró?

A műfejes hangátvitel témaköréről a mai mindennapi hallgatói gyakorlatra alkalmazva a következőket mondhatjuk: fejhallgatóval elméletileg csak olyan felvételt szabadna hallgatni, amely már eleve fejhallgató meghallgatás céljaira készült, s ennek felvételi eszköze a műfejes mikrofon. Ilyen felvételek azonban napjainkban már ritkán készülnek. Mégis előfordulhat, hogy egy hangszórókra szánt felvétel fejhallgatón át is gyönyörűen megszólal, élvezhetjük a térélményt és a hangforrások intim közelségét, sőt, esetleg „meggyőzőbben”, részletgazdagabban szólal meg, mint hangszórón. Vagyis a két rendszert – bár elméletileg nem alternatívája egyik a másiknak – nem szabad me-reven különválasztanunk.

Jó példa erre a közelmúltban megjelent Varázsflóva CD. A Claudio Abbado által vezényelt, élő operafelvétel mind hangszórón, mind pedig fejhallgatón át igazi, de mégis más-más élményt nyújt. Hangszórón hallgatva ott ülünk az első sorban, a zenekari árok mellvédjére támaszkodva, élvez-

ve a hangkép panorámáját. Fejhallgatón keresztül viszont inkább olyan a hatás, mintha a színpad szélére telepedtünk volna: kitűnően érzékeljük a színpadi játékot, a mozgásokat, a léptek zaját, s olyan apróságokra is felfigyelhetünk, melyek hangszóróval csak nagy hangerő mellett válnak egyértelművé. Hangszóró vagy fejhallgató? Itt csak annyi a különbség, hogy az előbbi esetben a földszint első sorában, középen, utóbbiban a sугólyuk tejetén ülünk, de mindkettő kiemelkedő élményt jelent. Összefoglalva tehát: bármely, hangszórós meghallgatásra szánt felvételt meghallgathatunk fejhallgatón is, s kedvező esetben kitűnő térhatásban és a hangforrások intim közelségében gyönyörködhetünk. Ám számoljunk azzal a hátránnyal, hogy a hangkép közepén megszólaló hangforrások nem ott, hanem a fejünkben, illetve fejünk fölött szólalnak meg, s nem érezzük a basszus hangoknak a természetes vagy hangszórós hallgatáskor megszokott átütő erejét, tömörségét.

Miután a fejhallgatóval kapcsolatos témákat alaposan körbejártuk, sorozatunk következő írásában a hangszórókkal történő zenehallgatás tulajdonságait vizsgáljuk meg.

LINN

Playmate of the month

AZ ÚJ LINN SONDEK LP12 SE ÉS AZ EKOSSE HANGKAR

Bemutatóterem:

1137 Budapest, Szent István krt. 12., I.em. 4.a.

Telefon: 329-2980, 359-3136, 359-3137 | e-mail: jambor@limar.hu

Linn • Mark Levinson • Ayre • MartinLogan • Audio Physic • Conrad Johnson • VAC • VTL
Magnum Dynalab • Sophia Electric • Solid- Tech • Nordost • SME • Benz- Micro • Lumagen

Limar Audio
www.limar.hu

„A zeneszerzők jelképesen maguk közé fogadtak”

Horváth István, a Magyar Rádió elektroakusztikus zenei stúdiója, vagyis a HEAR Stúdió és az EAR együttes hangmérnöke, többszörös Artisjus-díjas, és az egyetlen a szakmában, aki a zeneszerzőknek járó Erkel-díjat is átvehette. A rádió elektroakusztikus zenei stúdiója alapító tagjának közreműködésével zeneszerzők generációinak kompozíciói válhattak valóra.

⇨ Lőrincz Judit

Gramofon: *Hogyan indult a pályája, és hogy került az elektronika vonzásába?*

Horváth István: Már középiskolás koromban elhatároztam különböző személyes benyomások alapján, hogy az én helyem a hangmérnöki pályán lesz, bár ekkor még igazából nem tudtam pontosan körülhatárolni egy hangmérnök feladatát. Aztán úgy hozta a sors, hogy a Magyar Rádióban hangmérnököket kerestek, és Solymosi Ottó rendező ajánlásával 1970 őszén bekerültem a stúdiótechnikai osztályra. Akkoriban, klasszikus módon, a magnóhelyiségektől – ahol a bejövő vonalakon a hírbajtársásokat fogadták – a nagy zenei stúdióig minden részleg feladatát meg kellett ismernünk. Előbb a kisebb stúdiókba, aztán felügyelet mellett hangjátékstúdiókba és zenei stúdiókba kerültünk. Egy-két év után eljött az ideje, hogy nem valaki mellé beosztva, hanem önállóan dolgozhattam. Rengeteg külső helyszínen is készítettünk felvételeket, a többi között a Zeneakadémián és vidéki koncerttermekben is. 1973 végén vettük meg az első és a mai napig egyetlen nagy stúdió-szintetizátort, a Moog III-at, s a következő évben már elkezdtünk rajta játszogatni olyan zeneszerzőkkel, akik az átlagnál jobban ismerték a szintetizátorok működését. Autodidakta módon, egymástól és néhány külföldi tanulmányúton szereztük meg a legfontosabb ismereteket. Amikor 1975-ben a Rádió vezetése úgy döntött, hogy egy átszervezés folytán korábban rám osztott adminisztratív munkakörből – melyet borzasztóan utál-

tam, s ennek megfelelően is láttam el – áthelyeznek, és „büntetésből” elektronikus zenével kell foglalkoznom, nagyon megörültem, s úgy éreztem, megtaláltam a helyem. Megismertem művészeket, előadókat, akikkel együtt dolgoztunk, megismertem a nagyzenekari stúdiómunkát. Akkoriban kezdődtek a rádióban a kvadrofon (négycsatornás felvételi technika, a ma használatos surround elődje) felvételi kísérletek, melyeket az újonnan megszülető elektronikus zenében is folytattunk. Ha valahol, akkor ebben a műfajban igazán komoly szerepe van a hangtérnek. Az elektronikus zenei stúdió létrejötte után teljesen más világ kezdődött számomra. Hangmérnökként zeneszerzőkkel kellett együtt dolgoznom, és segítenem kellett nekik az eszközök kezelésében, ugyanis ekkor a hazai komponisták zöme még nem igen volt tisztában azok működésével.

G.: *Kik voltak az 1975-ben létrejött Magyar Rádió Elektroakusztikus Stúdiójának alapító tagjai?*

H. I.: Az alapító mag műszaki részről 1973-tól Steinbach Sándor, Winkler Péter és jómagam voltunk. Az 1975-ös hivatalos megalakuláskor Decsényi János zeneszerző lett a művészeti vezető, és én maradtam a stúdió hangmérnöke. A további komponisták közül, akik csatlakoztak munkánkhoz, Pongrácz Zoltánt említeném először, aki nemrég töltötte be a 95. életévét. Ő volt az első zeneszerző, aki elméleti képzést is kapott külföldön: az 1960-as évek közepén az Utrechti Egyetemen tanulmányozta az elektronikus zeneszerzést, az ottani tapasztalatait hozta haza. Az ő útmutatásai alapján kezdtünk el dolgozni itthon. Együttműködött velünk Patachich Iván, a Mafilm egykori zenei igazgatója és Dubrovay László is, aki szintén külföldön szerzett tapasztalatokat. Victor Máté egy évig Varsóban tanulmányozta az elektronikus zenét, Darvas Gábor pedig autodidakta módon, de nagyon nagy érdeklődéssel fordult a műfaj felé. Ők is megosztották velünk tudásukat.

G.: *A következő zeneszerző-nemzedék hogyan csatlakozott a stúdióhoz?*

H. I.: A folytatást az adta, hogy a Zeneakadémián fakultatív tárgyként Pongrácz tanár úr elektronikus zeneszerzést kezdett tanítani. Az elméleti órák a Zeneakadémián folytak, és kölcsönös megállapodás szerint a Rádió biztosította a stúdiót a hallgatóknak. Ezzel, mint a tanár úr

Horváth István az elektroakusztikus zenei stúdió BEAG-keverőpultja előtt

hangmérnöke, óraadó tanára lettem az akadémiának. Így került a stúdióba Sugár Miklós zeneszerző és karmester, a többszörösen díjazott EAR együttes vezetője, Csemiczky Miklós, Szigeti István és Király László zeneszerzők. Húsz éven át egyre bővülő létszámban és óraszámban folytak a gyakorlati órák. Ez a kapcsolat 1995-ben szűnt meg, amikor a Zeneakadémia saját elektronikus zenei stúdióját létrehozta, s a gyakorlati oktatás ott folytatódott tovább. Ez alatt az időszak alatt nagyon sok zeneszerzővel megismerkedtem, és többüket barátomnak mondhatom.

Nem pilótafülke – a Moog III részlete látható a képen

G.: Kísérleti jelleggel jött létre annak idején ez a stúdió. Mivel kísérleteztek a kezdeti időben? Melyek voltak azok a technikai megoldások, amelyeket azelőtt nem használtak vagy nem voltak szokványosak, akár itt a Magyar Rádióban, akár a hangtechnika területén?

H. I.: Maga a szintetizátor alkalmazása teljesen újszerű volt. Nem hangszereket használtunk, hanem elektronikus úton előállított hangokat manipuláltunk. A kezdetleges eszközök hangkeltő és hangátalakító elemekből álltak, ezeket kombináltuk, így szintézisteknikákkal tudtunk kísérletezni. Össze kellett állítani különböző hangszerek spektrumait, megszólaltatni elektronikus úton vonós, fúvós és ütős hangszereket. Izgalmas volt, de komoly feladatot jelentett például a harang spektrumának előállítása. Pongrácz Zoltán tapasztalata ilyenkor nagy segítség volt számunkra. A Moog szintetizátort is rengeteget tanulmányoztuk, mire rájöttünk a különálló elemek összekapcsolásának titkaira. Sokat kísérleteztünk a térhatással, mert az elektroakusztikus zene nem természetes térben szól; ezeknek a hangoknak teret is ki kell találni. A térben való elhelyezésnek, mozgásnak ugyanúgy megvan a maga kompozíciós feladata, mint a zenének, és a kettő együtt nagyon hatásos lehet.

G.: Úgy tudom, nagy nemzetközi sikereket, ismertséget és különféle díjakat hozott a stúdió a Magyar Rádióhoz és a magyar kultúrához...

H. I.: Már az első időkben komoly sikereket értünk el külföldön, és ezáltal sok kapcsolatot szereztünk. A legelső magyar vonatkozású díj az évente megrendezett Bourges-i Elektroakusztikus Zenei Versenyen született 1973-ban, mely a világ egyik legrangosabb versenye ebben a kategóriában. Ezt egymás után követték a különféle díjak, elismerések. A nemzetközi ismertséghez hozzájárult, hogy

1995-ben Szigeti István vette át a stúdió művészeti vezetését, és vele számos új kezdeményezés jött létre. A stúdió ekkor kapta mai nevét, a HEAR-t (Hungarian Electroacoustic Research), és csatlakozott az EBU Ars Acustica szekciójához. Az 1997-től hét éven keresztül megrendezett Sárvári Nemzetközi Nyári Elektroakusztikus Zenei Találkozó révén komoly hírnévre tettünk szert. Talán azt mondhatjuk, hogy külföldön ismertebbek vagyunk, mint itthon.

G.: Ez miért van?

H. I.: Itthon az emberek idegenkednek az elektroakusztikus zenétől, külföldön viszont sokkal nagyobb érdeklődést vált ki. Ahogy mondani szoktuk, ha be akarjuk sorolni valahova, ez a műfaj a kortárs kamarazene egyik ága. Se nem komolyzene, se nem könnyűzene, noha mi sokszor ugyanazokat az eszközöket használjuk, mint a szóra-koztató zenei ipar.

G.: Mely felvételekre a legbüszkébb?

H. I.: Nagyon nehéz megmondani, ugyanis az elmúlt harminc és egynéhány év alatt több száz mű keletkezett. A műfajnak megvannak a klasszikus darabjai, és minden nálunk dolgozó zeneszerzőnek van egy-két nagyon sokat játszott, híres műve. Komoly kihívás volt a Magyar Hangtájak négy lemezből álló, különleges sorozata, mely a millicentenáriumra született. Folyamatosan rögzítettünk olyan felvételeket, amelyek megjelennek hanglemezen is. A stúdióban készült műveket rendszeresen az EAR együttes szólaltatja meg hangversenyeken itthon és külföldön.

G.: Végezetül egy fájdalmas, de nagyon fontos és aktuális kérdés. Úgy tudom, szó esett róla, hogy talán felszámolják a stúdiót. Mivel lenne szegényebb a magyar zenei élet és a Magyar Rádió, ha esetleg megszűnne a HEAR?

H. I.: Ez igen érzékeny pont most a stúdió életében. Ha tényleg abba a helyzetbe kerülne, hogy megszűnik, az azt jelentené, hogy gyakorlatilag semmivé vált az 1974 óta folyó munka. Az a pár száz mű, amely elkészült az elmúlt idő alatt, megmaradna, no meg a nagy kérdőjel is, hogy akkor Magyarországon nincs tovább?! Azért kritikus ez a helyzet, mert ez az egyetlen olyan elektroakusztikus stúdió Magyarországon, ahol felvételek készülnek, és a zeneszerzők időben és technikailag egyaránt korlátlanul dolgozhatnak. Bízunk a jövőben, mert komoly terveink vannak a megújulást illetően! ■

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemesak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehető legszélesebb táborát. Szándékunk szerint folyamatosan bővítjük a Gramofon terjesztőinek körét, s ennek érdekében az elmúlt időszakban jó néhány új megállapodást kötöttünk. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a helyeket, ahol a Gramofon már jelenleg is biztosan megvásárolható.

BUDAPEST

- Akadémia Zeneműbolt – Bp. VI., Király utca 28.
- Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41.
- CD Bár – Bp. VIII., Krúdy Gyula utca 6.
- CD Bár Buda – Bp. XII., Kékgolyó utca 28.
- Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33.
- Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3.
- Galeon Bolt – Bp. XII., Magyar jakobinusok tere 4.
- Írók Boltja – Bp. VI., Andrásy út 45.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21.
- Nagymező Jegyiroda – Bp. VI., Nagymező utca 19.
- Művészetek Palotája hanglemezbolt – Bp. IX., Komor Marcell u. 1.
- Óbudai Társaskör – Bp. III., Kiskorona utca 7.
- Rózsavölgyi Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5.
- Zeneakadémia aula (koncertnapon) – Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8.

HUNGAROTON

- FOTEX RECORDS MOM PARK – Bp. XII., Alkotás u. 53.
- HUNGAROTON CLASSIC MÁRKABOLT – Bp. VII., Rottenbiller u. 47.
- HUNGAROTON SUGÁR – HANGLEMEZ ÉS FILMSZAKÜZLET – Bp. XIV., Örs vezér tere

LAPKER

- 1025 Budapest, Lövház u. 4.
- 1514 Budapest, Nyugati tér, Skála
- 1052 Budapest, Deák F. tér aluljáró
- 1052 Budapest, Váci u. 10.
- 1062 Budapest, Nyugati tér aluljáró
- 1071 Budapest, EMKE aluljáró, üzlet
- 1073 Budapest, Erzsébet krt. 17.
- 1117 Budapest, Október 23. u. 6–10.
- 1122 Budapest, Déli Pályaudvar, üzlet
- 1152 Budapest, Szentmihályi út 131.
- 1185 Budapest, Ferihegy érk. 2/B terminál
- 1185 Budapest, Ferihegy 2/B terminál
- 1223 Budapest, Nagytétényi út 37–47.

VIDÉK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Corvina Kiadó Könyv- és Zenebolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Ezüst Medve Könyv- és Hanglemezbolt (Rómer Ház) – 9021 Győr, Teleki László u. 21.

- Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. jegyiroda – 3525 Miskolc, Kossuth Lajos u. 3.
- Blue Train Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- Gramofon Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Ősz u.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1–3.
- Ko Könyv – Zene – Film Áruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3.
- Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Miskolci Szimfonikus Zenekar közönségszolgálati iroda – 3525 Miskolc, Rákóczi u. 2.
- Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt – 9022 Győr, Árpád u. 44.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Sziget Könyvesbolt (Debreceni Egyetem főépület) – 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- VICTOR AUDIO hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.
- Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f
- Zrínyi Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Fő út 8.

LAPKER

- 7150 Bonyhád, Szabadság tér 12.
- 4026 Debrecen, Péterfia u. 18.
- 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- 2100 Gödöllő, Szabadság u. 9.
- 9001 Győr, Révai u. 8.
- 7400 Kaposvár, Kaposvár Plaza
- 6000 Kecskemét, Petőfi Sándor u. 2.
- 8800 Nagykanizsa, Nagykanizsa Plaza
- 8800 Nagykanizsa Tesco
- 4400 Nyíregyháza, Szegegy u. 75.
- 5900 Orosháza, Vásárhelyi út 23/a
- 6722 Szeged, Kárász – Dugonics tér 1.
- 6722 Szeged, Nagyállomás
- 8000 Székesfehérvár, Fő u. 9.
- 5000 Szolnok, MÁV Pályaudvar
- 3060 Pásztó, Fő u. 83–87.
- 7600 Pécs, Nagy Lajos kir. út, Alsómalom
- 9700 Szombathely, MÁV csarnok
- 8200 Veszprém, Kossuth u. 1.
- 8200 Veszprém, Külső-Kádártai u. 3.

GRAMOFON

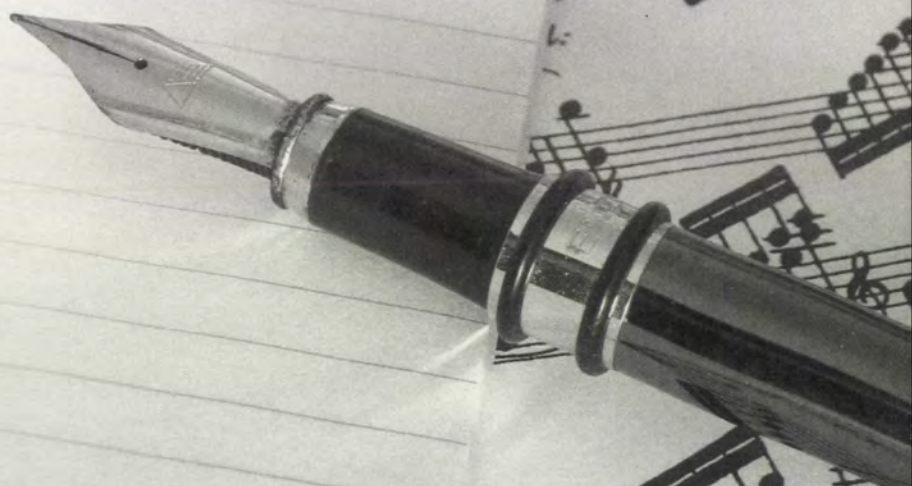
ZENEKRITIKAI MŰHELY

A Gramofon Zenekritikai Műhely 2006 elején alakult, Retkes Attilának, a Gramofon – Klasszikus és Jazz alapító-főszerkesztőjének kezdeményezésére. A műhely a magyar zenekritika-írás hagyományait kívánja feleleveníteni. Csáth Gézától Tóth Aladáron át egészen Kroó Györgyig a műfaj hazai gyakorlatának több generációja is kialakult, amely rendkívül magas, szépirodalmi szintre emelte a műbírálatot.

A Gramofon Zenekritikai Műhely ennek a régvolt presztízsnak a felidezésére, visszaállítására vállalkozik, és a hazai koncertekről rendszeresen közöl recenziókat, amelyek az egyik leglátogatottabb hazai internetes portál, a hug.hu Kultúra rovatában jelennek meg. Örömmel mutatjuk be mostani számunk 40 oldalas mellékletében a 2006. év írásainak termését a klasszikus zenei, jazz és világzenei koncerteket látogató, azok iránt érdeklődő olvasók számára.

A műhely tagjai:

Albert Mária
Bérecsi Barbara
H. Magyar Kornél
Molnár Szaboles
Retkes Attila
Várkonyi Tamás

hvg.hu

A Gramofon Zenekritikai Műhely
együttműködő partnere a HVG Online Zrt.

2345. bis.

RUTIN KONTRA TÖKÉLETESÉG?

Bartók Vonósnégyes

Km.: Jandó Jenő (zongora)

VERDI, PUCCINI, KODÁLY ÉS DVOŘÁK MŰVEI

2006. január 16., MTA Diszterme

A jó koncertmúsort fél siker – mondják zenészkörökben, s tudja ezt a rutinos Bartók Vonósnégyes is. A Joseph Haydn által megteremtett és Beethoven által kiteljesített kamarazenei műfaj történetén kalauzolják végig a hallgatót A vonósnégyes aranykora című sorozatukban, de nem a műfaj enciklopedikus teljességét, hanem annak egy-egy figyelemreméltó alkotását bemutatva.

A tavalyi évadban megismert remekművek után most a második száz év, vagyis az 1860 és 1960 között született alkotások kerülnek terítékre. A legutóbbi koncert – Verdi, Puccini, Kodály és Dvořák műveit a középpontba állítva – több kuriózumot is felvonultatott.

A siker másik fele – vagyis a tökéletes zenei interpretáció – is elérhető annak az együttesnek, amely majdnem öt évtizede játszik együtt, s amely idén tartja négyezredik hangversenyét. Ennek megfelelően a Komlós Péter vezette kvartett mintha egyetlen hangszerként szólalt volna meg – s talán ez a legnagyobb eredmény, amit vonósnégyes elérhet, és amivel a fül nem tud betelni. Ez az egységes hangzás, ez a törekenyen, máskor bombasztikus erővel megszólaló négyes már az első számban, Giuseppe Verdi (a legkevésbé sem operás) kvartettjében gyönyörködött. Amit viszont hiányoltam a Bartók Vonósnégyes előadásából – és nemcsak itt, hanem az egész koncert alatt –, az a zenei játékok, a humor megjelenése. Némileg összefügg ezzel, hogy hiányoztak a rögtönzészertű, a

röpke pillanat ihlette megoldások, a váratlan fordulatok, az előadói csínyek, amelyek egy interpretációt igazán izgalmassá tesznek.

Úgy érztem, mintha ennek a rutinnak esett volna áldozatul Puccini Krizantémok című miniatűrje és Kodály második, 1916-ban keletkezett vonósnégyese, amelynek duhaj, népdalcokorra hasonlító fináléja kifejezetten fáradtan és tompán szólalt meg. Lenyűgöző volt viszont, hogy ami az együttjátek szempontjából másoknak megoldhatatlan problémát okozott volna, a Bartók Vonósnégyesnek már nem jelentett akadályt: a profizmus higadtságával értek el gyönyörű hangszíneket, és az együttesnek néha elég volt Komlós Péter egy-egy szemöldökrántása, hogy tudja, milyen hangvételben kell a következő pillanatban megszólalnia. Az intonáció azonban nem minden pillanatban valott profizmusra, és úgy hallottam, mintha ezért a brácsaszólam lenne felelős. Néha olyan hevenyészve képzett, fűlértően hamis hangok jöttek Németh Géza hangszeréből, amiket hallva elbizonytalanodtam: tényleg a világhírű Bartók Vonósnégyest, Magyarország első számú kvartettjét hallja a Magyar Tudományos Akadémia dísztermét megtöltő közönség?

A kissé fárasztó első félidő után a másodikban új taggal bővült az előadók sora: Jandó Jenő csatlakozott művésztársaihoz, hogy a cserejátékos frissességével vigyen új erőt a produkcióba. Fantasztikus, hogy technikailag perfekt, érzelmileg rendkívül intenzív játéka milyen energiákat tudott felszabadítani a négy vonósból. Dvořák A-dúr zongoraötöse tehát azokkal az előadói vonásokkal gazdagodva tudott megszólalni, amelyeket az első félidőben annyira hiányoltam. Az összeszokott és most már minden tekintetben jól játszó válogatott a Dvořák-mű dallamos utolsó tételének némileg rövidített változatával köszönte meg a közönség halás tapsát.

Várkonyi Tamás

MAGYAR JAZZ, BALKÁNI ÍZEKKEL

Borbély–Dresch Kvartett

2006. január 20., Fonó Budai Zeneház

Igazán itt volna az ideje felvenni a hungarikumok közé Dresch Mihály szaxofonjának hangját is. A Gramofon Zenekritikai Műhely munkatársa a Borbély–Dresch Kvartett koncertjén járt a Fonóban, ahol két különleges tehetségű szaxofonos játszott együtt.

Magára vethetett, aki csak pár perccel este 8 óra után érkezett meg január 20-án, pénteken a Fonó Budai Zeneházba a Borbély–Dresch kvartett koncertjére, mert addigra egy tüt sem lehetett leejteni a koncertteremben, s a ház összes ülőalkalmatosság kevésnek bizonyult az érdeklődők leültetéséhez. Azt nem lehet mondani, hogy azért gyűlt össze ilyen óriási tömeg, mert a két szaxofonos rajongótábor ez alkalommal egyesítette erőit, hiszen rendszerint aki az egyik Misit kedveli, az a másik játékát is közel érzi magához. Föl is merült már többekben rég, hogy Borbély Mihály és Dresch Mihály egy időben, egy színpadon beszélhetne hangszerével a hallgatóságnak arról, mit jelent számukra a Kárpát-medence zenei kincsei letéteményesének lenni, s egyben a jazz formavilágát és az improvizálás közben megtapasztalható szabadságot is átélni. Ennek a találkozásnak számukra 2005 őszén jött el az ideje, ekkor, múlt szeptemberben adták első közös koncertjüket a Fonóban, már akkor is szép számú közönség előtt.

A koncert – és egyben élő lemezfelvétel – január 20-án folytatódott, ami nemcsak azért volt öröndetes, mert még többen hallhatták a két fűvös produkcióját, hanem azért is, mert ekkor ők is közelebb kerültek egymáshoz, nagyobb biztonsággal, felszabadultabban, még több örömmel zenéltek. Ahogy szeptemberben, úgy a mostani alkalommal is Horváth Balázs játszott nagybőgön és Baló István dobolt, ami garanciát jelentett arra, hogy a ritmusszekció – különösen Baló – mindkét szólistával kiválóan megérti egymást; ugyanis ők ketten játszanak a Borbély Műhely elnevezésű formációban, míg Dresch saját kvartettjében Baló mellett Szandai Mátyás bőgős és Lukács Miklós cimbalmos, illetve Kovács Ferenc hegedűs, trombitás a partnere. A két Mihály a Baló által szolgáltatottnál ideálisabb alapokra aligha építhetett volna közös muzsikálásában, s Horváth Balázs is nagy odaadással és alázattal kísért, szárnyalásuknak így csak saját ihlettségük szabhatott határt. Ritkán szabott.

Az est két részében mindkét főhőstől hallhattunk szerzeményeket, amelyeket a kétszaxofonos felállásra alakítottak (pontosabban Dresch furulyán, tenor- és szoprán-szaxofonon, Borbély pedig furulyán, alt- és szoprán-szaxofonon játszott), eredeti hangulatuk, ívük azonban többnyire megmaradt. Egyiküknek sem jelentett gondot a másik kompozícióját megszólaltatni, sőt motívumait saját dia-

Forrás: Gramofon-archív

lektusában továbbfűzni, hiszen hangulatukban és ihletük forrását tekintve is igen nagy a rokonság a számaik között – Borbély ugyan a Balkán távolabbi szögleteiből származó izetek is vegyít zenéjébe. Az első részben egy harmadik szaxofonos Mihályt, a New Yorkban élő Ráduly Mihályt is képletesen a színpadra invitáltak, amikor tőle is eljátszottak egy nagyobb lélegzetű darabot, a ráadásban pedig a Dresch által kedvelt, de előadásában soha meg nem unható Afro Blue, John Coltrane örökzöldje hangzott el.

Rendkívüli élményt nyújtott e két karakteres szólista közös játéka, s hasonló irányultságuknál csak a két különböző személyiségből fakadó eltéréseknek a zenében való kibontakozása bizonyult izgalmasabbnak. Borbély Mihály rendkívül tisztá soundjával, világos dallamvezetésével, hihetetlen technikai és stílusbeli biztonságával nyugtázta le a közönséget. Dresch Mihályt pedig mintha valami-féle öserő hajtáná, improvizációi lehangolóak, hol tombolóan nyers, hol megindítóan lágy, és mindig a lét mélyéről szól. Noha a kvartett nem tervezi, hogy rendszeresen koncertezik, lehetséges, hogy a közelebbi jövőben ismét színpadra lépnek. Sok ismeretlen tájat bebarangolhatnak még együtt.

Bércesi Barbara

ÍME, LÁSSÁTOK: EZ AZ Ő VÁRUK BARTÓK BÉLA: A KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA, TÁNCZSVIT

Rendező és koreográfus: Juronics Tamás,
karmester: Kardos Gábor

2006. január 21., Szegedi Nemzeti Színház

Bartók-év lévén, Debrecen után a Szegedi Nemzeti Színház is műsorra tűzte a szerző egyetlen operáját, tavasszal Budapesten újítják föl a darabot, s másutt is számíthatunk koncert- és szcenírozott előadásokra. A Gramofon Zenekritikai Műhely kritikusa a szegedi bemutatót látta.

Elhatároztam, a műsorfüzet, az előzetes információk, a korábbi élmények „csomagját” kint hagyom, s úgy ülök be az előadásra, mintha először találkoznék a művel. Ám az első percek kicsit megintgattak, egy hang a függöny elé szólította Juronics Tamást, hogy elmondja Balázs Béla prólogusát. Nem szeretem ezt a túlságosan stilizált szöveget, pátosz nélkül nehéz megszólaltatni, inkább valami népszínművél illenék. Az első és pozitív meglepetést a táncos-koreográfus szerezte, hogy bár orgánuma aligha versenyezhetne Básti Lajoséval, jól értelmezve, sallangtalanul mondta el a bevezetőt, megadva a várható történések alapstílusát.

A mű előadási problémáit így szokták egyszerűsíteni: inkább legyen zeneileg mérhetetlenül pontos, koncertszerű, mint „belemagyarázó”. Hiszen az opera cselekmény nélküli; két ember viszonyát

filozófiai síkon, szimbólumokba rendezve tárja a néző-hallgató elé.

A kényes egyensúlyt a zenei kifejezés bonyolultsága és a látvány között megtalálni ritkán és keveseknek sikerült legalább kilencven százalékosan, magam az értékes lehetőségek között tartom számon Kovalik Balázs (sajnos gyorsan amortizált) elképzelését.

A szegedi előadásban vaslépcső nyílik le a magasból (diszlettervező: Székely László), így ereszkedik le a komor falak közé a Kékszakállú és Judit. Mint valami hid, fölcukodik a lépcső – két ember a kövek és a múlt csapdájában. Egy kerevet és egy izzókkal keretezett színházi öltözőasztal áll csak a színen. A herceg leveti sötétkék malaclopó köpönyegét, zakót ölt, tükrébe pillant. A tükör egyébként úgy működik akár egy laptop, lehajtható, körben az izzók pedig sorra kigyulladnak, ahogy a vár ajtajai föltárnak. Nincsenek persze valódi ajtók, hatalmas falelemek mozgatójával és a fényekkel alakítják ki a kincseskamrát, a titkos kertet, amelyben a virágok, a buja növényzet emberi alakok körvonalából áll össze, mintha egy hatalmasra növelt Bosch metszet adná színpad horizontját. A hagyományosan csúcspontként megjelölt ötödik ajtónál ez a kép válik ketté, középen erős fénycsík jelképezi a Kékszakállú végtelen birodalmát. Juronics hasonló effektussal él, mint Kovalik: a lélegzetelállítóan nagyhatású és erotikus zenének nemcsak Juditot, a nézőt is el kell kápráztatnia.

Ez a herceg nagy pillanata. Ám nem csupán egyetlen csúcspontot talál az elemző a kompozícióban. Judit „maximumát” itt a harmadik képben véltem felfedezni: „Nézd csak, nézd csak, hogy dereng már!” – énekl boldogan. Ha beérné ennyivel, ha nem szédülne meg gyors sikerétől, útja talán nem az örök sötétségbe vezetne. Kolonits Klára Juditként egészen precízen jelzi a szituációt. Elveszi a három kulcsot, mert űzi a kíváncsiság, de akkor retten meg a legjobban, amikor a herceg fölkinálja neki birodalmát. Még megpróbálják kikerülni végtetet, csakhogy mindketten saját belső törvényszerűségük szerint léteznek. Judit vállára kerül az éjkék köpönyeg, a falak bezárulnak, a Kékszakállú a sminkasztal mögé roskad, az utolsó lámpa is elalszik. Két Judit (Kolonits Klára és Szonda Éva) és két Kékszakállú (Gábor Géza és Altorjay Kálmán) mutatkozott be Szegeden, a Szimfonikus Zenekarral közös produkcióban megvalósult előadásban. A téli nátha úgy hozta, hogy össze nem szokott párost, Kolonitsot és Altorjayt hallottuk együtt. A két hang nem ideális a szólamra, azonban a figurák olyan kiválóak voltak, a megvalósítás oly koncentrált, hogy az élmény maradéktalanul mondható.

A műsor másik részében a Táncszvitre készült koreográfiát láthattuk. Juronics merészen egy disznóvágás képeit tette színpadra. Zene és mozgás teljes összhangban. Tipikusan juronicosos a gesztuskészlet, két-három utalásnál több még a disznótor városi ember számára ismert menetrendjét

sem követi. Humor, ironia hatja át a körülbelül negyedórás darabot. A zenekar munkájáról ugyanennyi jót nem írhatok, a Kékszakállú megszólaltatása csak elfogadható volt, a Táncszvit ennél jobb.

Albert Mária

MAJDNEM MERESZ

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

Karmester: Pál Tamás

SZÖLLÖSY ANDRÁS, POULENC ÉS SOSZTAKOVICS MŰVEI

2006. január 24., Nemzeti Hangversenyterem

A Magyar Szimfonikus Körkép elnevezésű, budapesti és vidéki szimfonikus zenekarok koncertjeiből összeállított programsorozat második hangversenyéről azzal a megnyugtató (de talán mégis délibábos) összegzéssel távozott a Gramofon Zenekritikai Műhely tagja, hogy hazai zenekaraink általános művészeti színvonala kielégítő.

Ezt kiegészítendő, még azt is meg kellett jegyezni, hogy valóságos csoda, hogy egy olyan közepes méretű város, mint Szombathely, ilyen létszámú, ilyen felfogásban játszó, élvonalbeli fővárosi zenekarokkal is versenyezni képes együttest tart fenn. Tudjuk, hogy a zenekar és vezető karmestere, Pál Tamás a vállalkozó kedvű, kísérletező hajlamú, a kockázatoktól nem visszariadó repertoárépítés elkötelezett híve, és ettől budapesti – reprezentatív – is tekinthető – koncertjükön sem akartak eltérni. Szöllősy András 3. koncertójának, Francis Poulenc kétzongorás versenyművének és Dimitrij Sosztakovics I. szimfóniájának egy műsoron való szerepeltetésétől valószínűleg a zenekari vezetők nagy többsége elzárkózna. Pál Tamás, a hazai mezőny egyik legkiváncsibb, a felfedezésekre legnyitottabb karmester-egyénisége tisztában volt azazal, hogy a felkinált program szokatlan és némi nehézség elé állítja a publikumot. Éppen ezért néhány szóval közelebb hozta az est előttünk álló műsorszámait, röviden és a lényegre szorítkozva készítette fel hallgatóságát a várható élményre.

Szöllősy vonószekari koncertóját tizenhat hangszeres szólaltatta meg, valamennyien szólófeladatot láttak el. Pál Tamás a bonyolult partitúrát egyszerű vonalvezetésű műként tálalta, az összetett érzelmevilágú darabot megrázkódtatástól mentesen, célratörően dirigálta. A fokozott koncentrációt és felelősséget követelő zenekari szólamokat az együttes igen meggyőző fölényrel adta elő, igazolva, hogy a legmodernebb zene megszólaltatásában a szombathelyi együttes továbbra is a megbízható hazai zenekarok közé tartozik. Jó volt hallgatni, hogy az évtizedes kortárs zenei rutin egy pillanatra sem vált a spontán muzsikálás akadályává.

A kétzongorás versenymű alapján a komponáláskor harmincas éveie lejárt járó Poulenc-et (1899–1963)

a későn érő zeneszerzők közé sorolnám, feltéve, hogy az életmű legvégén befejezett, csodálatos és megrendítő szépségű operáját. A karmeliták beszélgetéseit érett alkotásnak tekintjük. A neoklasszikus stílusjátékokban bővelkedő kompozíció első tételének álomzenéjét, a második tétel mozartos, clementis kacsintásait, a finálé buborékait nem lehet nem szeretni. Egy kimagasló interpretáció talán a mű humorának eredetiségére is rávilághatott volna. A két fiatal szólista – Marosfalvi Tünde és Zalánki Rita – az előadás megbízható közreműködője volt, de a tühegyes, metsző és pregnáns zongorázással – mely, azt hiszem, hogy a mű ideális előadásához kell – adósak maradtak. A szünet után következő fiatalkori Sosztakovics-szimfónia lendületesen szólalt meg. A vonósok intonációs pontatlanságai (melyre már a Poulenc-darabban is felfigyelem) fáradtságra és elbizonytalanodásra utaltak. Valószínű, hogy a vállalkozó kedvű Pál Tamás is elbizonytalanodott, de ő már a koncert előtt. A Sosztakovics-szimfónia elé ugyanis váratlanul meghívott egy ifjú olasz hegedűst (sajnos a sebtében felkonferált művész nevét nem tudtam megjegyezni), hogy eljátsszon egy virtuóz, de rendkívül lapos Sarasate-fantáziát. A darabot még ráadás-számként sem szívesen hallgatom, érthetetlen, hogy miért kellett vele agyoncsapni ezt a programot.

Molnár Szabolcs

ÖTCSILLAGOS ELŐADÁS

5 Corners

2006. február 4., A38 Hajó

„Amint megpillantottuk hibátlan öltönyeiket, trendi, otrombakockás nyakkendőiket és szándékosan elönytelenre alakított frizurájukat, valahogy érezni lehetett, hogy emlékezetes koncertelményben lesz részünk.” A 5 Corners koncertjén járt kritikusunk, aki szerint igazi jazzt már rég nem csak Amerikában játszanak.

2006. február 4-én este 10 óra 20 perckor egy kisérték kezdünk már nyugósekké lenni, hogy nem érkezett még a színpadra a finn ötös, akiket vártunk, de amint megpillantottuk hibátlan öltönyeiket, trendi, otrombakockás nyakkendőiket és szándékosan elönytelenre alakított frizurájukat, valahogy érezni lehetett, hogy emlékezetes koncertelményben lesz részünk. Majd amikor elhelyezkedett hangszere mögött a dobos és a billentyűs, kézbe vette instrumentumát a bőgős, a tenorszaxofonos meg a szárnykürtös, és megszólalt az első groove, feszesen, lendületesen, jó izzel és ritkán tapasztalható kedélyességgel árasztva, egy pillanat alatt megtörtént az egymásra hangolódás a zenekar és a hallgatóság között.

Kíváncsi volnék, hányan sügtak össze az A38 Hajó közönségének tagjai közül: „Meg nem mondanám, hogy finnek!” Nos, ennyit a sztereotípiákról. A 21. században már nem csak Amerikában játszanak jó jazzt. Persze sokan láthatták a Pori Jazzfesztivál koncertjeinek közvetítéseit a Magyar Televízióban az 1980-as, 1990-es években, hallhatták Jukka Perköről, az UMO Big Bandről és esetleg másokról, de élőben, testközelből azért ritkán élvezhetünk finn jazzt. A 5 Corners által szolgáltatott zenei minőséget pedig különösen ritkán tapasztalhatja meg a koncertjára jazzrajongó, érkezzék az előadó a világ bármely pontjáról.

Míg a stúdióban sequencerek és samplerok, valamint Tuomas Kallio zeneszerző-producer alakítja a hangzást – amely főként az 1960-as és 1970-es évek hard bopját idézi a mai fülekknek tetsző módon – addig a koncertteremben egy kisebbfajta tornádó sodródásával bír az akusztikus kvintett. Név szerint Teppo „Teddy Rok” Mäkynen dobos, Jukka Eskola trombitás/szárnykürtös, Timo Lassy tenorszaxofonos, Mikael Jakobsson zongorista és Antti Lötjönen bőgős tradicionálisabb zenei eszközökkel hengerli le és készletű ütemes mozgásra a közönséget.

Amit ők játszanak az ugyanis a szó szoros értelmében jazz, méghozzá a legigényesebb fajtából, mégis táncolható, üdítő és szórakoztató. Az öt zenész minden pillanatban együtt van, mintha egy bioáramkörre lennének kötve – európai muzsikusok ritkán érzik így a tempót. Ha külön-külön próbáltam hallgatni őket, mindig épp annak a játéka nyugozott le, akire a figyelmem összpontosult. A szólisták stílusérzéke, fráziskincse és invenciógazdagsága nemcsak rendkívüli tehetségükről, de arról is árulkodott, hogy hihetetlenül sok munkát fektettek zenéjük tökéletesítésébe, amelyet ők maguk is nagyon élveztek. Én magam Jukka Eskola trombitajátékának hatására szerettem volna leg többször elfütyüteni magam – sajnos nem tudok hangosan fútyulni, de ezt megtették helyettem sokan mások.

Gyakran hallani azt az elméletet, mely szerint a smooth jazz, avagy contemporary jazz könnyen emészthető zenei anyaga elvezetheti a jazztől idegenkedőket vagy a benne járatlanabbakat a hagyományosabb s egyben aktívabb befogadási módot igénylő stílusokhoz. A 5 Corners más, szerintem hatásosabb és sokkal inkább méltányolható utat választ. Ők a DJ-k által néhány éve átpolírozott és egy újfajta hangzással vegyítve 30-40 év után ismét divatosabb érlelt funk-jazz, soul-jazz, sőt néha hard bop modern fülekknek tetsző hordozóanyagát, a hangmintákat, loopokat, scratcheléseket elhagyják, így egy dupla csavarral, ismét a lényegéig csupaszítva szólaltatják meg ezeket az irányzatokat. Az eredmény pedig számtalan, hihetetlenül lelkes hallgató, régi és új jazzhívő. Ők kapkodták el pár perc leforgása alatt a koncert helyszínén árusított Chasin' the Jazz Gone By című 5 Corners-CD-t.

Bércesi Barbara

SZEGÉNYEK MARADTAK

A LEGÉNYEK

BARTÓK- ÉS BARTÓK ÁLTAL IHLETETT

MŰVEK KLASSZIKUS

ÉS JAZZ ZENÉSZEK ELŐADÁSÁBAN

2006. február 4., Nemzeti Hangversenyterem

Bartók Béla ihletforrásait és műveit együtt volt hivatott bemutatni a kétrészes, mintegy kétórás program. Ám a közösségi zene helyett az előadóművészek két bandára oszlottak: a komolyzene képviselői nem hajlandóak együtt játszani zenéjük legmélyebb gyökereinek képviselőivel? – Kritikusunk a Művészetek Palotájában járt.

A Csillagok, csillagok programját Liber Endre, a Hangvető Zenei Társulás vezetője és Lakatos Róbert brácsaművész állította össze. Az ötlet nem friss, hiszen a Muzsikás együttes a Royal Albert Hallban és a budapesti Zeneakadémián is óriási sikerrel mutatta be jó hét-nyolc évvel ezelőtt Bartók-

Five Corners

albumát. Lakatos eszmélő korától fogva figyelmes rajongója a felvidéki és erdélyi magyar népzene- nek – aki látta őt a Hagymányok Házában vagy most a Művészetek Palotájában, az tudja: hiteles tolmácsolója is a dallamoknak, amikor brácsával vagy hegedűvel a prímest húzza.

A program tematikus összeállítása, igényessége méltó Bartók szellemiségéhez. A címadó Csillagok, csillagok népdal végigkísérte a kétrészes koncertet, és harmonikusan illeszkedett a programba, amely a magyar kortárs előadóművészet szinte teljes spektrumát – így a klasszikus- és a népzene- t, valamint a jazzt – felölelte. Am az igényes előadá- sokat, a zenészek felkészült teljesítményét több kedvezőtlen tényező is beárnyékolta.

Konrád György és Lakatos Róbert Bartók-duói, később pedig Vízeli Balázs és Gombai Tamás hegedű- prímei, Szalóki Ágnes és Korpás Éva éneke, dudu- utánzása. Berecz András hangulatos kántálása és nem utolsósorban Balogh Kálmán cimbalomjáté- ka egyaránt remek hangulatot igyekeztek teremte- ni. Am nyilvánvalóvá vált, hogy ez a muzsika nem csak hallgatni való: aktív részvételre, táncra, énekre, de leginkább közösségbe hívogat. Ez a közösség pedig nem egyenlő a koncertterem csücsülő, passzív közönségével, amelyik hiányérzetével küszködve nem is mozdult ki az egyentapsok tisz- teletkéreiből – az átütő siker az est további részéből is elmaradt.

Más körülmények is rányomták bélyegüket a Csil- lagok, csillagok produkciójára. Fájó volt látni, hogy a színpadon ülő művészek sorából csupán egyva- laki hiányzott: Szabadi Vilmos hegedűművész. Megjelent ő is később, amikor jelennie kellett, pe- dásnsan. Lejátszott négy hegedűduót (Konrád Györggyel és Gombai Tamással közösen), végig- játszotta az Este a székelyeknél és az Első Rapszódia tételeit (zongorakíséret: Homor Zsuzsanna). A művész ihletettsége erőteljesen megkérdőjelezhető, ráadásul előadását követően minden alkalommal levonult a színpadról. Mindez azt üzen- te, hogy a komolyzene képviselői egyszerűen nem hajlandók közösséget vállalni zenéjük legmélyebb gyökerei- nek képviselőivel. Az egyetlen igazi kapcsolat ab- ban a pillanatban jött létre, amikor Szabadi szolid főhajtással méltatta Balogh Kálmán szédületes cimbalomszólóját, amelyet valóban élvezhetett a közönség. Minden más alkalommal csak ültek a színpadon a „szegénylegények”, miközben hall- gattak egy tőlük idegen, idegenkedő zenét. Aztán játszottak ők is, ám a másik nem volt kíváncsi az övékre. Az Este a székelyeknél tolmácsolását köve- tően Szabadi a következő zeneszám kellős közep- én somfordált le a színpadról, elvonva a közön- ség figyelmét, nehogy véletlenül is meg kelljen osztania a színpadot „kollégáival”.

Nem volt meggyőző a két jazz-produkció sem: Dresch Mihály két szerzeményét ugyan nagyon szépen, mély empátiával, eredeti népdalfelvezet- téssel átköve fújta. Balogh Kálmán és Novák Csaba ritmusszekciójából Novák volt az érzékeny pont: a

betanult bőgőkíséretből hiányzott az a lelki súly, amely Dresch állandó bőgősének, Szandai Mátyás- nak a stílusában oly érzékletes. Bár Novák első osz- tályú, ha Balogh Kálmán saját zenekarában játszik, Dresch muzsikájához Dresch zenészeire van igazán szükség, hogy a kíséret ne csak merev háttér, ha- nem közösségi élmény egyenrangú része legyen. Az erőviszonyok megmaradtak tehát, ha feltétele- nül a különböző zenészek különböző státuszának szomorú témáját kell boncolgatnunk. Erre készítet- tett az előadás, hiszen a várt katarzis elmaradt. A tátongó szakadékok fölött Liber Endre és Lakatos Róbert mégoly nemes kísérlete sem tudott hidat verni: egyik oldalán a komolyzene elefántcsonttornya, másik oldalán a népzene és a „könnyűzene” – bár már réges-régen nem ez a valóság, ebbe a félreért- hető irányba torkolltak az est eseményei.

H. Magyar Kornél

CSAK KOMOLYAN?

Purcell Kórus, Orfeo Zenekar

Km.: Korondi Anna, Szappanos Tibor, Há- mori Szabolcs (ének), Gyöngyösi Levente (fortepiano)

Karmester: Vashegyi György

HAYDN: AZ ÉVSZAKOK

2006. február 12., Nemzeti Hangversenyterem

A 18. század metafizikáivá váló Istene – a korszak divatos panteista közhelyei dacára – Haydnal eleven valóság, aki kézen fogja a jóakarátú embereket. Február 12-én, Vashegyi György vezényletével az Orfeo Zenekar és a Purcell Kórus adta elő Haydn oratóriumát.

Az európai eszme- és zenetörténet kegyelmi pilla- natában született meg Haydn utolsó oratóriuma, az Évszakok. Különös és furcsa mű, a zeneszerző a 19. század első évében, 1801-ben fejezte be. Schubert, Weber és a fiatal Wagner hangját jósolja, eszmei gyökerei azonban a 18. század közepé- ig nyúlnak vissza, Rousseau problémátnál és roma- latlan, ösztönösen helyesen cselekvő, egyszerű emberei szólnak meg benne. Simon, Lukács és Hanna – az oratórium népi figurái – mit sem tud- nak a Mozart-hősöket győtrő kétségekről, s úgy tűnik, hogy maga Haydn sem látja még a születő- ben lévő modern embert. Azokat a schuberti, weberi és wagneri „hősöket”, akik reménytelenül zuhannak bele végzetükbe. Schubert téli vándora soha nem tér haza. Haydn telének éjszakai utazó- ját meleg kunyhó és barátságos emberek fogadják; Weber a vadászokat és az egyszerű falusi embere- ket nosztalgiaiával idézi meg, Haydn parasztjai való- ságos figurák, énekük mentes a nosztalgjától. Wagner Sentája saját tragikus sorsát jósolja meg a fonóban, Haydn Hannája egy furfangos lányról da- lol, aki megleckézteti a gazdag uraságot. Ez a lány nem szédül meg egy pillanatra sem, nem úgy, mint Mozart Zerlinája. S a 18. század metafizikáivá váló

Istene – a korszak divatos panteista közhelyei da- cára – Haydnal eleven valóság, aki kézen fogja a jóakarátú embereket. Hogy 1801-ben meg lehet- e énekelni ilyennek a Teremtőt, az kérdés, a mű ko- rabeli elsőpró sikere azonban arról tudósít, hogy a nagyközönség szerette volna még ilyennek látni. Úgy éreztem, hogy Vashegyiek játékából hiány- zott a mű naivitását hitelessé tevő üde hang, és hogy ezzel a néhol komolykodó előadással Haydn szerették volna megvédeni a 21. század szkepti- kus közönségétől. A produkció erőssége, mint oly sokszor, a remek kórus volt. A mindig csiszoltan játszó zenekarból ezúttal ki kell emelnem a fafúvó- sokat, élükön a szólóoboást: a zsánerjelenetek hangfestéséhez, hangulatához – a hajnalt köszöntő kakastól a sípján muzsikáló pásztorig – döntően járult hozzá. Imponálóan szóltak a natúr rezesek, különösen szép volt az Ősz tétel vadászejeleneté- nek kürtkvartettje. Az énekes szólisták közül ketten, Szappanos Tibor és Hátori Szabolcs beugróként mentették meg a produkciót. Előadásuk fogyaté- kosságait (nem volt igazán sok) ennek rovására le- het írni. Korondi Anna biztonsági éneklése nem sok teret adott a karakterek színes kibontásának. Igazodott az előadás alapkonceptiójához, s nem akarta Haydn színes realizmusát nyers és friss szí- nekkel közvetíteni. De ez a pasztelles interpretáció mégsem nélkülözötte a fényt. Vashegyiek megindí- tóan szóaltatták meg például a Nyár tétel napfel- kelte-zenéjét vagy a Tél tompuló fényeit.

A zene és a szöveg rácsodálkozások sorozata, nem lehet véletlen, hogy a librettó kulcskifejezése a „nézd!”, „Nézz szét a szellős mezőkön! Nézd az ebet, hogy szimatol a fűben!”, „Nézd, amott a dombon!”, „Csupa tágasság, csupa hirtelen képvál- tás, csupa váratlan odafordulás. Az előadás ebből a tágasságból, a képek villódzó sokféleségéből nagy- gon keveset adott, mintha hiányzott volna a mu- zsikusközből a gyermeki kíváncsiság. Mintha nem hinnék, hogy „közéleg már az édes tavasz”.

Molnár Szabolcs

FIATALOK DON GIOVANNIJA

MOZART: DON GIOVANNI

Karmester és rendező: Kesselyák Gergely

2006. február 1., 8. és 15., Magyar Állami Operaház

Mozart-éu van, de a budapesti Operaháznak eredeti bemutatóra egyelőre nincs pénze és energiája, a születésnapra fölújították tehát a legutóbbi Don Giovanni-előadást, a futó Mo- zart operákat (Cosi fan tutte, Titus kegyelme, A varázsfuvola, Figaro házassága) pedig műsoron tartják az évadban. Kritikusunk az Operaházban járt.

A 2003. decemberi Don Giovanni-premiert nagy várakozás előzte meg, mert a Miskolcon korábban rendezőként is sikeres karmester, Kesselyák Gergely vitte színre a darabot.

Akkor a középnevezedekre és egy-két fiatal művészre bízta a főszerepeket, most jóformán minden szőlamban a legfiatalabbak, az operastúdiósok mutatkoztak be, szép sikerrel. A generációs összetartozás frissességét adott a produkciónak, bár a sodró lendületű előadás motorja Kesselyák volt, aki az ünnepi előadásokat vezényelte, és alighanem haldoklókbá is életet lehelhet volna.

A címszerepben Molnár Leventét láthattuk-hallhattuk. Ma még minden cikkben leírják róla, hogy csak huszonhárom éves, ám milyen imponáló teljesítményt nyújt a befutott énekesnek is komoly erőpróbát jelentő szerepben. Csikszeredán és Nagyváradon tanult. 2004 őszétől a pesti stúdió tagja. Hangbéli adottságai valóban gazdagok, és jó technikával énekel. Giovannija az eminens tanuló magas érdemjegyet érdemlő interpretációja volt. Mert Molnár Leventének természetesen még nagyon sokat kell tanulnia, emberségről, hétköznapi helytállásról, hiszen az operaszínpadon sincsenek mindig ünnepnapok. Bretz Gábor, mint Leporello kitűnő játszótársa volt Molnár Giovannijának. Leporello és Giovanni tükörképek, jelmezük is erre utal. Nem csak a köpenycsere miatt éreztük, hogy csupán a sors játéka, ma ki az úr és ki a szolga. Bretz ábrázolása meghökkentően tónusos: kétségbeesett, aláztos, spleenes és pimasz, már nem is emlékszünk, hogyan énekel, olyan természetes egységet mutatott az egész alakítás.

Kesselyák Mozart-univerzumán hol félfénylő, hol árnyékba boruló csillagként keringenek a szereplők. Egy parányi fülke a vonzásokközpont a színpad centrumában, ez Giovanni menedéke, és elvileg a kormányzó sirloltja. Donna Anna szerepében Bakonyi Anikó, Donna Elviraként Fodor Beatrix halad a kijelölt pályáivon, ahonnan a szituáció ereje röpi ki őket egy-egy jelenetre. Bakonyi drámai attitűdjé helytálló, Fodor méltóságos, aláztos, bölcs és tébolyult, mindketten perfektné módon szólaltatták meg szólamukat. Ha egy-egy produkció fejlődésének figyelemmel kísérésére a hazai publikumban éppúgy meglenne az igény, mint mondjuk Bécsben, a szerepcsere kettőjük között is érdekes lehetne. Don Ottaviót Szappanos Tibor énekelte, vokálisan tisztán és azzal a kimért magabiztossággal, hogy e pillanatban nehéz lenne másra osztani a szerepet. A Zerlinát megszemélyesítő Sáfár Orsolya – úgy látni – a szubrett szerepkörbe soroltatott be. A varázsfuvolában például Papagenát énekel. Fontos képesség birtokosa, tud jelen lenni a színpadon. Kesselyák tudta, hogy tévedés lenne Masettőt ügyeletes idiótaként elkönnyvelni. Zerlina völegénye maximum naiv, mert hisz a becsületben. Persze nem is bonyolult jellem, így kevéssé hálás feladat, amelyet Molnár Zsolt emelt szinten teljesített, kicsit Figaro karakteréhez közelítve a figurát. Nem véletlenül, azt a szerepet már énekelte.

Albert Mária

HÁZIMŰZSIKA A NAGYTEREMBEN

Kelemen Barnabás, Kokas Katalin (hegedű) és Pertis Zsuzsa (csembaló) hangversenye 2006. február 16., Zeneakadémia

Bár Bach előre meghirdetett hat csembaló-hegedű szonátája helyett csak kettőt hallottunk, a közönség alig érzékelhette, hogy betegség húzta keresztül a zeneakadémiai Alma Mater koncerten fellépő zenészek számításait.

Az első féldobban Kelemen Barnabás és Pertis Zsuzsa olyan közvetlenséggel és természetességgel muzsikáltak, mintha otthon, a négy fal között, csak maguknak játszottak volna. Anya és fia muzsikálása tökéletes harmóniát sugárzott – a szülő-gyermek kapcsolat ezáltal eszményi kamarazenében nyilvánult meg. Ők azonban nem a Ránki-Klukon-féle, minden részletre kiterjedő, tudatosan megtervezett előadói stílus képviselői, hanem a kötetlenebb, a pillanatnyi érzéseknek szabad utat engedő felfogásé. És ami most is lenyűgözte a hallgatót: Kelemen Barnabás hegedűhangja. Nem is a hangképzés érzékenysége, a vonó végességét meghazudtoló dallamok, hanem játékának az a jellegzetessége, amit úgy határozhatnánk meg: jó ízlés és stílushűség. Az E-dúr szonáta első tételében le-föl futkázó skálamenetek rugalmassága, a második ráadásnak adott Bach-tétel (Siciliano a c-moll szonátából) táncosság, az előadásmód kecsessége, nemessége, bája, mind-mind a hallgató szívéhez szölt. Bámulatra méltó, ahogyan ez a fiatalember maga mögött hagyta a tanulóévek gyermekbetegségét, a minden hangot egyformán megvibráló játékmódot, és nagy művészek – elsősorban talán az osztrák Thomas Zehetmair – nyomán rájött, hogy a hangszín, a hangképzés legalább olyan változatosságot kínál, mint a hangerő (dinamika) vagy a tempó szabadsága. Úgy érzem azonban, hogy Kelemen Barnabás még abban a fázisban van, amikor ezek a játékmódok nem mindig szervesülnek zenei elképzeléseikhez: néhol öncélúak, mintha kísérletezne velük; a G-húr (amely a legalsó és a legzengőbb) pedig még sokszor csábítja vastag hangzásra. Nem mindig találtam természetesnek Kelemen frazeálását (zenei mondatalkotását) és dallamformálását sem; főleg a gyors tételekben a motívumokat egyenként „megdolgolta”, mintha nem bizott volna muzsikuss-ösztonéiben. Úgy éreztem: zenélni akar. Pertis Zsuzsa mindenhová követte: ideális kamarapartnerhez méltón csak az indokolt pillanatokban lépett ki a hegedű árnyékából.

Szünet után felesége, Kokas Katalin szegődött Kelemen Barnabás partneréül, de nem csak a társ, a hangszer is változott. Kelemen ugyanis az Indianapolis-i verseny első díjaként kölcsönkapott Stradivariit lecserélhette arra a Guarneri del Gesù mesterhangszerre, amelyen a nemrég elhunyt Kovács Dénes játszott, és amelyet a Zeneakadémia bizottságának döntése értelmében a következő öt évben Kelemen használhat majd. A ma már a francia he-

gedűiskola megteremtőjeként tisztelt és – egyelőre inkább csak külföldön – egyre többet játszott barokk zeneszerző, Jean-Marie Leclair két hegedűre írott duószonátái csendültek fel a fiatal művész-házaspár előadásában. A két hangszer hangját legtöbbször nem lehetett egymástól megkülönböztetni, de a teljes hasonulás helyett néhol jó lett volna plasztikusan érzékelteni a szólamokat. Az összcsendülő-pendülő hangok között Kokas Katalin szólamát éreztem itt-ott labilisnak, ami hol a tempóból zökkent ki, hol pedig intonációban bizonytalanodott el. Megjegyzem, mindez a zene lényegét nem érintette; a Zeneakadémia nagytermébe vitt házimuzsika különleges légkörével, családias hangulatával így is elvárásolta a közönséget.

Várkonyi Tamás

AZ EST FÉNYPONTJA

Esbjörn Svensson Trio

2006. február 18., Millenáris Teátrum

Régóta vártuk az Esbjörn Svensson Triót (EST) Magyarországra mindnyájan, akik az együttes által kiadott kilenc CD-t s különösen a zenei tévécsatornákon látható koncertfelvételeik valamelyikét hallottuk-láttuk. A trió első budapesti koncertje, a Millenáris Teátrumban igazolta a várakozásokat.

Lassan fogalomná kezd válni az EST, ez az extra szenzitív trió, ami különösen nagy eredmény, tekintve, hogy manapság egyfajta reneszánsza van a zongorás jazztrióknak, s az erős mezőnyben egyéni hangzásvilágot létrehozni ezzel a jazzformációval cseppet sem könnyű. A Brad Mehldau Trió, Jason Moran és a Bandwagon vagy a The Bad Plus is képesek voltak megújítani, a mai korhangulat vibrációival megtölteni azt a zenét, melyet a Bill Evans Trió vagy a Keith Jarrett Trió nevéhez kötünk elsősorban. S ez a svéd hármas fogatról is teljes mértékben elmondható.

Az EST 1993-ban alakult Svédországban. A zongorista Esbjörn Svensson és a dobos Magnus Öström együtt nőttek föl, és mivel autodidakta módon tanultak muzsikálni, egyéni elképzeléseik alakultak ki a komponálás és a közös zenélés mibenlétéről. 1993-ban találkoztak a bőgős Dan Berglunddal, akivel már a kezdetektől fogva úgy működtek együtt, mint a piros, a zöld meg a kék a képcsőben. Nagyon sokan érezték ezt így itthon is, akik úgy döntöttek, hogy eljönnek a Millenáris Teátrumba – telt ház volt, sőt még a széksorok mellett is álltak néhányan. A közönség minden egyes hangra feszülten figyelt; ezt érezni lehetett a szőlók alatti csendekből (még a bőgőszőlő alatt is), és a számok végén felcsattant tapsok és füttyök frissességéből.

A trió tagjai is hihetetlen módon figyeltek egymás minden rezdülésére, ami nemcsak annak volt be tudható, hogy egy háromtagú formáció esetében minden lejátszott hang exponáltan szólal meg. Ez

azért is elengedhetetlen volt, mert a darabjaik rendkívül megkomponáltak: hirtelen dinamikai váltások, váratlan tempó- és ritmusváltások alakítják a muzsikájukat. Az EST alapvetően jazzt játszik, a kijelölt találkozási pontok között sok, nagyívű improvizációra adnak egymásnak lehetőséget, s motívumkészletükön is érezhető jazzes műveltségük, de sok-sok populáris elem is vegyül zenéjükbe. Az akusztikus hangszerek elektronikával társítják: Svensson torzított zongorahangot is használ, Berglund olyan bőgőhangot kever, mintha mélyre hangolt, torzított gitáron játszana, sőt még a dobsound is meg van bolondítva náha. Svensson és különösképp Berglund dallammene-teiben a megszokottnál kevesebb alterációt, színező hangot alkalmaz, s arra is nagy súlyt fektetnek, hogy karakteres melódiákat helyezzenek el a számok témáiban. Lenyűgöző játéktechnikájuk és időnként szinte extatikus előadásmódjuk mellett ez is záloga lehet elképesztő sikerüknek, így nem csak a jazzt értő közönség vonzódik hozzájuk.

Egyetlen kérdés azért mindvégig motoszkált bennem: vajon mennyire áll a három muzsikos kívül saját zenéjén, mennyire figyeli önmagát kívülről? Képes-e kioldani minden benső védőhálót? Megmaradnak-e az IKEA-világánál, melynek vonzó a hangulata, izgalmas, egyedí tereket teremt, jó vele együtt élni, mégis egy picit hüvösség, jól fészültség van benne? Vagy hagyják, hadd csináljon rendtelenséget bennünk a szenedély? Talán nem eléggé hagyták, és talán nem eléggé mozdultak el a lemezeiken hallható zenei szövevtől. A hiányérzetnél mégis erősebb volt annak az érzése, hogy rendkívüli élményben van részünk. A siker is óriási volt. A trió három ráadást adott – én az utolsó szám előtti taps alatt már úgy éreztem, kicsit telhetetlen a budapesti közönség, ám láthatóan nagyon jólegett a muzsikuskoknak a lelkes ünneplés. Nekünk pedig nagyon jólegett az EST-t előben hallgatni.

Bércesi Barbara

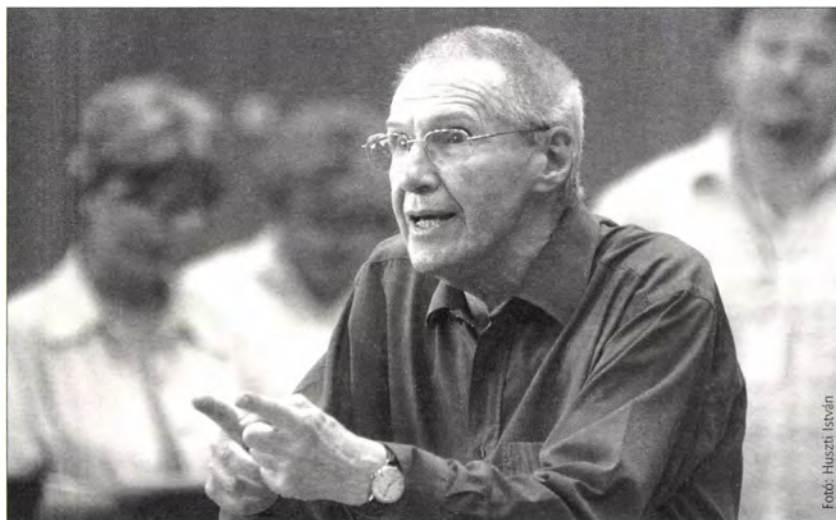
ELFOGADNI ÉS MEGSZERETNI KURTÁGOT

Nemzeti Filharmonikus Zenekar,
Nemzeti Énekkar, UMZE Kamaragyűttes
Km.: Hiromi Kikuchi (hegedű), Ken Hakii (brácsa), karmester: Kocsis Zoltán

KURTÁG GYÖRGY MŰVEI

2006. február 19., Zeneakadémia
(a Kurtág 80 Fesztivál keretében)

Rég ünnepelt ilyen lelkesen a Zeneakadémia közönsége. Az ötnapos Kurtág Fesztivál záróestjén, azaz éppen a világhírű magyar zeneszerző nyolcvanadik születésnapján fejedelmi koncertnek lehetünk részesei. Kurtág György zenekarra, illetve kórusra írt műveit kitűnő betanulásban adta elő a Kocsis Zoltán vezényelte Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Nemzeti Énekkar.

Fotó: Huszti István

A nemrég elhunyt koncertrendező, Strém Kálmán emlékének ajánlott koncert azzal a művel kezdődött, amelynek magyarországi bemutatóját a tavaly júniusi Földvári Napokon már hallhattuk. A ...concertante... számos részletében nyújtotta azt a közvetlen, zenei előképzettség nélkül is érzékelhető szépséget, ami Kurtág zenéjének egyik jellegzetessége. Ez a szépség azonban jóval több, mint „felületi feszültség”: az előjáték egyhangú dallama vagy a mű zárószakaszában felhangzó skálamenet a rezonátortest nélküli hangszereken zseniális egyszerűségével és mélységével szinte letaglózta a hallgatót. A kurtági mértékkel mérve monumentális – majdnem félórás – kettősverseny szólóit ezúttal is az a két muzsikos játszotta, akiknek Kurtág a kizárólagos előadói jogot több évre lekötötte. A japán művész-házaspár, Hiromi Kikuchi és Ken Hakii kitűnően elsajátították a kurtági gesztusok széles skálájának minden árnyalatát, és teljes lényükkel átéltek az a zenét, amit megszólaltatnak. Így a mű – Kurtág tanításának egyik visszatérő mondata szerint – „történik velük”. Úgy érzem, hogy a mű szerkezete a mostani előadáson áttetszőbben jelent meg, a központi gondolatok pedig, amelyek köré egy-egy szakasz épült, jobban érvényesültek, mint a nyári, Peskó Zoltán által dirigált előadásban. A koncert azonban a második féldőben, a zenekarra írott Üzenetek ciklusból elhangzott négy darab után vált különleges eseménnyé. A Nemzeti Énekkar ugyanis azt a művet adta elő példátlanul hosszú és alapos, mintegy fél éves próbaidőszak után, amelynek egyik tételét napjaink egyik legnagyobb és igazán sokat tapasztalt sztárkarmestere, Sir John Eliot Gardiner egyetlen szóval jellemezte: elénekkelhetetlen. Nos, az Antal Mátyás művészeti vezetése alatt álló Nemzeti Énekkar megtanulta a Csüggedés és keserűség dalainak mind a hat tételét, és Kocsis Zoltán vezényletével olyan odaadással és szeretettel szólaltatta meg, ahogyan azt világhírű együttesek előadásában is csak ritkán tapasztalni. Mintha a kórus minden egyes tagja szót énekelt volna, legjobb tudásukat adták bele a

produkcióba. Nem kisebbíti érdemeiket, hogy ez részben a magával ragadó előadásmódot megalkuvás nélkül igénylő, és a művet elfogadtatni, sőt megszerettetni képes Kurtág érdeme, aki a próbák alatt felszabadította az énekesek belső, eddig talán nem léteznek hitt energiáit. A koncert és az ezt megelőző próbaidőszak az együttes további fejlődése, munkája szempontjából minden bizonyítással meghatározó jelentőségű.

Az előadás elérte azt a színvonalat, amelynél a megszólaló hangok, egy lebilincselő film közvetlenségével, lelkiállapotunkra is kihatnak, ami nem mondható kellemesnek, ha a mű lemondást, reménytelenséget és az élet hiábavalóságát „hirdeti”. Nem hiszem, hogy ha a koncert anyaga megjelenik majd egyszer lemezen, egy csendes órán önszántamból meghallgatom a Csüggedés és keserűség dalait. „És a gödörben, a bibircsókos sötétben/odaküszök az eljegesedett kúthoz/S akadozva nyelem a holt levegőt” – áll az egyik költeményben. És ami a legkegyetlenebb: az 1980 és 1994 között íródott orosz nyelvű kórusokban ezúttal – Kurtág újabb műveivel ellentétben – nincs vigasz.

Várkonyi Tamás

PÁRÁTLANÍTÁS

Pierre-Laurent Aimard zongoraestje
DEBUSSY, SCHUMANN ÉS KURTÁG
MŰVEI

2006. február 23., Zeneakadémia

Ismét Budapesten járt Pierre-Laurent Aimard francia zongoraművész. A bámulatos technikájú pianista műsorát elsősorban a klasszikus repertoárból állította össze, s bár e művek (Debussy Prelüdjai és Schumann Szimfonikus etüdjai) extrém követelményeket támasztanak az előadó elé, Aimard játéka mégis józan visszafogottságról és önkorlátozásról árulkodott. A Gramofon kritikusa elsősorban ezt az attitűdöt érezte meghatározónak.

forrás: Gramofon-archív

Pierre-Laurent Aimard

Ha Aimard, akkor elsősorban Ligeti György „transzcendens” nehézségű etűdjei, Messiaen grandiózus zongoraciklusa (Hűsz pillantás a gyermek Jézusra) vagy a közeljövő Eötvös-premierje (CAP-KO – Zongoraverseny Bartók emlékére) jut az ember eszébe, még akkor is, ha az utóbbi időben Aimard vissza-visszatérni látszik a klasszikus zongorairodalom remekműveivel, például Mozart és Beethoven zongoraversenyeivel. Ő az az előadóművész, aki elképesztő technikai akadályokat leküzdő művek megszólaltatójaként vált a kortárs zene meghatározó tolmácsolójává és (mint Ligeti esetében) inspirátorává.

Debussy Prelűdjeinek első sorozatát nem zsongó, bódító karakterdarabok fűzérének tekintik, nem is impresszionista pillanatfelvételek albumának, hanem gondosan felépített, egymással szoros kapcsolatban álló, kizárólag a tiszta zenei logika törvényeinek engedelmeskedő kompozíciós ciklusnak. Aimard mindent elkövet, hogy Debussy darabjai a lehető legtávolabb kerüljenek azoktól az esztétikai sztereotípiáktól, melyeket hagyományosan (és tévesen) az impresszionizmusból eredtetünk. A magyar közönség előtt annak ellenére nincs könnyű dolga, hogy e felfogást képviseli egyik jeles hazai művésznünk, Kocsis Zoltán is. Ugyanis nincs sodró lendület, fátyolos hangszín, varázsos fény, csak hangok kapcsolata, „mélystruktúra”, mintha csak Boulez zseniális elemzéseinek hangzó illusztrációját hallgatnánk. Megérttem, ha valaki úgy összegzi Aimard Debussy-játékát, hogy nem magával ragadó. Szerintem meggyőző és megvilágító. Magával ragadó akkor lehetett volna, ha a körülmények nem akadályozták meg az elmélyült zenehallgatást és az elmélyült előadást. Sajnos a budapesti közönség most is a rosszabbik arcát mutatta, ami engem (s velem együtt sokakat) megakadályozott a koncentrációban, s ami még ennél is szomorúbb: kizökkentet-

te az előadót. Látszott, hogy ő a Delphi táncosnők című nyitótételnél veszi fel a fonalat, és azt csak az utolsó tétel utolsó hangjánál, a Minstrelek légvégén szerette volna letenni. Ám e fonat újra s újra elszakadt (köhögés, telefon, zajok stb.), és Aimard játékának intenzitása néha már csak a dühből fakadt.

A szünet előtt megvillantotta, hogy a kortárs zene igenis lehet könnyen élvezhető, szerethető muzsika (Kurtág György: Játékok). A második félidőben Schumann Szimfonikus etűdjeit játszotta. A darabok felszíni virtuozitását érzékelhetetlenné tette, nem a darabok káprázatos zenekari hangzását állította az előtérbe, hanem az egyes tételek zenei maténájának egyneműségét. Meglepett, hogy kezdetben nem volt technikailag feddhetetlen az előadás. Később azonban olajozottan pörgött a gépezet, és megfigyelhettem Aimard játékának néhány jellegzetességét. Ritkán élt dinamikai fokozással, inkább a hirtelen váltások formaszakaszoló szerepére irányította a figyelmet, s ami még ennél is feltűnőbb (már a Debussy-darabokban is jelet adta), alig-alig élt agogikával, azaz a leírt ritmusok hajlékony kezelésével. Úgy tűnt, hogy az agogika – melyet hagyományosan a zenei értelmezés egyik legfontosabb eszközeinek tartunk – a darab jelentésének feltárásában másodlagos funkciójú, a mű belső lélegzését, tagolódását Aimard szinte kizárólag a hangok kapcsolatára építi. Amit hallotunk, az nem önkifejezés volt, hanem szikár olvasat. S ez lenyűgöző. Ráadásul Debussy egyik etűdjét és Kurtág szellemes néma-darabját, a Pantomimet játszotta el.

Molnár Szabolcs

NEM ELÉG ÜTŐKÉPES

Mino Cinelu és a Flame & Co. Trio

2006. március 8., A38 Hajó

Amikor azt gondolnánk, hogy a zene többre már nem képes, az ütőhangszerek még akkor is fantasztikus dolgokat tudnak hozzáadni. Mino Cinelu most bebizonyította ennek az ellenkezőjét: mennyire unalmas tud lenni a zene, amikor csak a gondolat nélküli ritmusról szól. Kritikusunk megszenvedte ugyan, de hősiesen végigállta a megpróbáltatást.

Mino Cinelu személyében olyan zenészt hallhattam a magyar közönség, akinek Stingtől Lou Reedig a popzene, Miles Davistól a Weather Reporton át Pat Methenyig pedig a jazz is foglalkoztatta már ütőhangszereit. A franciaországban született Cinelu apja nyomdokain jutott el a karibi Martinique szigetére, ahol rátalált a régió hihetetlenül sokszínű zenei világára. Cinelu hangszerei között ma afro-latin eredetűek éppúgy megtalálhatóak, mint ahogy ázsiai hangzások és ritmusok is gazdagítják egyéni stílusát. Mindez jól felhasználta elektronikával és profi énekkhanggal együtt érett

olyan különleges zenei stílussá, amely méltó az egész világ figyelmére. Az elismert stúdiózenész néhány éve úgy érezte, elég szellemi tőke birtokában van önálló szólókarrier kezdetéhez. Sokszor utólag derül ki: az ötletet csupán öncélú becsvágy, és nem valódi invenció kifejezése hajtja. Számos kiváló ütőhangszeres fennakadt már ezen a rafinált horgon, és Cinelu példája is, amely már-már cinikus karikatúrája önmagának, a papírfornát hozza.

A probléma ott kezdődött, hogy az emberek nyolc után még mindig az A38 Hajó kis ruhatári kajütjében nyomorogtak – nagysokára kiderült, hogy a hangbeállítás gyötrelmei hosszabbra nyúltak a kelleténél. A flamencót játszó lelkes magyar csapat, a Latidos előszereplése után még egy teljes órát kellett malmozni a főműsorig. Így aztán a kiirt nyolc óras start helyett, előzenekarral és összesen két-órányi várakozással együtt Mino Cinelu éjjel tizenegykor lépett a színpadra. A közönség tetemes része a távozás mellett döntött, ám a másik rész kitarását is leforrázta a kezdet: az ütőhangszeres Mino az elektromos billentyűkhöz ült először. Az érthetetlen, valamilyen pidzsin nyelven szóló dalt recsegő-ropogó dinamikájú, tipikusan betanult kísérlet tette még nehezebben elviselhetővé. A folytatásban végre dobjai mögé ugrott a zenész: a változatos hangszerek között elektromos és akusztikus perkák, sőt egy teljes dobfelszerelés is megszólalt, az első öt percben szinte minden instrumentum adott két-három hangot egymás után a keze alatt. Zenei élménynek ez még mindig aligha nevezhető, a koncepció teljes hiányának ellenhátása viszont gyorsan következett: a közönség hanyatt-homlok menekült, és a bő felhából az este végére csupán egy maroknyi „rajongókommandó” ugrált a színpad előtt.

A folytatás színvonalára jellemző, hogy Mino egyszer percekig téblábolt a színpadon, hogy találjon egy olyan mikrofont, ami szól – a bájos jelenetet egyetlen dob gép nem éppen szívhez szóló dörmögése kísérte. Van ennél is rosszabb? A zenész egyik percben az útban lévő mikrofonállvánnyal hadakozott, a következőben pedig a székével folytatott elkeseredett küzdelmet, midőn egyik kezével a dobot verte, másikkal a székét próbálta normális helyzetbe tekerni. Az arcpirítóan komikus jelenetekkel szemben csupán a Flame & Co trió másik két tagjának, a flamenco-gitárosnak és az énekesnek a teljesítménye jelentett némi ellentétet: Paco el Lobó és Miguel Mipuenta bulerías- és sevillanas-előadása hibátlan és szenvedélyes, néhány pillanatra megcsillantotta az andalúziai zene szépségeit. Cinelu azonban nem ismerte föl, hogy a két autentikus zenész megmentheti az estét – ő inkább leült a színpad elejére, és saját játékát tolva ismét a közönség orra alá, komolytalan mimikával és gesztusokkal bohóckodva végleg megadta a kegyelemdőlést saját produkciója számára.

H. Magyar Kornél

AZ ELSŐ HAZAI KLEZMER-MUSICAL JÁVORI FERENC (FEGYA): MENYASSZONYTÁNC

Rendező: Béres Attila

2006. március 17., Budapesti Operettszínház
(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

A Gramofon Zenekritikai Műhely recenziése szerint jegyeladási gondjai legfrissebb produkciójával sem lesznek a Budapesti Operettszínháznak: a Menyasszonytánc látványos, lendületes és humánus előadás. Az emberiség manapság hiánycikk – jó, ha legalább a kullisszák festett világában találkozunk vele.

A Budapesti Tavasz Fesztiválra időzítették a Menyasszonytánc ősbemutatóját, igen bölcsen, hiszen így mindjárt lemérhető volt valamelyest a nemzetközi visszhang. Igaz, a közönség szeretete egy új musical karrierjének csak egyik tényezője, a menedzserek és a marketing határozza meg a mű további sorsát. Szögezzük le mindjárt az elejét, a Menyasszonytánc nincs készen, és mivel kitűnő alapanyag, megérdemli, hogy még csiszolják. Megoldatlan például a darab befejezése: olyan, mint az „átkosban” a vezércikk végén az előremutató zárómondat, zsurnaliszta zsargon szerint: a vörös fark. A kétrészes musicalt Kállai István és Böhm György írta, Indig Ottónak a harmincas években rendkívül sikeres színműve, a Torockói menyasszony alapötletéből. A jól csengő és jól is énekelhető verseket Miklós Tibor írta, a muzsika pedig Jávori Ferenc, azaz Fegya munkája. A Kárpátjáról áttelepült, sokoldalú zenész pályája elején, még a szülőföldjén hiteles népi és klezmer zenészekkel találkozott. Amit tőlük tanult, és azután tudatosan fölkatartott, azt varázslatosan adja vissza – átítatva persze saját előzős zenei fantáziájával – a Budapest Klezmer Bandben, színpadi és szimfonikus munkáiban. Törvényszerű, hogy a Fegya alapította BKB-t fölfedezték a színház számára: a Madách Színház Hegedűs a háztetőn előadásában az együttes végig színen van, részt vesz a játékban, akárcsak a Györi Balett világsikerű táncjátékában, a Purimban. Jávori és muzsikusi különösen érzékenyek a drámai műfajok iránt.

A Menyasszonytánc más feladatot adott: nemcsak a zsidó zenei világot, hanem a soknemzetiségű, tipikus erdélyi kisváros karakterét kellett megfogalmazni; a zsidó, a román, a katolikus és a protestáns magyar figurákat muzsikában megrajzolni. Maradékélményt kapunk, Jávorinak nem csak az invenciója gazdag, az izlése is példamutató, csak egy leheletnyi Radetzky-Marsch idézet utal rá, hogy egy birodalom peremvidékén vagyunk. És a többi, a román egyházi muzsika, a mulató magyar nóta is csupán jelzésszerű, de pontosan ott és úgy szól meg, ahogy kell. Egyén és közösség viszonyáról, meg a toleranciáról szól a történet, amelynek főhőse Patkós Rózi, akit hol a zsidók, hol a katolikusok tagadnak meg. A sze-

repet Siménfalvy Ágota erőteljesen formálja meg, szép, okos, naív, de öntudatos. Az előadásban a ház ifjú sztárjai és sztárjelöltjei együtt lépnek színrre a nagy „öregekkel”, ez a Menyasszonytánc egyik legfőbb erőnye. Amikor olyan igazi, rutinos művészek jönnek be, mint Lehoczky Zsuzsa, Molnár Piroska, Mednyánszky Ági, Kovács Zsuzsa, Papadimitriu Athina, Marik Péter és Mikó István, izzik a levegő és olvadozik a publikum. A fiatalok közül sokféle (énekes-táncos) tehetségével (szó szerint!) kiugrik Kerényi Miklós Máté. A koreográfia Rogács László és Bodor Johanna munkája; Jerome Robbins köpenyből fokozatosan kibújva ötletes és látványos, akárcsak Türi Erzsébet színpadképe, Füzér Anni jelmezei. Béres Attila rendező a legjobbat tette: hagyta működni a művészeket és a zenét.

Albert Mária

SZAKEMBEREK ÖNKÍVÜLETBEN

Accademia Nazionale di Santa Cecilia Zenekara

Km.: Christian Tetzlaff (hegedű),

karmester: Antonio Pappano

HAYDN, SZYMANOWSKI, BRAHMS MŰVEI

2006. március 22., Nemzeti Hangversenyterem

(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Elő látásra hagyományos programmal, közelebről szemügyre véve azonban nagyon is sajátos műsorral lépett fel a római Accademia Nazionale di Santa Cecilia Zenekara. A Gramofon Zenekritikai Műhely recenziése a koncert végeztével úgy érezte, a Budapesti Tavasz Fesztivál a hatodik napon elérkezett a több mint kéthetes koncertfolyam első tetőpontjára.

Antonio Pappano, a zenekar közelmúltban kinevezett karmester-igazgatója zenekarépítő munkáját (egy százéves együttesnél is szükség van az ilyesmire) alig egy éve folytatja. Budapesti koncertje jó alkalmat kínált, hogy az eddig végzett munkáról képet alkossunk. Egy korai (sorszáma szerint az első) Haydn-szimfóniával kezdte a műsort; olyan kompozícióval, melynek megszólaltatására manapság kizárólag historikus stílusban játszó együttesek vállalkoznak. Pappano nagyszerűen nyúlt a darabhoz, frissen, „ropogósan” találta a művet, úgy gondolom, hogy a hagyományos koncertprogramok sablonja szerint ezt szánta az est nyitányának. Ezen túl azonban két fontos dolgot is közölt a karmester. A zenekari hangzás magjának az ápolta, tiszta, egységes és karakteres vonószekari játékot, az együttes muzsikálás alapján pedig a kamarazenei érzékenységet tekintti. Mindkét karmesteri elvárásnak tökéletesen megfelelt a produkció, rég hallottam már ilyen természetes Haydn-interpretációt. A bőkezű nyitány után következett a versenymű, de ezúttal nem egy agyonjátszott, virtuóz „penzumdarabot” hallhattunk, hanem Karol Szyma-

nowski (1882–1937) I. hegedűversenyét. Mint aféle Szymanowski-fan, nem hallgathatom el, hogy a hegedűverseny-irodalom egyik legcsodálatosabb darabjáról van szó, s fájdalommal kell tudomásul vennem, hogy hazai hegedűseink mily rég óta adósak a darab felfedezésével. Az igen magas színvonalú előadásról tulajdonképpen elég lenne annyit mondani, hogy a kompozíció értékeiről mindenkit meggyőzött, de a hegedűszólista (Christian Tetzlaff) és a rövid átállás alatt mamutméretűvé duzzadó Santa Cecilia Zenekar olyan együttest alkotott, olyan zenei minőséget jelenített meg, melyet nem lehet szó nélkül hagyni. Tetzlaff rendkívüli tisztasággal, befelé fordulva, de nem zárkózottan adta elő szólalmát, mely szinte végig a hegedű legmagasabb, éteri regiszterében mozgott. Az első pillanatban feltűnt, hogy Tetzlaff magas hangjaiból teljesen hiányzott az élesség, a hidegség; minél feljebb tornáztta magát az „üveghangok” régiójába, annál inkább lágy, puha és meleg lett hangszerének tónusa. Ez a különleges tónus a hangerő forszírozása nélkül is tökéletesen érvényesült a gazdagon hangszerezelt zenekari anyag mellett, sőt: végig a pazar hangszerezés egyik jellegzetes és meghatározó színezetét képviselte. Tetzlaff rendkívüli érzékenységgel illeszkedett Szymanowski impresszionista, misztikus hangulatot sugárzó zenekarába; úgy tűnt, hogy egyként képes a cseleszta, a hárfá, a zongora, a klarinét, az oboa vagy akár a kürt hangjára rezonálni, továbbzengeni. A felolvasás (átlényegülés) határozta meg Tetzlaff magatartását is. Ha éppen nem játszott, mozdulatlanul, lehunyt szemekkel, oldalra leengedett hegedűvel várt. A művet tökéletes technikával, magabiztosan, ám a kotta biztonságot adó jelenlétében adta elő, biztosak lehetünk benne, hogy minden hang szent és sérthetetlen. Hallhatóan Pappanoval közösen kidolgozott, részletekbe menően végigmondott előadást kaptunk. Olyan zenét, ami után már csak Bach jöhet. Bárcsak minden kívánságom így teljesülne: Tetzlaff ráadásként egy Bach-tételt játszott, megindítóan egyszerűen, salaktalan hangon, mintha nem is hegedűt hallottunk volna.

A szünet után Pappano Brahms I. szimfóniájában megmutatta, hogy elsősorban operakarmester (jelenleg a Covent Garden zeneigazgatója), s ha nem ismernék operafelvételeit, akkor paradox módon ez a Brahms-tolmácsolás is elegendő lett volna a megállapításhoz: elsörangú. Intés-technikája furcsának hatott, olyan volt, mintha egy énekes és a zenekar között közvetítetne. Előadása lélegzett, minden részletnek pontosan kiszabta a tartamát, a zenei anyagot szétszálazta, mindig döntött a legfontosabb és a kevésbé fontos szólalmok között, interpretációját elsősorban a befogadói képességekre alapozta. Aznap este másodsor is teljesült a kritikus óhaja, hiszen Pappano a legvégén, ráadásnak, elvezényelt egy opera-nyitányt (Verdi: A végzet hatalma). De sajnos nem kezdődött el egy újabb koncert. Pappano egyértelmű mozdulattal jelezte: menjünk aludni.

Molnár Szabolcs

ELLENTÉTES FÉLIDŐK

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Km.: Kelemen Barnabás (hegedű), Ránki Dezső (zongora), karmester: Kocsis Zoltán
BARTÓK MŰVEI

2006. március 24., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem (A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

A jubileumi Bartók-év nyitókoncertjének az volt a nagy kérdése, hogy a könnyű megoldásoktól és zenetörténeti közhelyektől irtózó Kocsis Zoltán hogyan tud megfelelni az ünnepi alkalomból adódó konvencionális elvárásoknak. A Gramofon Zenekritikai Műhely recenziése szerint az eredmény: egy nagyon izgalmas és egy korrekt félidő.

Aligha vitatható, hogy Kocsis Zoltán napjaink egyik legjelentősebb Bartók-interpretátora, s ezt nemcsak itthon, hanem világszerte így gondolják szakmai körökben. Ezt a cseppet sem könnyen elérhető és megtartható pozíciót először zongoristaként, a Philipsnél megjelent lemezorosozatával vívta ki: e felvételek nagy része máig etalonértékű. Később karmesterként és zenekarvezetőként is Bartók-specialistává képelte magát, ami egyrészt saját, nagyszerű Bartók-hangszereléseinek, másrészt a Nemzeti Filharmonikusokkal az ezredfordulón megkezdett minőségjavító programnak köszönhető. Ebben a folyamatban ugyanis kezdettől meghatározó szerephez jutott a bartóki életmű. Mindezek alapján egyáltalán nem meglepő, hogy a jubileumi Bartók-év hivatalos nyitókoncertjét Kocsis Zoltán és a Nemzeti Filharmonikus Zenekar adta – abban a teremben, amely éppen e hangverseny napjától kezdve viseli Bartók Béla nevét. A szólisták személye is szinte magától értetődő volt. Kocsis és gyerekkori barátja–riválisa, Ránki Dezső szakmai kapcsolatában új fejezetet nyitott az a lehetőség, hogy egyikük továbbra is hangszeremellől, másikuk viszont a karmesteri pulpitusról vehet részt a zenei folyamatok irányításában. Ke-

lemen Barnabás pedig az elmúlt években sokszorosan bizonyította, hogy nemcsak egy virtuózan hegedülő ifjú versenyyőztes, hanem érzékeny és elmélyült muzsikos, aki a kevésbé látványos, kamarazenei indíttatású produkciókban éppen olyan otthonosan érzi magát, mint a hangszer technikai lehetőségeit maximálisan kiaknázó koncertok, bravúrdarabok világában.

Ha az előadókat egy képzeletbeli barkochba-játékban pillanatok alatt ki lehet találni, milyen meglepetés maradhat a publikumnak? Természetesen a repertoárválasztás, vagyis az, hogy a könnyű megoldásoktól és a zenetörténeti közhelyektől irtózó, azokat szándékosan elkerülő Kocsis hogyan választ a bartóki életműből olyan darabokat, amelyekkel az ünnepi alkalomból adódó konvencionális elvárásoknak is meg tud felelni. Ezúttal az a kompromisszum született, hogy az este első részében a még mindig szinte teljesen ismeretlen – de posztromantikus stílusjegyeiből adódóan könnyen befogadható – fiatalkori Hegedűverseny, valamint az ugyancsak ritkán (és jó színvonalon még ritkábban) játszott 1. zongoraverseny hangzott el, szünet után viszont Bartók oeuvre-jének első számú „slágerdarabja”, a Nemzeti Filharmonikusok és jogelődjének repertoárján is hosszú évtizedek óta szereplő Concerto.

Két ellentétes félidőt hallottunk tehát, s különös módon ez az interpretációk ihlettségére is igaz. A legerősebbnek a zongoraversenyt éreztem, amelyben Ránki Dezső elkételezett, technikailag perfekt, zeneileg is tökéletesen felépített játékához a zenekar precízen, figyelmesen, érzékenyen kapcsolódott. Szólista és zenekar együttműködése a Hegedűversenyben is kiegyensúlyozottan alakult, s a két tétel karaktere is plasztikusnak, szépen rajzolódott ki. A Concerto viszont kissé fáradtnak, enerváltnak tűnt: bár ez az interpretáció is korrekt volt, a Bartók kései remekművére oly jellemző, markáns hangulatváltásokból ezúttal keveset érzékelünk.

Retkes Attila

SZÍVBŐL JÖVŐ BILLENTYÜZÉS

Joe Zawinul és a Zawinul Syndicate

2006. március 25., Jövő Háza Teátrum

A nyolcvanas években létezett egy tejivásra buzdító reklám, amelyben a vokál azt énekelte, hogy „nem lehet megenni, soha-soha nem lehet megenni!” Kritikusunk szerint a jazz-rajongók ma is így vannak a Zawinul Syndicate zenéjével. De vajon mi ennek az oka?

Joe Zawinul és zenekara szinte minden évben megfordul Magyarországon. Legutóbb tavaly júliusban adtak koncertet Kőrmenden, s amilyen lelkes ünnepléssel búcsúzott a Jövő Háza (korábban: Millenáris) Teátrum közönsége a zenekartól a március 25-i fellépés után, borítékolható, hogy meglesz a kellő érdeklődés egy 2007-es produkció iránt is. Zawinul még ezt is hihetetlen érzékkel csinálja: az utolsó szám után nincs ráadás, csak hosszan integetnek a zenekari tagok a produkciójuk hatása alatt álló, éljenző sokaságnak, amíg a Good Day című szám szól immár CD-ről a hangfalakból. Így nincs csalódottság, csak a „de jó volna ebből még egy kicsit” prolongált érzése.

S hogy mivel hengerli le a hallgatóságot Zawinul időről időre? Zenekarait állandóan frissíti: újabb és újabb elképesztően tehetséges muzsikusra lel jártában-keltében a világ legkülönfélébb pontjain, akik saját egyéniségüket megőrizve, sőt kiteljesítve, s egyben népi kultúrájuk ékköveit megcsillogtatva játszanak, miközben tökéletesen simulnak a Zawinul által festett világzene-tájképbe. A vetésforgó – számunkra – három új tagja most a brazil származású énekesnő, Ana Paula da Silva, a szintén brazil Jorge Bezerra kongás, ütőhangszeres és a New Yorkból érkezett dobos, Nathaniel Townsley volt – utóbbi Stevie Wonderrel, a Special EFX zenekarral és Mariah Careyvel is dolgozott. Alegre Correa gitáros, Linley Marthe basszusgitáros és Aziz Sahmaoui énekes-ütőhangszeres már korábbi koncertekről is ismerős lehetett a magyar közönségnek.

Ha végigvesszük, milyen szípkázóan virtuóz és rendkívül egyéni játéku muzsikuskok fordultak meg rövid idő alatt Joe Zawinul „jazzhírnökei” között (például Sabine Kabongo énekesnő, Amit Chatterjee és Scott Henderson gitárosok, Richard Bona és Etienne Mbappe basszusgitárosok, Paco Sery és Karim Ziad dobosok vagy Manolo Badrena és Arto Tunçboyacıan ütőhangszeresek), láthatjuk, milyen ritka érzékeny antennái vannak a tehetséghez (mint Art Blakeynek vagy Miles Davisnek), de azt is megállapíthatjuk, hogy az ő esetében mindig a produkció a legelőbbre való, s a megfelelő hangzáshoz találja meg a megfelelő embereket, nem pedig fordítva.

A mostani koncerten nem hallhattunk új kompozíciókat, nagy részük a Vienna Nights – Live at Joe Zawinul's Birdland című lemezzel is ismerős lehetett, de Zawinul elrejtett a Weather Report Sportin'

Forrás: Művészetek Palotája

Life albumáról egy számot, és Wayne Shorter Native Danceréről is egy témát a darabok között. (Kivételet képeztek és kivételes pillanatokat jelentettek a „koncert a koncertben” típusú részek, amikor például egy autentikus brazil dalt adott elő a három honfitárs). De ezek a szerzemények nem is kopnak el egykönnyen, hiszen lelküket a jellegzetes groove-okra játszott témák közti hangszerszólók, a csak látszólag spontán módon történő váltások, modulációk és a mesteri dinamikakezelés adja. A zenészeket egy intenzív, egy pillanatra sem lanyguló figyelemháló köti össze, melynek csomópontja Zawinul: ő a karmester, aki nemcsak nagy formátumú muzsikusként, hanem lenyűgözően karizmatikus személyiség is. Ő irányít, egy percig sem kérdéses, hogy ő a főnök, de aki olyan lefegyverző kongajátékkal ad újabb lendületet a zenének, mint Bezerra, úgy fűti a háttérből a jazzkazánt, mint Townsley, és olyan tűzijátékot rendez basszusgitárján, mint Marthe, az egyenrangúvá emelkedik a 74 éves jazzónással – legalábbis egy-egy estére.

Bércesi Barbara

PÉLDÁS MŰSOR MUZSIKUSI VÉTEKKEKEL

Bázei Kamarazenekar

Karmester: Christopher Hogwood

MARTINŰ, FRANK MARTIN, HEINZ HOLLIGER ÉS BARTÓK MŰVEI

2006. március 28., Zeneakadémia

(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Nem hiszem, hogy a Zeneakadémia zsúfolt nézőterén akadt ember, aki ne ismerte volna a Bázei Kamarazenekar karmestere, Christopher Hogwood nevét. A többség bizonyára a 17-18. századi zenék avatott tolmácsolóját látta benne, azonban a hatvanöt éves brit dirigens messze maga mögött hagyta azt a zenetörténeti korszakot, aminek világhírét köszönheti.

Lemezei alapján Hogwoodot jó muzsikusként tartottam, bár sosem volt híres forradalmian újszerű interpretációjáról. Most azonban, hogy Martinű, Frank Martin és Bartók zenéje révén személyesen is megismerhettem, felszínes előadó benyomását keltette, aki olyannyira bizik karmesteri tapasztalatában, hogy produkcióján talán már maga sem veszi észre: azt nem ő, hanem az élménygyilkos rutin irányítja. A karaktereket sokszor jól megragadja, de karmesteri munkája a dinamikai szintek jelzésében és a tempó diktálásában merül ki – ami nem lenne baj, ha a zenei szöveget a kidolgozottság, az aprólékos műhelymunka nyomait hallottuk volna. A harmóniák azonban számos esetben nem szólnak elég tömören, a szólások pedig olyan szembeütő helyeken is aránytalanok voltak, mint a cseh Martinű Kettősversenyének záróakkordjában, ahol a vad üstdobpergés a teljes zenekari hangzást elfedte. Sajnos a karmester és muzsikusi ennél kinosabb

pillanatokban is részeltették a közönséget. A magára maradt brácsaszólám kiábrándítóan hamisan szól, a bizonytalan, nem eléggé koncentrált belépéseknél pedig nem lehetett tudni, hogy valaki csak véletlenül kezdte-e el a szólamát játszani (ilyet is hallhatunk), vagy netán jönnek majd a többiek is. Ezek a hibák leginkább a koncertet záró és bizonyára sokunk által várt Bartók-művet sújtották. Bármennyire rafinált is ritmikái világa, a Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára ma már klasszikus alkotás, és ahogyan egy Mozart-szimfóniában sem illik a belépést elvéteni, úgy itt sem engedhető meg. Ezek és a pontatlanságok hallatán többször felmerült bennem a pimasznak is tekinthető kérdés: lehet, hogy Hogwood nem tudja elég jól a darabot? Megkapóan indult viszont a Zene első tételének fűgája: a szólások egymás árnyékaiként tűntek elő, de a fortissimo csúcspont már nem volt igazán felépítő. A második tétel hálás öröme, éppen ezért csodálkoztam azon, hogy Hogwood elképzeléseiből hiányzott a humor: érzéketlen maradt a fricskák, a bolondos dallamok, beugratós zenei strófák iránt. A Bázei Kamarazenekar nem az az együttes, amelynek tagjai az első pulttól az utolsóig teljes melledobással vesznek részt a zenei folyamatban, de számos gyengeségük ellenére többször örvendeztettek meg fiatalosan lendületes játékkal, egységesen erőteljes hangzásukkal. Fontos megjegyezni, hogy ez a zenekar nem azonos a most műsorra tűzött darabokat egykor megrendelő mecénás, Paul Sacher híres csapatával, hiszen az utóbbi 1926-tól 1987-ig működött Basler Kammerorchester névvel, az itt hallott együttes, a Kammerorchester Basel pedig 1984-ben alakult. A műsort példás eredetiséggel válogatták össze; noha nem népszerű művekből állt, hozzájárult ahhoz, hogy Bartók remekművét más, vele – Heinz Holliger kortárs darabját leszámítva – többé-kevésbé azonos időben keletkezett művek felől is szemügyre vehessük, és újra rácsodálkozzunk a bartóki zsenialitásra.

Várkonyi Tamás

JUDIT ESETE A TÁVIRÁNYÍTÓVAL BARTÓK BÉLA SZÍNPADI MŰVEI

Koreográfus: Román Sándor, Lőcsei Jenő, rendező: Szinétár Miklós,

karmester: Kovács János

2006. március 31., Magyar Állami Operaház

(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Nem kétséges: a Bartók-évforduló esztendejében az ország első számú dalszínházának a három színpadi mű méltó felújításával kellett (volna) előrukkolni. A Gramofon Zenekritikai Műhely recenzense szerint az, ami az Andrássy úton Bartók neve alatt látható, sem a kort, sem a komponista szellemét nem jeleníti meg.

Az előzetes hírvetés botrányt előlegezett: egyesek azt jósolták, a jogok kezelője le fogja tiltani az előadást. Nos, nem tiltotta, de elhatárolódott a pro-

dukciótól. Most, a premier után már nem az a fontos, hogy a szigorú jogkezelőnek, Vásárhelyi Gábornak igaza van-e, hanem az, hogy ami mostantól Bartók neve alatt látható az Ybl-palotában, az sem a kort, sem a komponista szellemét nem jeleníti meg. Talán méltóbb lett volna mindegyik alkotás legjobb vagy legmodernebb interpretációját föleleveníteni. A legkevésbé zavaró, hogy a hagyományos előadási sorrendet megváltoztatták, mert Szinétár Miklós, aki a teljes estét rendezőként jegyzi, a férfikor stációiként fogja fel a három darabot. Így A fából faragott királyfi a fiatalság, A csodálatos mandarin az érett férfikor szimbóluma, A kékszakállú herceg várában pedig az alkony mutatkozik meg. A 21. századra sűrűn hivatkozó koreográfusok és a rendező Meyerhold látványvilágát, a 20. század első felében még forradalmian új, mára muzeálisnak tetsző színházi látványt választották az estéhez (a díszlet Khell Zsolt munkája). A fából faragott... és A csodálatos mandarin művek különféle színvonalú félreértelmezése. A tündérmese derűs szimbolizmusának nyoma veszett. Ha valaki most találkozott A fából faragott királyfival először, nem hiszem, hogy a függöny lehulltával képes volt koherens történetet fölédzni. Román Sándor koreográfiája úgy összekuszálta a szereplők funkcióját, a történet szálait. A csodálatos mandarin más minőség, sajnos a skálán alább. A lány megsokszorozása (koreográfus: Lőcsei Jenő) azt sugallja, hogy típus-nibancsal van dolgunk, holott az eredeti konfliktus éppen az, hogy ezt a lányt átfomálja a Mandarin győzhetetlen vágya. A máskor elsőként elhangzó mű, A kékszakállú herceg vára tehát az előadás végére került. A prólóg elhangzik, majdnem elviselhetetlenül dagályosan. A stilizált színpadképet valóságos tárgyak el-lenponozzák, például egy meglehetősen méretű íróasztal és egy pamlag. Pamlag állt Juronics Tamás új, szegedi Kékszakállúban is, a szigorú síkba rendezett kulisszák között azt a funkciót kapta, hogy magányos szigetként Juditot a saját világára emlékeztesse. Ott egy tükrös öltözőasztal mögé roskad le a Kékszakállú. A néző által nem látható tükrében a múlt nyomasztó képei tükröződnek a főhős arcán. Itt egy barátságatlan pasas unatkozik az asztal mögött, egy-egy könyv, talán napló lapjait pergeti, miközben Juditja a heverőn hanyatt fekvé énekel, bemutatva, lám, a magyar énekesnők is tudják ezt a kuntszót. Judit egyébként 21. század jegyében nem kulcsokat kap, hanem távirányítókat. A páratlanul gazdag herceg kincseit egy, a Faustból kölcsönzött, tekla gyöngyökkel teli ládikó jelképezi. A titkos kertet ábrázoló, kikölcsönözött virágszirmokat fűvívó gépet a Kovalik rendezte előadásból, színpad-széles, óriás tükrét meg három darabba szabva látjuk viszont a záróképben. A zenekari árokban a sokat próbált, számos Bartók-felújítást abszolváló Kovács János irányítja a zenekart. A hallgató tulajdonképpen maradandó élményt kap.

Albert Mária

BILINCELŐ NOSZTALGIA

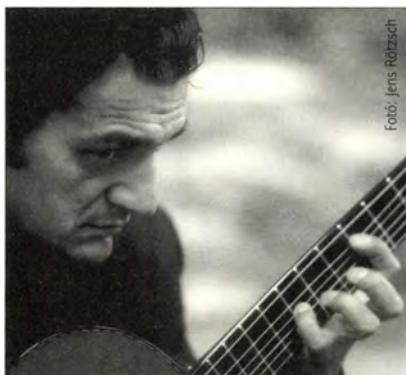
Snétberger Ferenc estje
2006. április 5., Zeneakadémia

Snétberger Ferenc évente kétszer, jól kiszámítható időközönként hazajár Berlinből, hogy a budapesti közönségnek hintsen egy kis gitármuzsikát. Aki már látta-hallotta koncertjeit, nagyjából tudja, mire számíthat. Kritikusunk mégis megpróbált újdonságot keresni a virtuóz művész játékában.

Snétberger Ferenc körülbelül húsz éve a világ egyik legegényebb stílusával rendelkező gitárművésze. Ezt azért sietek leszögezni, mert a továbbiak enélkül talán nem tűnnének túlságosan hízogónak. Snétbertert azóta nem lehet szem elől téveszteni, mióta Dés Lászlóval és Horváth Kornéllal közösen megalapította a Trio Stendhált: a kamarajazz-formáció az 1990-es évek elején a mainstreamtől elszakadó, punitán, de szellemes hangszerelésű, különböző invenciókat egyedi stílusában összeforrasztó muzsikát játszott. Koncertjei sajátos báját az adta, hogy tagjai az elsők között kapták meg az élettől az ajándékot Magyarországon, hogy jazz-zenészként teltház, örjögő közönség előtt játszhattak.

Bár Snétberger többször is kísérletet tett arra, hogy a korszakot lezárja és újat nyisson művészi pályáján, szeríntem ez a mai napig nem sikerült. Nem mintha különösebben zavarna ez a tény. A művész ugyanis olyan kincsre lett gitárjában, amilyenre kevesen: köztük van a brazil Egberto Gismonti vagy az Oregon együttes művészeti vezetője, Ralph Towner. Ezeknek a művészeknek a keze alatt a gitár olyan médiummá válik, amely több szempontból is természetfeletti dolgokra képes. Először is hangzása sikeresen helyettesít egy egész, kisebb szimfonikus kamarazenekart. Másrészt olyan dinamikai és ritmikai megoldásokkal ajándékozza meg a közönséget, amelyek viszont jóval túlmutatnak egy kamarazenekar kapacitására. Nem utolsó sorban Snétberger is – két kollégájához hasonlóan – olyan dolgokról mesél hangszerével, amelyekre szavakat aligha találunk. Az a fajta poézis, líraiság, amellyel képes szállni témáinak ívé, ritkán hallható más környezetben. Ugyanezt hallottam meg a Trio Stendhalban is annak idején, és a mostani koncerten is folyamatosan a nosztalgia próbáltam leküzdeni. A klasszikus gitáron a régi kompozíciók csendültek fel – nekem úgy tűnt, hogy még a sorrendjük is megegyezett az egy évvel ezelőtti szólókoncertével, de valószínű, hogy tévedek. Kibontásuk sokszor hosszú improvizáció keretén belül történt, de ennek eszköztárában több a már jól ismert elem, mint az új, valóban invenciózus pillanatok.

Nehéz friss ötletekre lelni Snétberger játékában, ami abban az esetben nem jó, ha letisztult stílusát, játékának, szólótechnikájának eszköztárát jól ismeri a hallgató. Így van ezzel a budapesti törzsközönség is, amely évente kétszer meghallgatja Snétbertert élőben – egyszer szólóban, egyszer aktuális zene-

Fotó: Jens Rózsach

karával. A megszokott szerzemények, megszokott szölok, megszokott érzelmi vonalak után megszokott taps, és megszokott hazamenetel – a koncert nem okoz már annyira mély élményt, igazi katarzist, mint évekkkel ezelőtt. A klasszicizálódás útja veszélyes, különösen, ha aktív zenész választja – akár tudattalanul is – ezt az utat. Egy kis meglepetést, kiszámíthatatlanságot kérünk szépen még!

H. Magyar Kornél

ÖSERO

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar
Km.: Jandó Jenő (zongora).

karmester: Ligeti András

DEBUSSY, GRIEG ÉS STRAVINSKY MŰVEI

2006. április 5.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Nem mondhatjuk, hogy a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar a könnyebb utat választotta volna, hiszen Gálaberletének harmadik koncertjén két olyan zeneművet is műsorára tűzött, amely vagy a közönség számára volt kevésbé ismert, vagy a zenekar felé támasztott rendkívüli technikai nehézségeket.

Azt is hozzátehetjük, hogy Ligeti András és együttese jól vette a műsor akadályait, és ha produkciójuk nem minden ütemben mutatta a tökéletes megmunkáltság jeleit, a koncert alatt élményszerű percekkel is megajándékozta a termet majdnem teljesen megtöltő hallgatóságot. Debussy Tavaszi című, kétrészes szimfonikus szvitjét alig hallani hazai hangversenyteremekben. Az 1887-ben komponált darab mintha egy romantikus szimfonikus költeménynek és a francia zeneszerző által nyolc évvel később megírt, korszakos jelentőségű zenei freskónak, az Egy faun délutánjának keveréke lenne. A huszonhét éves komponista – akinek ekkor inkább Botticelli festménye szolgált mintául, mint a francia vagy az angol impresszionisták – mintha még nem találta volna meg újszerű gondolatai számára a megfelelő formát, s ez alaposan megnehezíti az előadók dolgát. A zenekari színek mégis tökéletesen érvényesültek, a szölok pedig megmutatták, hogy ez az együttes sem szűkülöködik jó muzsiku-

sokban, akik mesterei hangszerüknek. A mű jellegéből adódó töredezettség – amely néhány évvel később Debussy zenéjének már egyedien vonzó tulajdonságává lépett elő – itt néha fárasztó pillanatok tartogatott. Nem tudtam felfedezni a zeneszerző által előírt forró hangulatot, kecses táncosságát, márpedig ez a zene jóval élesebb kontasztoztakat is elviselt volna. Ezt a viszonylag szűk dinamikai és érzelmi skálát, a karakterek nem kellően merész vállalását többször éreztem a koncert alatt, pedig ennek leküzdése hatalmas többletenergiaikat szabadíthatna fel a zenekar játékában.

Grieg slágergyanús a-moll zongoraversenye számomra elsősorban Jandó Jenő játéka miatt marad emlékezetes. Néhány ütemben – érdekes módon rendszerint a kevésbé exponált helyeken – a zongoraművész eksztatikus játékaival nyugozott le: ekkor, mint valami vulkánból, törtek fel a zongorából a hangok. Máskor pedig azt kérdeztem magamban: hol van ez a sodró lendület, ez az égető belső tűz, ez a félelmetes erő a többi ütemben? Miért nincs minden virtuóz futam, beszédes dallam mögött ott Jandó teljes személyisége? Ha megadott számomra az eruptív közlés ritka képessége és az ösztönös átfutottság, amivel egy nyolcvantagú zenekart is képes magával rántani, miért csak ilyen ritkán él vele? A koncert második felében aztán az ősi ösztönök elementáris megnyilvánulásait hallhattuk Stravinsky Tavaszi áldozat című táncjátékában, amelynek értő és virtuóz előadása a modern zenekari játék állfaja és ómegája. A bő félórás kompozíció sokszor agyonkozmetikázott előadásaival ellentétben Ligeti András ezúttal olyan pontjait villantotta fel a zene-történet egyik legösszetettebb partitúrájának, amelyek hallatán nagyon is át tudtam érezni az 1913-as párizsi ősbemutató közönségének verekedésbe torkolló felháborodását. A pogány Oroszország sámándobjai, a halálba táncoltatott leány könyörtelen zenéje, a Kiválasztott dicsőítése már-már elviselhetetlen zürzavarként, nyers barbarizmussal hatottak – márpedig miről szól a Tavaszi áldozat, ha nem erről? Úgy érzem, hogy ezzel a zenekarnak sikerült közel férköznie a darabhoz, és megmutatnia, milyen is az, ha egy zene még ma is olyan modern és különleges, mint száz évvel ezelőtt.

Várkonyi Tamás

KISEBB-NAGYOBB KIHÍVÁSOK

Klukon Edit és Ránki Dezső estje
BEETHOVEN ÉS SCHUBERT MŰVEI
2006. április 12., Zeneakadémia

Klukon Edit és Ránki Dezső a Zeneakadémián inkább furesca, mint különleges zongoraest adott. Műsorukon négykezes zongoraművek szerepeltek, s e kompozíciók alapján az a benyomás alakult ki a hallgatóságban, hogy a „kismester” Beethovennek semmi esélye kibújni a nagy Schubert árnyékából. Ez az emészthetetlen zenetörténeti paradoxon súlyos teherként nehezedett a koncertre.

A két pianista. Klukon Edit és Ránki Dezső számára nem jelentett kihívást a koncert első fele. Elég élénken emlékszem Messiaen-, Liszt- és Dukay-előadásaira ahhoz, hogy a Beethoven-ritkaságokból összeállított első félidőt afféle bemelegítésnek érezzem. Elhangzott egy habkönnyű, kéttételes szonáta, s ha nem tudnánk, hogy a mű 1796–97-ben keletkezett és a szerző még opusszámmal (op. 6) is megtisztelte, azt hihetnénk, hogy juvenáliával van dolgunk. A darab problémamentes, felhőtlen hangütése és technikai szoliditása érthető a kompozíció funkciója felől: alkalmi, pedagógiai műről van szó, s mint ilyen, nem a koncertpódiumokra kívánczik, inkább a polgári szalonok és az arisztokrata zene-szobák intim hangulatához igazodik. Hasonló a helyzet az Eroica-szimfónia szomszédságában keletkezett Három indulóval is (op. 45) és az opuszám nélküli Ich denke dein variációsorozattal. Utóbbi tónusát emlékkönyvbe illőnek tarthatjuk, s a koncertismertetőből tudható, hogy Beethoven a Brunszvik-nővérek emlékkönyvébe be is jegyezte a sorozat első négy variációját. A koncert első felét egy ifjúkori mű zárta, az 1791–92-ben, még Bonnban komponált Nyolc variáció Waldstein gróf témájára. Mint a megelőző művek, ez is kis léptékű, mire belemelegednénk, már véget is ér. Miközben megtapsoljuk a két művészt, felidézünk magunkban a majdani Waldstein-szonátát, s a szünetet ezzel a kellemes érzéssel várjuk.

Ezek az alkalmi kompozíciók igencsak alkalmasak voltak a négykezes zongorázás buktatóinak felismerésére. Mert a műfaj teljesen más követelményeket támaszt és súlyosabb lemondásokkal jár, mint a hagyományos kamarazenélés. A hangszer adottságai részben elfedik a gondokat, egy abszurd példa azonban világossá teszi, hogy miben is áll ez a probléma. Képzelnék el, mi történe, ha a két előadó nem zongorán, hanem hegedűn játszana. Világos, hogy ez a helyzet szinte teljesen leszűkíti a pillanatnyi ihlet és az improvizáció mozgásterét, a darabot egy előre elkészített tervrajz szerint prezentálja a két művész. Tökéletesen be kell állítani a dinamikát, az egyik zongoristának vakon meg kell bízni a másik pedálhasználatában, a finom ritmusingadozásokat jó előre be kell próbálni. Most nincs idő egy hangra rácsodálkozni, egy motívum felett elmerengeni, s ha tegnap egy témáról a tavaszi erdők illata jutott eszembe (eszünkbe), akkor annak ma este is így kell lenni: nem hozhatom partneremet kényelmetlen helyzetbe egy viharos tenger látomásával. Ráadásul ezek a Beethoven-művek valahogy makacsul háromszólamúak voltak, mintha a szerzőt egyáltalán nem érdekelnék a négy kézben rejlő lehetőségek. Az előzményekhez képest óriási meglepetést okozott Schubert C-dúr szonátája, a Grand Duo (D 812). Az előadásban nyomát sem találtuk a merevségnek, és elégedetten nyugtázhattuk azt is, hogy a szerző meglátta és kiaknáztta a „médiumban” rejlő kompozíciós lehetőségeket, s olyan nagy formátumú, szimfonikus igényű kompozíciót alkotott, mely

mélto a legnagyobb Schubert-művek társaságára. S mint az igazi, nagy művészeknél, értelemszerűen most is szárnyakat kapott az interpretáció, szebbnél-szebb belső szólamokra, finom árnyalatokra, az ihlet jelenlétéről árulkodó, játékos és mély pillanatokra figyelhettünk fel. Ez az előadás egyszerre bizonyította be, hogy a darab ízig-vérig zongoramű, miközben igazat adott Schumannnak is, aki egy szimfónia tervét látta meg a műben.

Molnár Szabolcs

OROSZ RUTIN

A Szentpétervári Filharmonikus Zenekar koncertje

Km.: Nyikolaj Demidenko (zongora),

karmester: Jurij Tyemirkanov

RAHMANYINOV ÉS SOSZTAKOVICS

MŰVEI

2006. április 22..

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Sokan gondolják, hogy egy orosz zenekar – különösen, ha olyan hírű, mint az egykor Jevgenyij Mravinszkij által naggyá tett Leningrádi, ma ismét Szentpétervári Filharmonikus Zenekar – nehezen tud csalódást okozni. A Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben szinte semmi sem igazolta vissza ezt a kincstári optimizmust.

A zenekar egy híres orosz karmesterrel, egy jó nevű orosz zongoristával és orosz programmal érkezett Budapestre. Borítékolható volt a siker, s a ház lelkes tapsorkánja – amelyben komoly létszámmal vett részt a budapesti orosz kolónia – is arról árulkodott, hogy itt bizony valami nagy dolog történt. Szerintem éppen ellenkezőleg: rendkívül alacsony színvonalú, értelmetlen, pontatlan, zavaros és unott zenélésnek lehettünk tanúi, s egyedül „munkaköri leírásomnak” tudható be, hogy otmaradtam a második részre. Az est Rahmanyinov 3. zongoraversenyével kezdődött. Nyikolaj Demidenko keze alatt a Fazioli zongora tiszta, pregnáns, rövid hangokat hallatott, s hamar kiderült, hogy Demidenko nem kerüli a kockázatot és nagyon kevés pedállal játszik. Volt ebben valami nyíltsisakos, sportszellemről árulkodó magatartás: védőháló nélkül ment végig a kötélen. Nem volna ezzel semmi baj, ha Demidenko technikája ezen az estén tökéletes lett volna. Ám hamar kiderült, hogy nem bírja a terhelést. A kiindulási körülményeken ennek ellenére nem változtatott (mondom: nagyon sportszerű), inkább elfelejtett muzsikálni. Ebből az előadásból ugyanis nem derült ki, hogy annak idején miért írta meg Rahmanyinov 3. zongoraversenyét, sőt ennél cudarabb dologra kellett gyanakodnunk: Rahmanyinov egész egyszerűen ihlet nélkül rágta át magát a temérdek üres kottapapíron. Egy ilyen kibíratatlanul unalmasnak és hosszúnak tűnő interpretáció után különösen felértékelődnek az olyan közelmúltbeli koncertek, mint amilyen Lang Langé volt, pedig arra

mennyi negatív előítélettel érkeztem! A zenekar úgy játszott, hogy azt bármelyik pianista alá be lehetett volna tolni, ha a szólista egy bizonyos „től-ig” tartományban játszik. Mellesleg ez a karmesternek is jó: elég, ha csak a nagyon nagy kilengésekre figyel, vár valami megdöbbentő (a leírt kottából egyáltalán nem következő) megoldásra, és azokat kipostázza a zenekar felé. Ebből az a látszat keletkezett, hogy Tyemirkanov (a karmester) és a szólista között valami egészen különleges és egyedi, megismételhetetlen kommunikáció zajlik. Pedig csak szárnalmas ötletelést láttam és hallottam, mely elég későn kezdődött el, olyankor, amikor már csak kármentésről lehetett szó. Már az első tételben azon gondolkodtam, hogy miért játszik valaki úgy Rahmanyinovot, mintha Scarlattit lenne, aztán a ráadásból kiderült. Mert Scarlattit meg úgy játszsa, mintha Rahmanyinov lenne.

A második részben Sosztakovics 5. szimfóniája hangzott el. Valamivel hihetőbben, mint a Tavaszi Fesztivál zárókoncertjén, amikor a Royal Philharmonic Orchestra játszotta, Daniele Gatti vezetésével. Hihetőbben, de sokkal pontatlanabban. Belegondolni is háborzongató, hogy mi sülné ki ebből a furcsa kompozícióból, ha ugyanezzel a hitelességgel, de pontosan, ihlettel és szenvedéllyel szólalnatnák meg. A szentpétervári muzsikusok fejből játszottak. Tyemirkanov vezénylésnek nemigen látszó módon billegett, a darab ennek ellenére helyenként felizzott. Ki tudhatja, hányszor játszották már? A ráadásokat már nem vártam meg, attól félttem, hogy most tényleg rossz helyen fog megállni a forgótár.

Molnár Szabolcs

KÉZCSERE A MESTERÉRT

Hariprasad Chaurasia fuvolaestje

2006. április 29.. Trafó

Az utolsó pillanatban sikerült csak leszerződnie a művészekkel, a koncertnek kevés hírvérsé jutott, ám színiültig telt a Trafó színházterme. Ritka alkalom Budapestén: India egyik legnagyobb zeneművésze látogatott el hozzánk, és a Gramofon Zenekritikai Műhely embere is nyitva tartotta a fülét a helyszínen.

A koncert szervezője, az Indiát járt szitár-növendék, Tóth Szabolcs szerint Hariprasad akkor lett balkezes zenész, amikor mestere, Annapurna Dévi nem akarta tanítani, mondván, előző tanára rossz leckéi túlzottan berögzültek az ujjába. Erre az elkötelezett növendék jobbkezesről balkezes tartásra váltott, hogy előlről kezdhesse a tanulást. Ilyen hősies gesztusok gyakran jellemzik azt az országot, ahol a mester kedvéért hozott, olykor visszavonhatatlan áldozatoknak mitológiai hagyományai vannak. Persze a fanatikus elszántság kialakulhat a hagyomány elleni lázadásból is: a fiatal Hariprasad apja szándéka ellen szegülve kezdett zenélni, aki inkább saját tradicionális bir-

közöi tapasztalatainak továbbvivőjét szerette volna fiában látni. Ehhez képest Hariprasad Chaurasia már a hatvanas években bemutatkozott a nyugati világban, a többi között a londoni Royal Albert Hallban, és Ravi Shankar mellett ő is kivívta magának Yehudi Menuhin megkülönböztetett tiszteletét és barátságát. A klasszikus hagyomány mellett nagyon sok kísérleti zene aktív részese is volt – 1998-ban elfogadta John McLaughlin meghívását, és részt vett a Remember Shakti zenekarban. Játsozott és lemezt is készített a távoli Indonézia zenészeivel, a Jáva nyugati részén található szundai gamelánütösökkel, akik bátran alkalmazzák országuk zenei kincsét akár a nyugati jazzben is.

A bambuszfuvala, a bászuri kettős életet él India kultúrájában. Míg Krisna hangszerként emberemlékezet óta népszerű, a klasszikus zene udvari kultúrája sokáig száműzte a népi hangszerek közé, és csak a múlt század elején nyerte vissza régi státuszát. A klasszikus zenében most is tartó másodvirágzása alapján, paradox módon, viszonylag fiatalnak számít. Nem ez az egyetlen hangszer Indiában, amelyet a népzeneből emelt ki valamelyik tehetséges udvari zenész egy-két évszázaddal ezelőtt.

Két rágaelőadás és egy népdal képezte a Trafóbeli koncert műsorát. Azon kevesek számára, akik többször látták és hallották Chaurasia játékát, valójában nem hozott sok újat ez a koncert, amely egy népszerű hangszeres iskola ismert és kedvelt stílusának eszközkészletét idézte, tökéletesen szép intonációval és formanyelvvvel tolmácsolva. A többség számára azonban minden hangjában különleges volt ez a hangverseny.

Chaurasia a rágák hagyományosan bevezető, ritmus nélküli, tisztán dallamra épülő Alap-tételét lebilincselő esztétikával bontotta ki. Fuvalója salangmentes, tiszta hangú; az indiai zenében obligát glissandói pedig hitelesen imitálják az ének jellegzetes hajlítárait.

A művész koncertjének két kísérője közül Julia Ohrmann is bászurin játszott – a művészt kedvenc tanítványa kíséri útján és koncertjein egyaránt. Érthető módon a szerepe a háttérből olykor kiszóló, kommentáló, illusztráló kísérő szintjén maradt. A Jhor tétel egyszerű, négynegyedes metrumba után a dallamot a ritmussal együtt, annak teljességében kibontó Ghat tételben megszólalt a koncert ütőhangszeres közreműködője is. Prabhu Eduard Párizsban élő tablaművész korrekciós kísérlete a régi hagyomány tisztelőjéről árulkodik. A fiatal művész halk és olykor a legegyszerűbb alapokat adó játéka maximális teret hagyott a dallamnak, idézve a régi mesterek alázatos, aszketikus stílusát. Az ütőhangszeres túlbujánzó virtuozitása ismeretlen volt a régi udvari zenében; alighanem a modern koncertszínpadokon nevelkedett, világhírű tablasok fejlesztették a hangszer játékát olykor szinte hihetetlen magasságokba. Ám Eduard megpróbálja a régít ötvenévi az újjal. A szikár, egyszerű, iskolás kísérőből vakmerő hős vált

hangszeres szólói alkalmával, aki képes mindarra az összetett ritmikai gondolkodásra, arra a szédületes kezűgyésségre, amelyet a mai közönség elvár egy indiai ütőhangszerestől.

A koncert szinte maradéktalan indiai élményt szerzett közönségének; mindazt a komolyságot, meditatív kontemplációt, bájt és légies könnyedséget, amely az indiai előadóművészetnek egyszerre sajátja.

H. Magyar Kornél

ZSONGLÓRPARÁDÉ

Dave Holland Quintet

2006. április 29., Richter Terem, Győr

(a Mediawave Fesztivál keretében)

A zsúfolásig megtelt győri Richter Terem – azelőtt Rába mozi – először a Grenesó Quartet produkciójának adott helyet, s ez jó felvezetés volt a Dave Holland Quintet koncertjéhez; energikus, megkomponáltságában is szabadon szárnyaló zenéjük hasonló beállítottságú közönséget vonzott.

Dave Holland, az angol származású, de Miles Davis 1968-as invitálása óta az Egyesült Államokban élő nagybögös, zeneszerző, zenekarvezető járt már ugyan Magyarországon (korábban éppen a Miles Davis-emlékzenekarral, valamint Herbie Hancock New Standard együttesével Budapesten), de saját kvintettjét most hallhattuk itthon először élőben. Természetesen sokakat vonzott Holland sztár mivolta, amit a rangos amerikai szaklap, a Down Beat kritikusi szavazásán begyűjtött, hosszasan sorolható győzelmei is megerősítenek. S ha azt is hozzávesszük, hogy a szintén szép karriert befutó Chris Potter játszott vele tenorszaxofonon, máris el tudjuk képzelni azt a tapsorkánt, ami az épp csak színpadra lépő muzikusokat fogadta. Két másik tag, Robin Eubanks harsonás és Steve Nelson vibrafonos-marimbás is ismert lehetett a magyar publikum számára Holland korábbi kvintett- és big band-lemezeiről; a dobos Nate Smith játéka viszont valószínűleg mindenki számára az újdonság erejével hatott. A Holland-sztori ismeretében nem meglepő, hogy jelentős elvárással figyelték az ő és társai játékát a jazzrajongók. A kvintett pedig az első pillanattól kezdve feszesen, lendületesen, pengeélesen játszott, egy percnyi bemelegítésre sem volt szükségük. Produkciójuk egyszerre nyújtott esztétikai és intellektuális élményt. Úgy éreztem, mindazok a szerzemények, amelyeket korábban koncertlemezekről megismerhettünk (például a Jugglers Parade), most, élőben még élvezetesebbek voltak, mert még jobban kiviláglott, milyen elképesztő muzikusi teljesítmények alakítják a hosszan hömpölygő kompozíciókat. Az az együttjárték, az a díszszázadokat lepáló összhang, aminek köszönhetően minden dinamikai és szerkezeti váltás magától

értetődő könnyedséggel történt meg, mindenkit lenyűgözött.

Sok-sok páratlan metrum, egymásra helyezett motívumok, amelyek iszonyúan komplex szöveteket adnak: ez jellemezte szinte minden szerzeményt a zenekartagoknak. Holland, Eubanks, Potter és Nelson is hozott számokat, köztük új anyagot is, amelyek igen közel álltak egymáshoz stílusukat, gondolatvilágukat tekintve. Erre a szövetre hihetetlenül magas hangszer tudással előadott szólók, sokszor 8–10 perces és mindvégig izgalmas improvizációk épültek. (Talán Eubanks vitte a pálmát, aki könnyedén cáfolt rá arra a megállapításra, hogy a harsona nehézkes, nehezen intonálható hangszer.) Mindeközben a dinamika és az építkezés is hatalmas ívet járt be.

Ha érheti kritika a produkciót (a teljesen ad hoc módon dolgozó helyi világosító mellett), az talán csak személyes ízlés kérdése: számomra Holland & Co. szerzeményeinek harmóniavilága némi hűvösséget áraszt, bár ezért a szólók magas hőfoka kárpótol, és az is igaz, hogy ez a fajta harmóniavilág szinte Holland védjegyévé vált. Mindenesetre a siker kirobbanó volt, az élmény pedig maradandó minden Győrbe látogató jazzkedvelő számára.

Bércesi Barbara

CIGISZÜNET A SZÍNPADON

Cesaria Evora

2006. május 13.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A közönségnek imponálnak Cesaria Evora nem zenei gesztusai: például amikor cigire gyűjt a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem színpadán, és kitölt magának egy pohár bort. A dalok a régiiek, fényük és értékük nem kopik, ám a diva nem tud megbirkózni az egyik legnagyobb előadói kihívással: hogyan lehet ezredik alkalommal is ugyanolyan ihletten zenélni a közönség előtt.

Cesaria Evora a világzene egyik utolsó védőbástyája. Az utóbbi három évben sorozatban látogatott Magyarországra, volt a Szigeten, és tavaly már a Művészetek Palotájában is bemutatkozott. Közben a magyar közönség – tegyük hozzá: nagy nehezen és több éves fáziskéséssel – elfogadta a jelenséget, a különleges egyéniséget, addigra már el is múlt valami elementáris belőle. A „mezitlábás diva” név, amivel egykor illették, a mögötte rejlő keresetlenség, a szép dallamok egyszerű, szerény és salangmentes artikulálása – mindez ma már csak mítosz. Elhomályosította valami, amiről nem tudjuk bizonyosan, mi is lehet: talán tudatos, de nem őszinte marketingstratégia vagy egyszerűen az évek múlása – nehéz a kulisszák mögé látni, ezért ezt a szálát kénytelenek vagyunk elvarratlanul hagyni. Azért írok az elmúlásról ilyen leplezetlen pártoszsal, mert sajnálom azt a művészi szintre emelt

melodramatikusan hangvételt, azt az elegánsan visszafogott szenvedélyt, amely Cesaria stílusát a legjobban fémjelezte. Ez a művészet nem színészmesterség: nem lehet ilyen hőfokon átélés nélkül énekelni a sivatár, kietlen anyaföldről, amely nem szép, nem vonz turistákat, még csak nem is sűrűn lakott – mégis élteti a lakosaiban izzó, oltathatlan hazaszeretet. Cesaria ilyen volt, művészetének ez a hangvétel adott igazi értéket, és a hamu alatt parázsló szenvedély rövid időre forró lángra lobbant, amikor a művész elhagyta Cabo Verdét, hogy immár ünneplé énekesnőként bejárja a világot. A másfél évtizede tartó karrier monotóniája azonban mára kioltotta a lángot, és egyszerűen elidegenítette az énekesnőt művészetének tárgyától.

Ezt az állapotot tekinthette meg a hazai közönség a legutóbbi koncerten. A produkciót hangos siker övezte, bár tegyük hozzá: ez a közönség nem a világszenei produkciók közönsége, ahogy a koncert sem sorolható a világzene műfajába – ha létezik még egyáltalán ilyen műfaj. Sokkal inkább szonóestet hallhattunk, az Opera- és Szféra-bálok alkalmi közönségével (taktusra vastaps, decens, kiöltözött nézők stb.), jól megcsinált zenei kulisszával, a dalok kiszámítható, statikus sorával. A koncertből hiányzott a rögtönzés alkímiaja, amely életet lehel minden afrikai és latin eredetű zenébe. Cesaria zenekarának hangszerezése ugyan érdekes, és megőrzi a latin zenekarok jellegzetességeit, ám a hangszerek nem elégséges lelkesedéssel játszották szólalmukat. Sajnáltam, hogy a szaxofonszólok hangról hangra úgy szóltak, ahogy a lemezen; sajnáltam, hogy szinte minden szám olyan volt, hogy akár a CD-ről is szólhatott volna (pedig nem arról szólt). Kár, hogy nem találtam semmit, amitől a koncert valóban egyedi élménnyé válhatott volna. Kár, hogy még a Bésame mucho is olyan kiszámítható ráadás volt, hogy arra fogadást lehetett kötni. Egyedül a Cabo Verde, Terre Estimada hiányzott a sorból – talán ezt az egy számot Cesaria nem hajlandó többé énekelni, egészen addig, amíg haza nem tér, végre újra.

H. Magyar Kornél

HEGYMENETBEN, KÖNNYEDÉN

Schiff András szólóestje

BEETHOVEN-SZONÁTÁK

2006., május 15.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Schiff András Beethoven összes zongoraszonátáját bemutató koncertsorozatának utolsó előtti, hetedik estjén a kései művek szédítő meredélyei és szakadécai közé kalauzolta közönségét.

Szívesen követtük ezen a nagyon is veszélyes terepen, s amikor egy lábón egyensúlyozva viccelődött egy pengeéles sziklaszirten, úgy hittük, hogy az

Fotó: ECM Records

egész csak játék. De aztán jött a kötelező figyelemztetés, egy eljátszhatatlannak hitt ütem, egy idegen harmónia, egy brutális hangsúly: „Ne csinája utánam!”. Nem volt kétséges, hogy érdemes Schiff után menni, ha másért nem, a nyolcadik koncert, a három utolsó szonáta nagy fennsíkot vizionáló ígérete miatt.

A harminckét Beethoven-szonáta keletkezési sorrendben való eljátszása és meghallgatása nem egyenletes terhelést ró a zongoristára és a hallgatóra. Előfordulhatnak benne könnyebb, kiegyensúlyozottabb és igen nehéz, sűrű, tömény koncertek. Az biztos, hogy ha egy több etapból álló országúti kerékpárversenyzőhöz hasonlítjuk, akkor a végére esnek az embert próbáló hegyi szakaszok, a leggyilkosabb, legösszetettebb terhelés pedig az utolsó előtti szakaszra esik. Nemcsak technikai, hanem művészi, emberi értelemben is. A technikai nehézségekről azonban Schiff András zongorázása keveset árult el, könnyedén és magától értőden lépett túl az izületek és az izmok korlátain, mintha nem is egy légritka hegycsúcs közelében, hanem a városligeti csónakázótónál járnánk. Sőt, néha azt mondta, hogy ez nem is az, aminek látszik: a „legutolsó dolgok” kutatása helyett végük észre a „játékosan improvizáló” Beethoven is. (A kifejezéseket a műismertető helyettesíté, nagyszabású Schiff-interjúból kölcsönözöm.) Ez az a pont, ahol a kritikus nehezen tudott túllépni korábbi műelemzéseinek korlátain, a hallható eredményt nem egyszer kétkedve követte. Utólag sajnálhatja, hogy ismereteit nem hagyta a ruhatárban, így néhány megoldást első hallásra túl színesnek, túl bizarrnak ítélte. Volt, hogy a kottaszövegtől való eltérést kifogásolva a beethoveni döbbenet hiányára lett figyelmes, máskor pedig a lejegyzés radikális újrafogalmazása miatt érzelmileg váratlanul telítettebb megfogalmazással találkozott. Schiff ezúttal Steinway zongorán játszott, a hangszer – legalábbis a 18. sorból hallgatva – nem tűnt mindig ideálisnak, a magas regiszterek egymemű fénye, és a lehető legpianissimó

áttünése az észrevehetetlen régióba különösen az est nyitódarabjában, az e-moll szonátában (op. 90) volt zavaró. Schiff ezt a kéttételes darabot nem formai kísérletként, hanem töredékként játszotta. Ha erre korábban jön rá a kritikus, akkor a dalszerű második tétel számos megoldását megérthette és átélhette volna. (Szerencsére Schiff a sorozatból lemezfelvételeket is készít, ez némi esélyt ad a pótlásra.) Ez az interpretáció mindenestre előkészítette a talajt az A-dúr szonáta (op. 101) hallgatásához, ami egész egyszerűen csodálatos és megrendítő volt: a darabból mintha újra és újra az Asz-dúr szonáta (op. 110) hangjai csendülnek ki. Schiff szünet nélkül játszotta végig a programot, sem magának, sem nekünk nem hagyott időt a Hammerklavier-szonáta (op. 106) előtt. A legtöbb zongorista az anyaggal való küzdelemben magasztosul fel, az előre sejtethető bukás heroizmusa jelentősen hozzájárul az előadás esztétikai értékéhez. Schiff, nem hogy nem roskadt össze, még csak meg sem rogyant a kalapácsütések alatt. Az első tétel minden sforzatójába dupla adag puskaport tömött, a fizs-moll Adagióban viszont már úgy éreztük, hogy ilyen éteri zongorázást még nem hallottunk, a zárófuga minden képtelensége Isten létét igazolta, ahogy Tertullianus fogalmazott: Credo, quia absurdum est – hiszem, mert képtelenség.

Molnár Szabolcs

FELHŐS IDŐ JUPITERREL

Orchestre des Champs-Élysées

karmester: Philippe Herreweghe

MOZART HÁROM UTOLSÓ SZIMFÓNIAJA

2006. május 20., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Mozart korát idéző hangszerekkel lépett a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem színpadára a belga karmester, Philippe Herreweghe által vezetett együttes, s a hallgatót már pusztán

ta látványával lenyűgözte ennyi nemes zene-szerszám. A Gramofon Zenekritikai Műhely recenzense szerint az előadásból mégis hiányzott az ihlet, a tűz és a szenvedély.

Az ébenfa-fuvola, a tárogatóra hasonló klarinét. a vékonyka fagott, a valódi üstökre felhúzott bőrű dob ugyanúgy csodálatom tárgyát képezte, mint a térdrel tartott cselló vagy a kürtösök cserélhető toldalékcsovei. Először az üstdobost szűrtam ki magamnak: szimfonikus zenekarban ilyen muzikálisan még senkit nem láttam megnyilvánulni ezen a különös instrumentumon. A zene irányait tökéletesen érzékeltető muzikus hölgy úgy játszott, mint ha nem két hangot, hanem legalábbis gyönyörű dallamokat látott volna maga előtt. Mégis némi ráhangolódásra volt szükségem, hogy megszokjam ezeknek a hangszerműzeumba illő, fura eszközöknek a tompa, kissé zörejes hangját. Azonban – történeti hűség ide vagy oda – nem minden ütemben tűntek ideálisnak: a fuvola mélyebb belépéseit néha nem lehetett hallani, a fagott erőtlően szólt, a rezek pedig többször vonták magukra a figyelmet egy-két melléfújással. Bevallom, elkövettem azt a hibát, hogy előzőleg némileg tájékozódtam a zenekar tevékenységéről. Ezért rögtön megtaláltam az okát, miért muzsikáltak olyan szürkén és kifejezéstelenül szinte a teljes hangversenyen: ugyanezt a műsort nem kevesebb, mint tizenötöszer adták elő májusban. Még belegondolni is szédítő: Budapesten, az európai turné utolsó előtti állomásán, tizenharmadik alkalommal játszották Mozart utolsó három szimfóniáját! Megfáradt és kiégett zenekart hallhattunk. Előadásukból hiányzott az ihlet, a szenvedély, a tűz, az érdeklődés, egyszerűen mindaz, ami egy koncertet az itt és most izgalmával tölthet meg. A belga dirigens legtöbbször gyors tempókat vett, ami főleg az Esz-dúr szimfóniában tette motorikussá a lassú tételt. Különösnek találtam, hogy a panaszos g-moll szimfóniában sem használja ki Herreweghe a hangok-frázisok közti szünetek által nyújtott lehetőséget a hallgatóság megigézésére. Nem állt meg a levegő, nem hatott az újdonság erejével a következő ütem.

Egészen különös módon ez a jellegtelenség azonban egy csapásra megszűnt a koncert utolsó számaként elhangzott C-dúr szimfónia zárótételében. A zene szikrázott, vibrált és ezer színben pompázott, s hirtelen azt is megérthettük, miért illették ezt a művet az 1820-as években a Jupiter melléknevvel. Nos, ezt a pár percnyi, zseniálisan megkomponált és felépített, ugyanakkor elképesztő zeneszerzői bűvészműtávkönyvet is felvonultató, egyszerűen isteni muzsikát olyan szeretettel és magával ragadó lendülettel szólaltatta meg a viszonylag fiatal, 1991-ben alapított francia zenekar, hogy nemcsak a szimfóniát, hanem az egész koncertet megkoronázza. Örömmel felhőtlen is maradt volna, ha itt abbahagyják, de nem ez történt. Újbol eljátszották a zárótételt – mégpedig a felétől...

Várkonyi Tamás

A KLASSZIKUS ZENE FELÉ NYILÓ AJTÓ

Oláh Kálmán (zongora), Miskolci Szimfonikus Zenekar, karmester: Kovács László
OLÁH KÁLMÁN: CONCERTO; MŰVEK SZIMFONIKUS ZENEKARRA ÉS JAZZ COMBÓRA

2006., május 20., Jövő Háza Teátrum

Akkora fába vágta a fejszét Oláh Kálmán zongoraművész-zeneszerző, amilyenbe jazz-muzikus sem itthon, sem máshol nem sűrűn szokta. Big band számára sem kis feladat zenét komponálni, egy teljes szimfonikus zenekarban gondolkodni pedig különösen nagy kihívást jelent.

Oláh Kálmán már többször bizonyította, hogy egészen nagy formátumú muzikus; nem elégszik meg a jól bevált, megszilárdult műfajok, hangszerösszeállítások és formai megoldások nyújtotta lehetőségekkel, a biztonságos szalagkorlátok által védett utakkal, melyekről amúgy nem nyílik valami tágas kilátás. Oláh jazzcombót házasít vonós- és kamarazenekarral, népdalokat jazzesít, Bach-átiratokat készít. Most a Jövő Háza Teátrumban hangzott el Concerto for Symphony Orchestra and Jazz Band című műve, mely a 2001-ben, a Budapest Jazz Orchestra által bemutatott Concerto for Jazz Orchestra áthangszerelt változata. Ahogy Kovács László, a Miskolci Szimfonikusok karmestere is elmondta előljáróban, Kálmán a lehető legnehezebb feladatot választotta: ahelyett, hogy a big bandben megtalálható réz- és fafűvós hangszerek, valamint ritmusszekció mellé néhány vonós szólámat ragasztott volna, ő teljesen átdolgozta a művet, és egy hagyományos nagyzenekar által előadandó opust alkotott. A Concerto első ízben 2004-ben mutatta be a Miskolci Szimfonikus Zenekar a városukban megrendezett Klazz Fesztiválon.

A budapesti koncerten bebizonyosodott, hogy az előadók szempontjából a jazzből a klasszikus zene felé nyíló ajtó tágabbra tárható, visszafelé azonban nem egyszerű átdolgozni. Oláh és jazzcombójának – Bacsó Kristóf szaxofonos, Szandai Mátyás bőgős, Balázs Elemér dobos és Pödör Bálint ütőhangszeres – játéka finoman simul a szimfonikus zenekar által játszott szólamokba, ami aláhúzza a pianista kiváló kompozíciós érzékét, és dicséri a jazz-zenekar minden tagját. A határozott lüktetést, szigorúbb tempót kívánó részekben viszont nem mindig jeleskedett a szimfonikus zenekar, és sajnos olykor tökéletesen illusztrálták a tételt, mely szerint a klasszikus zenészek hadilábon állnak az egyenletes tempókezeléssel. Főként a rezek lötyögtek, néha még hangmagasságban is pontatlanok voltak. Mindez azért nem zökentette ki a hallgatót végzetesen. Ha a biográfiaiban nem említené Oláh Kálmán Bartók és Stravinsky hatását zenéjére, akkor is tetten lehetne érni az árulkodó motívumokat, arról azonban szó sincs, hogy Kálmán epigon volna. Tény, hogy sűrűn és fürgén cikázó improvizációi

Fotó: Kaszay Róbert

alapján könnyebben azonosítható, mint sokszor képszerű kompozíciói nyomán, de elmondható, hogy minden tekintetben saját egyéniségének kifejezésére törekszik. Mérték tartó személyiségét tükrözi, hogy nem „zongorázza agyon” a darabot, épp megfelelő arányban jut szóhoz ő, a jazzcombo – mint egység és mint szólisták csapata –, valamint a nagyzenekar. A legtetszetősebbek számomra azok a részek voltak, ahol a jazzkvintett hangzását sűrítette, még terebélyesebbé, gömbszerűbbé tette a zenekar – de jó is egy valódi vonóskart hallani a szintetizátorszönyeg helyett, főleg ha olyan gyönyörű felrakásokat hallhatunk, mint a Concertóban! A szünet után két, szintén szimfonikus zenekarra és jazzegyüttesre íródott népdalfeldolgozást hallhattunk Szalóki Ági közreműködésével, aki most is lenyűgözte a közönséget sallangmentes, érzékeny, érdelemgazdag és autentikus éneklésével. Az amerikai vibrafonos, David Friedman Rossz hang-tangója, majd a Bacsó Kristóf sopránszaxofonjával a melankólia mélységéig hatoló Szomorú vasárnap után Oláh Kálmán Last Moment című darabja visszakanyarította a hangulati ívet, ha nem is az ujjongásig. A ráadásban a jazzkvintett rögtönzött egy standardet, míg a komolyzenészek csak figyelték kollégáikat. Többen elismerően bólogtattak a szólók halatán – mi is.

Bércesi Barbara

FANTOMOK AZ OPERÁBAN

RICHARD WAGNER:

A NÜRNBERGI MESTERDALNOKOK

Rendező: Vidnyánszky Attila,

karmester: Jurij Szimonov

2006. május 20., Magyar Állami Operaház

Mint az élére állított dominók a Guinness rekord-kísérletben: egyet megpöccintenek, és borul a többi mind. Valahogy így van ez a hazai operajátszással is. Ám a szakpolitikusok teljesen érzéketlenek a katasztrófa-sorozat iránt. Így a Magyar Állami Operaházban az évad második bemutatóján az izléstelenség ülhetett tort Wagner remekműve, A nürnbergi mesterdalnokok fölött.

Bartók három színpadi műve után komoly várakozás előzte meg Wagner operája, A Nürnbergi mesterdalnokok évek óta halogatott bemutatóját. A felkészülés finisében tört ki az Andrássy úton a „palotaforradalom” – amiről az ismert színházi rendező, Vidnyánszky Attila panaszkodva és már kívülállóként nyilatkozott. A magyar kulturális közélet időnként fölkap valakit, aztán egy ideig kritikátlanul sztárolja. Vidnyánszkyt második regnálása idején Szinetár Miklós találta ki az Operaház számára, először Janáček Jenőjét bízta rá. E lépés szerencsésnek látszott: a cseh zenedráma, a következő szezonban pedig A kisvárosi Lady Macbeth hagyományos keretek között, nagyobb hibák nélkül került színre, Vidnyánszky érezhetően otthon van a borús szláv miliőben. Wagnerhez azonban sem neki, sem favorizált munkatársának, a diszletek és a kosztümök tervezőjének, Alekszandr Belozubnak nincs semmi köze. Grotteszk, diszharmonikus színpadképpel, jelmezzel találkozunk máskor is, de nem emlékszem, hogy ilyen, a műtől teljesen idegen giccsparádé az utóbbi húsz évben az Ybl-palota falai közé került volna. Mintha a Kővirág című orosz-szovjet balettből léptek volna elő a szereplők, a fémesen csillogó, ikonosztázból kivágtott női ruhák, a háttérben funkciótlannal bokázó, csizmás ukrán menyecskek, a második felvonásban nindzsanák öltöztetett mesterek egytől egyig nevelésesek. De nem a wagneri derűt sugározzák, hanem a szakszerűtlenséget. Visszatérve a dominó-hasonlathoz: most már érthető, hogy Debrecenben, a Csokonai Színházban (művészeti vezető: Vidnyánszky Attila), miért kerülhetett színpadra egy politikai röpirat stílusában Gounod Faustja (rendező: Bodolay Géza).

No, de az operában a zene számít – veheti ellen az olvasó. Az opera azonban a világ boldogabb felén (például a közeli Grazban) elsőrendűen színház, zenés színház, összművészet. Gesamtkunst volt a komponista ideálja is, és tény, hogy a muzsika elég rendesen megszólal Jurij Szimonov pálcaja alatt, bár kevésbé disztináltan, mint a korábbi Wagner-produkcióknál. Hogy ez koncepcionális kérdés vagy a fent említett palotaforradalom következménye – ki tudja? Hans Sachs szerepére vendéget hívtak. Friedemann Kunde nem tartozik a nemzetközi élvonalba, de tisztességes és szakszerű mesterdalnok, megnyugtató színpadi jelenség. A megbízhatóságot, a polgári izlést képviseli Berczeli István is Pogner szolámában. Az általam hallott előadáson Wierdl Eszter énekelte Évát és Kovácsházi István Stolzingi Waltert. Wierdl érti és érzi Évát, így nem feltűnő, hogy hangjának volumene és alsó tartománya elvileg kevés a szerephez. Lévén jó művész, megteremt az eszményi Éva illúzióját. Kovácsházi operett-könnyű orgánuma megtelt és hősi fényrel zeng: ha túljut a premier okozta apró bizonytalanságokon, ideális Walteré lehet. A népes szereplőgárdából Szolnoki Apollónia (Magdaléna) emelkedő még ki, a többiek – úgy látszik – megadták magukat a helyzetnek. *Albert Mária*

SZONÁTÁK, MIT AKARTOK?

Csalog Gábor zongoraestje

Km.: Varga István (cselló)

MOZART, DEBUSSY ÉS BRAHMS MŰVEI

2006. május 22., Magyar Rádió Márványterme

A Magyar Rádió „Világjáró művészeink” sorozatában május 22-én Csalog Gábor adott koncertet a Márványteremben, a műsört a Bartók adó élőben közvetítette. Az izgalmas kezdet után a koncert színvonalra fokozatosan süllyedni kezdett, az összbenyomást alapvetően az utolsó percek élménye határozta meg.

Mozart a-moll rondója (K. 511) nyitotta a kora esti hangversenyt. Kevés művésznek sikerül az, ami Csalognak most igen: Mozart-muzsikával – talán a legnehezebben előadható zenével – kezdeni úgy, hogy a darab nem válik a bemelegítés pusztá esz-közévé. Már a rondótéma bemutatása is eszményi volt, egyszerre érvényesült az anyag melankóliája, operai hangvétele, a dallam éneklő és deklamáló jellege. Csalog gondosan kerülte a pátosz hamiskás hangjait, a közjátékokban az improvizáltnak ható elkalandozások közvetlenül fejezték ki a gondolatok részben szertelen, részben meditatív csapongását. Ezek az epizódok retorikai értelemben gondolatkísérletek voltak, pszichológiai értelemben pedig fantáziálások, melyek jól illeszkedtek a mű zenei alapgondolatának melankóliájához. És mindezeket túl remekül kapcsolódott a következő, azonos hangnemű szonátához (K. 310). A kompozíciót április 11-én, a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében is előadta Csalog, sok indulattal, ösztönt és a mű markánsabb vonásainak felvillantásával játszotta. Az akkori izgatottság, a kemény tempóváltások, az interpretáció szabadsága nem kopott meg a bő egy hónap alatt, de azért halványan már érzékelhetünk egyfajta érést, letisztulást. Ám nem ez volt a meghatározó.

A főtéma sajátos ritmusprofilja és a kis területeken belül lezajló tempóváltások alakították a darab kezdetét, ez a karakter a két előadás alapján Csalog koncepciójának egyik alappillérenek tűnik. A zárótéma zavarosságát viszont esetlegesnek kell tartanom, ezt a benyomásomat az expozíció megismétlése maradéktalanul igazolta. Izgalmas döntésnek bizonyult, hogy a kidolgozást várhatlanul visszafogott tempóban indította el, de nem tetszett, hogy éppen akkor fokozta túl a tempót és a hangerőt, amikor a zenei anyag bonyolultabb textúrára és sűrű harmóniakra váltott. Rengeteget változott egy hónap alatt a lassú tétel, a korábbi jelentéktelenségnek nyoma sem volt, sőt, úgy éreztem, hogy Csalog a szokásosnál jóval nagyobb formátumú zeneként találta a tételt. Ebben az is közrejátszott, hogy az a-moll rondó hangulatát törés nélkül tudta újra idevarázsolni. A tétel végi szelíd naivitás pedig epikus keréket kerekítette a formát. A zárórondó indítását talányos ritmizálás

jellemezte, a regiszter- és dinamikai váltások pedig még egyszer emlékeztettek az a-moll rondó fantáziajellegű epizódjaira.

A folytatásban Debussy etűdjeiből játszott harmat. A díszítésekre komponált etűd valóban olyan volt, mintha benne különböző zenei elemek, díszítő figurák sorakoznának fel, a zeneszerzői lelemény pedig abban áll, hogy ezeket az apró elemeket koherens sorozattá fűzi össze. Az előadói teljesítmény ebben az esetben az minősíti, hogy képes egységes hangulatba, színvilágba öltöztetni ezeket az elemeket, a játékmód természetes folyamatossága, gördülékenysége pedig fokozza a mű egységének érzetét. A befejezést különösen beszédessé tette a visszatérést sejtető hangvétel. A tobzódó futamokba torkoló kódá meglepetéssé, azaz valódi eseményé vált. A nyolcujjas etűdöt szemfényvesztő lazassággal játszotta a zongorista, az arpeggiókra írt etűd címe pedig – annak ellenére, hogy Csalog nem játszik kifejezetten színesen – szintanulmány is lehetne.

A második féldőt alapvetően bizakodva várhatuk, Csalog partnere Varga István volt. Debussy szonátájának első tétele (Prologue) azonban csúnya intonációs bizonytalansággal kezdődött. A második tétel (Sérénade) bizarr hangulata biztató volt, a biztonsági üzem módban előadott finálé viszont lelohasztotta a reményeket. Brahms F-dúr szonátájában már nagyon sok bosszantó eleme figyelhetünk fel. A nyitótételben a két hangszer hangzásaránya nem mindig volt szerencsés és a gordonka tónusa is gyakorta volt bántó. Úgy tűnt, hogy a két előadó nem hagyott elég időt a produkció összecsiszolására. A Fis-dúr lassútétel előtt sajnos hangolnia kellett a csellistának, így a hangnemkontraszt varázsából szinte semmi sem érvényesült, ráadásul a gordonka pengetett hangjai is érthetetlenül durván szóltak. Az f-moll scherzo démoni vonásaiból csak a fogvicsorgatás látszott, a cselló pedig gyakran volt hamis. A finálét már csak a koncert végének ígérete tartotta életben.

Molnár Szabolcs

ÉLMÉNY – KÜLÖNBÖZŐ ELŐJELEKKEL

World Saxophone Quartet Experience

2006. május 23., Jövő Háza Teátrum

Ünnepre készültünk: végre hallhatjuk a World Saxophone Quartet Budapestent! S benne az avantgárd jazz történetének nagymenőit, Hamiet Bluiett baritonszaxofonost, Oliver Lake altszaxofonost és David Murray tenorost, plusz egy – sokak számára – kakukktójást Jorge Sylvestert személyében, aki alt- és szoprán-szaxofonon játszik. Lássuk csak!

Bár Oliver Lake felfedeztjéről, Bruce Williams érkezéséről szóltak a szórólapok, helyette a jamai-kai, panamai és belizei felmenőkké bíró Sylvestert

A World Saxophone Quartet

képviselte a negyedik égtját a Jövő Háza Teatrumban. (Úgy tűnik, ez a poszt a zenekarban mobilisabb, mint követni tudnánk: az alapító Julius Hemphill kiválása után altszaxofonoszt már velük Arthur Blythe, James Spaulding, Eric Person és John Purcell is.) Aki figyelmebben olvasta el a beharangozókat, annak még egy kicsit nőtt a pulzusszáma, hiszen Jamaladeen Tacuma basszusgitáros és a balhész hip-hopper, Snoop Doggy Dog dobosa, Lee Pearson is csatlakozott a fúvós negyeshöz. Meghírdették, hogy Craig Harris trombonos is színpadra lép, de ő ez alkalommal távol maradt – ha nem is igazolatlanul, de magyarázatlanul.

Aztán azért is ünnepre készültünk, mert épp 30 éve alakult a zenekar – bár eleinte New York Saxophone Quartetnek, majd The Real New York Saxophone Quartetnek nevezték őket, végül jogi viták következtében és a békeség kedvéért World Saxophone Quartet lettek. Még egy ünnepelnivaló adódott: a koncertet Jimi Hendrix emlékének ajánlották, s így az ő szerzeményeiből is válogatott a zenekar, ami attól függően volt örömteli adalék a hallgatóság tagjainak, hogy mennyire áll hozzájuk közel Hendrix zenéje (itt jócskán a pozitív irányba lendülne a mutató), és hogy mennyire hívei egy avantgárd jazz-zenekarnál a programzenének (itt már kétségesebb az eredmény, noha a kvartett praxisában nem ez volt az első tematikus produkció). A hagyományos kvartett-felállásban kezdett játszani a zenekar, nem finomkodtak, rögtön elborították a Teátrumot együttes improvizációjukkal, ami izgalmas, sőt talán euforikus, katarikus percek eljövételét előlegezte meg, ám művész és befogadó között a csatorna vagyis a hangosítás minősége miatt nem volt problémamentes a kapcsolat. Mintha egy sűrű bozótban kellett volna átverekednie magát hozzánk a hangok hadának. A jól ismert Hendrix-témák (Freedom, Hey Joe) felbukkantak, de a fúvósok igen szabadon fonták

körbe őket saját hangindáikkal, aztán amikor Tacuma és Pearson is pályára lépett, erősödött a rockos érzet. Itt a hangtisztaság, a szólások kivehetősége tovább romlott, de a fülünk igyekezett kompenzálni, és a zenére összpontosítani.

A Zene viszont szép fokozatosan kisomfordált a művészbemutató helyetté, amikorra lélegzetelállítón induló – izgalmas, muzikális, fantáziadús – dobszólsó csúcspontján Pearson a feje búbjára tette az egyik dobverőjét, s míg azzal egyensúlyozott, a másik verővel a cineket és a tomokat püfölte: „Nézd, Anyu, egy kézzel!” Aztán a dobszékéből kipattanva a padlaton kezdte a verőt pergetni, úgy, mint sokszor Han Bennink teszi, csak éppenséggel Bennink szeméből ilyenkor a megszállott és konvenciókat nem ismerő művész szellemi elragadottsága csillog, nem az aprópénzt remélő, amúgy hihetetlenül tehetséges showman. Szomonú volt, ahogy az ősz Bluiett bariton-szólójában rákontrázott az előbbiekre, s a szaxofonálványon pihenő hangszerét elengedve, csak átfújással csíhelt ki különböző magasságú hangokat: „Nézd, Anyu, kéz nélkül!” Tacuma sem maradhatott szégyenben, virgázott hát egy fusion-ízűt basszusgitárján. Ekkorra már néhányan kezünkbe tettük az arcunkat.

Amikor a túlságosan is hosszú intermezzo után a négy törzstag ismét a szájához emelte a csövet, még egy kis időre visszanezgett a Zene az ajtóreszből. Fergetes volt Murray szólója, amit trióban, a dobbal és a basszussal játszott, aztán még néhány tutti is elemelt bennünket a széktől, de a korábbi látszatzenétől eddigre már túlzottan lekonyult a kedvünk. No, nem mindenki: sokan úgy látták, jól felöltözött a király. Ezért volt lehangoló a produkció: e hat muzsikussal kapcsolatban méltán használ a világ szuperlatívuszokat, s hogy miért érezték szükségét ezen az estén idézőjelbe tenni önmagukat – rejtély.

Bércesi Barbara

VONÓPÁRBAJ JAZZRITMUSBAN A MAGYAR RÁDIÓ RADICS GÁBOR JAZZHEGEDŰ TEHETSÉGTUTATÓ VERSENYÉNEK GÁLAESTJE

2006. június 3., Almássy téri Szabadidő Központ

Idén már a hetedik, jazz-szólístáknak kiírt tehetségkutató versenyt szervezte a Magyar Rádió Bartók Rádió Főszerkesztőségének Hangverseny Szerkesztősége és a hosszú nevű apparátusban elsősorban Maloschik Róbert, aki a versenyek ötletgazdája. A zongoristák, szaxofonosok, gitárosok, énekesek, dobosok és nagyböngösök-basszusgitárosok után ezúttal a hegedűsök mutatták meg tehetségüket.

A kultúra hazai támogatási viszonyait ismerve csoda, hogy ennyi év után még működőképes ez a tiszteletre méltó kezdeményezés, és – noha 2003 után két év kényszerű szünet következett – továbbra sem lankad a szervezők lelkesedése, hogy a magyar jazztánpótlás reménysegeit helyzetbe hozzák. Ez akkor is igaz, ha ez alkalommal nem volt rá lehetőségük, hogy egy világsztárt kérjenek fel a zsűri díszelnöki posztjára, valamint a zárókoncerten való közreműködésre. Idén a száz éve született Radics Gábor emléke előtt tisztelegve a hegedűsök állhattak a Magyar Rádió Márványtermének színpadára. A tizenegy ifjú elődöntős mérkőzése után öt versenyző jutott a döntőbe: Duka László, Jánoska Roman, Kézdy Luca, Sárközi Lajos és Zsigmond Róbert. Az ő gálakoncertjüket hallhattuk az Almássy téri Szabadidőközpontban. A fellépők sorrendje a helyezések szerint alakult: először az ötödik helyezett, Kézdy Luca játszotta saját szerzeményeit, valamint Mongo Santamaria Afro Blue-ját. A számok megválasztásában éppúgy egyedülálló volt Kézdy Luca szereplése, mint játékmódjában és soundjában. Nem meglepő, hogy ő lett a közönségdíjas, ami szerintem kisebb mértékben szólott annak, hogy ő volt az egyetlen lány az egész mezőnyben. Ha virtuozitása nem is eredményezett több szívből foszló vonót, talán ő áll legközelebb hozzá, hogy megtalálja saját hangját. A negyedikként végzett Zsigmond Róbert három népszerű jazz-standardet játszott, a Time After Time-ot, a Someday My Prince Will Come-ot és a You and the Night and the Music-ot. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem 22 éves hallgatója kiváló stílusérzékkel, felszabadultan játszott, intonálásában viszont felfedezhetünk bizonytalanságokat. Nála is tapasztaltabbnak tűnt az 1980-as születésű Duka László, aki tizenegy évesen, Roby Lakatosnál kezdte hegedűtanulmányait. Ő is a közönség által kedvelt örökzöldeket, a Summertime-ot, a My Funny Valentine-t és a Beautiful Love-ot adta elő nagy színpadi jártasságról téve tanúbizonyságot, és arról, hogy megérdemelten lett dobogós. Mind Zsigmond Róbert, mind Duka László játékában a kávéházi jazzmuzsikálás nemes hagyományainak motívumait lehetett felfedezni.

Ekkor már csak a győztes produkciója volt hátra, mert a második helyezett, s egyben a legjobb határon túli magyar versenyző, Jánoska Roman külföldi fellépéséről nem tudott a gála kezdetére visszaérkezni. A legjobbnak pedig ez alkalommal a legfiatalabb versenyzőt, a 15 éves Sárközi Lajost választotta a zsűri hosszas tanakodás után. A híres hegedűs, Csányi Mátyás dédunokája a Zeneakadémia különleges tehetségek osztályába jár, s a klasszikus képzettség bizony az ő játékán is hallatszik. A gálán Charlie Parker (hegedűn is) rendkívüli virtuozitást igénylő Billie's Bounce-át, az Over the Rainbow-t és a Cherokeet játszotta – meggyőzően, főlényes technikai tudással. Az igazi gálahangulat akkor következett el, amikor a négy jelen lévő döntős együtt állt színpadra, hogy megszólaltassa John Coltrane Mr. PC-jét, a szólózás lehetőségét egymásnak adva, s egymást (Kézdy Luca kezdeményezésére) kisebb hegedűpárbajokra invitálva. A bizonyítás kényszerre alól felszabadulva és a három nagyszerű kísérőzenész – Cseke Gábor zongorista, Sárkány Sándor bőgős/basszusgitáros és Berdisz Tamás dobos – kellő támaszt és egyben inspirációt adó játékkal segítve muzsikáltak. Aki nem jutott el a Márványterembe vagy az Almássy térre, de kíváncsi rá, mit tudnak a fiatal jazzhegedűsök, hallhatja mind az öt döntőt a június 30-án kezdődő Zsámbék Jazz Openen.

Bércesi Barbara

ÉLETRE-HALÁLRA

PUCCINI: TURANDOT

Rendező: Korcsmáros György,

karmester: Medveczky Ádám

2006. június 5., Győri Nemzeti Színház

Régi szép idők – sóhajtozhatunk –, amikor még egy fővároson kívüli operabemutató esemény volt... Kritikusok szállták meg a büfét, a lapokban számtalan tudósítás, méltatás jelent meg. Akkor bizony teli lett volna a média a győri Turandot-előadással. Szerencsére a darab a következő szezonban is műsoron marad, bizonyosan a siker következményeképp.

Kárhoztattuk eleget a győri teátrumot, mert úgy tetszett, egyike az operajátszást sorvasztó intézményeknek. Most örömmel láttuk, hogy történt valami, s nem is akármilyen. Érdekes egyébként, hogy ami a műfajban manapság „valami” (hibákkal és erényekkel együtt), az a gögös Budapest határain túl történik. A maig legsikeresebb, szinte etalonnak tekintett Turandot-produkciót például a rendezői pályáját épp csak elkezdő Kovalik Balázs hozta létre Szegeden, majd néhány évvel később, felnővén, a pesti Erkel Színházban.

Most Győrben egy egészen eredeti felfogásban került színre a darab. Nem minden zenedráma viseli el az aktualizálást. A Turandot itt egyáltalán nem szenved meg, hogy ezt a bizarr, szürreális

történetet a tömegárut forgalmazói kínai butikok és „az élet nyertes oldalára kerülünk” délibábját a képernyőkre vetítő tévévetélkedők szférájába helyezték. Turandot nem főállású császárlány, hanem „dinamikus menedzser”, a Legyen Ön az uralkodó! című vetélkedő műsorvezetője, a nyugdíjas médiacézar, Altoum leánya, akit a laptoppal felszerelt minisztereken (itt levitézlett művészen) kívül sötét szeműveges, fülhallgató, fekete öltönyös bodyguardok vesznek körül. Korcsmáros György, a színház direktora rendezte a darabot, a díszleteket és a jelmezeket Kentaur tervezte. A művizuális kerete nagyszerű, az ázsiai piacok harsány színeiben pompázó forgatagától a vetélkedő stúdiójáig és a tévépalota igazgatósági termének komor és hivalkodó eleganciájáig minden halálisan pontos. Korcsmáros sem végeztet félmunkát: az alapelképzelését imponáló következetességgel viszi végig. Liu például a modern technikát veszi igénybe öngyilkosságához, magasfeszültségű vezetékhez rohan. Apró túlzások persze akadnak: Ping, Pang és Pong öltözötükör előtti sminkjelene a fodrászlányokkal szükségtelenül fajú erotikus játszadozása. A felvonások előtt megszólaló narrátor-szóveg kissé böbeszedűen magyarázza el, mi történik majd. Lehet azonban, hogy a „szájba rágásra” a kezdő operalátogatóknak szüksége van. Mint színház, a Turandot kiválóan működik, a zenei megvalósítás – fájdalom – kényes ügy. A színház kórusának szociális helyzetéről nincs fogalmunk, gyaníthatóan keserves. Így nehéz lélekkel írja le az ember, hogy ennyi hamis hangot régen hallott. A zenekar Medveczky Ádám pálcája alatt összeszedetten, de nem túl árnyaltan játszott az évad utolsó előadásán. Hang vagy játék? – teszik föl némelyek a kérdést. Erre ma Európában csak egy érvényes válasz adható: hang és játék! Győrről a játék rendben van, de sajnos hiány mutatkozik szép, de legalább egészséges hangokból. Turandot udvartartását viszont gyerekek játszották, kórusuk kitűnt muzikalitásával, érzékenységgel, és ez optimizmusra ad okot: a jövő nincs veszve.

Albert Mária

CHOPIN HÁZIPAPUCSBAN

Mihail Pletnyov zongoraestje

2006. június 9., Zeneakadémia

Egy igazán jelentékeny muzsikuss, Mihail Pletnyov lépett fel a Zeneakadémián, akitől „A Zongora” című bérlet utolsó hangversenyén Chopin műveiből összeállított műsort hallottunk. Nem tudom, mi történhetett. Az elmúlt huszonöt év egyik legjobb zongoraművésze zavaros és kiábrándító módon játszott a programot.

Már az első darabot (f-moll fantázia, op. 49) is kételkedve hallgattam, de elfogadtam, hogy Pletnyov a végletekig komolyan véve a fantázia műfa-

ját, teljesen saját képzeletére hagyatkozva adta elő (ne feledjük: Pletnyov zeneszerzőként és átíratok készítőjeként is igen aktív, utóbbi minőségében figyelemre méltó munkák kerültek ki a keze alól). Ismerkedik a hangszerrel, a teremmel, a közönséggel, lelkileg és fizikailag is bemelegszik, tulajdonképpen nem rossz választás ez a fantázia (most tekintünk el attól, hogy az életmű egyik csúcspól beszélünk), bár egy hegedűművésztlől azért furcsa lenne, ha tíz perc hangolással indítaná koncertjét. Aztán jött egy mazurka-válogatás, néha szinte felismerhetetlen részletekkel. Ekkor már tudtam, hogy baj lesz. Még csak a koncert harmadánál voltunk, de Pletnyov Fernando Alonso-nál is többet foglalkozott a pedál lenyomásával. Fantasztikus szuverenitással, egyéniségét az előtérbe helyezve zongorázott – mondhatnánk. Ez abban nyilvánult meg, hogy nagyjából elzongorázta a hangok sorrendjét – tehetnénk hozzá. De azért zongorázni nagyon tud – vethetnénk ellene. Igen, ha a zongorázás technikája a részlet-virtuozitásba merülne ki, mert mit ér egy fergeteges futam, ha a visszafordulás előtt lassítani, megállni, botlani kell, mit ér egy odavágott forte, ha senki sem kontrollálja a lecsengő hangot. Az igazi virtuozitás valami egészen más, arról ismerjük meg például, hogy az ember nem állapítja meg: zongorázni azért nagyon tud.

A g-moll balladában (op. 23) további pletnyovizmusokra figyeltem fel. Ekkor vált világossá ugyanis, hogy mitől nem melodikus ez a zongorázás. Az a fajta hajlékony, érzéki, rugalmasan pulzáló, rubatós dallamosság, ami Chopin melódiafantáziáját jellemzi, hiányzott ezen a hangversenyen. Oka egyszerű. Mindez – hajlékonyság, rugalmasság, rubatós játékmód – csak abban az esetben érvényesül, akkor válik delikát, feltűnő mozzanattá, ha ez egy szabályozott lüktetésű, előre jósolható pulzálású kísérlet előtérben és erőterében bontakozik ki, ha van mihez viszonyulnia. Pletnyov a teljes zenei szöveget szabadon kezelte, aminek az lett az eredménye, hogy nem énekelt a zongora. A szünet utáni Asz-dúr polonéz-fantáziában (op. 61) próbáltam a zene lényegét a lélek öntudatlan számolásával (Leibnitz mestert követve) azonosítani, de jó esetben csak hatig jutottam, és ez egy polonéz esetben kurta két ütem. A tempók ilyen önkényes hullámzotatása egyre inkább a virtuozitás hiányára, s nem a szuverén olvasat elsődlegeségére utalt. Némi felüldülést hoztak a noktürnök, igaz, ezek technikai értelemben Chopin egyszerűbb kompozíciói közé tartoznak. A koncertet záró két keringő mindent elárult, de a siker nem maradt el. Azt hiszem, ez is jelzi, hogy a zenei élmény megszületéséhez nincs szükség háttérismeretekre.

Pletnyov – kíséreljük meg az este pozitívumát megragadni – az f-moll fantázia szellemében a program valamennyi darabját a rögzülés előtti állapotban, még kialakulatlan, kísérleti stádiumában akarta megmutatni. Fogadjuk el, hogy e szellem-

ben tért el (nem elítélendő módon) a kottahűség valóban nehezen védhető doktrínájától. Bekukcskált az ajtóreszen, és a szalonban megpillantotta a magába feledkezett, zongoráján improvizáló Chopint, kigombolt ingben, házipapucsban, borostásan. Lehet, hogy ott és akkor azt hallotta volna, amit most eljátszott nekünk. De vajon Chopin e reálisnak gondolt „fényképet” vagy a lerögzített művein keresztül kirajzolódó „portrét” kívánta az utókorra hagyományozni?

Molnár Szabolcs

OLASZ MÓDRA

A Milánói Scala Filharmonikus Zenekara, karmester: Daniele Gatti

VERDI, PUCCINI, RESPIGHI ÉS CSAJKOVSKIJ MŰVEI

2006. június 12.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Bő két hónapja járt Budapesten az európai „koncerteirkusz” egyik jelentős porondmestere, Daniele Gatti. Akkor saját zenekara, a londoni Royal Philharmonic Orchestra élén adott feledhető hangversenyt a Budapesti Kongresszusi központban. Most földjéivel, a Milánói Scala Filharmonikus Zenekarával érkezett hozzánk, és nagy kedvvel, jó formában, élvezettel muzsikált. A hatás nem is maradt el.

A rutinos koncertlátogató tudja, hogy a nagy vakáció előtt, a híres zenekarok szokásos szezonzáró kirajzásakor könnyű és népszerű műsorokat állítanak össze, és nem lepődik meg, ha a művészi színvonal és a koncentráció már csak alapjáraton fut. Szerencsére nem ez történt június 12-én. A közönség-kedvenc kompozíciókat felvonultató hangversenyen teljes erőbedobással játszottak a milánói muzsikások. Hogy az olasz repertoárt, Verdi A végzet hatalma nyitányát, Puccini Intermezzóját a Manon Lescaut-ból és Respighi szimfonikus költeményét, a Róma kútjait varázslatos stílusossággal adják majd elő, arra számítani kellett. Miként arra is, hogy a beidegzett akcentusok manirossá, esetleg slamposzá válnak. De szerencsére ennek nyoma sem volt.

Nem vagyok híve a nemzetkarakterológiai leegyszerűsítésnek, de úgy tűnt, hogy az olaszok tényleg képesek úgy epekedni, örülni, gyűlölni, sóvárogni és pizzát kérni, hogy abba menten bele kell pusztulni. Ezzel a szeretnivaló túlzással formáltak meg a zenei frázisokat, pörgettek fel tempót, húztak meg minden fokozást. A megkoreografált tébolyt, érzelmi vihart Gatti minimális beavatkozással kontrollálta. Maradva a nemzetkarakterológia ösvényén, mindezt olyan eleganciával, olyan ellenállhatatlan és imponáló természetességgel, hogy egészen belefeledkeztünk a harsogó zenekar helyenként túlradó hangzuhatagába. Mert a dinamikai kontroll (megengedem: nem a legjobb, de

az egyik legizgalmasabb helyen, a színpad feletti oldalerkélyen ültem) nem egy pedáns északi zenekart idézett. Az összjáték tökéletessége viszont igen. A zenekar habitusát, a játék érzelmi hőfokát leginkább a szólók – mint például a Verdi-nyitányban a klarinétosé, az Intermezzóban a csellistáé vagy a második részben játszott Csajkovszkij-opus (5. szimfónia) lassútételében a kürtösé – jelezték. Különösen megragadó volt a római kutakat festő muzsika szingardagsága és összefogott koncepciójú vezénylése. A szünetben mindenki egy itáliai vakációról álmodozott.

A második részben meglepő megoldásokra is akadt példa, de úgy, hogy sem Gatti, sem a zenekar nem akart különösebben eredeti vagy meghökkenítő lenni. Nem kitaláltak valamit, hanem egyszerűen eljátszották Csajkovszkij sláger-szimfóniáját úgy, ahogy nekik jól esik. Hogy nem mindig azt hallottuk, amit megszoktunk (a magam részéről én ezért járok koncertekre), az lehet. De képtelenség volt nem hinni az első tételben tépelődöt, a másodikban szerelmesen epekedöt, a harmadikban táncba invitálót, a negyedikben duhajkodót alakító amorózónak. A negyedik tétel kódája pedig már tényleg akkora túlzás volt, hogy még Gatti is elnevette magát. De hát nem ezekért a túlzásokért szeretjük Puccinit vagy Fellinit? De igen.

Ráadásásként eljátszották Verdi Macbethjének nyitányát. Mit mondjak: boszorkányosan és őriítően.

Molnár Szabolcs

NEM MŰANYAG

Plastic Septet

2006. június 13., Gödör Klub

Alternatív jazz helyett inkább a hazai jazz fősodrának alternatívája a Plastic Septet. Brezovcsik Gábor és Váczi Dániel majd' 10 éves közös műhelymunkájának az eredménye a zenekar, amely professzionális hangszereléseket, feszes, szép, poétikus kompozíciókat és szárnyaló szólókat kínál.

A Plastic Septetről a hazai jazzélet amolyan bűvópatakjaként lehet beszélni. 1993-ban négy középiskolás diák, Brezovcsik Gábor, Szerető Dániel, Lukács Gábor és Halmos András alapított egy gimnáziumi zenekart, amely furcsa módon nem Nirvana és Guns n' Roses számokat nyesztelt a sulibulikon, hanem saját szerzeményeket adtak elő, amelyek lényegében már akkor is a kortárs jazz és a századelő klasszikus mestereinek stílusát igyekeztek felidézni. A zenekarvezető Brezovcsik – klasszikus zenei és jazz-gitártanulmányai révén – Egberto Gismonti, John McLaughlin és Igor Stravinsky életművével került szorosabb kapcsolatba. Kompozíción a mai napig is érezhető ezeknek a hatásoknak a meghökkenítő elegye. A bonyolult, poliritmikus ütemekben tekergető gitárdallam legtöbbször unisono szólal meg sza-

foxonnal, és a témák összetett váza az improvizáció alatt is megmarad, kemény feladat elé állítja a szólólistát. Az 1998-tól Plastic Ohara néven működő zenekar ezért is egészülhetett ki olyan erőteljes hangú, fiatal fúvósokkal, mint Vázsonyi János vagy később Váczi Dániel.

A legfrissebb felállás markáns fúvós szekciója (Váczi Dániel – szopráninószaxofon; Nagy Balázs – szoprán- és tenorszaxofon; Lukács Gábor – alt-saxofon; Ablonczy Keve – basszusklarinét, bariton-saxofon) valódi meglepetést okoz még azon keveseknek is, akik figyelemmel kísérik Brezovcsik zenekarait. Szépen és igényesen vezetett szólások hangzottak föl a Gödörben tartott koncerten, amelyek olykor úgy szótták át meg át egymást, mint a fűga tételei. Am töredezettségük, szaggatott jellegük jellegzetesen kortársá varázsolja őket. Váczi Dániel szerzeményei viszont megejtő líraisággal ellenpontozták a gitáros feszes, olykor feszült témáit. A szopráninószaxofonon fújó Váczi soundja nem csak különleges hangszere miatt egyedülálló. Hallgatója egy pillanat alatt felismeri a művész igényt a mély szellemi tartalmak kifejezésére. Am Váczi játéka nemcsak őszintén szemlélődő, hanem megejtően szép is – hangszerének szárnyaló hangja ritka esztétikai élményt kínál még akkor is, ha tudjuk, hogy sok igazán szép hangú szaxofonos van Magyarországon. A zenekar valamennyi tagja a legfiatalabb generációból való, am hangszereiken korukat meghazudtoló magabiztossággal játszanak. Így – a két zenekarvezető mellett – szép és értékes szólók hangzottak el Lukács Gábor alt-saxofonjából, aki több éves brüsszeli akadémiai tanulmányai után tért haza a közelmúltban – reméljük, többször látjuk-halljuk még, Nagy Péter és Mohay András tapasztalt ritmusszekciója biztos alapot kínál a ritmikailag bonyolult részeknél is. A Plastic Septet a magyar mainstream kissé mellőzött, mégis nagyon markáns és releváns ellenpontja.

H. Magyar Kornél

FEKETE, FEHÉR, VÖRÖS ÉS KÉK

RICHARD WAGNER: PARSIFAL

Rendező: Szemerédy Alexandra és Parditka Magdolna; karmester: Fischer Ádám

2006. június 10. és június 17.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Ezt az élményt az unokáinknak is mesélni fogjuk. Szinte bizonyos, hogy több mint ötven esztendője – Otto Klemperer magyarországi tevékenysége óta – nem volt a mostanihoz fogható Wagner-produkció Budapesten. A siker ezúttal Fischer Ádámnak köszönhető.

Fischer Ádám volt ugyanis, aki gondolt egy merészt: miért ne plántálhatná Budapestre Bayreuth szellemét – ha már Richter János óta ő a legsikeresebb magyar karmester a Zöld Dombon? Néhány éve megpróbálkozott vele, amikor A walkür első

Forrás: Magyar Rádió

felvonását hozta el nemzetközi csillagokkal a Ze-neakadémiára. Ám a tervbe vett sorozat második évére már nem jutott fedezet. Fischernek nem szegte kedvét az effajta kicsinyesség, sőt kibővítette terveit: évről évre júniusban rendezendő Wagne-r Napokat álmódott a Nemzeti Hangversenyte-rembe. S mivel idéntől amúgyis átvette Pierre Boulez-től a bayreuthi Parsifalt, kézenfekvőnek tűnt, hogy elsőként ez a mű szóljon meg Pesten. A megvalósult két este minden várakozást fölül-múlt. Arra feltehetően senki sem számított, hogy a „félíg szcenírozottnak” beharangozott előadás teljes értékű opera-produkciót eredményez. Mit teljes értékűt! Hiszen ez a darab minden tekintet-ben jobb, mint a jelenleg műsoron lévő bayreuthi! Schlingensief túlbonyolított, csúnya és riasztóan nagyképű rendezése helyett nálunk Szemerédy Alexandra és Parditka Magdolna jóvoltából világos, esztétikus és adekvát előadás született, és bizony még az énekesgárdát is szerencsésebb kézzel válo-gatták össze, mint a darab szülővárosában.

Ha az 1983-as Mikó András-féle rendezés a bayreuthi ősbemutató színpadképének volt az utóda, a mostani mintha „Új-Bayreuth” nyitányát, az 1951-es Wieland Wagner-féle koncepciót idé-zné. A koncerttermi körülmények hasonló szellemű színpadi felfogást eredményeztek: hatalmas terek, jelzesszerű díszletek, méltóságteljes mozgás, templomi áhítat. Az első szín a gyászé. Fekete le-pel, az énekesek is feketék estélyi ruhájukban. Parsifal megvilágosodásának kezdetén a színpad fele fehérre vált, már csak Klingsor birodalmát bur-kolja sötét. Megjelenik a csábítás vöröse. Előbb óvatosan: a viráglányok kezében vörös sál, majd dinamikusan; Kundry tetőtől talpig égő vörös. Vi-lágok harca dúl: átcsábítható-e Parsifal a sötétség oldalára és átcsábítható-e Kundry a tisztaságéra? A harmadik felvonás a megváltásé, s mire megtisztul a lélek, már minden hófehér. Fényekkel sok min-dent el lehet mondani: az orgona amúgyis gyö-nyörű háttér, s ha kék fényben fürdik, katedrális-sá alakul a hangversenyterem. Eszköz alig kell: egy gerely, egy hatyútoll – minden érthető. A Grál

kelyhét megformázza az énekes keze. Szép ez az előadás, de mit érne a tökéletes hangzás nagyszerű muzsikusok nélkül? Matti Salminen felülmúlhatatlan, bölcs Gurnemanz; Christian Franz szenvedé-lyes, küzdelmes Parsifal; Németh Judit bámulatosan sokoldalú Kundry, ha kell anya, vadóc szolgáló-lány vagy kurtizán, a hangja beragyogja a termet. És a többiek is kiválóak: Günter von Kannen (Klingsor), Tomasz Konieczny (Amfortas) és a viráglányok... Az igazi meglepetés azonban a zene-ka-r és a kórus. Fischer Ádám csodát művelt a színházi produkciókhoz nem szokott gárdákkal. „Ha Wagner hallhatta volna ezt az akusztikát, bi-zonyára nem próbálta volna meg a Festspielhaus kizárólagosságában megtartani a Parsifal előadási jogát” – mondta a karmester a bemutató után. Egy biztos: világszínvonalú előadás született a Művészetek Palotájában.

Rockenbauer Zoltán

A ROKOKÓ DICSERETE

Komlós Katalin fortepiano-estje
**J. CHR. BACH, RUTINI, MOZART
ÉS BEETHOVEN MŰVEI**

2006. június 21., Régi Zeneakadémia

Ha megkérdezzük egy zoológust arról, hogy melyik tökéletesebb teremtmény: egy százki-lós elefántbéli vagy egy tisztónás kifejlett ele-fántbika, valószínűleg lenéző pillantással súj-tana bennünket. Pedig ez a kérdés – mutatis mutandis – a Budapesti Régi Zene Fórum nyi-tőestjén is felmerült.

Ha ugyanis egy modern hangversenyzongora mellé állítanánk azt a hangszer-t, amelyen Komlós Katalin játszott június 21-én, Liszt Ferenc egykori lakásá-nak szomszédságában, a Régi Zeneakadémián, ha-sonló arányokkal szembesülnénk. Az előadómű-vész ebben az esetben azonban meg tudott győzni arról, hogy az elefántbéli igenis többre képes, va-gyis egy 18. századi minta után készült „fiatal zon-

gora” – hivatalos nevén: fortepiano – árnyaltabb kifejezési módokat rejt magában, mint egy nagy, fekete és félelmetes Steinway D-modell. Míg utó-bi hangereje párhuzamosan nőtt a koncerttermek befogadóképességével, s a belőle feltörő hangok decibel-értéke ma már egy zenekaréval vetekszik, addig a fortepiano emberléptékű hangszer maradt. Nos, eme törekeny instrumentum intim világába kalauzolta a hallgatóságot Komlós Katalin, aki a gyakorló és a tudós muzsikus ideális – sajnos, ná-lunk ritka – típusát képviseli. A fortepiano egyik első számú hazai szakértője ő, s mint ilyen, töké-letesen tájékozott a 18. századi billentyűs hang-szerek zeneirodalmában, kívülről-belülről ismeri azok stílusát. Nemcsak a leghíresebb komponisták állnak közel hozzá, hanem a kismesterek is, így azon kevesek közé tartozik, akit viszonyítási pon-tok is segítenek akkor, amikor azt mondja: „Mozart nagy zeneszerző”. Játékával, valamint körültekintő-en és jó ízléssel összeállított műsorával tulaj-donképpen ezt közvetítette. Mielőtt eljutottunk volna Mozartig, a merész a-moll rondóig vagy a Beethoven előlegező és kevéssé ismert c-moll fan-táziáig, Bach legkisebb fiának, Johann Christian-nak az egyik szonátáját hallhattuk. Majd követke-zett a napjainkban szintén nem túl népszerű – mondhatni: elfeledett – Giovanni Maria Rutini két, különlegesnek nevezhető szonátája, amelyeknek előadásába az utolsó tétel erejéig bekapcsolódott Halmos Eszter szoprán is. Ekkor fogalmazódott meg bennem az, ami tulajdonképpen a koncert alatt már korábban is ott motoszkált a fejemben: ilyen lehetett egykor a házimuzsika. Mert Komlós Katalin főlényes tudása a jelentéktelen melléüté-sek ellenére is kivételes oldottságot sugárzott. Nem erőpróbának lehettünk tanúi, ahol az előadó rátermettségét és természetfeletti képességeit iga-zolja, ahogyan az gyakran megesk napjainkban. Ha közhelyes is, de a zene állt a középpontban. A koncert Beethoven műveivel zárult, és ezekkel is tudott újat mondani, ugyanis a szigorúnak és ma-gasabb szférákba vágyónak ismert német zene-szerző (még) gondtalan világát tükrözték. A C-dúr rondóról és a Paisiello-témára írt vanációsorozatról ugyanazt el lehetett mondani, mint a hangverseny egészéről: a rokokó dicsérete. Még akkor is, ha egy elefántbéli írta őket.

Várkonyi Tamás

NÉGYEN EGY ELLEN

Stacey Kent a Jazzdivák sorozatban

2006. június 22.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A Művészetek Palotája Jazzdivák sorozatában június 22-én a New York-i születésű Stacey Kent próbált megfelelni a szeria címének. Az összehasonlító irodalmárból lett jazzénekesnő jobbára bizonyította is divaságát, az őt kísé-rő zenészek azonban gyengélkedtek.

A diva szó többekben telt, dúskeblű, kontykölteménybe rendezett hajú, büszkén vonuló hölgy képet idézi föl, ám hösnönkre mindezeknek épp az ellenkezője igaz. Viszont – s ez az, ami lényeges – elbűvölően énekel, úgy, mintha állandóan mosolyogna. Mintha azt akarná sugallni, hogy azért a vajaskenyér sokkal ritkábban esik a vajas felére, és ha el is hagyjuk a pénztárcánkat, egy becsületes megtaláló biztosan visszajuttatja azt nekünk. Csak optimistának kell lenni, ilyen egyszerű. Mint Kent énekmodja: nem vibratózik, nincsenek eltúlzott gesztusai, tisztán, egyenesen énekel. Természetessége magával ragadó, személyisége kedves, derűs, s bár a felszínen kislányos naivitást sugall, mélyen érző karaktere és némi élettapasztalat is megmutatkozik, például a Jardin d'hiver című számban.

De vajon miért nincs elég bölcsessége olyan zenekart toborozni maga mellé, amelynek tagjai legalább olyan jó zenészek és karakteres egyéniségek, mint ő maga? A brit Jim Tomlinson szaxofonossal kapcsolatban komplikált a helyzet, hiszen ő Kent férje, akinek részben köszönheti jazzbéli karrierjét. Mindketten tudományos pályájukat hagyták ott a jazzért, csak Kent közben túlnőtt férjén, akinek szaxofonjátéka kontúraltan, soundja sem túl tetszős és szóloji sem árulkodnak különösebb képzelőerőről. Tomlinson The Lyric című, természetesen feleségével közösen készített CD-jének anyagát – Hoagy Carmichael, Jobim, Luiz Bonfá, Cole Porter és mások örökzöldjeit – játszották a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben, s ez az album, címéhez méltóan, sok-sok lírai darabot sorakoztat fel. Lírát azonban csak Kent hangja közvetített: a többiek legfeljebb lassan és halkán játszottak, esetleg Tomlinson esett olykor a ló túlsó oldalára, amikor egy finoman szőtt balladán nem túl finoman keresztülszökött. Dave Newton zongorista keze alatt születtek szép dolgok, a Jardin d'hiver zongora-ének kettősében egy pillanatra létre is jött a varázslat, de amúgy csekély töltetű, arc nélküli játékát hallva jócskán maradt bennünk hiányérzet. A ritmusszekcióban Dave Chamberlain bőgős és Matt Skelton dobos teljesítette a kötelességét, de semmi többet nem nyújtottak. Chamberlain bőgőhangja több teltséget, melegséget, mélyebb tónust kívánt volna, ehhez a fajta zenéhez nem igazán illett fojtott kopogása. A koncert alatt végig úgy tűnt, hogy egy filigrán ifjú hölgy négy lekvárszerű férfit visz a hátán, akikhez nagy tisztelettel és szeretettel viszonyul, bár ezt játékuk és személyes jelenlétük alapján aligha érdemlik meg. Kent teljesítményén nem sokat rontott, hogy a vele egy körben elhelyezkedő társak nem olyan intenzitással töltik a patront a zenébe, mint kellene. Bár az unalomfelhők a koncert közepétől be-beborították a produkciót, a közönség jelentős hányada látszólag boldog volt pusztán attól, amit az énekesnőtől kapott. Mégis azt mondanám, hogy talán még volna a cappella koncert is több élvezetet adhatott volna, s ha belegondolok,

milyen muzsikuskok kísérik a világ jelenleg első számú diváját, Diana Krallt (Russell Malone, Anthony Wilson, Robert Hurst, Christian McBride, Peter Erskine, Jeff Hamilton stb.), csak sóhajtani tudok, és értelmetlen „mi lenne, ha...?” típusú kérdéseket föltenni.

Bércesi Barbara

FELNÖTT ESEMÉNY AZ AVAS-ALJÁN BARTÓK+VERISMO – MISKOLCI NEMZETKÖZI OPERAFESTIVÁL

2006. június 15–25., Miskolc

Manapság előszeretettel neveznek minden bográcsos főzőversenyt és agárfuttató paradét fesztiválnak. Kár. A fesztivál rang és tartalom, ünnepélyes elegancia és jövőbe tekintés. Miskolcon például a Bartók+... Nemzetközi Operafesztivál az elmúlt fél évtizedben valódi, magas színvonalú sorozattá nőtt.

Csattanós, de eleinte erőltetettnek tetsző szlogent találtak az alapító atyák (Hegyi Árpád Jutocsa, Kesselyák Gergely és Müller Péter Sziámi – soroljuk csak fel itt viharokat keltő nevüket, hiszen a tények tények maradnak): a zene várost épít. A sebhelyes vakolatú főutcai házak nem nagyon látszottak épülni, színvonalas szállást találni is nehéz volt. Ma szép pasztellszínekben pompáznak a klasszicista és eklektikus épületek, üde parkok és kellemes teraszok hívogatják az éhes kultúrabarátot, légkondicionált hotel is akad. Ez még nem a Kánaán, de a fejlődés látványos. Ha a recenzius megvádolatna, hogy csupán külsőségekkel foglalkozik, hadd szögezze le: egy jó program méltó keretet követel.

Az idei étlap roppant izgalmasnak bizonyult, noha a veristák Bartókhoz társítása első látásra-hallásra unalmas, jellegtelen „cuvée”-t ígért. Ám Bátor Tamás ügyvezető igazgatónak és csapatának sikerült olyan válogatást összehoznia, amely a kényes ízlésű inyenceknek is számos élményt adott. Igaza volt a direktornak, a komor zenedrámákkal jól megfértek a könnyedebb vagy inkább más hangulatú műsorok. Mert kérdés, hogy lehet-e Roby Lakatos hegedűvirtuóz és muzsikustársainak virtuóz jazzestjét a miskolci egyetem aulájában könnyűnek nevezni. Szerintem nem; ilyen szuverén és mégis hű Kodály-parafraízist aligha hallott még a nagyerdemű.

Jó lett volna végig élvezni a fesztivált, bebarangolni a távolabbi – aggteleki vagy edelényi – helyszíneket, nekünk néhány estényi időnk volt. De – cseppben a tenger – így is majdnem teljes képet kaptunk. A Szegedi Kortárs Balett az ismert és sikeres Mandarin-koreográfiát és a Táncszvit friss (lásd korábbi recenziókat) változatát hozta Miskolcra. Ezután Meláth Andrea és Palerdi András előadásában, a weimari Michael Schulz rendezésében játszották A kékszakállú herceg várát. A

rendező nem értette félre Bartók művét, de nem is értette meg egészen. Judit szerepében Meláth mégis megint magára talált: az övé a szólam és a figura. Régen jól hallható volt, ha Kesselyák Gergely irányított egy zenekart, élénk, feszes hangzást teremtett. Most a szimfonikusok meghökkenően érdektelenül játszottak, bizonyos hangszercsoportok (rézfúvósok) elhelyezésével pedig mintha büntetni akarta volna a karmester a publikumot. Jó volt találkozni Puccini munkatársa, Franco Alfano Feltámadás című operájával. A szcenírozott előadást a Szerb Nemzeti Színház együttese mutatta be. Rejtély, hogy egy olyan energikus szakember, mint Alfano, miért választott egy Tolsztoj-regényt témájául? A tisztas mesteremberre valló zenét jó színvonalon szólaltatta meg az újvidéki együttes. Giordano Fedorája sem tartozik a sűrűn játszott alkotások közé, pedig remek szereplehetőségeket kínál. Különösen olyan formátumos egyéniségeknek, mint Marton Éva és Giuseppe Giacomini. Ismét bebizonyosodott, hogy a művészi személyiség intenzitása többet ér mindenféle trükknél, egy koncertelőadás is adhat igazi, katarikus operai élményeket. A produkció hatalmas sikerében része volt Joseph Resigno karmesternek, aki feszes és pontos játékokat követelt a pesti Operaház zenekarától.

Albert Mária

CIPŐSDOBOZBA TUSZKOLT ORGONA

Olivier Latry orgonaestje

Km.: MÁV Szimfonikus Zenekar,

karmester: Kovács László

2006. június 28.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Fura szerzet az orgonista: a templomban van otthon, fent, a karzaton, ahol senki nem látja; ott játszik Isten dícsőségére. Néha azonban „letéved” egy koncertterembe, frakkba bújjik, leül a játszóasztalhoz – ekkor a reflektorfény csak rá vetül. Ez történt a Művészetek Palotájának I. Nemzetközi Orgonafesztiválján is, ahol recenzióink a párizsi Notre-Dame orgonistája, Olivier Latry koncertjét hallgatta meg.

A múzeumok és koncertteremek létrejötte után százötven-kétszáz évvel az orgonaművek esetében még mindig kissé szokatlan, hogy eredeti funkciójuktól elválasztva, önmaguk szépségéért szólalnak meg. Jóllehet, előadótól függően egy koncertterem is válhat szentélyé, egy hangverseny is alakulhat szertartássá, a felcsendülő hangok akár áhitatra is szólíthatnak. És ebből a szempontból az orgonista talán helyzeti előnyben van egy zongoristához képest, hiszen könnyebben emeli el a földről a hallgatót, akinek csak a szemét kell becsuknia ahhoz, hogy máshová képzelje magát, és vallási hovartartozástól függetlenül át-

gedje magát a zene felsőbb hatalmának. Kérdés persze: célja-e az orgonistának a 19. századi művészet-vallást hirdetni a koncertteremben?

A párizsi Notre-Dame negyvennégy éves orgonistája prózaibb elképzelésekkel jött Budapestre: a szórakoztató muzikus gúnyját öltötte fel, és a műsorra tűzött népszerű, könnyen fogyasztható művekkel esze ágában sem volt közös meditációra hívni hallgatóságát. Pedig az első féldőben elhangzott darabok magukban hordozzák azt az atmoszférát – a templomét –, amelyben megfogantak. Latry azonban mintha a végtelen tér szülőitett egy cipősdobozba próbálta volna beletuszkolni: a tágasság, a levegősség érzését, a figyelemfelhívó elidőzéseket hiányoltam leginkább sietős játékaiból. Mintha attól félt volna, hogy a közönség unatkozni kezd. Nem tudott teret teremteni – belül sem – Bach minden bizonnyal sokak által ismert korälöljátéka, a *Wachet auf, ruft uns die Stimme* alatt vagy a *g-moll fantázia és fuga* horrosztikus harmóniáival.

Azt reméltem, hogy templomi visszhang hiányában világos körvonalakkal szólalnak majd meg a darabok, fény derül minden egyes szólamra, amelyek ezáltal plasztikusan elkülönülnek egymástól, így a szerző által leírt minden egyes hang eljut a hallgatóhoz. Bár a huszonegy évesen, 1940-ben hős halált halt Jehan Alain két kompozíciója (*Fantazmagória*, illetve *Litánia*), valamint Durullé *Préludium* és *fugája* éppen az orgona impresszionista lehetőségeire épít, sajnálattal kellett megállapítanom, hogy a terem teljesen kinyitott zengőkamrái és a templomhoz képest száraz akusztikája ellenére több szakasz inkább hangmasszára hasonlított. Csalódást okozott az is, hogy Latry játékát többször a szabad megformálásnak álcázott ritmustalanság jellemezte.

Mindezek ellenére nem volt ez rossz koncert. A Művészetek Palotája új orgonája fantasztikus színre képes, és adottságait Latry úgy használta ki, hogy a 6815 sip, a több száz regiszter, valamint az öt manuál adta, szinte korlátlan lehetőségek nem csábították tékozlásra. Némely pillanatban a nézőteret megtöltö, majdnem kétezer fős közönség egy emberként figyelt a különleges színekben, effektusokban pompázó hangokra. Sajnos a második féldő hallgatását megnehezítette, hogy Kovács László és Latry nem állította be kellő odafigyeléssel a zenekar és az orgona közötti hangérő-egyensúlyt. A MÁV Szimfonikus Zenekar vonóskara így mintha némajátékkal kísérte volna Poulenc *Orgonaversenyét*, noha a rézfúvóknak köszönhetően az amerikai Samuel Barber *Toccata festiva* című (férc)művében mégiscsak hallott magáról az együttes. Úgy tűnt, a közös produkciónak jót tett volna még néhány próba, befejezésül azonban Olivier Latry két szóló-ráadásal gondoskodott arról, hogy ha nem is lélekben megtisztulva, de egy összességében kellemes koncert emlékével térjünk haza.

Várkonyi Tamás

LÉLEGZETELÁLLÍTÓ TIZENHATOK

The Sixteen Choir,

művészeti vezető: Harry Christophers

2006. július 3., Mátyás-templom

A brit The Sixteen Choir lélegzetelállító koncertet adott a Mátyás-templomban. Műsorukat egyetlen szerző, a spanyol Tomás Luis de Victoria (1540–1613) műveiből állították össze. Megtutunk valamit a spanyol késő reneszánsz (vagy már kora barokk?) korának emberéről, és ez egy félig-meddig protokolláris rendezvényen már-már váratlan. Vagy mégsem?

Bő fél évvel ezelőtt járt Budapesten a (tényleg) világhírű kórus, akkor az Európai Unió angol elnöksége adta az apropót, most a Lord Mayor látogatása. A hangversenyt a British Council és a Brit Nagykövetség szervezte. A nagykövet, John Nichols valóban szeretheti a kultúrát, hiszen beszédében gyakorlatilag a műsorközlésre szorítkozott. Bizonyára tisztában volt az előttünk álló műsor elementáris hatásával. Magyar politikai kollégái tanulhatnának tőle. A kétrészes koncert első felében hat motettát, a másodikban egy kései Victoria-remekművet, a bő félórás Requiemet hallhatta a közönség. Egy átlagos koncertlátogató ritkán találkozik ezekkel a mesterművekkel, és talán a szerzőről sincsenek ismeretei. Idézzük éppen ezért Szabolcsi Bence sorait a Rómában tanuló Victoriáról: „Palestrina tanácsára cseréli fel spanyol köntösét az olasszal. De mindez csak látszat; valójában mennyire nem olasz, mennyire nem olaszos, mennyire nem római ez a spanyol! Szinte csodálatos, hogy mily messze áll az asszimilációtól. A Victoria-himnuszok s főleg Victoria nagy öregkori Requiemje nem a hit olaszos harmóniáját tanítják, hanem sötétben izzó, lázas elragadtatást, mardosó melankóliát, az önkívület kitöréseit, a szenvedély fekete grandezzaját. Loyolai Ignác, Szent Teréz, Ribalta és Greco kortársa ez a művész; ő maga sem akarja soha, hogy összetéves-

szék Róma higgadtabb fiával.” Egészítsük ki ezeket a sorokat még két adalékkal. A korszak II. Fülöp uralkodásának időszaka, a Requiem pedig ugyanabban az évben (1605) készült, mint Cervantes (1547–1616) lovagregénye, a *Don Quijote*. Izgalmas időszak, izgalmas kultúra, a betetőzés és az illúziókkal való könyörtelen leszámolás ideje. De mindez aligha jutott volna eszünkbe egy iskolás, fantáziátlan előadás nyomán. Ám most nem erről volt szó, úgy tűnt, hogy Victoria zenéje minden ízében korszerű, minden gesztusa a korszak feszültségével terhes.

Harry Christophers messze túllépett a karnagyok szólameléletű tevékenységén, sőt a bonyolult, többnyire hatszólamú kompozíciók szerkezeti felépítését a tizennyolc fős kórus láthatólag saját hatáskörében megoldotta. Christophersnek így bőven maradt tere és energiája a kompozíciók dinamikai és érzelmi koordinálására, az érzéki elemek hangsúlyozására. Intései nyomán eseményekben rendkívül gazdag kompozíciókká váltak az első féldőben elhangzó motetták. A kórus felépítése idehaza szokatlannak tűnhet: tizenkét férfi és hat nő énekel az együttesben. A hölgyek az esetek többségében a két szoprán szólamot énekeltek, így a basszus és a tenor szólamok mellett az altot is a férfiakra osztották ki. Egy hatszólamú tételben a férfiak négy szólamot vittek, s a létszámból adódó hangzásarány tökéletesnek bizonyult. Christophersnek arra is volt gondolja, hogy a férfiak elhelyezésével minden egyes motettának megadja a maga jellegzetes és ideális térbeli elrendezését. A darabok között pillanatok alatt átrendeződött a felállás, a baloldali szoprán mellett álló férfialt – ha úgy adódott – átment a jobboldali tenorokhoz, a szűkebb fekvésben mozgó tenorok pedig távolabb kerültek egymástól. A kétkórusos Ave Regina caelorumban a kétszer négy szólamot szimmetrikusan helyezte el. Ez a fajta variálhatóság elképzelhetetlen lenne beintésre váró kórustagokkal. A különleges hangzáshoz (a kristályos tisztaság magától értődő...) hozzájárul az is, hogy valamennyi férfiszólamnak (a basszusnak is) egészen

Forrás: Coro Records

fényes és egészséges a legfelső regisztere. El Grecóra utalhatunk ismét: olyan, mintha az egész kórus néhány centiméterrel a föld fölött lebegne. Ezek után a Requiemet izzó romantikával szolgáltatta meg Christophers, a mű úgy emelkedett el újra és újra a gregorián intonációk talapzatáról, úgy tört át a liturgikus kereteken, hogy végig azt éreztük: itt nem valaminek a megtagadásáról, hanem egy félezer éves kultúra utolsó, nagy és természetes megnyilvánulásáról van szó. Jöjjön a Lord Mayor minden hónapban!

Molnár Szabolcs

EMLEKPRÓBA

MOZART: DON GIOVANNI

A Theater an der Wien vendégjátéka a Művészetek Palotájában

karmester: Bertrand de Billy

2006. július 26.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Többször bebizonyosodott: a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem kiválóan alkalmas operajátásra. A zenedrámái alkotások félig szcenírozott vagy koncertszerű előadásain életre keltek a művek. A néző a Theater an der Wien vendégjátéka előtt is ilyen élményre számíthatott. Hogy ebben a Don Giovanniban családnia kellett, és élményszerű produkció helyett egy laza emléképróba impresszióival távozott, arról legkevésbé a terem tehet.

Néhányan jártak a bécsi premieren – amely csak egy szűk héttel előzte meg a budapesti előadást – és elragadtattottan mesélték, hogy Keith Warner kissé ugyan véres, de koncepciózus rendezésében milyen remek, összefogott produkciót láttak. A július 26-i koncertszerű előadás után nehéz, de nem lehetetlen elképzelni ezt a nagyszerűséget. A feltetelezés azt a régi igazságot támasztja alá, hogy az opera ugyan zene, de még inkább színház, amely csak akkor funkcionál tökéletesen, ha a különböző elemek mind működésbe hozhatók, ha a színpadi történet és a zenei megvalósítás valamiféle egységben van.

A Roberto Devereux 2005. szeptemberi vagy a Les Paladins 2005. decemberi előadásán a hely lehetőségeit bölcsen és maximálisan kihasználták, emlékezetes sikerrel. Ám ez a Don Giovanni csupa kellemetlen esetlegességet és egyenetlenséget mutatott. Egyszerűen érthetetlen, hogy egy olyan rutinos karmester, mint Bertrand de Billy, hogy engedhette az áriákat követő tapsokkal teljesen szét-tördelni Mozart alkotását? A neves dirigens azt nyilatkozta, hogy ő nem járt a teremben, ám a mednzsere egy félig szcenírozott operaelőadáson igen, és azt tanácsolta, játsszon a bécsi rádiózenei kar az árokban. Csakhogy azon az előadásban jelzesszerű díszlet és nagy szereplőgárda mozgott.

Itt azonban egy Hammerklavier és egy csellista, valamint nyolc szék árválkodott a csupasz pódiumon. A néhány nappal korábbi rendezésnek semiféle kelleke nem segítette a szólistákat. Úgy tett szert tehát, mintha egy nyári szünet utáni emlékeztető próba szem- és fültanúi lennénk, amelyen a szereplők egy része markíroz, vagyis nem dolgozik teljes erőbedobással.

A zenekar árokbeli elhelyezése a szerény volumenű hanggal bíró énekeseket különösen nehéz helyzetbe hozta. A Zerlinát megszemélyesítő Adriane Queiroz például fizikai adottságával ellentétben igen karcsú orgánomot mondhat magának, Myrto Papatanasiu pedig Donna Annaként folyamatos fortéban igyekezett áténekelni a hangszereket. A kormányzó statikus figura, talán még a Theater an der Wienben is – Áttila Jun erőteljesen és sallangtalanul énekelt. A produkció sztárja kétségkívül a címszereplő, Gerald Finley volt, mellette a Leporellót alakító Hanno Müller-Brachmann számít ismert, nagy karmesterekkel dolgozó művészek. Kettejük párosa adott tájékoztatást arról, hogy a bécsi előadás valóban igazi zenés színházi produkció lehet, összjáték egy eredeti interpretáció érdekében. A Masettót játszó, magvas hangú Markus Butter csak a kevésbé tájékozott operabarátoknak szerzett meglepetést: a fiatal basszbariton Wagner- és Richard Strausszerepekkel járja Európát. A kitűnő Arnold Schoenberg kórus szerzett még szép pillanatokat, s ha akad valaki, aki az énekesek mozgását valamelyest koordinálja, talán a kórusnak is több jelenlétet biztosított volna, hiszen méltók rá.

Albert Mária

KONCERT ÖZÖNVÍZ UTÁN

Nemzeti Filharmonikus Zenekar,

Km.: Fejérvári Zoltán (zongora),

karmester: Kocsis Zoltán

2006. július 29.,

Martonvásár, Brunszvik-kastély parkja

Nem indult túl derűsen a szombat este: az özönvíz-szerű eső után kétszer terelték el a forgalmat a 7-es úton, másodszor teljes útzárral. Mindez azzal a sajnálatos következménnyel járt kritikuskunk számára, hogy nem tudta meghallgatni a Nemzeti Filharmonikusok idei második martonvásári Beethoven-estjének első számát.

Ha nem egy Kocsis Zoltán által vezényelt koncertről lett volna szó, valószínűleg Tárnok határában feladom és visszafordulok. De régen hallottam ezt a zenekart Beethovent játszani, és kíváncsi voltam a fiatal zongoraművészre, Fejérvári Zoltánra is, aki a G-dúr zongoraverseny szolisztaként mutatkozott be a közönség előtt. Mikor átcaplattam a kedves kis fahídon, hogy helyet keressek magamnak a szigeten felépített színpad kö-

rül (ami nem sikerült, mert a nagyszámú közönség az összes ülőhelyet elfoglalta), éppen az I. (C-dúr) szimfónia végén felzúdult taps fogadott, majd rögtön el is kezdődött a zongoraverseny.

Megálltam egy lámpaoszlop tövében, s figyeltem, hogy Fejérvári milyen magabiztosan közlekedik a billentyűzeten. Be kell vallanom azonban, hogy ennél erősebb impulzus nemigen ért: számomra nem derült ki, mekkora tehetség valójában ez a huszoneves muzsik. Ami a zenei élményt illeti, a koncert egészét tekintve is csalódnom kellett. Erről pedig nem a muzsikusok tehetek, hanem a környezet. A zenekar úgy szólt, mintha egy majdnem száz évvel ezelőtti, viaszhengere rögzített felvételt hallgatna az ember. Az árnyalatokat, egy-egy érdekes belső szólamot, a kifejező pianókat, egyszerűval mindazt, ami Kocsis interpretációit egyénivé teszi, a főként magasodott platánfák lombkoronája nyelte el. Nem volt meg az a csatorna, ami az egyes hangszerek hangját a hallgató fülébe, tudatába vezeti, a zene és a közönség közötti kapcsolat talán a távolság miatt sem volt olyan intenzív.

Ha azonban a kikapcsolódni vágyó turista fejével gondolkodtam, be kellett látnom: ennek a helynek varázsa van. A zongoraverseny alatt cseperésző eső, a mennydörgéseivel fenyegetően közelítő vihar néha a koncert folytatását veszélyeztette, de ez a levegőben vibráló feszültség különös intenzitást is adott egy-egy szakasznak. Feltűnt a közönség elszántsága: úgy látszott, szeretik annyira Beethovent, a Nemzeti Filharmonikusokat, a kastélypark kellemes miliójét, hogy ezek a viszontagságok nem képtették őket távozásra. Aztán, mintha Beethoven szellemes Nyolcadik szimfóniája megszelídítette volna a mogorva égi ellenpontot, az eső végleg el is állt. Ha a nűanszok nem is, de Kocsisnak a groteszk zenei humor iránti érzéke tökéletesen érvényesült például a harmadik tétel tenyeres-talpas tréfáiban. „A metronóm” fedőnevű második tétel pedig egészen érdekesen szólt ebben a gyors tempóban: az intellektuális fricskák és kacsintások a hepiend örömeivel ajándékozták meg a hallgatóságot – immár a kitisztult ég alatt.

Várkonyi Tamás

FÜLCSEMÉGE ELVITELRE

A Manhattan Transfer koncertje a Veszprémi Ünnepi Játékokon

2006. augusztus 5., Veszprém, Váruvvar

Rögtön két jó előjel: a Manhattan Transfer szabadtéren játszhatott Veszprémben; nem kellett az időjárás miatt fedett helyszínre költözni. A másik, hogy a koncert fellépői közül először Yaron Qershovski tojásfeje bukkant ki a kulisszák közül. A zongorista évtizedek óta a Manhattan „zeneigazgatója”; alázatos ötödik tagja ennek az intézménynek, jelenléte garancia a színvonalra.

Az 1972-ben megalakult, és nem sokkal később végleges alakzatot nyert, egyetlen tagcserével azóta is működő éneknegyest nyugodtan lehet intézménynek nevezni. Többször taroltak a Grammy-díjkiosztón, szinte mindig ízléssel egyensúlyoztak jazz és pop között, élő felvételeik bestsellerek, mindenkinek ismerős velük a Birdland vagy a Four Brothers. Az utóbbi – a Macskafogóból jól ismert itthon is – kipróbált szignálszámuk volt, ezért némi meglepetést kellett, hogy most a Doodlin' című Horace Silver örökzölddel nyitottak. Az utána következők (Shaker Song, Route 66, You Can Depend on Me, Candy, Java Jive) ugyancsak az első korszakra épültek, tehát több évtizedes repertoárdarabok, de minden felhangzó változatban volt valami újítás, legalább egy váratlan hangsúly, meglepő kiállítás, egy megnyújtott ritmus, új prozódiai hangsúly, egy hangszerelési ötlet, mely eltért a megszokottól.

Tim Hauser (basszus, az együttes vezetője) úgy emlékezett, hogy tavaly is felléptek Magyarországon, és nagyon jól érezték magukat. „Ideköltözünk, és Hungarián Transferré alakulunk” – szúrta közbe ironikusan-kedvesen Janis Siegel, bár tavaly valójában csak átutazóban jártak itt. Utoljára nyolc éve léptek Pesten fel. Most jelentősen csökkent a külsőségek és a mozgás szerepe a produkciójukban, de ez a veszprémi várudvaron, egy barokk palota kulisszája előtt nagyon is helyénvalónak tűnt. Passzolt az enyhén flitterezett, de mértékartó nadrágkosztüm, csak a világítás volt igen kezdetleges. Az én jegyem a színpad oldalával még egy sikban lévő székre, az utolsó sorba szolt, nekem kiváló hangosítás jutott.

Az első dörgő tapsot Siegel (alt) szordinós trombitát utánzó szólója hozta meg az A Tisket A Tisket című sztenderdben, melyet természetesen Ella Fitzgeraldnak ajánlottak. Az énekesek rajta kívül Jon Hendrickst, Dizzy Gillespie-t, Ray Charlest, a Count Basie zenekart és más jazz-legendákat kértek fel lemezeiken, maradandó újrafogalmazásokat létrehozva. Engem kevésbé győzött meg az utolsó előtti sorlemezük swing-konceptiója, talán az amerikai swingtánc-reneszánsz miatt erre volt szükség. De egy Benny Goodman-feldolgozásban Hauser Veszprémben megint megmutatta, hogy szöveg-artikulációban verhetetlen. Viszont saját első, készülő szólólemezének előjelei korántsem olyan jók, mint a koncertei voltak. Előzetesként a Heartstrings című számot mutatta be, Milt Jackson elfelejtett énekes lemezéről. Borítsa továbbra is a feledés jótékony leple ezt a kínos giccset. Annál inkább invenciózus volt Cheryl Bentyne szoprán a saját szólójában, mindent felvonultatva eszköztárából. Alan Paul (tenor) is hozta a tőle megszokott szintet saját produkciójában, bár ő a legkevésbé összetett személyiség négyük közül. R&B-s, musicales előadása kissé poros, de mindig ül. Később Siegel is sorra került „egyéni”: egy olyan Tea for Two-t produkált, kvázi-akusztikusan, amely után az összes jelenlévő jazzrajongó hangosan ujjongott.

A koncert igazi meglepetése az volt, hogy a húszéves Brasil című konceplemezükről többször is megszólaltattak számokat, például a Quietude-ot és a Soul Food to Go-t. Ez a Gilberto Gil és Djavan fémjelezte anyag ugyanis sokáig kitérőnek tűnt a pop, swing és bebop jegyében kanyargó pályájukon. A kollektív improvizáció és a kvartett effektben gazdag kísérlete az utóbbi számban igazi különlegességet jelentett. A finálét most is a Birdlandre, másik híres szignáljukra építették. A ráadások közül a Duke of Dubuque a cappella szólalt meg, kezdetén és a modulációban intonációs bizonytalanságokkal, de így is meggyőzően lezárta a koncertet.

A kérdés, hogy vajon csupa rutin, esetleg már unalmas vagy fáradt produkciót vásárolt-e Veszprém fő attrakciójaként a fesztivál szombat estéjére, egyértelmű nemmel válaszolható meg. Hiába érezhető ennyi év a lábukban, a hangjuk, a zenei tartalom, az előadásmód, az újításra való készség, a meggyőződés, és főleg a két női tag fejlődése (már mindkettő sikeres szólista), a muzikalitás és a stílusbeli változatosság magával ragadta az értő, fogékony közönséget. Veszprém Bobby McFerrin és mások után megint hozta a világszínvonalat.

Zipernouszky Kornél

TISZADOBÍ ÉRZELMES UTAZÁS

Kocsis Zoltán hangversenye

a tiszadobi Zongorafesztiválon

2006. augusztus 8., Tiszadob, Andrásy-kastély

Ez egy impresszionista beszámoló lesz. Semmi billentéstechnika, magasrendű értelmezés – a hely, az idő és a körülmények indokolják az „érzelmes utazást”. A Gramofon Zenekritikai Műhely recenzense Tiszadobon járt, ahol kilencedik alkalommal rendeztek Zongorafesztivált.

„Keressétek mindenképp a szellem javait – a többi vagy megtaláljátok vagy nem érzitek hiányát!” – ezt a gyönyörű Roger Bacon-idézetet választotta mottójául a Tiszadobi Zongorafesztivál, amikor kilenc évvel ezelőtt az első sorozatot meghirdette Hauser Adrienne – aki nem melleleg erről a gyönyörű vidékről indult és lett jelentős pianista –, a Zongora ünnepe Keleten címet adta fesztiváljának. A cím ma is használatos, mert valódi ünnep ez az augusztus eleji néhány nap.

Késő délután festők vásznára méltó fények ragyogtak be a Tisza holtágát, amelyben délelőtt még fürödtek azok, akik nemcsak a zárókoncertre futottak ide. Aztán nyári zápor sópört végig a kerten, Kocsis Zoltán még kirándulórúhában kémlelte az eget, majd magát és a lassan gyülekező publikumot megnyugtatóan kijelentette: már derül. Nem az ő vára, hanem az Andrásy-kastély. A távollétében halálra ítél gróf Andrásy Gyula miniszterelnök, hazatérve az emigrációból, ezt egy

Loire-menti kastély mintájára építtette. A most itt működő nevelőintézmény lányai jól megtanulták a ház történetét, és elmesélik az érdeklődőnek, kalauzolják a házban, megmutatják, melyik szobában született a vörös grófnő, Andrásy Katinka azaz Károlyi Mihályné. Mások kendőket ragadnak, mert az eső tényleg elállt, a nézőtér székeit kezdik szárítgatni. Ezalatt a történelmi falak közt vacsorázhat a vendég, akit itt odaadóan szeretnek. Lehet, hogy szűk és kevés a mosdó, az ilyesfajta hibák akkor nőnek bünné, ha rosszul bánnak az emberrel. De itt minden gesztus szíves, például olyan kellemes eleganciával navigálnak a parkolóba, mintha Párizsban tanulták volna.

Beesteledik, fények gyűlnak, a pódiumra jön Kocsis Zoltán. Mint a fesztivál kezdete óta, most is övé a záróest. Látni-hallani, hogy a közeli városokból, főként Nyíregyházáról érkezettek társadalmi presztízsnak tekintik, hogy jelen legyenek a koncertjén. Megszólal az első darab, Haydn e-moll szonátája, finoman és áttetszően, biedermeier törekenységgel. A mű hangvétele egyszerű, így a vacsoráidejüket töltő fecskecsáladók kedélyes lármája hozzásimul a darabhoz. Két Beethoven-szonáta következik, a kettőt egy évszázad választja el egymástól. Nem számtani tévedés, az E-dúr még az 1700-as évek végén, az e-moll pedig már a népek csatája után, 1814-ben komponálta a szerző. Az első játékos polifóniájához remekül csatlakozik a második élenksége – Kocsis semmit nem hangsúlyoz túl. Sajnos egyre többet kell törölgetnie a hangszeret, mert ahogy hül, úgy párásoodik a levegő. A szünet után két Chopin polonéz és mazurka hangzik el, majd a remekül fölépített programban – szinte magától értetődően – három Liszt-darab jön, záráskepp a két legendából a Paolai Szent Ferenc a hullámokon jár című. A közönség persze nem én be ennyivel. Kocsis az égi lámpásra, a teilihódra mutatva kedves szerzőjétől, Debussytól zongorázik, s a publikum egy emberként olvad el. Őm a második ráadásom után a billentyűkre hajtja a fedelet: a zongora ennyit birt – mondja. A többi jövőre.

Albert Mária

ÚJ PERSPEKTÍVÁK ZEMPLÉNBEN

MAKROKOZMOSZ – ÖSBEMUTATÓ

karmester: Hollerung Gábor, koreográfus: Zsuráfszky Zoltán

2006. augusztus 12., Sárospatak,

a Művelődés Háza (a Zempléni Fesztivál keretében)

Az idén tizenöt éves, a kamaszkort elhagyó Zempléni Fesztivál felnőtte érett, és mégis játékos, üde maradt. Az utókor majd újabb tizenöt év múlva hálás lehet mindazoknak, akik képesek (voltak) nagyobb távlatokban gondolkodni, lépésről lépésre, türelmesen változtatni. A fesztivál méltán kapott helyet Európa kulturális térképén.

Még csak az első napok teltek el az idei Zempléni Fesztiválból, ezért arra bízatom az olvasót, vegye az irányt Zemplén felé! Augusztus 26-ig ötletes és ugyanakkor különleges értéket képviselő programokból válogathat, persze nem könnyen, mert oly változatos a kínálat. A fesztivál centruma a történelmi város, Sárospatak. Mi az oda szervezett esti ősbemutatót választottuk augusztus 12-én, mint később olvasni fogják: jó okkal.

Izgalmas lett volna Tolcsván, a kastélyparkban meghallgatni a szombathelyi Union Rézfúvós Kvintettet vagy az osztrák Trio Jubalt Bodrogkeresztúron, avagy a tokaji Szakcsi Show-t. De nem mervén távol kerülni Pataktól, inkább Hercegrétra ruccantunk föl, ahol sváb ételeket kóstolhatott és sváb zenéket hallgathatott a publikum. Nyilván Mária Terézia telepítési politikájának öröksége, hogy a hegyek között néhány német nemzetiség lakta község található; most a hercegréti helyi hagyományörző csoport a soroksári német nemzetiségi táncgyűttest és muzsikusait fogadta nyári mulatságra.

Szépen felújított és új pincészetek tarkítják a hírneves zempléni borvidéket. A sárospataki Művelődés Házaba gyülekező közönség baráti gesztusként kóstolót kapott a hegy levéből. A pohárka illatos bor éppen igazolta a latabári szőlője egyik felét; kis mértékben gyógyszer. Mire elfogyott a bor mellé kínált pogácsa, kezdődött a produkció. Merész választás. No nem az, hogy a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar (a fesztivál rezidens együttese) eljátszza Bartók művét, a Zene híros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című darabot. Hanem hogy a zenére koreográfiát rendeltek. A koreográfia – Makrokozmosz címmel – elkészült, és ezen az estén volt először látható.

Elsőtétül a terem, majd a lassan derengő fényben szürkés-ezüstös massa hullámszik, két hatalmas és rugalmas szövet alatt előbb formátlan alakzatot vesznek föl a testek. Majd ahogyan a fúgaszerűen szerkesztett zene diktálja, spirális alakzatokba rendeződnek a táncosok, a keletkezés, a születés misztériuma bontakozik ki előttünk. Zsuráfszky Zoltán koreográfiája Hollerung Gábort igazolta, aki hitt abban, hogy Bartók hangjegyei diktálhatják a lépéseket, és mégis teremtő szabadsággal dolgozhat a koreográfus. A Makrokozmosz cím utal rá, itt a mindenségről van szó, mivel „hatalmas öszefoglaló és beteljesítő mű” – ahogyan Kroó György megállapította a Zenéről. A koreográfiai változat ehhez nem kevesebbel járul hozzá, mint hogy rávilágít arra a mély és termékeny kapcsolatra, ami a folklórta Bartókot a huszadik századi szuverén alkotóhoz fűzi.

Az ősbemutatón a Budapest Táncgyűttes művészei és a Dohnányi Zenekar muzsikusai odaadóan és maximális perfekcióval szolgálták Hollerung és Zsuráfszky elképzelését. A siker biztos jelének mondható, hogy az előadás után a közönség nem akart oszlani, a Művelődés Háza

előtti téren még hosszú pecekig csevegtek a látottakról ismerősök és idegenek. Itt várták meg, hogy egy más műfajjal, a Bartóktól sem idegen jazzmuzsikával szórakoztassa az éjszakai közönséget a Trio Bridge.

Albert Mária

EGYSZERŰ, AKUSZTIKUS, FELEMELŐ

Simple Acoustic Trio

2006. augusztus 13.

Hajógyári-sziget (a Sziget Fesztivál keretében)

A legtöbbben talán az ő koncertjüket várták a 2006-os Sziget Fesztivál jazzszínpadának fellépői közül, de mivel a Művészetek Palotája névadó szponzori megjelenésének köszönhetően idén minden eddiginél gazdagabb és nemzetközi nevekkal leginkább tüzdelt lehetett ez az augusztusi, együttlevős hét, nem is volt olyan könnyű választani annak, akinek legfeljebb egy napijegyre akadt kerete.

A francia La Campagne des musiques à ouïr vagy a Gadó Gábor French Quartet, a kanadai Tom Walsh triója, az amerikai Gary Willis a Loop Doctorsszal, Joe McPhee és Trio X-e, a Matthew Shipp–William Parker–Gerald Cleaver Trió, a részben német Ulli Gumpert Quartet vagy a görög erőt is felvonultató Amoebas, valamint a több tucat kitűnő magyar formáció produkciója is újabb és újabb okot szolgáltatott a jazzre vágyóknak, hogy nap mint nap átverekedjék magukat a K-hídon. Végig küzdötték magukat a zajos-poros mégis hívogató ösvényeken át sátrak mellett, lampionok alatt, hogy elérkezzenek az 1500 férőhelyes Múpa Jazzsátorba.

Ebben az évben közelebb került a jazzszínhely a Sziget epicentrumához, s ennek köszönhetően még többen kanyarodtak be tágas ajtaján. A késő esti koncerteken üldögélő nézősereg többször teljesen befedte a padlatot), de az új elrendezés miatt a környező színpadokról az áthallás is erőteljesebb és zavaróbb volt zenésznek és hallgatójának egyaránt. A Sziget már csak ilyen – nem ideális koncerthelyszín, még sincs hozzá fogható.

De hogy visszatérjünk az augusztus 13-án, vasárnap este 11 órakor kezdődött koncertre: izgalmas volt két év elteltével viszontlátni a Szigeten a három lengyel muzsikust, Marcin Wasilewski zongoristát, Sławomir Kurkiewicz bőgőst és Michał Miskiewicz dobost, akiket 2004-ben még Tomasz Stanko trombitás ritmusszekciójaként hallottuk. Akkor még Stanko játékára hegyezte a fülét a publikum, de nem mellékesen a kísérőitől is el voltak ragadtatva az egybegyűltek. Ahogy Manfred Eicher, ECM-vezér is lehetett, hiszen egy évvel később megjelentette az egyszerű Trio címet viselő albumukat. S hogy a – remélhetőleg nemsokára – következő lemezük után érdeklődő vevőnek több

esélye legyen az előadók nevét precízen meghatározni, Simple Acoustic Trióra keresztelték magukat. Így érkeztek a Szigetre is.

Ugyanaz a figyelem, alázat, szerénység és profizmus jellemezte játékukat most is, mint két éve. Nem tűnt úgy, hogy a sikertől és az ismertségtől elszálltak volna; mi, egybegyűltek viszont elszálltunk tőlük. Érdekes, mintha a repülés, a földtől való elrugaszkodás nemcsak egy kép, egy frázis lenne, amit a lengyel hármass muzsikájával kapcsolatban le lehet írni. Nem kell hosszú idő, hogy a swingen túli, sokszor pedig nem is definiált ritmikájú, rendkívüli érzelmi töltéssel bíró és elképesztően tág dinamikai szinteket megjáró zenéjüket hallgatva egyszer csak úgy érezzék az ember, hogy elkezd emelkedni. Debütáló ECM-lemezük borítóján is madarak szállnak V-alakzatban: pedig nem beszélünk össze a tervezővel.

Többen fejtegették már, mi a titka a Simple Acoustic Triónak, hogy az utóbbi években tapasztalható zongorástrió-dömping ellenére saját univerzumot sikerült alkotniuk. Van, aki szerint Miskiewicz a motor, mások egyértelműen a zeneszerzőként legaktívabb Wasilewskit „teszik felelőssé” az elért magasságokért. Akárhogy figyeltel a koncertjükon, három félelmetesen egyként működő fiatal muzsikust láttam, akik hihetetlenül virtuóznak, de ezt az erényüket teljes mértékben a kompozíciók kibontására, egy-egy történet dallamokban, egymásba indázó motívumokban való elmesélésére használják – egy-egy gondosan szerkesztett, nagy szabadságrobbanásra. Majd a koncert végén úgy hajolnak meg, mintha a világ legtermészetesebb dolgát tették volna: hát, hoztunk nektek egy kis szárnyuho-gást, ez minden.

Bércesi Barbara

EGY AMERIKAI ZEMPLÉNBEN

Kassai Filharmonikus Zenekar

Karmester: Járay István

BERNSTEIN, GERSHWIN, DVOŘÁK

MŰVEI

2006. augusztus 22.

Sárospatak, Református templom

(a Zempléni Fesztivál keretében)

A Zempléni Fesztiválon egy sárospataki, 1956-ban emigrált karmester népszerű művekből összeállított műsort vezényel szülővárosában, a szlovák határtól néhány kilométerre, a Kassai Filharmonikus Zenekar élén. Éppen abban a templomban, ahol majd' hetven éve megkristallították. Tetszetős az elgondolás. A megvalósítás már kevésbé.

Az izgalmas műsorszerkesztésnek köszönhetően érdekes, eddig soha nem tapasztalt párhuzam mutatkozott a koncerten elhangzott művek között. A Leonard Bernstein West Side Story című musi-

Forrás: Gramofon-archív

caljéből összeállított szimfonikus táncok, Gershwin Egy amerikai Párizsban című műve és Dvořák Új világ szimfóniája – azon kívül, hogy mindegyik nagyszerű zene – abban is hasonlított, hogy mindhárom amerikai dallamokból álló, laza füzér. A koncert műsora tehát ragyogóan kitalált ötletet tükrözött.

Ezen kívül azonban nem őrzök több kellemes benyomást erről a hangversenyről. Gyorsan ki is mondom: ilyen alacsony színvonalon muzsikáló zenekart még nem hallottam egy magára valamit is adó fesztiválon. Pedig a kassaiak okozhattak volna kellemes meglepetést is – magam is reméltem, hogy abban lesz részem –, hiszen hányszor találkozok az ember kitűnő együttesekkel, amelyekről azelőtt sosem hallott. Jóindulatom és bizakodásom az első szám alatt hamar elillant, ugyanis a Kassai Filharmonikusok előadásában a West Side Story részletei kínosan hamisan, rezes gikszerekben tobzódva szólaltak meg. Éppen abban a műben, amiben a rézfúvosoknak oly fontos szerep jut! A magukra maradt vonósok – a hegedűk, de főleg a csellisták – annyiféle hangon játszottak, ahány zenész ült a szólóban, a Dvořák-mű záróakkordja pedig úgy halt el a fúvosokon, mintha egy leállított elektromos orgona sípjából fogyott volna ki a szusz.

Igaz, hogy többször hallhatóvá váltak olyan szólamok is, amelyek korábban előttem rejtve maradtak, de ez inkább az előadás esetlegessége, koordinálatlansága miatt fordulhatott elő. Amit nem is egészen értek, hiszen Járny István precíz ütéstechnikával felvértezett muzsik. (Ez persze nem véletlen: hegedűsként Nagy-Britannia legjobb zenekaraiban játszott, világhírű karmesterek keze alatt, s a 20. század egyik legnagyobb dirigense, Sir Adrian Boult osztályában tanult.) A Pennsylvania állambeli Johnstown Egyetem zenei fakultásának tanára azonban „kívül maradt” a műveken, nem érezte a jazzy ritmusokat, nem „játszott rá” azokra – márpedig ezeknek a zenének a ritmika adja a savát-borsát. De Járny Istvának nem volt érdemi mondanivalója sem a művekről, s a zenei élmény szempontjából talán ez bizonyult végzetesnek. A koncert második részében elhangzott, megunhatatlan szimfónia – az első rész műveivel ellentétben – valószínűleg nem jelentett új feladatot a Kassai Filharmonikusoknak. Jóval magabiztosabban játszottak, és érdekes módon a második tétel elején a rezesek is gyönyörű tisztasággal szólaltatták meg misztikus akkordjaikat.

Remélem, másnap, Eperjesen már összeszedettebb produkciót hallhatott a közönség, és bizom abban is, hogy az általam családiás hangulatáért, nyitottságáért és sokszínűségéért kedvelt Zempléni Fesztivál műsorára a jövőben nem kerül olyan produkció, amelynek tervezésekor a külsődleges szempontok előrébb kerülnek a zeneieké.

Várkonyi Tamás

ÁLOM ÉS KIÁBRÁNDULT ÉBREDÉS

The English Baroque Soloists,
Km: Robert Levin (fortepiano),
Bernarda Fink (ének),
Kati Debretzeni (hegedű),
karmester: John Eliot Gardiner
MOZART-MŰVEK

2006. augusztus 23.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Az English Baroque Soloists koncertjének első részében a recenzens gyakran feltette magának a kérdést: mivel magyarázható, hogy napjaink egyik legnagyobb karmester-sztárja Sir John Eliot Gardiner? A második féldő Linzi szimfóniája aztán meghozta a választ.

A Mozart műveiből összeállított koncert a C-dúr zongoraversennyel (K. 503) kezdődött, Gardiner állandó partnere, Robert Levin szólójával. Az amerikai zongorista által bemutatott látványos show-elemek ellenére fantasztikus muzsikust ismerhetünk meg személyében: akkora lelke van, hogy szinte kicsordul szívéből a zene. Hangszerén, a fortepianón – ezen a felvilágosodás korabeli zongoraelődön – ezer színben mutatta meg a mű játékosságát, humorát, fényét, sötéttségét. Levin mintha a billentyűk mellől is kamarazenélt volna a zenekar muzsikusaival, a fuvolistával, a második hegedű szólammal, de a zene rezdülései iránti érzékenységéből is kiderült: nagyon érti Mozartot. Tavaly az ő kiegészítésével mutatták be a torzóban maradt c-moll misét, a budapesti koncerten pedig az ő rekonstrukciójában szólalt meg Mozart hegedűre, fortepianóra és zenekarra írt egyik verseny-mű-töredéke (K. 315f). Ebben a tételben mutatkozott be szólistaként is a világhírű zenekar magyar származású koncertmestere, Kati Debretzeni. Hegedűhangja nem annyira nemes, sokszor bizonytalanul intonál, a karakterek megformálásában, a vonókezelés és az artikuláció változatosságában azonban izéltöt adott zenekarának szinte végtelen gazdagságú játékkultúrájából. A művet két koncertánál (Ch'io mi scordi di te: Vado, ma dove?), amelyek világtól teljesen idegennek éreztem ezt az őszintétlen habitust. Összességében az első féldő alatt nem éreztem, hogy a világ egyik legjobb régizenei együttesét hallom; a hangzás korántsem volt annyira tiszta, plasztikus és elementáris erejű, mint ahogyan azt lemezeiken hallani. A második féldő viszont meggyőzött. Ekkor ugyanis a brit zenekar nem csupán egy-egy pillanat erejéig, hanem bő fél órán át tartotta a publikumot azon az élményszinten és hőfokon, amelyben a közönség hazai koncertteremben csak ritkán részesül.

Elképesztő az a profizmus, amivel Gardiner kivetelezi saját olvasatát. Rendkívül jól ismeri a darabot, s – ahogy mondani szokták – „átvilágítja a partitúrát”. Ha egy új motívum, ritmusképlet jelenik meg, azt rögtön felmutatja, játssza bár a máskor elhanyagolt trombita vagy az üstdob. Értelmezi a művet: ízekre szedi, mégis egyetlen organizmus marad, élő szervezet, amely a fülünk hallatára tökéletes egységben jelenik meg. Áttetszővé válik, és benne még a bonyolult polifónia is játszi könnyedséggel szólal meg. Bámulatra méltó az a kidolgozottság, ami a zenekar játékán minden egyes pillanatban érződött, a hangszínek, a vonásnemek, az artikuláció sokfélesége, egyszerűen mindaz, amit Kati Debretzeni játékában is megcsodálhattunk. Érdekes volt egy olyan művet hallani, amelyben az előadók az érzelmek tagadásával, profizmussal párosult hideg objektivitással és racionalitással hoztak létre valami olyat, ami végül – a finálé utolsó ütemeinek fokozásával – katarzishoz vezetett.

Bár az ünneplő közönség nem tágitott, mégsem esett jól a ráadás. Mint Herreweghe és együttese idén májusban, Gardinerék is eljátszották az utolsó tételt a közepétől a végéig. Ami végképp kiábrándított: mintha gombnyomásra indult volna el a zene a már egyszer megcsodált árnyalatokkal, gesztusokkal. Az álom véget ért.

Várkonyi Tamás

JAZZ A SZIKLÁK ALATT

A Christian McBride Band

2006. augusztus 25., Saalfelden, Ausztria
 (a Saalfeldeni Fesztivál keretében)

McBride-ot először a Philip Morris Generations Band tagjaként, Ray Brown partfogoltjaként láttam Budapesten: akkor már Benny Green triójában is feltűnt. Tizenöt év elteltével már nem ígértem, hanem abszolút világsztár lett, nagyobb annál, mint amit akkor sejteni lehetett, hiszen nagyböögösként nem áll annyira az ember reflektorfényben, mint például fúvos vagy énekes szólistaként.

Saalfeldenben, Salzburg tartomány eléggé elduogott, sziklás bércekkel körülvett, nem éppen izgalmas kisvárosában tavaly nem volt jazzfesztivál. 1975-ben indult hagyomány szakadt meg ezzel. Amikor még Saalfelden község volt, az istállóban, a szénakazlak között gyűltek össze a jazzrajongók. Újabban már épp a nyárvégi hétvégéről lett ismert a város, amely Bischofshofen-nel, Zell am See-vel, Kaprunnal kell megvívjon a látogatók figyelméért. Nincs mit csodálkozni rajta, hogy a helyi turisztikai egyesület hozta vissza a sírből az eredeti menedzsmen által csődbe vitt rendezvényt. Valamivel kommerszebb lett így a fesztivál a visszajárók szerint, de a város egy impozáns kongresszusi központtal gazdagodott, amit ötvenegy további héten is lehet hasznosítani. Augusztus végén pedig ez a jazz főhadiszállása, nemzetközi távlatban is. A sátras romantikát is sikerült átmenteni: a kongresszusi központ nagyszínpadának eseményeit a főtéri kivetőn ingyen, az elé felhúzott hatalmas sörstorból kényelmesen lehetett élvezni. Ezzel legalább megduplázták az átlagosan 1500 napijegyes néző számát.

A hagyomány folytatódott azzal is, hogy hazai előadó adta a hivatalos nyitókoncertet: a szárnykürtös Lorenz Raab új műsorának ősbemutatója Raab hangszeres képességeit csillogtatta, de szerzeményei és egzotikus hangszerekkel kikevert hangzása is érdekesnek hatott. Henry Threadgrill következett, az amerikai avantgárd legendás szaxofonos, de sajnos az öt vendégül látó zenekar, a kubai dobos Dafnis Prieto kvintettje nincs vele egy súlycsoportban – ártalmatlan, unalmas latin zenét játszanak. A jazz minimális ismérveit tudatosan figyelmen kívül hagyta a finn RinneRadio, ezúttal kvartett felállásban. Még chilloutnak is túl hűvös volt. A kongresszusi központ avatóján először Christian McBride tudott olyan hangulatot teremteni, a hatalmas késés ellenére igazán befűteni, amivel minden jazzrajongó elégedett lehet.

McBride-ot először a Philip Morris Generations Band tagjaként, Ray Brown pártfogoltjaként látam Pesten: akkor már Benny Green triójában is feltűnt. Tizenöt év elteltével már nem ígér, hanem abszolút világsztár lett, nagyobb annál, mint amit akkor sejtteni lehetett, hiszen nagyböngösként nem áll annyira az ember reflektorfényben, mint pl. fúvós vagy énekes szólistaként. Összes, zenekari tagként felvett lemezét bajos lenne felsorolni, saját együtteseivel most már hatodik sorlemelésnél tart, ezzel érkezett európai turnéja első állomására, Saalfeldenbe (www.jazzsaalfelden.at). Az új, tripla (!) anyag címe: Live at Tonic – ebben a New York-i klubban az utóbbi években sokan rögzítettek koncertlemez. A turnézenekar nemcsak a lemezen szereplővel azonos, hanem McBride évek óta összeszokott zenekarával is, és ezt már néhány hang után azonnal lehetett érzékelni. Szaxofonos, Ron Blake kicsit jellegtelen,

átlagos hangszínen jelentkezett be, de annyira erőteljes a játéka, hogy ezt hamar elfelejti az ember, és fuvolás is ügyes. Kettejük között pompás az összhang, és Geoffrey Keezerrel, a billentyűssel együtt könnyen váltakoztatják a tónusokat és a zenei stílusokat, messze maguk mögött hagyva a Brown-féle késleltetett, lépegetős bőgőjáték hangulatát. Hiába a látszólag hagyományos felállítás, tehát zongorás trió egy fúvóssal, a funky jegyében az elektronikus hangmodulációk dominálnak, bár nem felejtik, hogy elvégre bebop zenekar volnának.

Akkora a tűz a játékokban, hogy egy-két pontatlanságot csak az vesz észre, aki erre utazik. Terreon Gully dobosnak a bő egyórás szett vége felé engednek meg egy nagyobb parádét, bár négyezés volt a kedvéért korábban is. A Tonic zenéje hagyományos jazz, izgalmas mai ritmus- és hangzáselemekkel – biztosan nem véletlen, hogy koncertfelvétel. Közönség nélkül el sem tudom képzelni, pedig öntetszelgő bravúrok nincsenek, iszonyúan figyelnek egymásra mind. A négy fiatal muzsikussal együtt és külön-külön újra megmutatta, hogy mitől is van mind a mai napig akkora nimbusza az amerikai jazz legjobbainak. Érdemes volt csúcspontnak tenni őket egy újjászülető fesztivál első éjszakáján.

Zipernouszky Kornél

A MEGKERÜLHETETLEN DOMB

ARCUS TEMPORUM FESZTIVÁL

2006. augusztus 25–27., Pannonhalma

Augusztus utolsó hétvégéjén rendezték meg, immár harmadszor, a pannonhalmi Arcus Temporum (Időivek) fesztivált. Bár három év egy fesztivál történetében nagyon rövid idő, mégis bátran kijelenthetjük, hogy ami Pannonhalmán augusztus utolsó hétvégéjén évről évre megtörténik, az a mai magyar kulturális életben (a kultúrát tessék nagyon-nagyon tágra értelmezni!) példa nélküli.

Az ember megérkezik Pannonhalmára. Ott áll egy csodálatos, a pannon tájra oly jellemző, méreteit tekintve teljesen jelentéktelen domb (sőt: dombocska) előtt, amelyet megkerülni éppoly egyszerű lenne, mint átugrani. Ám valahogy ez a domb hívogat, csalogat a tetejére, s bár méretei nem ígérnek sportdiadalt, az ember mégis ellenállhatatlan vágyat érez, hogy engedjen a csalogatásnak. Nyilván ugyanez az érzés kerítette hatalmába több mint ezer éve a bencés apátság építőit és első lakóit is. A hegy jelzett, hogy itt a szellem szívesen időz. Előbb volt Pannonhalma az emberek lakta tér egyik szakrális pontja, s csak később kerültek rá a szentség egyértelmű közvetítő jegyei: az apátság, a bazilika, a kollégium, a Boldogasszony kápolna, az arborétum és a gyógyító fűvek kertje. S ha a szellem a művészet alakjában ölt

testet, akkor is otthonosan mozog ezen a tájon, és ezt az otthonosságot művész és műélvező – különösen, ha több napot tölt el Pannonhalmán – megérzi, majd hatása alá kerül.

A művészettel való találkozás sorsformáló erejével szinte lehetetlen szembesülni az erre kialakított helyeken, a koncerttermekben vagy a színházakban: Pannonhalma számomra az egyetlen hely, ahol ez az erő a maga természete szerint, szabadon végzi áldásos munkáját: sorsokat formál. Már a tavalyi zenei program (maradjunk ezúttal a fesztiválesemények legnagyobb részét kitevő rendezvényeknél) végighallgatása is egyedülálló élményt nyújtott, akkor a koncerteken Joseph Haydn és a végig jelenlévő Szofia Gubajdulina műveiből állt a műsor. A 18. század és a jelen közé épült a törekeny, de mégis biztonsággal végigjárható időív. Így volt ez idén is, ezúttal Mozart és a hazai közönség (ideértve a szakma jó részét és magamat is) számára gyakorlatilag ismeretlen olasz zeneszerző, Salvatore Sciarrino (1947) művészete közé feszült az időív. Sciarrino – ő is jelen volt a fesztiválon és bárki megszólíthatta – ismeretlensége, ha az életmű jelentőségéből indulunk ki, érthetetlen: a magyar kultúra története alapján viszont nagyon is érthető, hiszen mi, magyarok – ilyen-olyan okok miatt – évszázadokon át csak az európai kultúra szeletkéivel voltunk képesek kapcsolatba lépni.

Ezúttal hét különböző koncerten, Mozart-művek társaságában, tizenhat műve hangzott el, bizonyára valamennyi hazai bemutató volt: ez hatalmas szám, hiszen az elmúlt harminc évben tényleg egy kézen meg lehet számolni a hazai Sciarrino-bemutatókat. Nem túlzás tehát azt állítani, hogy a teltházakat vonzó koncertek közönsége bepillantást nyert az európai zenekultúra egyik ismeretlen zugába, úgy érezhette, hogy valami fontos mulasztást pótol és három napra fel szabadult a provinciálitás nyomasztó terhe alól. Utóbbi – itt, a végtelenül provinciálisnak tűnő fővárostól 130 kilométerre, a Dunántúl egyik szegletében – alaposan elgondolkodtatja a pesti polgárt. A koncertek zenei színvonala egy igen magas szint alá soha nem süllyedt, ezt garantálta az előadók személye, (fellowolásuk helyett álljon itt egy hasznos link: www.arcustemporum.hu), Sciarrino gyakran döbbenetesen nehéz műveit pedig olyan előadás is közvetítette, melyből maga Sciarrino is tanult. Nemcsak hitelesnek ható produkcióknak tapsolhattunk tehát, hanem néha revelatívnak is. S ami Mozartot illeti? Nos, a fesztivál utolsó koncertje (Boldogasszony kápolna, augusztus 27. délelőtt 11 óra) a Mozart-év egyik legnagyobb koncertélményévé vált. Ebben nyilván közrejátszott a lélek háromnapos tréningje is. Hiába, Pannonhalma, néhány röpke év alatt a magyar zenei élet megkerülhetetlen magaslátává vált.

Molnár Szabolcs

HELSINKIBE BESZÖKÖTT A JAZZVILÁG

FINNISH JAZZ WEEKEND

2006. szeptember 2–4., Helsinki

A nyolcvanas-kilencvenes években sokan láttuk a „királyi” televízió felvételeit a Pori Jazzfesztiválról, s a világsztárok mellett egy-egy alkalommal még remek finn előadók játékát is élvezhettük. Tudtuk, hogy létezik Martti „Edward” Vesala, Jukka Perko és Juhani Aaltonen, sőt azt is, milyen kitűnő muzikusok. De mintha az utóbbi időben kissé lemaradtunk volna a messzi északon élő nyelvrokonaink jazzéletének történéseiről. A Gramofon Zenekritikai Műhely recenziése Helsinkiben járt.

A skandináv jazz hihetetlenül erős, izgalmas produkciókat szállít a világ jazzpiacára. Ismerjük a svéd Esbjörn Svensson Triót (EST), Nils Petter Molværnt Norvégiából, a dán Chris Minh Dokyt (neve vietnami származását tükrözi) – hogy csak egyet-egyet említsünk a fiatalabb generáció képviselői közül. Hogy Európa és a nagyvilág jobban megismerhesse a finn jazz kurrens zenekarait, szeptember elején, Helsinkiben megrendezték a Finnish Jazz Weekend elnevezésű találkozót, amelyet az UMO Jazzfesztivállal (az UMO a finn új zenei egyesület) és a Europe Jazz Network szervezeteinek éves találkozásával egy időben hívtak össze. A Finnish Jazz Weekend a világ tizen-négy országából érkező 16 jazzszakíró, fesztiválszervezőt, lemezkiadó-tulajdonost láttak vendégül a Finn Zenei Információs Központ munkatársai, így lehetett jelen e cikk szerzője is az eseményen. A hallgató általános benyomása az lehet, hogy a kortárs finn jazzélet rendkívül változatos, a szabad improvizációtól a kamarazenei formákat előnyben részesítő produkciókig, az intenzív duójárástól a (nem kevésbé intenzív) big band jazzig a legkülönbözőbb utak kínálkoznak benne. S ami különösen fontos: sok előadó határozott törekvése, hogy közvetlenül vagy csak jelzésszerűen beépítse zenéjébe a finn népi kultúra egyes elemeit, például a harmonikát. Mivel 4 nap alatt 14 formáció adott koncertet – melyeknek egy hagyományos hangulatú jazzklub, az UMO Jazz House, egy hétszáz férőhelyes színházterem, a Savoy Theatre, illetve a sziklába vájt, lenyűgöző Tempelliaukio templom adott helyet –, önkényesen kell válogatnom közülük.

Az első fesztiválnap legélvezetesebb koncertje, sőt az eseménysorozat egyik (északi) fénypontja az Ilmilieki Quartet bemutatkozása volt. Verner Pohjola trombitás, Tuomo Prättälä zongorista, Antti Lötjönen bőgős és Olavi Louhivuori dobos játéka fiatal koruk ellenére rendkívül magabiztos hangszeres tudásról, arányérzékéről, érzelmi és intellektuális mélységek bejárására való képességről tanúszkodott. Pohjola trombita-hangszíne némileg Tomasz Stankóét idézi, de jó úton van afelé, hogy leginkább Pohjoláéra hasonlítson. Ő is és a ritmus-

szekció tagjai is szerepet vállalnak más formációkban, így például Louhivuorit az UMO Big Band fontos pilléréként hallhattuk újra egy rendhagyó koncerten: a zenekar a finn rockhős, Tuomari Nurmio dalszerző-énekes slágereit adta elő big bandre hangszerezve. Ez alkalommal az UMO zenekar nyitottságát, alkalmazkodókészségét tapasztalhattuk meg, de még izgalmasabb lett volna vegytisztább jazzközegben élvezni játéukat.

Antti Lötjönent is viszontláthattuk, igaz már nem farmerban, hanem öltönyben a Five Corners Quintet koncertjén, akik örömteli módon már Magyarországon is kisebbfajta rajongótáborral rendelkeznek, hiszen újrapolírozott hard bopjukra az A38 Hajó közönsége is táncolhatott idén februárban. Most megtudtam, hogy nevük arra a helsinki zenei epicentrumra utal, ahol 5 utca találkozásánál a 3 legjobb lemezbolt található. Mintha az 1990-es évek egyik legjobb GRP művészt hallanánk: ez az asszociáció ébredt bennem az egykori avantgárd szaxofonos, Eero Koivistoinen szepettjének fusion-muzsikája hallatán. Boszorkányos hangszerkezelés, gömbölyű szólók, feszes együttjáték: mindezen erények miatt nem görbült le a szájk (túl) jól ismert jazz-rock-minták hallatán – inkább ütöttük a ritmust a lábunkkal. A szervezők a fesztivál betetőzésének szánták az Iro Haarla Quintet koncertjét, melyre ennek megfelelően és egyedülként az említett sziklatemplomban került sor. A lenyűgöző akusztikájú és atmoszférájú térben valóban éteri élmény volt a legendás zongorista/hárfás hölgy és norvég különítménye, a szaxofonos Trygve Seim, a trombitás Mathias Eick és a dobos Jon Christensen, valamint honfitársa, Ulf Krokfors bőgős lebegő hangkölteményeinek befo-gadása.

Még sokáig visszacsengett a fülembé Haarla melankóliája, illetve a korábbi napok muzsikáinak legkülönbözőbb hangulatai, melyek egyszerre univerzálisak, hiszen egy mára globálissá vált nyelven, a jazz nyelvén jutnak kifejezésre, mégis van bennük valamiféle speciálisan finn karakter, egyfajta állandó belső izzás, amely mindig ott lappang a zenében – legyen a felszíne szilaj vagy éppen kisimult.

Bércesi Barbara

AZ OKVETETLENKEDŐ ÜNNEPRONTÓ

Az amszterdami Concertgebouw Zenekara a Budapesti Mahler Ünnepen

Karmester: Mariss Jansons

2006. szeptember 8.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A Mahler Ünnepre időzítve adott hangversenyt az amszterdami Concertgebouw Zenekara, Mariss Jansons vezényletével. Mindezek fényében értendő e recenzió címe; a világhírű holland együttes koncertjével kapcsolatban fanyalogni csak az ünnepontás terhével lehet.

Rendkívüli öröme adott okot, hogy a Budapesti Fesztiválenekar tavaly indított Mahler Ünnepek idei programja a léptékváltás jegyében zajlott le. A Mahler-rajongók már most tegyék szabaddá a jövő év szeptemberének első hétvégéjét, a harmadik Mahler Ünnepre már most érdemes készülni. Egy évvel ezelőtt a hazai Mahler-kultusz felélenkítése érdekében kezdeményezett koncertsorozat művészeti vezetője, Fischer Iván több célt is megfogalmazott. Mahler zenéjének magas színvonalú interpretálása mellett az elképzelések szerint fontos szerephez jut a kortárs zene és Mahler kapcsolatának sokoldalú körbejárása, a hazai Mahler-kutatás megélénkítése, valamint Mahler személyiségének életművének ismeretterjesztő bemutatása. Éppen ezért tavaly egy magyar zeneszerzőt (Tihanyi László), idén pedig már ötöt (Orbán György, Vajda János, Láng István, Gyöngyösi Levente, Kádár Mátys) kért fel, hogy kifejezetten az Ünnepre számára komponáljanak új darabot. Tekintettel Mahler Budapesten eltöltött opera-karmesteri éveire, Mahler és a magyar szellemi élet viszonyát tárgyaló szimpóziumot tartottak. A Művészetek Palotájának előterében kiállítás rendeztek, és a tavalyi fesztiválhoz hasonlóan idén is megjelentettek egy programfüzetnél jóval tartalmasabb, igényesen kivitelezett, kétnyelvű Mahler-könyvet, amit – nem lebecsülendő – a tavalyival azonos áron lehetett megvásárolni. A program egy hidegglős szellemidézéssel is bővült: egy rekonstruált gépzongora Mahler játékát reprodukálva szóltatta meg az 5. szimfónia nyitótételét, valamint a 4. szimfónia fináléját. Az Ünnepre időzítve adott hangversenyt az amszterdami Concertgebouw Zenekara. Mariss Jansons vezényletével. Mindezek fényében értendő e recenzió címe; a világhírű holland együttes koncertjével kapcsolatban fanyalogni csak az ünnepontás terhével lehet.

A fanyalgót menti, hogy az amszterdami zenekar évszázados Mahler-tradíció letétéményese. Nemcsak azért, mert Mahler többször is vezényelte műveit e zenekar élén, hanem azért is, mert éppen ez az együttes volt az (Willem Mengelbergnek köszönhetően), mely egyedülálló módon még Mahler életében valóságos Mahler-kultuszt teremtett Hollandiában. Olyan időkben, amikor a világ koncerttermeiben jobbára értetlenkedve fogadták a zeneszerző műveit. S mindezekon túl, ezt az együttest ma a világ legjobbjai között tartjuk számon, egyezőval nagy elvárással tekintetmet a koncert elé. A hangverseny Beethoven Egmont-nyitányával kezdődött, s a zenekari hangzás a várakozásnak megfelelően eszményi volt. A csellók erőteljes gesztusai, a teljes vonóskar kimunkált, sűrű tónusa, majd a fúvós-színek, mind-mind csodálatot keltek. Bizonyára Mariss Jansons már megszokta „hangszerének” rendkívüli kvalitásait – úgy tűnt, hogy nem akar minden lehetőséget a fülünk előtt kipróbálni, alapjáraton működtette együttesét. Néha hosszú másodpercekig leeresztett karral hagyta, hogy „guruljon” a gépezet. Ennek az lett a következménye, hogy az Egmont-nyitányban furcsa, de legalábbis

vitatható tagolással és tempóváltásokkal találkozunk. Az kétségtelen, hogy a következő műsorszám – Hans Werner Henze *Sebestyén álma* című nagyzenekari darabja – olyan perfekt előadásban részeseült, ami feljogosítja a kritikust, hogy magáról a darabról is véleményt alkosson. A nyolcvanéves német szótárzeneszerző nagyvonalú, színes, professzionális darabot alkotott, bizonyos, hogy nem az örökkévalóság számára. Kisebb célt tűzött maga elé: ez a mű nem készíti az átlagos koncertlátogatót arra, hogy zenehallgatási szokásait felülbírálja. A főfogás, a Mahler-ünnephez szorosan kapcsolódó darab az egykori pesti operaházi zeneigazgató Első szimfóniája volt, melyet 1889-ben a budapesti közönség hallhatott először a világon. Az előadás tökéletes volt, de sem karakteresnek, sem izgalmasnak, sem megrendítőnek nem nevezném. Úgy tűnt, hogy Mariss Jansons – aki számomra a bécsi újévi koncerten is csalódást keltett – nem tudta saját képére formálni a „Titán” szimfóniát. Lehet, hogy neki volt igaza. Nem akart szembesülni önmagával, és részben emiatt minket sem szembesített tulajdonképpen semmivel.

Molnár Szabolcs

GONDOLATOK A RÉGIEKTŐL

Dresch Mihály és barátainak koncertje

2006. szeptember 10., MU Színház

Születésnap, évforduló vagy más jeles alkalom ezúttal nem indokolta, hogy Dresch Mihály mérföldkő jelentőségű koncertet adjon olyan muzsikustársaival, akikkel az elmúlt két évtizedben együtt játszott. A MU Színházban rendezett „Élő nád koncert” ennek ellenére remélhetőleg úgy kerül be a Dresch-életrajzba, mint vissza-visszatérő esemény.

A MU Színházban a 2006-os, második Újbuda Jazzfesztivál megkoronázására gyűltek össze Dresch Mihály és barátai. Ahogy a nézőtéri megnyilvánulásokból, reakciókból kiderült, barátai a rivalda mindkét oldalán szép számmal akadnak – valódiak és virtuálisak. Aki személyesen nem ismeri Misit, az is valahol barátjának érezheti, hiszen ő mindig őszintén, a lelke mélyéről fúj: ahogy egy barátal beszél az ember. Különleges volt ez a koncert már az első pillanattól kezdve, hiszen maga a főszereplő – aki, mint tudható, nem a szavak embere – mutatta be a színpadra lépő formációk tagjait, rövid történeteket fűzve megismerkedésük körülményeihez, egy-egy személyes élmény, motívum felvillantásával. Még egykori muzsikusi szakításairól is nyíltan szólt. A legkorábbi szakítása Grencsó Istvánnal történt, akivel most, tizenválassz év után először muzsikált újra együtt. Bizony volt valami torokszorító abban, ahogy a két fúvóshangszer, Benkő Róbert bőgője és Gerőly Tamás dobjai, csengettyűi ismét megszólaltak. A gyönyörű, baladisztikus bevezető után szinte ugyanazzal az

elsőprő erővel perdítették egy menyegző színhegyre a hallgatót, mint régen. Aki nem hallja Dresch mai zenéjében azt a szabadságfokot, szenvedélyt, szárnyalást, amelyet a nyolcvanas-kilencvenes években hallani vélt, az most megbizonyosodhatott felőle, hogy ő lényegében mit sem változott. Grencsó játéka is éppoly megrendítő és lehangoló, mint közös kvartettjük létezésekor – meg ma is, amikor az iróniát és az idézőjeles viszonyulást félretesz. A Jókivánság című darabban, egy puha sziklagörgeteg-szerű bőgőszóval, szépséges szaxofonszóval és egy lebegő csengettyűhanggal búcsúztak a régi Dresch Quartet tagjai.

Csik János hegedős, Kunos Tamás brácsás és Bartók József bőgős ezután kárpát-medencei népzenei szólamot adott meg a szopránszaxofonon és furulyán játszó Dresch-sel, aki mielőtt színpadra invitálta volna őket, önnön népzenei kvalitásainak hiányosságát igyekezett bizonygatni. Ha arról nem is sikerült a hallgatóságot meggyőznie, tény, hogy kollégái környék, izes játéka egészen elvarázsolt bennünket. Borzongató volt az egykor a Dresch-Grencsó-Benkő hármas előadásában lemezre vett doinát most a három kiváló vonós kíséretével, szinte transzba ejtő módon hallani. Nem volt jellemző Dresch zenekaraire a dob nélküli felállítás, a következő alkalmi kvartett mégis „csak” Balogh Kálmán cimbalmosból. Kovács Ferenc hegedős-trombitásból és Szandai Mátyás bőgősből állt, akik valamivel meditatívabb hangulatot festettek, mint egy dobbal kiegészült formáció. A büfébe való elvonulás előtt még egy időre ábrándozásra készítették a közönséget: mi lenne, ha ez is egy létező zenekar volna. A szünet után elérkeztünk a jelenhez: a hangszerén a szó legteljesebb értelmében játszó Lukács Miklós ült a cimbalomhoz. Szandai Mátyás ismét kézbe vette kistestűt, de annál teltebb hangú bőgőjét, az ő-Dresch Quartet tagnak. Baló Istvánnak pedig izzott a kezében a verő (bár játéka halkult az utóbbi években, a benne lévő jófajta feszültség továbbra is tüzezi a zenét). Hosszúra nyúlt az este, a jelenkori Dresch Quartet koncertje önmagában is teljes értékű volt, hiszen elhangzott az Élő nád című lemez több darabja és egy – gyanitom – új szerzemény is: mindez együtt jelentős lelki és szellemi út-ravalót adott az éjfélig kitaró közönségnek.

Bécsi Barbara

SPECIALISTÁK A PÓDIUMON

A Bécsi Staatsoper vendégjátéka

a Művészetek Palotájában

karmester: Ulf Schirmer

MOZART: FIGARO HÁZASSÁGA

2006., szeptember 16.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Több mint másfél évtizede, 1989-ben vendégszerepelt utoljára a Bécsi Állami Operaház együttese Budapesten. Akkor Richard Strauss operáját, A rózsalovagot adták elő, idén a

Mozart-év egyik fontos magyar eseményeként a Figaro házasságát hozták el a Művészetek Palotájába. A Mozart- és Strauss-oeuvre évtizedek óta a Staatsoper repertoárjának tartóoszlopa, az együttes pedig a bécsi hagyomány specialista. Élményekben gazdag estet vártunk, és nem csalódtunk.

A nagytentélyű direktor, Ioan Holender szívesebben jött volna valami kevésbé cselekményes darabban, mint a Figaro házassága, mégsem kellett sokat kapacitálni, hogy a 2006-os felújítást prezentálja a magyar közönségnek, persze koncertszerűen. Sőt, vállalt koncertszerűen. Mellőztek minden hókuszpókuszt, fölülítették a zenekart a pódiumra, hátul dobogóra vezényelték a kórust, elől kényelmes sávot hagytak az énekeseknek. A Figaro házassága nem kíván nagy apparátust, így Mozart-korabeli létszámú zenekar játszott Ulf Schirmer irányításával, aki a csembaló mellől vezényelte a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem pódiumán a produkciót, fergetes jókedvvel. Schirmer kitűnő dirigens. Engedtessek meg itt összehasonlítani az előző bécsi vendégprodukció (Theater an der Wien) karmesterével Bertrand de Billyvel, aki a Don Giovannit meglehetősen fáslultan vezényelte, s hagyta szétesni a szerző által zseniálisan fölépített szerkezetet. Nos, Schirmer néha engedett a közbetapsoló publikumnak, de a művet pazarul egyben tartotta. Igaz, volt is kikötés: az énekesek, ha egy szceniorozott előadásban a kulisszán kívülre kerültek volna, most csak lazán félreálltak. Ha azonban a muzsika premier plámba helyezte őket, teljes intenzitással léptek előtérbe. Tanulság: díszletben vagy anélkül is a hangszépségen, a zenei pontosságon túl a személyiség ereje adja a zenés színház savát-borsát, a többi járulékos elem. A sugárzás persze nem egyforma erejű. Ricarda Merbeth tartózkodó, majdnem ideg grófnét formált. A neves szoprán Mahler 8. szimfóniájának szólistájaként már járt a palotában; Mahler, Strauss inkább az ő világa, ebből a grófnéből hiányzott a hajdan volt Rosina föl-föltörő természetes erotizmusa. Susannát Alexandra Reinprecht énekelte: ideális és eleven figurát teremtett, gyanitom: a szerző kedvelte volna. És elnyerte volna tetszését a Figarót megszemélyesítő Wolfgang Bankl is. Lent és fent egyaránt erőteljes, magvas hang, amely jó technikával és könnyedén szól – tulajdonosa így bátran koncentrállhat a jellemformálásra. Almaviva gróf szerepében a bécsi Operaház egyik sokat foglalkoztatott és sokoldalú művésze, Adrian Eröd mutatkozott be, és a korábbi favorit, Ferruccio Furlanetto méltó utódjának (sőt talán versenytársának) bizonyult. Mivel Cherubino „nemtelen” kamasz, nem zavart, hogy Sophie Marilley orgánusának minősége nehezen ítéhető meg. A Bécsi Állami Operaház zenekarának tagjai ezen az estén két szolgálatot láttak el, otthonukban Donizetti operája, a Roberto Devereux volt műsoron, így a vendégjátékon a színpadi együttes egészítette ki a létszámot. Ősz van, ám a palotában tombolt a tavasz.

Albert Mária

NAGY AJÁNDÉKOK ÉS PETHÜDT PUFFANÁSOK

MOL JAZZFESZTIVÁL BUDAPEST

2006. szeptember 13–17., Művészetek Palotája és Közraktár Sátor

A negyedszer megrendezett MOL Jazzfesztivállal kapcsolatban bizton le lehet szögezni, hogy országos szinten a legrangosabbak között van. A fesztivál nagyvonalú kivitelezése a nemzetközi hírű muzikusokat is kötelezi. Ezt azonban néhány művész alaposan figyelmen kívül hagyta.

Egy összefoglaló igényű, tematikus jazzfesztivál kiváló alkalmat kínál a művészek számára, hogy tudásuk legjavát, műhelymunkájuk eredményeit, vagyis kidolgozott és professzionális produkciót mutassanak be a közönségnek. A szervezők ráadásul a kihívásoktól sem mentes költségvetési viszonyok ellenére is vállalható színvonalú műsort állítottak össze. Michel Portal vagy Tomasz Stanko például az európai jazz autonóm hangvételét meghatározó művészek közé tartozik. Stanko életművének korszakait ismerve, klasszikusan leosztott stílusát élőben hallgatva megkockázatom: itthoni koncertje legalább akkora esemény, mint a korábbi fesztiválok tengerentúli sztárjainak fellépése. A nyugat-európai jazz fontos helyszíneivel, a francia, belga és holland művészekkel való kapcsolattartás immár több éve kitaposott ösvényen zajlik, és néhány magyar művész személyén keresztül egyre szorosabbá válik. Mindez természetesen nagyon jó, ha a magyar jazznek az európai kulturális életbe való integrálódására gondolunk. A termékeny együttműködésre kínált emlékezetes példát az Alban Darce vezetett Trumpet Project, amelyből a gitáros Gadón kívül Laurent Blondiau és Eric Vloeimans trombitán, Sébastien Boisseau bőgőn már visszatérő vendége Magyarországnak. Hasonlóan ihletett koncertet adott a Szakcsi Trió kíséretében a brit trombitás Gerard Presencer – közös hangra találtak a szving és a bop-irányzatok mentén. A kanadai Tom Walsh kísérletező kedvű, de ugyanakkor átgondolt és összefogott harsonakoncertjét pedig Szandai Mátyas bőgőjének és Balázs Elemér dobjainak ritmusszekciója, pedánsan kiegyensúlyozott és koncentrált játéka tette teljessé. Mindazonáltal az idei fesztivál a nagy meglepetések jegyében zajlott – akadtak szép számmal, a kellemestől egész a hideg zuhanyig. A portugál Maria João zenekara döbbenetesen markáns felütést biztosított a fesztiválnak. A széles hangterjedelmű João az arányok nagymestere, aki indításként lassú balladával jelent meg a színpadon, amelynek extravagáns artikulálása, meghökkenítő szövege egy pillanat alatt elvarázsolta a közönséget. A folytatás egyszerre játékos, felszabadult, virtuóz és tudatos, ám a rőfögések-bőfögések, hangicsálások és gurgulázások közepette is biztosan tudták a zenészek, hogy melyik pillanatban

Maria João

kekké visszatérniük a színpadok mögött hangszereikhez. A fesztivál másik énekesnője hasonlóan üdítő, új élményt szerzett hallgatóinak. Esperanza Spalding bőgős és énekes tudása együtt és külön is érdemes lenne a méltatásra. A magabiztos önkisérését csupán az alapja volt a művésznő teljesítményének. Ám amikor a bőgő és az ének szorosabb, ellenpontozott kapcsolatba került egymással, megindult a kezelhetetlen borzongás. Esperanza tökéletes sztárjelölt: fiatal művésznő nagy tehetséggel, bájos megjelenéssel, visszafogott zongorás-dobos ritmusszekcióival, hallgatható zenével. Sajnos az ajándékok mellett a savanyú produkciókból is kapott a közönség. A Wallace Roney Bandet a nyitó napon a groove-ok és a bop-tempók ösztönös követésén túl kevés más dolog inspirálta. Karcos és autentikus afro-amerikai jazz szólalt meg, ez önmagában nagy élmény, ám alapvetően felkészületlenséget és szerény végiggondoltságot tükrözött a zenekar koncertje. Később Fekete-Kovács Kornél zenekarával, a Modern Art Orchestrával Roney tisztességesen lejátszotta szólamait, improvizációja hanyag ugyan volt, de elegáns aligha. Miroslav Vitous nemcsak saját maga miatt vártam, hanem mert kíváncsi voltam, mit csinál Dés Lászlóval közösen a színpadon. De sokszor a nagy várakozásokból lesznek a petyhüdt puffanások. Vitous a Weather Reportban teljesítette ki pályáját – a zenei invenciók egész tárházának örökösét várhattuk a színpadra. Ám zenélés, zenekarvezetés helyett csupán félkész kísérleteit tárta a közönség elé, a közreműködő zenészek pedig sokszor tanácstalanul váltak közösséget a torzó produkció előadásában. Eleve hitelét veszteti a jazzben, ha egy teljes kidolgozott szólam gépből hangzik fel. Így volt ez a billentyűvel – billentyűs nélkül –, amiért a bőgős előtt elhelyezett laptop volt a felelős. Kifejezetten szerencsétlenül alakult ugyanennek az estének a folytatása. Robin Eubanks harsonás képességeiről könnyű meggyőződni annak, aki hallotta már Dave Holland lemezeit. Eubanks magyar zenészekkel közös koncertje előtt szólóval kívánta elkápráztatni

közönségét, ám az eredményt nem túlzás botrányosnak értékelni. Virtuóz harsonaszóljója ugyan hatásos felütést biztosított, ám a produkció gyorsan meddő, ihlet nélküli, gépekkel támogatott kísérletezésbe fulladt. A romlás akkor vett végzetes fordulatot, amikor Eubanks egy elektromos dobgyepen kezdett ritmusszekciót rögtönözni. Az ellentmondásokra rákontrázott, amit a Ráday Kultuccás klubkoncerteken hallottam. Itt ugyanis néhány olyan produkció is elhangzott, amelyek a fesztivál nagyszínpadán is gond nélkül megállnák a helyüket. Juhász Gábor gitárosunk újdonsült kvartettje az elsők között vár erre a lehetőségre. Juhász elmélyült zeneszeretete, intelligens esztétikája hallatán újra és újra felkapom a fejem. Találkozása Bacsó Kristóffal a magyar jazz csöndes, de nagyon fontos eseményei közé tartozik. A zenekar további vívmánya az atom-ritmusszekcióként is ismert Borlai Gergő dobos és Papesch Péter basszusgitáros metamorfóza. A két fiatalat eddig a határokat nem ismerő, szinte agresszív virtuozitás mintájaként ismerte és szeretette a közönség. Ám a döbbenetesen technikás hangszereket most Juhász irányítása végérvényesen művészekké avatta – játéka apró finomságait, zenei árnyalatait is végre élvezhette a lelkes közönség.

H. Magyar Kornél

LÁTTUK A JÖVŐT A BARTÓK-TEREMBEN EMLEKHANGVERSENY BARTÓK BÉLA SZÜLETÉSNAPIJÁN

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
Km.: Shlomo Mintz (hegedű),
karmester: Fischer Ádám
2006. szeptember 26.,
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A koncertévad valódi kezdetét jelzi, hogy sokasodnak a Bartók-programok. A zeneszerző halálával járó veszteséget nehezen heverte ki a magyar zeneélet. De az emlékezés mellett mind nagyobb szerepet kap a megújulás, a jövőbe tekintés. Bartókra emlékezett a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara is szezonnyitó koncertjén, a Művészetek Palotájában, és felmutatta a jövőt is.

A műsor összeállítása figyelemreméltó volt: az első részben a Új Magyar Zene Egyesület alapítása esztendejében komponált Két képet és a Geyer Stefinek ajánlott ifjúkori Hegedűversenyt adták Mintz közreműködésével. Szünet után Mintz az utolsó Bartók-alkotást, a William Primrose fölkérésére írt Brácsaversenyt játszotta, végül A csodálatos mandarin szvit hangzott el. A Két arckép és a Hegedűverseny összetartozása ezen az estén nem került premier plámba. A zenekari darabot korrekt módon, de különösebb átszellemlétség nélkül tolmácsolták Fischer Ádám erő-

feszítései nyomán. Mintz gyakori vendég Magyarországon, többször dolgozott karmesterként is magyar vagy itt játszó vendégegyüttesekkel. 2004-ben adott interjújában azt mondta: idekötött Bartók művészetét, amit nagyon tisztel és szeret. Továbbá: nem anyanyelv, hanem tehetség és érzékenység kérdése a jó Bartók-előadás. Nos, a recenzensnek be kell vallania, hogy ezúttal elbizonytalanodott: vajon mindez csak elmélet lenne? 2004-ben Mintz előadómódja egy romantikus esten igen meggyőző volt. Most azonban csúnya hanggal indította a Hegedűversenyt, de hát egy sztárnak is lehet rossz napja... Ám az egész – bár kétségtelenül igen nehéz – darab megszólaltatásából éppen az érzékenység hiányzott. Hűvösen és tárgyyszerűen tolmácsolta a versenyművet, néhány külsőséges és persze jól fotózható manírra szorítkozva. A szünet után Mintz magára talált, a vázlatok alapján Serly Tibor által anno gondosan meghangszerezelt Brácsaverseny „új” verziójával (Bartók Péter és Nelson Dellamaggiore munkája) méltán aratott sikert. Mintha ennek a műnek a dallamossága, szép ivű szerkezete nagyobb odaadásra készítette volna a muzsikust. A zenekar és Fischer Ádám mindkét versenyműben nagy figyelemmel működött együtt a szólistával. A revelációt A csodálatos mandarin szvit szolgálta, pedig alig tíz hónapja, ugyanitt a Philharmonia Londontól, Esa-Pekka Salonen vezényletével, rendkívüli Mandarint hallottunk. Korszerű, 21. századi felfogású, lélegzetelállító lendületű és vad produkciót. Mennyiben érezhettük másnak, és talán nem túlzás kijelenteni, hitelesebbnek Fischer Ádám és a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának előadását? Sodró lendületű volt ez is, de azokon a pontokon, ahol dramaturgiai indokolt (sőt megkövetelhető). Fischer szinte filmszerűen kimerevítette a képet, nagyszerűen ellenpontozva a száguldást. Árnyak, színek, pasztikus alakok jelentek meg a muzsikában, életre kelt a szerelmi vágytól lebírtatlan Mandarint. Amint a júniusi Parsifal-estek, a fináléban ez a koncert is a jövőt rajzolta. Jó, hogy az anyaintézmény, a Magyar Rádió Zrt. új elnöke is tanúja volt a vastapsos sikernek, így ezután is pozitívan gondolkodhat az együttesről.

Albert Mária

ÁTLAGKONCERT VILÁGSZTÁROKKAL

Birminghami Szimfonikus Zenekar

Km.: Janine Jansen (hegedű).

karmester: Sakari Oramo

CSAJKOVSKIJ ÉS BRAHMS MŰVEI

2006. szeptember 27.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Élvonalbeli szimfonikus zenekar látogatott Budapestre, hogy két világsztárral megfelelve – felejthető hangversenyt adjon. A Gramofon Zenekritikai Műhely recenzense Shakespeare-től Juhász Gyuláig teljes irodalmi műveltségét latba vetve igyekszik beszámolni arról az igencsak átlagos koncertről.

Ezen a hangversenyen azt a zenekart hallhattuk, amelyet a Berliini Filharmonikusok jelenlegi zeneigazgatója, Sir Simon Rattle emelt kis angol vidéki zenekarból a világ egyik élvonalbeli szimfonikus együttesévé. Élükön majdnem egy évtizede áll Sakari Oramo finn dirigens, s ha budapesti koncertjükből kellene megállapítani, merre tartanak a birminghamiek, akkor azt mondhatnánk: úton vannak afelé, hogy ismét átlagos kis angol vidéki zenekar váljon belőlük. Pedig most is jól emlékszem 1994-ben adott hangversenyükre a Zeneakadémián – micsoda Haydn-szimfónia volt! –, ahol az akkor még Rattle-vezette együttes összeszedettségével, professzionális összjátékával, hangzásának kidolgozottságával, egységességével nyugodta le a magyar közönséget. A mostani koncerten leginkább ennek a professzionizmusnak, a technikai tökélyre való törekvésnek a teljes hiánya fájt leginkább. Afféle felszabadult örömszene-jelleget próbált sugározni az előadógárda – és való igaz, hogy a közönség ezzel sokszor meg is elégszik, mint ahogyan tetszését ki is fejezte például a Csajkovszkij-versenymű első tétele után.

Ha tehetném, Sakari Oramót befizetném egy órára Hamlethez. No, nem azért, hogy együtt elemezzék a híres monológot – zenei téren Oramo még nagyon messze áll attól, hogy a lét alapkérdéseit akarná boncolgatni –, hanem azért, hogy a dán királyfi elmondja neki, amit ugyan a vándorszínészeknek mondott, de ami tökéletes útmutatóul szolgálhat korunk több karmesterének is: „Ne is fűrészd nagyon a levegőt kezdeddel, így; hanem jártasd egészen finomul: mert a szenvedély valódi zuhataga, szélvésze, s mondhatnám, forgószele közepett is bizonyos mérsékletre kell törekedned és szert tenned, mi annak simaságot adjon.” Mert bizony az én lelkem is facsarodik belé, ha látom, egy karmester „hogyan tépi foszlánnyá, csupa rongyokká a szenvedélyt...” Szívesen szemet hunytam volna Oramo széles gesztusai, mozdulatai fölött – mint ahogy sokszor folyamodtam ehhez a zenehallgatási módszerhez a koncert alatt –, ha azok egyenes arányban álltak volna a zenei feszültséggel, és ha a zenekar játéka emlékeztetett volna arra a bizonyos zeneakadémiai hangversenyre. A szétzilált vonóskar és a sokszor közönségesen nyers hangon fújó klarinétészolam mellett leginkább az zavart, hogy Csajkovszkij Hegedűversenyének a karmester nem adott értelmet. Persze, ez a mű nem könnyű eset ilyen szempontból – míg Brahms Negyedike szinte bármilyen előadásban hat –, de a zenei vezető feladata – mondhatnánk: kutya kötelessége –, hogy akár a legszeretlenebbül egymást követő részekből összetakolt zeneművet is értelemmel ruhazza fel. Ugyanakkor Oramo azzal sem könnyítette meg a dolgát, hogy – mintha csak egy száz évvel ezelőtti szabadtéri hangversenyről lett volna szó – a klasszikus zenei repertoár két slágerdarabját tűzte műsorra. A zeneakkor jött holland hegedűművészről sem muzsikálta a szívembe magát, és szürke szöke-

ségét bizonyára hamar elfeledtem volna („Milyen volt szökecsége?”), ha nem játssza el ráadás-ként Bach g-moll szólószonátájának nyitótételét. Huszonnyolc évéhez képest meglepő érettséggel és bölcsességgel peregetek ujjai alól a hangok, s a feszes dallamívek mellett meg tudta teremteni azt a nyugalmat, teret, amit csak nagyon kevesen.

Várkonyi Tamás

KOBAYASHI MEGÖREGEDETT

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

Karmester: Kobayashi Ken-ichiro

BETHOVEN ÉS BERLIOZ MŰVEI

2006. október 10.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Takarékos, elegáns mozdulatok. Kobayashi Ken-ichiro megöregedett. Szakmai szemszögből: professzionális dirigenssé vált, akinek sugárzó derűje lehetővé tette, hogy a Gramofon Zenekritikai Műhely recenzense jó hangulatú és színvonalas koncerten lehessen jelen. Annak ellenére, hogy a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekart nyilvánvalóan sokkolta az együttes megszüntetésének reális lehetősége...

Igaz, már jó néhány éve annak, hogy vezényelni láttam Kobayashit, mégis meglepett a japán karmester mozdulatait jellemző visszafogottság. Ez azonban különösen illet Beethoven talán legszeledebb szimfóniájának, a Pastorale-nak a hangvételehez. Kitérülködés, kelbe ölelő karakterei hihetően keltek életre, csupán a karmester mozdulatait néha kísérol, valamiféle forrongó-bugyogó agresszivitást sejtető morgásait tartottam a zene szellemétől idegennek. Régen hallottam ilyen csiszoltan a Hatodik szimfónia 1. tételének csodálatosan – már-már schuberteszen – hangszerezett ütemeit, ahol a vonóskar fantasztikus zsongással telíti a zenét.

Rám lehet fogni – stilszerűen –, hogy nem látom a fától az erdőt, de eddig sosem tűnt fel ilyen nyilvánvalóan a mű különleges dramaturgiája. Kilencven százalékában a derűs, napfényes hangvétel uralkodik benne, s az őt közül mindössze egyetlen tétel, az epizódyszerű viharjelenet képviseli a sötét ellenpólust. És ez nemcsak azért lehetett ezúttal szembetűnő, mert minél többször hallgatunk meg egy jó művet, annál többet értünk belőle, hanem elsősorban azért, mert Kobayashi rendkívül jól exponálta ezt a drámai váltást. A vidám paraszti mulatságot elmosó nyári záporok, majd a hirtelen kitisztult zenei égboltnak köszönhetően tökéletes egyensúlyba került a kompozíció. Igaz, a patakparti jelenet többször vált ritmustalanná – gondosabb és minuciózus tagolással ennek elejét lehetett volna venni –, de a tétel során azért hangszerzőlőkat hallhattunk a zenekar fúvósaitól. Ami viszont na-

gyon zavart, és amit a zenekar előtt álló legfontosabb feladatok közé sorolnék, az még mindig a szűk hangerő-tartomány. Ezt ki kellene tágítani, elsősorban a halk dinamikai szintek felé. Élesebben fogalmazva: egyetlen megragadó pianót sem hallottunk a koncert alatt.

A közönségbarátnak semmiképp sem nevezhető műsor második felében egy másik nagyszabású szimfónia szólalt meg, ezúttal nem a szelidebb fajtából. „Az 1830-as évek Bartókja” szóló Hector Berlioz Fantasztikus szimfóniájából, még ma is barbárnak és fűsikeltetőnek számító zajaival, robajjaival, kisebbfajta robbanásaival, ahol az üstdobosnak annyi a játszánivalója, mint egy Haydn-szimfónia második hegedűsének. Persze, Berlioz tudta jól, hogy a hangerő növekedésével a közönség lelkesedése is nő, és Kobayashi ki is használta ezt a hallápszichológiai jelenséget. A mű lehangoló utolsó fél percét, a nemes ércsésséggel fűző rezes szekció által megszólaltatott, fényes utolsó ütemeket játszotta el ráadásként. A hangversenyterem telt házas közönsége ekkora már szinte megittasult – de némileg a japán karmester is: talán még a tőle megszokotthoz képest is hosszadalmasan, legalább tíz percig járta körbe az együttes hangszer-csoportjait, fogott kezét vezetőikkel és tagjaikkal. Ünnepeletette magát és a zenekart.

Várkonyi Tamás

A LÉGIFORGALOM DISZKRÉT PARÁJA

Rabih Abou-Khalil

2006. október 13.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Ha a poggyászok is megérkeztek volna, a lantkoncert is jobb lett volna, ám a hangszerhiány okozta feszült hangulatból a közönség vajmi keveset érzett, köszönhetően a libanoni lantművész, Rabih Abou-Khalil sugárzó egyéniségének és bájos humorának. Régóta vártuk az egyik legnépszerűbb, Európában élő világzenei művészt – most eljött.

A fellépő művészek hangulatára árnyékot vetett, hogy a fokozott reptéri ellenőrzések miatt hangszerüket vállról indítható páncélökölnék nézték, ezért egy tetemes részük Frankfurtban maradt. Így aztán az ütős Jarrod Cagwin és a tubás Michel Godard kénytelen volt kölcsönhangszerrel beérni. Ez különösen az előbbi kedélyállapotát viselte meg, tekintve, hogy Cagwin speciális összeállítású dob felszerelésének hangzását szinte lehetetlen idegen hangszereken produkálni. Szerencsére a hangmérnök jó érzékű mikrofonozásának köszönhetően a különbség az érzékeny fülűek és a megszólalt rajongók türehszárán is belül maradt.

A gondok ellenére a koncert híján volt minden melodramának: a zenekarvezető színpadi rutinja, fantasztikus humorérzéke és nem utolsósorban

zenészi teljesítménye a művészet vigasztaló hatalmának illúzióját nyújtotta a közönség számára. A libanoni lant- vagy – autentikusabban szólva – oud-játékos Abou-Khalil sugárzó egyéniség, aki bájos, münchenhausen történeteivel szó szerint elkápráztatta a hallgatókat. Volt itt szó bécsi fogorvosról, aki sertésszeletet kínáló gyorsbűfét nyit az Arab Emirátusokban; a középkori Arábiából az indián Amerikába vándorló Abou Rahmanról, aki átnevezi magát később Abou Rockmanre. Abou-Khalil egyetlen szerzemény erejéig kommentálta szülőhazáját. Libanon tragikus helyzetét – tőle amúgy szokatlan módon, hiszen 1978-as emigrálása és európai életstílusának kialakítása óta szinte egyáltalán nem foglalkoztatja a Boszporuszon túli világ – leszámítva a Közel-Kelet zenei alapjait. Ami magát a zenét illeti, végeredményben nem érte meglepetés azt, aki lemezeiről már jól ismeri a művész életútját. Úgy is mondhatom, kevés többlettel egészíti ki a koncertélményt a lemezfelvételek világát. A művész a szenvedélyes szólók közben is hűvösen elegáns és tudatos – érdekes, ahogyan személyével, művészetével kiálló ellenpontja a bennünk élő, sematizáló „szangvinikus, csömlátásos, elvakult arab”-közhelynek. Zeneje felvétel, koncerten egyaránt a nyugati hangszerelésnek és a közel-keleti egyszerű dallamvezetésnek nagyon furcsa, nehezen szokható hibridje, amely olykor még a tisztán Európán kívüli klasszikus zenék valójában egzotikus harmóniájánál is idegenebbül hat. A „zene egy másik bolygóról” kényelmetlen érzését most még a szardíniai énekes, Gavino Murgia elképzelhetetlenül bizarr orgánuma is aláhúzta. A basszus fekvésben, nagyon karcos gégehangon intonáló előadó egyébként fantasztikus ritmusérzékkel improvizált. Sajátos szkettelését pedig az a háttorzongató zenei jelenség színesítette, amelyet a tuvai és mongol torokénekesek felhangjátékaiból ismerhetnek a világzene kedvelői – tudniillik, amikor egy ember egyszerre két szólamban énekel. A formabontó hangszereléshez hozzájárult a basszusénekek mellett helyet foglaló basszusfűvös, Michel Godard, illetve a harmonikás Luciano Biondini – az ő teljesítménye bizonyult az este legkevésbé emlékeztető színfoltjának.

Két szólóval is bemutatkozott és nyomot hagyott viszont a koncert ütőhangszere. Jarrod Cagwin sokoldalú stílusára jellemző, hogy a jazzes ritmizálást különleges kézidob-technika egészítette ki, amelynek energikus, impulzív pergései sűrűn cizellálták varázsolták a dob szólamát. Cagwin játékán kitörölhetetlen nyomot hagyott, hogy tíz évvel ezelőtt intenzív mesterkurzust kapott a dél-indiai ütőhangszerek egyik élő legendájától, Trichy Sankarantól. Zenei felfogása így alapvetően alkalmassá teszi arra, hogy a jazzes köröket összekösse a keleti ritmika olykor meghökkenően összetett kompozícióival. Mindez pontosan egyezik a zenekarvezető, Rabih Abou-Khalil szándékaival.

H. Magyar Kornél

BOSSZÚSZOMJ, HATALOMVÁGY, CELESTIAL

MOZART: TITUS KEGYELME

A Dán Rádió Kamarazenekara,

karmester: Fischer Ádám

2006. október 14.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Az istenek istene cudar kedvében volt. Talán romlott nektárt kapott, ezért igyekezett a Titus kegyelme című Mozart-opera előadását jó néhány szereplőváltással megzavarni. Ám ezúttal a földi sereg erősebbnek bizonyult Jupiternél. Lehet-e idősebb mű, mint a Titus? Bosszúszomj, hatalomvágy, celestialis és politikai kombináció magánelőnyökért.

A Dán Rádió Kamarazenekara, Fischer Ádám vezetésével terjedelmes Mozart-sorozattal készült föl a 2006-os évre. Nem tegnap kezdték az ünneplést, nem is tegnapelőtt, hanem jóval korábban (ahogy illik), így több opera CD-felvétele készült el, márciusban pedig a Budapesti Tavaszi Fesztiválon egy ugyancsak ritkán játszott mű, A pázstorkirály koncertszerű előadásával arattak emlékeztető sikert. Most össze a Titus kegyelmét szintén pódium-előadásban mutatták be a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Ezt az előadást, ha aznap este nem is, de később egész Európa hallhatja, hiszen a produkciót rögzítették.

Hogy ki helyett ki jött, és ki nem jött, az előadás után már nem lényeges. Az elmúlt másfél évben jelentős betegség nem zavarta meg a Művészetek Palotája előadásait, ám az idő romlik, efféle vis major bármikor előállhat, és a baktériumokon és vírusokon kívül senki sem hibáztatható. Szorítokozunk tehát a hallottakra! A Titus, bár népszerűségben nem vetekszik A varázsfuvolával, a Figaro házasságával, de még a Così fan tutte-val sem, mégis az életmű fontos darabja. Hasonló helyet tölt be, mint a Falstaff a Verdi-oeuvre-ben; a szerző életfilozófiájának, alkotói attitűdjének összefoglalása. Ez a ritkaság Budapesten több mint másfél évtizede repertoáron van: szép, történelmi képeskönyv az antik Rómából. Nem borzolja a kedélyeket, nem dúl drámai feszültség, (Kivéve, ha olyan karakteres énekesek voltak színen, mint a kilencvenes évek elején a főszerepben Molnár András és Gulyás Dénes, Publiusként Polgár László, Sextusként Ulbrich Andrea vagy Komlósi Ildikó)

Pedig a Titus zeneje csodálatos és feszültséggel teli. És lehet-e idősebb téma, mint a bosszúszomj, a hatalomvágy, a celestialis, a politikai kombináció magánelőnyökért? A zenekar e sajnálatosan örök embeni gyarlóságokat igen pontosan jelenítette meg Fischer Ádám vezényletével. Fischer kimagaslóan jó operakarmesternek bizonyult ezen az estén is. Vízíója, értelmezése a darabról nyilván ismert lehetett a nemzetközi szerep-

lőgárda előtt, hiszen tökéletes összjátékban keltették életre a rájuk bízott alakokat. Egyszerre elevenedett meg a história és a jelen. Kiemelkedett Anna Bonitatibus és Elisabeth Janssohn. Sextus és Annus – két nadrágszerep, két mezzónak. Bársonyos hangok, maximális zenei pontossággal megrajzolt karakterek, méltán arattak komoly személyes sikert. Igazi meglepetés volt Stefano Ferrari Titusa. A láthatóan igen fiatal olasz tenorista az előadás napján, a próba végére érkezett meg, de teljesítménye bőven túlnőtt a „beugrásával derekasan helyállt” minősítésen. A felső regiszterben hangja fényesen és könnyen szólt, kivált, ha szenvedély fűtötte. A produkciót a Magyar Rádió Énekkara erősítette. A diétára fogott operabarátok a Művészetek Palotájában kiadósan kárpótolhatták magukat.

Albert Mária

TERMÉSZETES RITMUSÖSZTÖN

Az Amadinda Űtőegyüttes hangversenye

2006. október 17.,

Művészetek Palotája, Fesztivál Színház

Az utóbbi időben egyre több, nemzetközi szinten koncertező művészről hallani, hogy a hangverseny nem elsősorban szórakoztató műfaj. A hazai koncertműsorokat elnézve ezt még nehéz elképzelni nálunk – igaz, az utóbbi időben lényegesen nőtt azoknak a hangversenyeknek a száma, ahol a hallgató kicsit több fáradtsággal nagyobb élményre tehetett szert. Ezeknek az alkalmaknak egyik fő „felelőse” az Amadinda Űtőegyüttes.

Azt gondolhatnánk, hogy nincs könnyű dolguk, hiszen Bach nem írt vibratoverzenyt, Mozart sem marimbakvartettet, és szimfóniái közül Brahms is csak a Negyedikben alkalmazott triangulumot az űtdobon kívül. Az igazság azonban az, hogy – talán épp ezért – az Amadinda irigylésre méltó együttes, egy teljesen szabad csapat. Nem köti gúzsba a repertoár több száz éves múltja, a koncertek hagyományá meredevett szokásai. Nincsen nyitány–versenymű–szimfónia sablon. Művek vannak és zenék (a műfajból adódóan nem túl régiek), amelyeket Rácz Zoltán irányításával, jó ízléssel válogatnak ki az elmúlt néhány évtized terméséből, és vezetnek elő, legtöbbször első ízben Magyarországon. Igaz, már az ő repertoárjukon is kezd kirajzolódni a hazai klasszikus művek vonulata az 1970-es évektől, az Új Zenei Stúdió és a 180-as csoport működésének idejéből. Ennek a vonulatnak egyik darabja Sályi László Kotyogó kö egy korszakban című opusa, vagy Faragó Béla A pók násza című alkotása. Vidovszky László Hoquetus című darabja az egyszerűség és összetettség sajátos elegyével lepett meg, amelyben a középén elhelyezkedő játékos tengelye körül forogva szólalt meg egy-egy zajkeltő hangszert, miközben

szólalmát marimba–xilofon–vibrafon hangfűzére fonja körbe.

Az első szünet után hangzott fel Jeney Zoltán 1978-ban komponált Pontpoint című alkotása, amely leginkább valamiféle szertartásra emlékeztetett. (Az előadók innen kölcsönözték a koncert címét is: Hang-szertartás.) Ez a mű a szó köznapi értelmében egyáltalán nem nevezhető izgalmasnak, mert nem történik, hanem csak van. Kultikus űstkonditái tagolják, s ezek azt jelzik, hogy az itt megszólaltatott darab csupán egy szakasza egy örökké tartó műnek. A második szünet után egy amerikai zeneszerző, David Lang szintén hosszabb, ezúttal azonban három részre osztott kompozíciója, a The So-Called Laws of Nature (Az úgynevezett természeti törvények) hangzott fel. Ekkor már igencsak meg kellett erőltetni magamat, hogy figyelni tudjak arra, ami szól: nem meglepő módon azonban az Amadinda tagjainak meg sem kottyant, hogy ez már a hatodik hosszabb darab a koncerten (igaz, az űtőegyüttesnek csak két tagja lépett fel benne egy „cserejátékossal”, egy kitűnő fiatal kíségetővel). Ennek a műnek leginkább harmadik szakasza ragadt meg, ezúttal is az egyszerűség zseniális leleményessége miatt. A játékosok csuprokon, mázas edényeken, köcsögökön, cserpeken szólaltatták meg a rendkívül finom muzsikát. Hagyományos dallamot persze nem hallhattunk, de ez a tétel állandó mozgásával, apró változásaival, csilingelésével szinte kikövetelte magának a figyelmet.

Összegezve a koncerten tapasztaltakat, nem tudok újat mondani az Amadindáról. Lenyűgöző ez az elképesztő mesterségbeli tudás, ez az összeszokottság, az ősi öröktől vezérelt természetes ritmusosztón megnyilatkozása, az a – már-már magától értetődő – biztosság, amivel úgy tolmácsolnak bármilyen zeneművet, mintha az az anyanyelvükön íródott volna. És az is lenyűgöző, hogy darabválasztásaikban kockáztatnak. És mernek nem szórakoztatni.

Várkonyi Tamás

HŰVÖS SPANYOL KERTEK

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Km.: Leonyid Kuzmin (zongora),

karmester: Kocsis Zoltán

2006. október 19.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Kocsis Zoltán ismét színes, figyelemfelkeltő műsorral hívta a közönséget a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterembe. Ismerve a nagy formátumú zongoraművész-karmesternek a francia színek iránti affinitását, ezt a spanyol ihletésű koncertet is meg kellett hallgatni. A Gramofon Zenekritikai Műhely recenzense így tett.

Nagyszerű és ötletes összeállítást hallhattunk ismert és kevésbé ismert zeneszerzők spanyolos ihletésű műveiből, de a műsor természetesen kockázatot is rejtett magában, hiszen Villa-Lobos zenéje köztudottan nem azonos minőséget képvisel Debussyével vagy Stravinskyével. Talán még sosem tűnt fel ennyire, mint ezen a koncerten, hogy Kocsis milyen objektíven közelít a művekhez, az érzelmesség, sőt az érzékiség legkisebb jele nélkül. Ezt az érzékiséget némiképp hiányoltam olyan művek megszólaltatásakor, mint például Ravel nyitányként elhangzott Spanyol rapszódiaja vagy Debussy zárószámként hallott Ibéria című szimfonikus műve. Az anyag elképesztően alapos, ugyanakkor tárgyilagos olvastat – Kocsis kívülől vezényelte Debussy Ibériáját! – nem kedvezett a finomabb árnyalatoknak. Ravel partitúrája mozarti módon áttetszően szólalt meg, de Kocsis nem mutatott rá olyan apró szépségekre, amikor például Debussy egy-egy cintányér-csendüléssel színezi a hangzást. Ha kicsit költöbben szeretném megfogalmazni, úgy mondanám: nem éreztem a művek illatát, nem érintett meg az éjszakai utcák, kertek titokzatos hangulata. Ez az érzelmektől mentes kottaértelmezés – amely lehet, hogy csak tőlem idegen – azonban tökéletesen illett Stravinsky Négy zenekari etűdjéhez. A jó formában muzsikáló zenekar a vonósnegyesre írt miniatűröket rendkívül összeszedetten szólaltatta meg, a mű tömörségének megfelelően a szólalmok minden egyes hangot szinte egyenként „mutattak fel”. Jó lett volna ezt a darabot rögtön újra meghallgatni.

A fent említett kockázat leginkább De Falla Éjszakai kertekben című alkotásán volt érezhető. Ahogyan az ilyenkor lenni szokott, az ember két dolgra gyanakszik: vagy a zene ennyire érdektelen, vagy az előadókban hiányzott a mű iránti szeretet és odaadás. A hangverseny vendégzólóstájáról, az 1991-es budapesti Liszt Nemzetközi Zongoraversenyen első helyezést elért fehérorosz Leonyid Kuzminról itt nem derült – nem derülhetett – ki, milyen zongorista. Bár nagy fekete hangszert zongoraverseny-szerűen az együttes előtt helyezték el, a műben nem töltött be szólólistaszeret, játéka inkább a zenekari hangzást színesítette. A brazil Heitor Villa-Lobos Bachianas Brasileiras sorozatának kissé az akadémizmus irányába hajló hetedik darabja – amelyhez szintén adekvátan éreztem Kocsisnak a szerkezetre összpontosító távolságtartását – inkább érdekes kompozíció, mint jó zene, de mindenképpen öröndetes, hogy a mai közönség is hallhatta és véleményt alkothatott róla.

Összességében nem volt kiemelkedő színvonalú ez a koncert, de a magyar hangversenyéletben kuriózum-értékűnek számító művek miatt a Nemzeti Filharmonikus Zenekar mégis élményt tudott nyújtani. Utólag is úgy érzem, sajnálhattam volna, ha nem megyek el.

Várkonyi Tamás

KORREKT KIKÉPZÉS NU-JAZZBÓL
 Viktoria Tolstoy, Wolfgang Haffner Band
 2006. október 20., A38 Ház

A Budapesti Őszi Fesztivál záróaktusaként lila dalra kelt Viktoria Tolstoy, és hangképeket festett önmagáról. Bár őt kezelték a nagyobb sztárként, az A38 színpadán a – Tolstoyhoz hasonlóan a – német ACT lemezkiadó bizalmát élvező Wolfgang Haffner Band melegeit-e elő a színpadot húzós nu-jazzével a szöke ciklon számára. Egy a tábor, kettő a stílus.

Ez alkalommal legalábbis más-más irányzatokat képviselt a két előadó, bár a német dobos, Wolfgang Haffner Tolstoy több ACT-lemezen játszott már, s természetesen akkor az énekesnő csipkézettebb zenei világához igazodott. Haffner több alkalommal járt már Magyarországon. Játszott nálunk Tony Lakatossal és a De-Phazzel is, s ezeken a fellépéseken, valamint a Metro együttesel, a Zappelbudával vagy éppen a Bill Evans-Randy Brecker Soulhop Banddel készítette felvételein megmutatta, hogy nála lazább csuklóval, pontosabb belső metronómmal és energikusabb verőkezeléssel kevés dobos rendelkezik. Mindezek a tulajdonságai kiválóan alkalmassá teszik az egy ideje igen divatos, nu-jazz kifejezéssel illetett, groove-os, samplersített jazz megszólaltatására. Ebben a zenei közegben nem jár nagyobb veszéllyel, ha a dobos tolja hátulról a zenekari szekeret, de Haffner nemcsak rendkívül technikás, elég intelligens is ahhoz, hogy jól mérje föl hangszeres szerepét az adott produkcióban. A 2002 óta létező, Haffner mellett Budapestben Sebastian Studnitzky billentyűs/trombitás, Frank Kuruc gitáros és Lars Ericsson basszusgitáros által formát öltött együttes a Shapes című, idén kiadott albumának anyagából adott izelítőt. A lemezborító is tökéletesen jellemzi a muzsikát: trendi, szögletes, monoton és kemény, s élőben is majdnem olyan precízen hangzott el, mintha lemezről szólna. A Fender-zongorát néha kissé hátra keverték, cserébe a szólók főleg a koncert második felében el-elemelték a harmóniai és dinamikai minimaliz-

musa miatt egy ideig alacsonyan szálló muzsikát. Megkockáztatom, hogy az effajta, partizáshoz, autózvezetéshez való zenéhez egyszerűen más attitűd kell, mint amivel egy kortárs jazzkoncertre érkezik a legtöbb hallgató, s ha a befogadói potmétert sikerül áttolni egy monotonitástűrőbb állásba – amit én sem azonnal tudtam megtenni –, több mint kellemessé is válhat az élmény. Mindenképp kell hozzá egy Haffner-szintű alapozó. Ezek után megint más potméterállást kívánt a svéd énekesnő, Viktoria Tolstoy és triójának előadása, melyben Anders Persson zongorázott, Hans Andersson bőgözött és Peter Danemo dobolt. Mindenekelőtt szükségesnek bizonyult mindazon „mázképző” adalékok lekaparása, amelyek nyomán a befogadó elhamarkodott véleményalkotásra vetemedhetett volna. A platinaszöke haj, a modellí alkat, a családnév egzotikumja és a populáris repertoár mind-mind könnyen elforduló kulcsként passzol az énekesnő sztárságához vezető ajtó zárjaiba. De hogy a katarzisteremtő készség végső szobáját felnyitó tehetség, személyes varázs és művészi mélység is Tolstoy birtokában van-e, az már nem egyértelmű. Hangbéli adottsága vitathatatlan, tisztán, erőteljesen, szépen képzi a hangot, jól érthető szájából a szöveg is, ami nem csak banális témákról szól, hanem mélyebben szántó gondolatok is feltűnnek benne. Ez viszont sajnos csak a szavak értelméből derül ki, főhősnőnk átéléséből aligha. Ahogy II. Erzsébet kezében sem mutatna hitelesen a fakanál, úgy Tolstoy-nak sem lehet elhinni, hogy átérzi a santiagoói asszonyok szenvedéseit, vagy hogy születésnapja után a depresszió és a paranoia kerülgetné, mint Paul Simon. Minden számat figyelemre méltó korrektséggel, de egyformán ad elő. Barátnőm, aki a koncerten velem volt, így fogalmazott: „ezt a nőt a színpadon látva az a benyomása támad az embernek, hogy soha semmiért nem kellett megküzdnie, mintha állandó burok venné körül.” Valóban: mintha azok a túl könnyen elforduló kulcsok paradox módon bezárnák a legfontosabb ajtót. Patricia Barber a maga dünnögésével egy tehetségkutató versenyen biztosan alulmaradna Viktoria Tolstoy-jal szemben. De ha művészetről van szó, Tolstoy veszít.

Bércesi Barbara

KARMESTER AZ ÖLTÖZŐBEN, FOCIHASONLATOK KONCERTEN

**Londoni Filharmonikus Zenekar,
 karmester: Kurt Masur
 MENDELSSOHN, SCHUMANN ÉS
 BRAHMS MŰVEI**

2006. október 26.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Egy futballesapat és egy szimfonikus zenekar között alig van különbség. A távol-keleti esodagyerek-zongoristák olykor gyerekesen zongoráznak. Magyarországra lejárt szavatosságú

zenélés lerakatává kezd válni. A Gramofon Zenekritikai Műhely recenzense e három említésre méltó mozzanatra lett figyelmes a Londoni Filharmonikus Zenekar budapesti koncertjén.

A zenekar vezető karmestere Kurt Masur. Korábbi koncertélményeim és számtalan lemeze után vele kapcsolatban nem voltak hamis illúzióim. Az egykori NDK-ban működő, jó képességű, de kiugrónak nem nevezhető dirigensből a Nyugat faragott magának kelet-európai kedvencet. Jövőre lesz nyolcvanéves, s a kor sajnos meglátszik rajta. A koncerten nem vezényelt. Jó ez a zenekar, de azért az nem igaz, hogy karmester nélkül is elmu-zsikálnak. Maximum elmu-zsikálhatnak. Úgy képezelem, hogy Masur a koncert előtt, egy focikapitányhoz hasonlóan, egy mágnestábla előtt elmagyarázza a taktikát. Mendelssohn Hebridáknyitányában majd rügünk egy gólt, a Schumann-zongoraversenyben visszahúzódunk a saját térféltre. A második félidőben majd húzzuk az időt (Brahms: 2. szimfónia), az utolsó három percben kitámadunk, hátha beakad még egy gól. (Ekkor az egyik kék koronggal kicselezi a pirosat, filctollal berajzolja az átadást, és az érkező másik kék korong bombagóllal biztosítja a győzelmet.) A meccsen aztán Masur csendben elüldögél a kispadon. Igen ám, de ami a mágnestáblán parádés diadal, fegyelmezett taktika, az a pályán maga az antifoci, az unalom, s következménye gyakran megalázó vereség. Utóbbi esetben az edzők mindig elmagyarázzák, hogy „a fiúk a megbeszéltek szerint játszottak, de úgy tűnik, hogy ez ma kevés volt”. Nagyon kevés.

Mendelssohn után még azt mondtam magamban, hogy én is szívesen elkalmipálgatnék egy ilyen jó minőségben szóló együttes előtt. Aztán jött az Egyesült Államokban élő, kínai származású Helen Huang, a kinek zongorázása semmiféle élményt nem adott. De mégis megnyugtató, hogy a huszonnégy esztendő zongorista nagyon messze van még egyéni legjobbjától. Biztos, hogy ha nagyon tehetséges, akkor az elmúlt tizennyolc évben éppen csak annyi időt kellett a zongora mellett töltenie, amennyi egy gyerek számára még nem egészségtelen. Van még ideje technikája csiszolására: jelenleg ugyanis bukdácsol, elefántnyi súllyal dobant, a fölényesség és az elegancia olyan távol van tőle, mint New Yorktól Peking. Játékának jelenlegi színe viszont nem sok jót ígér. Helen Huang azokat a színeket hozza ki a zongorából, melyeket a Steinway gyár dolgozója beleraktak. Az igazi zongorázás pedig akkor kezdődik, amikor a szorgos hangszerész iparos szeme elkerekedik: „jé, ezt a hangszínt nem is hegesztettük bele”. Sokan arra számítottunk, hogy Masur mester egy váratlan cserével felélénkíti a játékot, de nem ez történt. Meglepődünk, hogy egy Brahms-szimfóniát ennyire eseménytelenül lehet tenni. A zenekar úgy játszott, mint egy tisztességes magyar zenekar

egy jótékonyági matinén. Még jó, hogy néhány éve hallottam őket kirobbanó formában is. A derűs, pasztorális hangvételűnek mondott 2. szimfóniában négy tételen keresztül hullottak az egyenbarna falevelek, mindig ugyanúgy. S ahogy az öltözőben megbeszéltek, az utolsó percekben (negyedik tétel vége) behúztak a fiúk, s ha az erőteljes taps felér egy göllal, akkor a taktika be is vált. Rendkívül bosszantó.

Sajnos, túl sokszor kellett csalódnom az utóbbi évben a külföldi sztár-zenekarok pesti koncertjein ahhoz, hogy ne kezdjek el sópáncodni: tessék a határon ellenőrizni az áru – itt természetesen nem a karmester hajlott korára és fizikai kondíciójára gondolok – lejárátát!

Molnár Szabolcs

BÚCSÚ A SZONÁTÁTÓL

Schiff András Beethoven-estje

2006. november 17.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Az utolsó három darab előadásával befejeződött Schiff András Beethoven szonáta-sorozat. Gondolván a művek létrejöttének körülményeire és ismervén az előadó személyes odaadását, úgy hittük, hogy egy ünnepi est emlékével távozzatunk a koncert végén.

Akik elfogadták Schiff hívását, hogy adják át magukat a három utolsó szonátának, szálljanak Beethovennek pokolra, és érezzék át a fölmagasztosulás pillanatait, kissé csalódotok voltak, akárcsak az előadó. Noha a Művészetek Palotája előcsarnokában és a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben többször is elhangzik a figyelmeztetés: „Kérjük, kapcsolja ki mobiltelefonját!”, most is jó erősen megszólalt koncert közben egy zajos szerkezet.

Egy évvel ezelőtt Schiff talán fölállt volna, és ott hagy bennünket, talán egy időre szünetet kér, amíg a közhögő kórus megszánja a tökéletes műélvezetre vágyókat, és kimegy a teremből... Most maradt, és szünet nélkül eljátszotta a három szonátát, a tapsokat udvariasan megköszönte, ráadás nélkül fejezte be hangversenyét, és érezhető rezignációval zárta le sorozatát. Igaz, a c-moll szonáta éteri hangjai után már nem lehetséges, nem várható másik istenhózzád. Amint Thomas Mann Doktor Faustusának orgonistája megjegyzi: az 1822-es keltezésű op. 111-es „...búcsúzás, éppoly nagy, mint maga a darab: búcsú a szonátától.”

Liszt szerint Beethoven munkássága három szóval leírható: ifjú, férfi, Isten. Hétköznapiokon ez az Isten a süketséggel háborúban álló hős volt. Dokumentumok szerint (ezt Schiff is hangsúlyozza a programfüzetben) az 1820-as évek elején született E-dúr, Asz-dúr és c-moll szonátán Beethoven párhuzamosan dolgozott, erre mutat a témakezelés

hasonlósága például az Asz-dúr és a c-moll szonáta nyitótételénél. A belső összefüggéseket Schiff előadása teljesen világossá tette. Az E-dúr és az Asz-dúr szonátát kvázi egy műként, egy lendülettel és egy hangszeren, Bösendorfer-zongorán játszotta le. A harmadik, a c-moll szonáta megszólaltatásához ült át a másik instrumentumhoz. Talán hogy az összetartozás demonstrációja mellett mégiscsak elkülönítse, vagy még tágabb összefüggésbe helyezze a darabot. Hiszen a c-moll hangnemű szonáta sűrű drámaisága, majd fölragyogó apoteozisa fölédézi saját c-moll zongoraversenyének és Mozart K. 491-es versenyművének emelkedettségét. A kéttételes legutolsó szonátával – feltételezzük – Schiff összefoglalta mindazt, amit a teljes sorozatról gondolt, hiszen hosszú, fárasztó zárandókút végére ért. De mintha most kezdődne minden: és így is van, a befejező akkordok nem zárnak le semmit. A váratlan csendben, amíg fölcsattant az első taps, ha az isteni létből nem is, talán a hőszi elhivatottság megváltó szükségességéből jó néhányan mégis megértetünk valamit.

Albert Mária

A HANGOK DIMENZIÓJÁN KÍVÜL

Ránki Dezső szólóestje a Budapesti Liszt-ünnepken

2006. november 25.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Ránki Dezső nem kísérletező típus, néha azonban kivételes érzékkel választ darabot. Legutóbbi szólóestjén két különleges képességével nyerte el (ismét) a Gramofon Zenekritikai Műhely kritikásának rokonszenvét: egy inycene hozzáértésével összeállított műsorával és a hangminőség tekintetében ezúttal is kérélhetetlen zongorázásával.

Ránki Dezső a bő egyhetes Budapesti Liszt-ünnep utolsó előtti napján nem mindennapi műsorral állt ki: az első félidőben Liszt időskori zongoradarabjait szedte csokorba, a másodikban pedig a szóló-zongora-irodalom egyik legnagyobb szabású, félórás alkotását, a h-moll szonátát játszotta el. Felmerült bennem a kérdés: nem vesztélyes-e ennyi apró művet egymás mellé sorakoztatni, nem „esik-e szét” a műsor, a közönségnek nem megterhelő-e Liszt titokzatos és bizarr kései műveit hallgatni, egyiket a másik után? A tizennégy kompozíciót azonban összefüggő sorozatként, afféle fantáziaként adta elő a zongoraművész: szünetet alig tartott közöttük, egyik következett a másikkól, így aki nem ismerte a műveket, talán nem is észlelte, mikor kezdődik új darab. Ránki gondoskodott róla, hogy az „érthetetlen” kompozíciók (például a Balcsillagzat vagy a Bölcsődal) közé kerüljön egy-egy hagyományosabb hangzású és formálású darab (Álomban, Improptu), vagy ép-

pen a humoros oldalt képviselő 4. Mefisztó-kerülő, Mefisztó-polka vagy a Toccata, amit Ránki afféle Ligeti-parafrazisként adott elő. Olyan iramban játszott, hogy a hallgató már nem külön, hanem akkordban, egyszerre hallotta a tizenhatodmenetek hangjait.

Az első félidő középpontjában minden idők talán legmegindítóbb és legmagányosabb darabja, a második Gyászgondola állt, amelyet legtöbbször finomkodóan adnak elő. Ránki azonban gyorsabb tempót vett, és rendkívül erőteljes gesztusokkal élt, aminek köszönhetően különösen intenzíven érvényesült a mű által közvetített, zaklatott és feldült lelkiállapot. A Csárdás obstinée kiváló befejező száma volt az időskori Liszt-mozsáknak. Külön élményt jelentett, hogy amíg nem néztem fel, azt hittem, Ránki ugyanazzal az ujjal játssza a makacs csárdást bevezető négyhangú kopogó-skála hangjait, s csak később láttam, hogy – bár azok tökéletesen egyforma zengéssel, karakterrel szólaltak meg – négy ujj cimbalmozta ki őket a zongorán.

Ami a h-moll szonáta előéletét illeti: éppen Ránkinak az 1970-es évek végén készített lemezéről szerettem meg a művet. Az a felvétel mutatta meg számomra, hogy világok függhetnek egyetlen hangtól, hiszen a h-moll szonáta végkicsengését is az határozza meg, hogy röviden és szárazon játssza-e a zongorista azt a mély h-t, vagy hosszan, az azt megelőző akkorddal pedállal egybezengve. Ránki akkori lemezén megragadott az ördögi „utolsó szó”: s noha most ez a hang nem tűnt olyan démoninak és sorsdöntőnek, a művész élesebben állította szembe egymással az ellentétes karaktereket, mint akkor. Ami kivételes művészé teszi Ránki Dezsőt, az a hangképzéssel szembeni maximalizmusa. Nem feltétlenül arra gondolok, hogy a h-moll szonátában egyszer harangjátékként szól a zongora, a kitartott zároakkordoknál pedig – a hangszer fizikai törvényeit meghazudtolva és a mennyei békét szimbolizálva – orgonaként, hanem arra, hogy nem hallottunk egyetlen olyan fortissimo akkordot sem, ami egyszerűen csak hangos lett volna. A Ránki által megszólaltatott minden egyes hangot ugyanis esszenciális tömörség, sűrűség jellemzi – és ez igaz a leghalkabb dinamikai tartományra is.

Érdekes, hogy a versenygyőztes titánokkal ellentétben a nagy művészek előadásában sosem makulátlanul szól meg a h-moll szonáta – Ránkié sem volt minden küzdelem nélküli. A félórás mű végén, az utolsó, erőt próbáló oktávmenetnél tűnt fel, hogy a művész egy pillanatra elveszíti uralmát a billentyűzet felett, de a technikai malőr egyáltalán nem zavart (ahogyan az sem, hogy a mű első két hangja helyett véletlenül csak egy szólalt meg). Egyszerűen azért, mert Ránki más dimenziókban mozog, és előadása most sem a leírt hangokról szól, hanem valami másról. Arról, amit csak a zene tud kifejezni.

Várkonyi Tamás

AZ ÜRESSÉG SZERTEHULLÓ SZILÁNKJAI

Bugge Wesseltoft and his Jazzland Community az Intro Fesztiválon 2006. november 29., Trafó – Kortárs Művészetek Háza

Az idei Intro Fesztivál intrójaként lépett a Trafó színpadára Bugge Wesseltoft Jazzland Community-je. A norvég zongorista-műhang-generátor csapatára igen sokan voltak kíváncsiak, és furcsa módon nagy részük felettebb boldog volt, hogy élőben láthatja-hallhatja a nu-jazz újabb kísérleti adását. A Gramofon Zenekritikai Műhely munkatársa viszont kevésbé tudott lelkesedni a produkcióért.

Ahogy a jazztörténet újabb fejezetekkel gazdagodik, egyre gyakrabban újul ki a vita a hagyományörzés és a progresszió viszonyával kapcsolatban. Az új megszólalási módok után való áhítózás egyre gyorsabb korszakváltásokat követel a jazzben; mára már nem könnyen tudunk aktuális uralkodó jazzirányzatot megnevezni, ahogy azt anno a bebop, a free vagy a fusion esetében még megtehettük. A nu-jazz a jazz-előirs legelől lépkedő büszke katonája, fegyverzete viszont sokszor hiányos: nem egyszer épp a jazz legalapvetőbb eszközei, az improvizáció, a hangszeres virtuozitás és az előadói egyéniségek kidomborodása hiányzik belőle. Mégis: a hangszínek meglepő újszerűsége, a magukkal ragadó groove-ok kárpótolhatnak ezekért a hiányokért (példaként a Ninja Tune vagy a Compost Records egy-egy előadója is eszünkbe juthat).

Bugge Wesseltofték élő megmozdulásától azért is várhattunk sokat, mert a főnök kiváló, képzett jazz-zongorista, és a tűrészhatáron mozgó monotonitása mellett úttörő próbálkozásnak tekinthető lemezein (New Conception of Jazz, 1997; Sharing, 1998) izgalmas pillanatokat fedezhettünk fel. A Trafó hihetetlenül befogadó, jóhiszemű közönsége már az első hangoknál maximális partnerségéről biztosította Bugget, aki akusztikus zongorával, samplerekkel és a legkülönbözőbb, spontán hangmanipulációra alkalmas elektronikus berendezésekkel igyekezett az ad hoc-ságból erényt kovácsolni. Szólói töredékesek maradtak, a szerkezet szinte teljes egészében hiányzott hangfolyamai mögül, melyek legfeljebb egy-egy lazán értelmezett harmóniába rendeződtek. Bugge bevezetője után elhagyta a színpadot, s helyette Eivind Aarset gitáros-efektus, Marius Reksjo basszusgitáros és Wetle Holte dobos fokozta a nihilt. Aarset maga is a Wesseltoft által alapított Jazzland label szólistája, világuk igazán közel áll egymáshoz. Dobos és basszer teljes inkognitóban hozták a se nem vérepszdító, se nem eringató negyedes groove-okat, személyiségükről jóformán semmi nem szüremkedett játékukba. Az Aarset kreálta atmoszférák viszont időnként sikerrel jártak a lélek

megérintésében. Hákon Kornstad tenor- és szopránsaxofonos színre lépése aztán komoly visszaesést jelentett. Azt a benyomást keltette, hogy nem ura hangszerének. Szólórmegnyilvánulásai pedig kimerültek az érdektelen szekvenciák összefűzésében. Amikor utóbb ráeszméltem, hogy Kornstad a nevével félmjelzett, rendkívül izgalmas szabad jazzt játszó trió tehetséges vezetőjével azonos, nem tudtam hova lenni a döbbenettől. Úgy látszik, tökéletes kaméleon, s ha a felállás minimálteljesítményt kíván tőle, még azt is képes megvalósítani.

A következő alfejezetet Sidsel Endresen énekesnő nyitotta, s ekkor éreztem először, hogy művészi alkotás születésének vagyok tanúja. Endresen, aki már több közös albumot készített Wesseltofttal, bármit képes hangjával megjeleníteni, akár konkrétan – egy visszafelé pergő szalagot –, akár átvitt értelemben – a 21. századi magányt. Időnként Laurie Andersont vagy Meredith Monkot is eszünkbe juttathatja, bár orgánuma igencsak egyedi. Szívesebben hallgattam volna még őt magában. Végül az összes korábban hallott Community-tag egy több fordulás tutiban csatlakozott hozzá, s ekkor a hangszeresek által kreált pszichedélia mintha nagyobb érvényt és jelentőséget nyert volna, ám sajnos még mindig nem tudtak úgy elemelni, ahogy szerettek volna.

A fiatalnak mondható norvég jazz, amelynek legjelentősebb képviselői (Jan Garbarektől kezdve Terje Rypdalon át Nils Petter Molvaerig) mind kortársak, szükségszerűen igyekeznek előre tekinteni, ha már hátra vajmi kevés lehetőségük van. Ez önmagában nem örvendetes, de nem is elítélendő. Nem csak a blueshangok és a swinges lüktetés talajáról elrugaskodva lehet magasra lendülni. De egy valaminek a hiánya csak egy másik valamivel pótolható, a semmivel nem.

Bércesi Barbara

KLASSZABB A JAZZ, MR. COREA!

Chick Corea és a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar koncertje 2006. december 6.,

Budapest Kongresszusi Központ

A szervező (Maloschik Róbert, régi jazz-guru) és közönsége álma vált valóra: az amerikai jazz-zongoristák egyik óriása, Chick Corea lépett színpadra Budapesten és Debrecenben, hogy a klasszikus zene rajongóinak és a jazzőrülteknek egyaránt valami újat mutasson. Az utóbbiak jártak jobban.

A meglepetések, amelyek sorra követték egymást az estén, a hatvanöt éves Corea személyét ismerve nem voltak igazán meghökkentő erejűek. Hogy kellemesek vagy kellemetlenek voltak-e, arról sok ellentmondó vélemény fogalmazódott meg – benem is. Az első meglepetés egy meg nem hirdetett

Chick Corea

prológus, Bartók Este a székelyeknél című művének korrekt, alázatos megszólaltatása volt, amelyet Corea a Kovács László vezette Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar kíséretében adott elő, majd szépen átgördítette egy rövid intermezzóval Mozart c-moll zongoraversenyébe (K. 491), amely már valóban a program része volt.

Az Ausztriából Budapestre szállított Yamaha zongora bizonyára csodásan szólt, de ennek élvezetében a Corea által hozott hangmérnök nem tudott segítségünkre lenni, ugyanis a hangszer körülbelül a MOM Park messzeségéből csilingelt – érthetetlen módon. Corea nem mutatott sem mélyebb átélést, sem különösebb alázatot a megírt részek interpretálása közben. Amikor a zenekaron volt a sor, ő amolyan műkedvelő közönségként ingatta a fejét és követte a metrumot felemelt mutatóujjával. Mintha azt üzente volna, hogy túl komoly és életidegen a klasszikus zenei előadások világa, ő bizony fittyet hány a konvenciókra, farmert és csikos inget ölt, nem ráncolja a szemöldökét, nem végez mesterkéltségek játék közben, hanem tapsra hívja a közönséget a tételszünetekben, s úgy tesz, mintha a c-moll zongoraverseny nem egy drámai mélységeket feltáró mű, hanem egy szórakoztatásra (is) szánt matinédarab lenne.

Nigel Kennedy hegedűvirtuóz hasonlóképp próbálja már egy ideje visszahozni a klasszikus zenét a vitrinből a nappaliba, de a nagy különbség az, hogy ő sosem veszi kézbe hangszerét „lesz, ami lesz” attitűddel, s a könnyedséget is komolyan veszi – ahogy önmagát is. Az is tény, hogy Mozart korában még szabad volt a mű közben is tettszést nyilvánítani (egy 19. századi porosz rendelet tiltotta meg a tételtközi tapsolást), de éltünk a gyanúperrel, hogy ezek a korlátörögetések részben a sztárvendég felkészültségének hiányait voltak hivatottak leplezni. Corea a cadenzákban a

klasszika, a barokk ellenpont, a jazz, a latinós dal-lamok és a new age gyöngyeit is egymás után fűzte. Úgy érzem, ez megengedhető, hiszen a kadenciában az előadó személyiségének, sajátos zenei gondolatának kifejezése előtt is nyitva áll az ajtó, s amit hallottunk, az Corea sokirányú tevékenységének lenyomatát képezte. Az viszont már igen kínos volt, ahogy bolyongása végén egy szekund harangozása közben a kottát lapozgatva kereste, hová kell visszacsatlakoznia, miközben Kovács László félig hátra sandítva drukolt neki. A zenekart és vezetőjét egyébként csak dicséret illetheti, ők nemcsak hogy jól felmondták a leckét, de a rendkívül ritmikusán játszó zongoristát precízen, a metrumot pontosan követve kísérték, és mindvégig szép dinamikai ívekkel játszottak.

A szünet után Corea egymaga tért vissza, hogy Bartók 14 bagatelljéből válogasson, némelyekre hosszan improvizáljon, másokat az általa írt több oldalas kiegészítéssel megtoldva adja elő. A bagatellek könnyebben megadták magukat Coreának, s elhittük, hogy Bartókot talán tényleg mélyen tiszteli a pianista, s nemcsak az évforduló apropóján és a felkérésnek eleget téve nyúl most a magyar zseni látszólag könnyű ujjgyakorlataihoz. Továbbra is hangsúlyozta, hogy mindaz, amit hallunk, egy kísérlet eredménye, nem célja elérni, hogy ten-gerek lépjenek ki medrűkből, s bár a második részben is éreztük, hogy improvizáló muzsikust hal-lunk, ennek végre inkább az előnyeit élvezhettük. A végső meglepetés, egy harmadik műsor-rész – talán ötletszerű, talán tervezett – beiktatása aztán az egész estének értelmet adott. Corea példaképei, Bud Powell, Bill Evans és Thelonious Monk egy szerzeményét bontotta ki a la Corea. S ekkor mindenki bólogatni kezdett: ez az igazi Chick Corea, akinek olyan könnyedén, mégis tempera-mentumosan szállnak fel keze alól a gyönyörű, kackiás dallamfutatok és harmóniak, ahogy senki máséból.

Bércesi Barbara

A TAO GEOMETRIÁJA

UMZE kamaragyüttes

km.: Steve Reich

ÜNNEPI KONCERT A 70 ÉVES STEVE

REICH TISZTELETÉRE

2006. december 6.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Steve Reich, a minimalzene kitalálója újra személyes tiszteletét tette a pesti közönség előtt. Bár a koncert nagyvonalú műsora révén emlékezetes maradt, az élményre kezdettől rányomta bélyegét a kényelmetlen protokoll-hangulat. Kepes András színpadmesterként a rá jellemző „smart casual” stílusban ismertette a Reich-közhelyeket, amivel értő füleknek tudtára adta, hogy nagyjából milyen össze-tételű közönségre is számítottak a szervezők.

A tételek közti betapsolás részben igazolta a pre-koncepciót, de közben üdítő volt látni, hogy Eöt-vös Pétertől Jenei Zoltánon át Sárosi Lászlóig a kor-társ zene itthoni nagyjai is képviseltették magukat. A Rácz Zoltán vezette UMZE jó érzékkel válasz-tott műsort: a nagy és üres tiszteletkörök szeren-csésen elmaradtak, és a Reich-referenciák helyett – mint az ütőszakon már tananyag Drumming – ez-úttal még egy itthoni bemutatóra is sor került. A You Are című négyteteles kompozíció érdekessé-ge, hogy némileg lazábban kezeli azt a minimal art gyakorlatot, amelyben az énekhang egyfajta hang-szerként szinte beleolvad a sokféle hangfenomé-néből alakuló, jellegzetesen reichi hangpanorámába. A négy tétel egy-egy bölcséleti szentenciája révén ugyanis hangsúlyosan viszszaanyeri szerepét a szöveg, ezzel együtt pedig az oratorikus jelleg. Kár, hogy a Bubnó Tamás és Mezei János vezette Budapesti Énekes Iskola nem fektetett elég energi-át a tiszta prozódiaiba, és a koncertfüzet lapozga-tása nélkül a mondatok érthetetlenek maradtak. A kóruszólalom emelkedettségének ebben a darab-ban is feszült és izgalmas ellenpontja az ensemble dinamikus, pontozott ritmikája; Reich jellegzetes ütem- és szünet-kezelési technikája révén pedig a szólalom összetett hálózata egyetlen egybefüggő, koherens textúrát alkotva emeli fel, és vitorlaként röpti az egész kompozíciót.

Reich zenéjének alapja ez a technika, amelyben a ritmus harmónia-formáló szerephez jut. Reichnek életre szóló élményt szereztek fiatalok-ri etnográfiai tanulmányai, zenéjének jellegzetes lüktetése ugyanis nem más, mint bizonyos nyugat- és közép-afrikai, illetve indonéziai tradicio-nális zenék ciklikus jellegének invenciózus alkalmazása. A lineárisan haladó ritmuskörök spirálja fölött viszont döbbenetes hangszerelési bravúr alakul ki, amely matematikai pontossággal leírha-tó. Ahogy egy bizonyos szinten esztétikai él-ményt szerez az algebra, ugyanígy Reich zenéje is a tökéletesség transzcendens illúzióját kelti. Emiatt talán nem túlzok, ha azt mondom, Reichet könnyű játszani – hallgatni pedig avatat-lan fülnek is élmény. Ezt a zenét lehet jól játszani, ha technikai kihívásainak megfelelő, felkészült hangszeres adja elő – és lehet rosszul, ha a felké-szültség hiányos. (Kritikát ezért nehéz írni róla...) Köztes út aligha van, hiszen a szerző – egyfajta keleti tudati aspektusból – száműzte az emberi érzelmek táplálását zenéjéből.

Nem véletlen, hogy Reich indulatosan elutasítja a romantika szinte valamennyi szerzőjét. Így aztán aligha van alkalmasabb alkotás a nyugati kultúrá-ban Reichénél, amely akár az átlaghallgatót is a taoista „Üres Edény” állapotába vezeti. Ez az él-mény – leszámítva az ünnepi koncert udvariassá-gát, meg a hangtechnika néhány masszív gerjedé-sét – ezúttal is működött, még az olyan etűd-darab esetén is, mint a Music for Pieces of Wood, amelyben maga a szerző is közremű-ködött.

Az igazi művészet ott kezdődik, amikor a az em-ber feláll a nézőtérén, és azt gondolja: ez annyira klassz volt, és ráadásul olyan egyszerűnek hang-zik, hogy akár még nekem is kedvem volna részt venni benne. Alighanem ez Steve Reich zenéjének is egyik végső célja: a tökéletes gömb megformá-lása – tekintsük ezt akár esztétikai, akár geometri-ai értelemben leírható minőségnek.

H. Magyar Kornél

KARMESTERI VIZSGAKONCERT BEISMERÉSEKEL

Danubia Szimfonikus Zenekar

km.: Fenyő László (cselló).

karmester: Héja Domonkos

WEBER, SCHUMANN ÉS BARTÓK MŰVEI

2006. december 9., Zeneakadémia

Idegennek vagy legalábbis kívülállónak érezte magát a Gramofon Zenekritikai Műhely re-cenzense a Danubia Szimfonikus Zenekar koncertjén. Reakcióból ítélve ugyanis a kö-zönség egyértelműen elfogult volt, s mintha a zenekar is tudatában lett volna annak, hogy valójában nincs téje a hangszerenynek.

Az 1993-ban, egykori konzervatóriumi diákokból alapított, két lemezt maga mögött tudó, de ma már lét és nemlét között hánykódó együttes még most is fiatalágából kovácsol erényt. Ennek szel-lemében az ifjonti hév és az önfeléd örömmuzsi-kálás látszatát igyekeztek kelteni, ami elegendő is lenne abban az esetben, ha a zenekar nem tartá-na igényt a professzionális titulusra. Ez a produk-ció azonban nem győzött meg arról, hogy a fellépést a rendkívül nehéz műsornak megfelelő, intenzív próbaidőszak előzte meg. Az egykori versenyyőztes, Héja Domonkos most is esztéti-kus, lekerekített mozdulatokkal vezényelt, s ezút-tal is az volt az érzésem, hogy – fogalmazzunk visszafogottan – ezek a mozdulatok nem a zenei kifejezést szolgálják. A koncert második felében elhangzott Bartók-mű, a Zene húros hangszerek-re, ütőkre és cselesztára nem a laza csuklómozdú-latokról szól. Legyen bár a dirigens mozgása nyers és koordinálatlan, de az nem lehet, hogy ne legyen érezhető az igény a gondos hangképzésre, az artikulációra – főleg, ha a hangszeresek és erőteljes gesztusokkal gazdag zenéről van szó! Bár sokszor nem tudtam szabadulni a karmesteri vizsgakoncert érzésétől, azért a biztos ütőtechni-kának is megvolt a gyümölcse a bonyolult ütem-mutatók világában, ahol a művet indító brácsa-dallam és a tömbszerű hangzások is egységesen szólaltak meg.

Egy olyan viszonylag egyszerű előadói feladatot jelentő műnél is, mint amilyen Weber A bűvös vad-dász-nyitánya, feltűnt a kidolgozottság és az apró-lékos műhelymunka teljes hiánya. Ebből az interp-pretációból nem derült ki, miről szól az opera.

kaleidoszkópszerű színesség helyett inkább afféle szürkeárnyalatos egységesség jellemezte ezt az előadást. Hogyan lehet például ilyen érzéklenül elsiklani a harsonák hangjai felett, amivel a lelkesen szárnyaló hegedűdallamba „rondítanak” bele? Schumann a-moll csellóversenyét a szintén fiatal és rendkívül tehetséges Fenyő László közreműködésével szólaltatta meg a Danubia Szimfonikus Zenekar. A szólistának a kritikus előtt most nem volt könnyű dolga, mivel legutóbb Perényi Miklós tolmácsolásában hallhattam a művet. Fenyő László csellóhangja vékony és testetlen, de ami igazán zavart: sokszor nem jól tagolta szólalmát. Mintha egy színész olyan szavakat kapcsolna össze monológjában, amelyek nem ugyanahhoz a mondatrészhez tartoznak. Ezáltal a schumann dallamok hangjai manírok martalékává, és nem beszédes gesztusokká váltak. Fenyő játékát azonban megkérdőjelezhetetlenül magas szintű technikai tudás és makulátlan intonáció jellemezte. Utóbbi talán észrevehetően minimumnak tűnik az egyszerű zenehallgató számára, a gyakorlat azonban azt mutatja, hogy ritka és rendkívül értékes tulajdonság ez.

Zavaró körülmények ide vagy oda – és ezt az ünneprontó kritikus is „kénytelen” elismerni –, ezen a koncerten még inkább feltűnt, milyen különös, ugyanakkor csodálatos mű Schumann csellóversenye. A második tétel gyönyörű duettjének erotikus fűtöttségére ezelőtt soha nem figyeltem fel: itt a szólista a csellósólamot vezető hölgygel játszott. S még egy beismerő vallomás: a Bartók-mű második tételének cselesztával, hárfával zsongó szakaszát sem hallottam soha ezelőtt ilyen dúsnak, ennyire varázslatosnak.

Várkonyi Tamás

DON LEPORELLO ESETE

DON JANÓVAL

MOZART: DON GIOVANNI – KONCERTSZERŰ ELŐADÁS

Magyar Állami Operaház Zenekara
karmester: Györi-ványi-Ráth György
December 11.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Harmadszor hangzott el a Művészetek Palotájában Mozart Don Giovanni. Járt itt friss produkeiójának koncertszerű változatával a Theater an der Wien, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar hazai énekesekkel szólaltatta meg a darabot, most pedig a Vox Artis ügynökség ígért páratlan koncertet, világsztárokkal. Sztárok jöttek, s az előadás tényleg páratlan volt – sajnos negatív értelemben.

Don Giovannit hallgatni mindig élmény: zseniális előadásban mennyei, és még közepes színvonalúban is jó dolog. A december 11-i azonban megle-

pően keserves volt. A Magyar Állami Operaház Zenekara, amely annyiszor adta tanúbizonyságát, hogy képes eljátszani Mozart muzsikáját, ezúttal amatőr színvonalon, árnyalatlanul szólalt meg. Gikszerek, elkésett belépések okoztak kínos pillanatokat. Pedig Györi-ványi-Ráth György karmester igen élvezte a játékot. A baj csak az, hogy módfelett koncentrált a saját gyönyörűségére – hogyan játszunk Mozartot alla Donizetti vagy alla Verdi? –, és sokkal kevésbé a hallgatóságára. Az első felvonásban a tempóival rekordot döntött, mintha egy ismeretlen partitúra-változatra lelt volna, amiről azonban elfelejtette értesíteni az énekeseket és a nagyjerműt.

A sietség nehéz pillanatokat szerzett például Fodor Beatrixnak, aki az országhatáron belül talán a legjobb Donna Anna. Fodor strapabíró énekesnő, határozott zenei egyéniség, akit kontár rendezők sem tudnak megintatni. Most a második felvonás végére elfogyott a levegője, igazán félt volt, hogy nem jut el a fináléig. Meláth Andrea felkérése Donna Elvira szerepére vagy szereposztási tévedés volt és/vagy a kiváló énekesnő félrevezetése. Hajlok rá, hogy az utóbbi: az előadásból az tűnt ki, hogy Mozarthoz most éppen semmi köze. (Ami mégis nehezen hihető egy olyan érzékeny muzsikus esetében, mint ő.) Egy friss produkció létrejötténél a karmesternek nem csupán annyi a felelőssége, hogy a pálcáját kellő időben fölemelje. Nem szopránokat, tenorokat, baritonokat, baszszusokat kell összeválogatnia, hanem egy-egy hangfajon belül olyanokat, amelyek színe harmonikus egységet alkot. Nemcsak Meláth orgánumának tónusa, Daniil Shtoda – spinto és karakter szerepekben nyilván jól érvényesülő – hangja sem illett Don Ottavio figurájához.

A legfőbb problémát persze a címszerep okozta. A Vox Artis vezetője „gründolta” a produkciót, aki nem mellesteg énekes. Horváth Ádám sokadik kísérlete, hogy megtalálja a helyét a színpadon. Horváth színházba termelt, temperamentumos és kifejező egyéniség, kevésbé behizelgő, szájkás orgánummal, ami természetesen szépen építhető egy musical- vagy operettfőszerep erejéig. Don Giovanni figuráját vállalni komoly melléfogás volt. Különösképpen egy olyan hatalmas formátumú Leporello mellett, mint Ferruccio Furlanetto. A mű átalakult: a szolgárló és nem a kárhözott úrról szólt. Furlanetto fölényesen, szórakoztatóan adta Leporellót. Ha indokolt volt, recsegettette óriási vívőerejű hangját, de zeneileg mindig pontosan és stílusosan szólalt meg.

Ceterum censeo... itt kell megjegyeznünk: a hazai hangképzés csődjét egyrészt Furlanetto, másrészt Keszei Bori demonstrálta. A három éve Bécsben dolgozó, egykor ígéretes hanggal bíró énekesnő azóta megtanulta és nagyszerűen használja azt a technikát, ami a bécsi Operaházban elsajátítható, és amit tudnia is kell annak, aki a nemzetközi szinten érvényesülni akar.

Albert Mária

A JEDI VISSZATÉR – AZ OPERA-SZÍNPADRA

VERDI: NABUCCO

Karmester: Kovács János, Török Géza
december 15. és 17., Erkel Színház

Idei első bemutatóját tartotta a Magyar Állami Operaház az Erkel Színházban. Verdi Nabuccója hangzott el olasz nyelven, két szereposztásban. A bemutató szó nem egészen pontos: a mű 1987-es felújítása ez, friss betanulásban. Nehezen indult az évad, és úgy tetszik, a folytatás sem zökkenőmentes a dal-színházban.

Nem emlékszem rá, hogy a közelmúltban lett volna példa arra, hogy a beígért élő közvetítés helyett váratlanul felvétel sugározzon a Bartók Rádió. Most ez történt a Nabucco első estjén. Ha ennek az a magyarázata, hogy a produkció nem készült el, akkor helyesen döntöttek: december 15-én valóban nem állt készen a zenekar. A második estén, Török Géza pálcája alatt a hangzás választékosabbnak hatott, kevésbé emlékeztetett egy térszene bohókás hangulatára, 1987 – ebben az esztendőben újította föl a budapesti Operaház Mikó András, illetve a Milanói Scala Roberto de Simone rendezésében Verdi operáját. A Scala előadásának filmfelvétele hozzáférhető: erősen stilizált és vállaltan konzervatív produkciót látunk. De a zenekar valósággal szárnyal Riccardo Muti vezényletével, az Abigélt megformáló Ghena Dimitrova pazar pianókat énekel, Renato Bruson szuggesztív örülést produkál. Simonét az operajátszás krónikásai nem fogják a műfaj korszakos útjait között említeni, de tagadhatatlan, hogy izléses színházi szakember.

Mikó rendezésének mostani interpretációja épp az izlést és a mértéktartást nélkülözi. A szereplők valószerűleg egyetlen fogódzót kaptak: legyetek zordonak, lássék csak az indulat! Így szinte minden jelenetben és jóformán mindenki – pozitív és negatív hősök, hódítók és elnyomottak – égnek feszített alsó állcsúccsal, összevont szemöldökkel és fölöttébb idegesen járkál a színen. A külsőséges megoldások odáig fajulnak, hogy a hatalmas téboly csúcspontjára jutó babiloni királyra lesújtó isteni igazságszolgáltatás egy lézerfényű karddal húz szikrát, mintha a Csillagok háborúja elevenedne meg Verdi operája helyett. A Nabucco szerzője még mesze áll az Aida. A végzet hatalma vagy a Macbeth Verdijétől, de már birtokosa volt drámai eszközeinek. A nagy egységek precízen kimunkált kis elemekből épülnek föl, az emberi jellem belülről fakadó vonásait páratlanul finoman érzékelteti zenéjében. Ezek az intim részletek hiányoznak ki-vált az úgynevezett első szereposztás játékból és éneklésmódjából. Lukács Gyöngyi egyenlő Abigél – erre az összefüggésre sokan igent mondtunk, ám a látott estén meghiúsult a várt nagy találkozás a szereppel. Talán a premierdukk múltával a lírai tónusokra is lesz gondja az énekesnőnek. Rálik Szilvia

hangvolumenben kevésbé, a kifejezés árnyaltságában sokkal inkább megközelítette az ideálisnak vélt Abigélt. Gál Erika lépett fel mindkét estén Fenéna szerepében, az adott keretek között szuverén alakítást és igen jó zenei teljesítményt nyújtott, a második alkalommal teljes összhangban az Izmaelként bemutatkozó Kováčsházi Istvánnal. A két címszereplő – Perencz Béla és Fokanov Anatolij – más-más eszközökkel, de az eredményt tekintve egyaránt Nabucco karikatúráját adta.

A szegeci díszletek hatalmas mérete miatt tekintett el az Operaház az ünnepi játékokkal való kooperációtól. Nem a Tisza-parti Nabucco hiányzik az Erkel Színházból, hanem egy rendes, átgondolt és ezért korszerű előadás.

Albert Mária

NÉHÁNY MEGGYŐZŐ ÜTEM

Budafoki Dohnányi Zenekar

karmester: Francesco La Vecchia

BRAHMS ÉS RICHARD STRAUSS MŰVEI

2006. december 17., Zeneakadémia

A Budafoki Dohnányi Zenekar pusztá léte is maga a csoda, egy közgazdasági nonszensz – és egy pozitív példa Abszurdisztán kies földjén. Mindezt nem azért kell előrebocsátani, hogy mentségeket keressünk az együttes aranyasárnapi koncertjére, ugyanis december 17-én a Zeneakadémián semmi magyarázkodásra kényszerítő dolog nem történt. Igaz, értelmezni való is csak kevés akadt.

A hangversenyen két – 19. század végi – kompozíció, Brahms utolsó nagyzenekari darabja, az a-moll kettősverseny és Richard Strauss első (négyteteles szimfóniának álcázott) szimfonikus költeménye, az Aus Italien (Itáliából) hangzott el. Brahms kompozíciója érezhetően nem okoz gondot az együttesnek, feszültségmentesen, izgatottság nélkül játssza mindenki a szólamát, valamilyen hangot tisztességgel eljátszanak, ám sajnos a tisztességen nemigen lép túl egyik szólam sem. Általában túl sok az egyforma hang, a motívumoknak, a dallamoknak nincs belső dinamikája. Ezen az estén különösen sok fantáziátlan szóló-megmozdulást produkáltak a fafúvósok és gyakran észrevehetetlenül elbújtak a vonósok hangzásában. A koncerten a két szólista (a hegedűn játszó Oláh Vilmos és a fiatal orosz csellista, Daniel Bron) sem igyekezett különleges ötletekkel vagy meghökkenítő megoldásokkal kivívni a figyelmet, mintha az ő játékokat is csak a tisztas helytállás jellemezte volna. Ám ez is elég volt ahhoz, hogy megállapítsa az ember: mindketten elsőrangú hangszeres művészek: Oláh már kiforrottabb, a huszonöt éves Bron pedig nagyreményű muzsik. Rádásul a két vezetőnek nagyon szerényen és alázatosan látta el feladatát, így megérdemelték a közönség szimpátiáját.

Az est karmestere, az olasz Francesco La Vecchia már a kettősversenyben is sokat elárult habitusáról. Vecchia határozott elképzelésekkel rendelkezik a játszott mű nagy vonalairól, a részletekben nemigen merül el, tipikus vendégkarmesteri attitűddel vezényel. E koncert alapján meg merem kockáztatni, hogy Vecchia saját zenekarát (Orchestra sinfonica di Roma) is hasonló szellemben készíti fel. Emiatt – igaz, igen erős kontúrokkal megrajzolt – vázlatnak tűnik interpretációja. Pillanatnyi hatásra törekszik, nem sokat morfondíroz, nem is morfondírozott. Az itáliai élményeket szimfonikus fantáziába oltó Richard Strauss darab nagyobb izgalmat keltett a zenekarban, több figyelemre méltó egyéni megoldásra és több hibára is lehetőséget kaptak a muzsikuskok. A hibák többsége a dirigens és a zenekar megdöcönő kommunikációjából adódhatott, bár én úgy láttam, hogy Vecchia igen világosan vezényelt. Ennek ellenére bizonyos részletek nehézkeseen, vagy egyáltalán nem akartak elindulni, nem tudtak megszületni. Ilyen volt például mindjárt a darab kezdete. Voltak azonban meggyőző részletek is, a darab harmadik tetele pedig (Am Strande von Sorrent – Sorrento partján) szinte teljes egészében elérte egy magasrendű interpretáció színvonalát. Ez a tétel világosan jelezte Vecchia kvalitásait és a zenekarban szunnyadó potenciált. A negyedik tétel is komoly állításokat tartalmazott. Vecchia nem keresett mentséget Strauss legközönségesebb, legalpárabb partitúrájára, nem próbálta meg kisimitani, meg sem kísérelte tréfával elűtni. Olyan vaskosan játszatta a budafoki zenekarral, amelyen vaskosan csak lehet. Nem vagyok híve a nemzeteket érintő inkorrekt megfogalmazásoknak, de ez a zárótétel olyan volt, mint egy mediterrán üdülőhelyre vetődött, természetes bajorokból álló társaság hangoskodása. Sajátos karmesteri gesztus ez a bajor komponista, Richard Strauss felé.

Molnár Szabolcs

MESSIÁSRA VÁRVA

Linzi Bruckner Zenekar és Mozart Kórus

Karmester: Dennis Russel Davies

HÄNDEL: MESSIÁS

(MOZART HANGSZERELÉSÉBEN)

2006. december 22.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Az adventi időszakban gyakran veszik elő Händel Messiás című oratóriumát, néha akár eredeti formájában is. Ezúttal ismét Mozart változatában hangzott el, híres dirigens, jó nevű zenekar és énekkar, valamint énekelni nem akaró szólisták előadásában.

A Linzi Bruckner Zenekar és a Linzi Mozart Kórus (íme, a jól csengő nevek) Dennis Russel Davies vezényletével adta elő a mozarti életmű egyik legizgalmasabb darabját, amelyet nem a híres salz-

burgi irt. Az 572-es jegyzékszámom nyilvántartott Mozart-hangszerelés jóval több mint egyszerű átírat – nem is csoda, ha a Mozart zenekarkezelése és a klasszikus korszak barokk-képe iránt érdeklődő kevesek szívesen forgatják ezt a zseniális partitúrát, a hozzátételekről pedig nem is szólva. Milyen szólamokat tudott még hozzáírni egy zseni, egy néhány évtizeddel korábban alkotó másik zseni gondolataihoz? S ekkor jön az előadó, aki úgy dönt, hogy neki nem elég egyetlen zsenit szolgálni, ő egyszerre kettőt szeretne. Nagyon ritkán sikerül, de olyan csúfos kudarcnak ritkán tapsolhatunk, mint amilyet Russel Daviestől és csapatától hallhattunk.

Keressünk mentséget! A produkciót először 20-án adták elő a Linzi Brucknerhausban, másnap Zág-ráb következett (Lisinski Koncertterem), végül Budapest. Aligha hihető, hogy az énekesek és a zeneszerek az utazással járó gyöttrődést jól viselték, abban sem vagyok biztos, hogy Russel Daviesnek volt ideje 22-én kipróbálni a termet. Erre utalt, hogy a nagy létszámú zenekar az első részben alig akart megszólalni, egyedül a kórusrészekben érzékelhettünk valamit a hangzás volumenéből. Ha ez koncepció volt, akkor annak elég soványka. A bajt tetézte a négy szólista alkalmatlansága. A két férfi, Kurt Azesberger (tenor) és Gustav Beláček (bariton) parodisztikus megmozdulásaival keserítette a recenzius életét, a mezzo fekvésű Christa Ratzenböck pedig egy alkalommal „elszalvta” áriáját, izeltöt adva a Mozart korában divatosá váló zenekiséretes prózából (melodramma). Egyedül Christiane Oelze hitette el, hogy jobb napokon képes élvezetes színvonalon megszólaltatni a Messiás szopránáriát. Alig negyed óra telt el az előadásból, amikor a mellettem ülő kollégával egymásra néztünk, és egyszerre sóhajtottunk fel: ez bizony maratoni este lesz.

A karmester néha csemlalozott is. Néhány éve, egy budapesti koncertjén is fontosnak tartotta, hogy Glass egyik jelentéktelen darabjában a jelentéktelen zongoraszólamot maga játssza el. Most sem volt semmi értelme annak, hogy a secco recitativókat ő maga kísérelje, a partnerévé szegődő csellista pedig megmagyarázhatatlan színezetű hangjával keltett kétes értékű feltűnést.

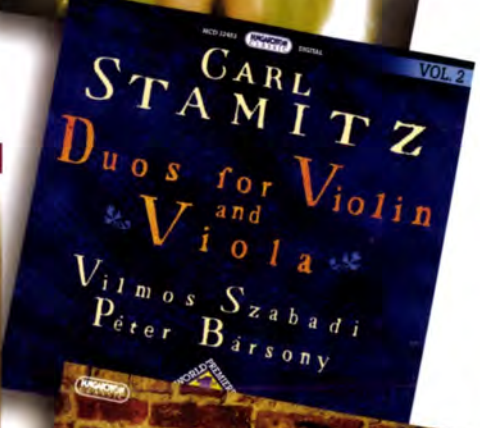
Nem derült ki, hogy mit akart a karmester ezzel a Mozart-átíráttal megmutatni, így maradt a csendes meditatálás. Milyen érdekes, hogy a klasszikus oszt-rák egyházzenei hagyomány mennyivel simábban azonosult Händel karfűgáival, szemben a bachi ellenponttal! Milyen meglepő, hogy Haydnnak Londonba kellett ahhoz utazni, hogy Händel zsenije megérintse, miközben nem messze tőle, 1789-ben elhangzott ez a korszakos kompozíció, ráadásul egy olyan impreszzszió (van Swieten báró) kezdeményezésére, akit ő maga is jól ismert! És még megannyi kultúrhistoriái, szellemtörténeti kérdés tolt fel bennem, de szerencsére a megfáradt zeneszerek eljutottak a kettős vonalig. Ámen.

Molnár Szabolcs

ÚJDONSÁGOK

A Nemzeti Filharmonikusok

MÁRCIUSI KONCERTJEI A BARTÓK BÉLA NEMZETI HANGVERSENYTEREMBEN

OKM

2007. március 8.
csütörtök 19.30

Csajkovszkij-est

*Prunyi Ilona
Berkes Kálmán*

2007. március 16.
péntek 19.30
A Budapesti Tavaszi
Fesztivál keretében

Kodály-est

*Nemzeti Énekkar
Sümegei Eszter
Wiedemann Bernadett
Brickner Szabolcs
Asztalos Bence
Kocsis Zoltán*

Gáll Ádám: Rögök (2006)